సమీరకుమారవిజయము

పుష్పగిరి తిమ్మన

సమీరకుమారవిజయము

పుష్పగిరి తిమ్మనకవి ప్రణీతము.

చెన్నపురి :
వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచే
బ్రకటితము.
1929

All Rights Reserved.

Printed at
the “Vavilla” Press,
Madras.-1920.

ఉపోద్ఘాతము

శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు గీతలలో సత్యుత్కృష్టపదార్థమునుండి యతినికృష్టపదార్థమువఱకును గలవిశేషాంశములు తనస్వరూపముగా వేర్వేఱ విభజించి చెప్పుచుఁ జెప్పుచుఁ గట్టకడ కొక్కమాటలో బ్రహ్మాండ మంతయు నిమిడి పోవునట్లుగా

"యద్య ద్విభూతిమత్సత్త్వం శ్రీమదూర్జితమేవ వా
తత్తదేవావగచ్ఛ త్వం మమ తేజోంశసంభవమ్."

అని తన విశ్వరూపమును ప్రకటించి యున్నాఁడు. దీని బట్టి చూడఁ బ్రతివ్యక్తియందును భగవదంశ మంతో యింతో యిమిడియే యున్నదని చెప్పక తప్పదు. ఇట్టిచో వివేకవంతుఁ డగుపురుషునియెడ భగవదంశ మున్న దనుటలో సందియము లేదు. అంతో యింతో భగవదంశము కలవా రయ్యును దామసగుణసంభూతు లైనవారి విషయ మటుంచి సాత్త్వికులును, వివేకవంతులు నగు ప్రతివారును దాము జన్మ మెత్తినందుల కేదో యొకరూపమున సార్థక్యమును సంపాదింపవలెననియే యత్నించుచుందురు. ఆప్రయత్నములును నొక్కరూపములే గాక యనేకరూపములుగా నుండెడుఁ గానఁ దలాయొకరీతిని వారివారికిం గల ప్రజ్ఞావిశేషమును బట్టి పచరింపఁబడుచుండును. అట్టివానిలోఁ గృతి నిర్మాణ మొకటి. ఐహికాముష్మికసంపాదకము లగునన్నికార్యములలోను నియ్యదియే శాశ్వతము. కనుకనే ప్రపంచస్థాయి భావమున కిది యాధార మగుచున్నది. ఇప్పటి "కెన్నఁడో జరిగిన వైన నేమి నేఁటిదాఁక నాఁటిపరిస్థితులను గన్నులఁ గట్టినట్టు పొడకట్టఁ జేయున దిదియే యయ్యెఁగాని మఱొకటి గాదుగదా! అట్టి లోకోత్తరకార్య మొనరించి మృతజీవులై యున్న కవిమహాశయులలో సమీరకుమారవిజయ మనునేఁడాశ్వాసముల యాప్రబంధమును రచించి శ్రీ రామచంద్రున కర్పించి లబ్ధప్రతిష్ఠుఁడైన లోకోత్తరపురుషుఁడు

పుష్పగిరితిమ్మన్న

యొకఁడు. ఇతఁడు వైదికశాఖాబ్రాహ్మణుఁడు. ఇంటి పేరు పుష్పగిరివారు. ఆశ్వలాయనసూత్రము. విశ్వామిత్రగోత్రము. తండ్రి అప్పనార్యుఁడు. తల్లి ఓబుళమ్మ. అగ్రజులు వేంకటకృష్ణయ్య, వేంకటకవి. వీరిలో బెద్దవాఁడు బ్రహ్మవేత్త. రెండవవాఁడు కవీశ్వరుఁడు. మన తిమ్మకవి శ్రీ హనూమత్పాద సేవాగతాధ్యాత్మతత్త్వ కవిత్వమహత్త్వవిదుఁడు. ఈవిషయము పీఠిక 12-వ పద్యమువలనఁ దెలియఁబడు చున్నది. ఇతనియనుభవమునుబట్టి చూడ నీతఁడు కేవలము కవియును, గేవలము వేదాంతియే గాక యోగశాస్త్రమునందును, మంత్రశాస్త్రమునందును, సగుణనిర్గుణోపాసనయందును, గానశాస్త్రమునందును మిగులఁ బ్రవీణుఁ డని పీఠిక 21-గద్య. షష్ఠాశ్వాసములోని మంత్రగానవిద్యాపరీక్షలు వీనివలన స్పష్ట మగుచున్నది. "ఈకవి నివాసస్థలము నెల్లూరిమండలములోని మోడెగుంట (కోవూరు తాలూకా) యయినట్లు నెల్లూరిమండలచరిత్రసంగ్రహమునందు వ్రాయఁబడి యున్న" దనియు, "నీకవి పదునెనిమిదవశతాబ్దిమధ్యము 1750 మొదలుకొని 1790)వ సంవత్సరమువఱకును కవిత్వరచన చేసి యుండవచ్చు" ననియు నాంధ్రకవులచరిత్రములో వ్రాయఁబడియున్నది ఇతని కిష్టదైవము హనుమంతుఁడు. తన యిష్టదైవమే గురువుగా దయచేసి తనకుఁ దత్త్వమస్యాది మహావాక్యముల కర్థ మెఱుకపఱచె నని

స్వప్నమున మున్ను నాకు సాక్షాత్కరించి, తత్త్వమస్యాది వాక్యసంతతికి నర్థ
మెఱుక చేసినగురుఁడ నేనే యటంచు, నానతిచ్చినహనుమంతు నభినుతింతు.

(పీఠి. 7.)

అని తత్కృతజ్ఞతగాఁ జెప్పికొనియున్నాఁడు. ఇటఁ బ్రసంగసంగతిచే వచ్చినది గనుక స్వప్నవిచారమును గుఱించి యించుక ముచ్చటించుట యప్రస్తుతము గాదని తలంచుచున్నాను.

స్వప్న విచారము.

ఇటీవల నాధునిక విమర్శకులు తఱచుగాఁ గృతికర్తలు తమకృతులయందు నిరూపించుకొనిన స్వప్నప్రసంగములం గూర్చి హేళన సేయుచున్నారు. ఇతఃపూర్వస్థితి యెట్లుండెనో యని శంకించుట కిట్టిహేళనలు కన్పట్టకపోవుటచే నపు డొకవిధ మైనయాస్తికత్వ మాస్వప్నభాగమున నున్న దనియే మన మూహింపవచ్చును. ఇందుల కప్పకవి స్వప్నమును నహోబలపండితుఁడు బలపఱచుటయే నిదర్శనము.

ఇందులో నాత్మగౌరవార్థ మయియే యిదియు నొక్క విషయముగాఁ గల్పించి యెవరిమట్టునకు వారు పూర్వపూర్వులం జూచుకొని పులిని జూచి నక్క వాఁతఁ బెట్టుకొన్నట్లు తమతమ కృతులయందుఁ గూర్చుచున్నారే గాని యింతయు నిజమా యని పాఠకలోకమునకు లేనిపోని మిథ్యాత్వబుద్ధిని గల్పించునంతపని యగుచున్నది. ఈవిషయమై నితాంతము విచారించి చూచినచో నాహారనిద్రాభయాదులు గల ప్రతిప్రాణికిని స్వప్నావస్థ యున్న దనియే చెప్పక తప్పదు. ఇట్లని వివేకవిశిష్టు లైనమానవుల కెవరియంతరాత్మకు వారికే తెలియకపోదు.

స్వప్న మనఁగా నది యెక్కడనుండియో యకస్మాత్తుగాఁగాని, యొకరిచ్చినదానఁ గాని వచ్చునది గాదు. అది మనోవ్యాపారమునుబట్టి కలిగెడు నొకానొకయవస్థావిశేషము. దత్తరామపండితుఁడు స్వప్నప్రకాశికలో స్వప్నమునుగుఱించి చెప్పుచు స్వప్నము వచ్చుటకుఁ గారణముల నిట్లు చెప్పియున్నాఁడు—

"మనోవహానాం పూర్ణత్వా ద్దోషై రతిబలైస్త్రిభిః,
స్రోతసాం దారుణాన్ స్వప్నాన్ కాలే పశ్యత్యదారుణాన్."

(మనస్సు సంచరించుటకు యోగ్యము లగునాడులయందు వాతపిత్తశ్లేష్మములు విషమముగ సంచరించుటవలనఁ గలిగినదోషములచే శుభాశుభము లగుస్వప్నములు గలుగును.)

"సర్వేంద్రియాణాం విరతౌ మనోఽనుపరతం యది,

విషయేభ్యస్తదా స్వప్నం నానారూపం ప్రపశ్యతి."

(విషయేంద్రియము లన్నియుఁ దమతమ వ్యాపారములను జాలించి యుండ మనస్సునకుమాత్రము వ్యాపారము గలిగి యుండునపుడు నానాస్వప్నములు గలుగును.)

ఇట్లు గలిగెడిస్వప్నములును,

"దృష్టశ్శ్రుతోఽనుభూతశ్చ ప్రార్థితః కల్పితస్తథా,
భావికో దోషజశ్చైవ స్వప్నస్సప్తవిధో మతః."

(1. పగలు గనినవస్తువు రాత్రి నిద్రలోఁ గనఁబడినచో దృష్టస్వప్నము, 2. ఇదివఱకు వినినమాట నిద్రలో వినఁబడినచో శ్రుతస్వప్నము, 3 మేలుకొనినపుడు దా ననుభవించినవస్తువులు నిద్రలో ననుభవించినచో అనుభూతస్వప్నము, 4 మేల్కొనినపుడు కోరిన వస్తువును నిద్రలోఁ జూచినచోఁ బ్రార్థితస్వన్నము, 5 పగలు కల్పించినవస్తువు రాత్రి నిద్రలో గనఁబడినచోఁ గల్పితస్వప్నము, 6 ఇదివఱ కెప్పుడును నెఱుఁగనివస్తువును నిద్రలోఁ జూచినచో భావికస్వప్నము, 7 వాతపిత్తశ్లేష్మప్రకోపమువలన నిద్రలో నొకవస్తువును జూచినచో దోషజస్వప్నము.) అని యేడువిధము లని నిర్వచింపఁబడి తదంతర్భేదములు కావలసినన్ని పెరిఁగిపోయినవి. కనుక నంతర్జ్ఞానేంద్రియవ్యాపారము లున్నంతవఱకును స్వప్నములు గలుగుచుండుట నైజమే యని తలంచుటకు సందేహము లేదు. ఇది యొకబూటకమే గాని యందఱికును నొక్క మాదిరిస్వప్నములే గల్గునా? యని శంకించుటకు మనస్సు పాఱవోవచ్చును. అందఱికును గల్గు సంకల్పాదు లన్నియు నొక్క పోలికవేగాన నట్లు కలుగవచ్చునని సమాధానము చెప్పుట య టుంచి

"ఏకవస్త్రః కుశాస్తీర్ణే సుప్తః ప్రయతమానసః,
నిశాన్తే పశ్యతి స్వప్నం శుభం వా యది వాఽశుభమ్."

(స్వప్నమును గోరువాఁ డేకవస్త్రధారి యై నిర్మలహృదయముతో దర్భాసనముపైఁ బరుండెనేని వేకువజామున శుభస్వప్నమును గాని యశుభస్వప్నమును గాని గాంచును) అని కావలెనని స్వప్నమును జూడవలె ననుకొన్న నిట్లు చేయవలసిన దని స్వప్నప్రకాశికలోనే చెప్పఁబడినది. ఇట్టపరిస్థితులలో సాంప్రదాయసిద్ధముగ వచ్చుచున్న యాస్తిక్య బుద్ధి గల్గి యిష్టదైవ మని యొండొక దేవుని నమ్మినవారల కాయిష్టదైవము స్వప్నావస్థలో సాక్షాత్కరించి తనభక్తుని నేదే నొకరూపమున ననుగ్రహించుననుట కల్ల యని మనము మనయాత్మ సాక్షికముగాఁ జూచుకొని బూటకముగాఁ దలఁచుటకంటే "నేపుట్టలో నేపా మున్నదో" యని తలంచి తద్విశ్వాసిజనుల కుండు విశ్వాసమును భంగపఱపకుండుటయే భావ్యమని యింతదూరము మనవి చేయవలసి వచ్చినది. ఈ విధముగనే మనకవియును బ్రయత్నపూర్వకముగ స్వప్నము దెప్పించుకొని భగవత్సాక్షాత్కృతిం బడసినట్లు పీఠికలో 20నుండి తెలియఁబడుచున్నది. నిజమును దాఁచినఁ జెప్పఁజాలము గాని యిందులోని సత్యాసత్యములను నిర్ణయింపవలెనన్న నింతకును దన్మయత్వ ముండవలయును. మఱియొక్క మనవి. ఇందఱికును నిట్టి కలలే వచ్చు ననుట యసంగత మందు రని ముందే మనవి చేసి యున్నాను. ఒకటి యాలోచింపవలసి యున్నది వారివారి కాలమున నున్న జనసంఖ్యలు నీనాఁడు మనకు లెక్కకు వచ్చువా రుద్దిష్టకవులును, వారిచేఁ దెలుపంబడినవారును... ఇంతియే గాని తదితరులు లెక్కకు రారుగదా! అంతమందిలో నొకరిద్దఱుగా వచ్చుచు నీనాఁటికి

మొత్తమునకు వచ్చిన కొలఁదిమందియును లోకోత్తరపురుషు లగుటవలన వా రందఱికిని నొక్కటే స్థితిఁ బట్టుట యసంగతము గాని, కల్పితము గాని కా దని నమ్మవచ్చును. రామాయణములోఁ ద్రిజటకు స్వప్నము వచ్చినట్లు స్వప్నవృత్తాంత మున్నది గదా! హరిశ్చంద్రుఁడును, ఉషాకన్యయుఁ గల గాంచినారుగదా! ఇటీవలఁ గాదంబరీ దశకుమారచరిత్రాదులలోఁ దత్ప్రసంగ మున్నది గదా! కనుకఁ దిమ్మకవికిఁ దనయిష్టదైవమే గురువుగా వచ్చి వేదాంతమును బోధించె ననుట సత్యమనియే భావింతము.

ప్రబంధనిర్మిమీష

"ఏకశ్శబ్దస్సుప్రయుక్తస్సమ్యఙ్జ్ఞాతస్స్వర్గే లోకేచ కామధుగ్భవతి"

(సుష్ఠురూపముతో నొక్కశబ్దమును బ్రయోగించినవాఁడును, ఒక్కశబ్దమును లెస్సగాఁ దెలిసికొనినవాఁడును స్వర్గమునందును, నిహలోకమునందును నభీష్టఫలభాజకుఁ డగుచున్నాఁడు) అని శ్రుతి. సాహిత్యదర్పణములో విశ్వనాథకవిరాజు కావ్యమహిమను దెల్పుచు

"చతుర్వర్గఫలప్రాప్తి స్సుఖాదల్పధియా మపి
కావ్యాదేవ యతస్తేన తత్స్వరూపం నిరూప్యతే."

అని చెప్పి తనచెప్పినది ప్రాచీనసమ్మతమే యనినమ్మకమును పుట్టించుటకై

"ధర్మార్థకామమోక్షేషు వేచక్షణ్యం కలాసు చ,
కరోతి కీర్తిం ప్రీతిం చ సాధుకావ్యనిషేవణమ్."

అని పురాణవాక్యమును నుదాహరించి యున్నాఁడు. ఇట్టిసుభాషితములు వినినతరువాతఁ బ్రతివానికిని దత్ఫలాపేక్ష గలుగుచుండుట సహజ మైయుండఁగాఁ దత్ఫలప్రాప్తికి సాధనభూతమైన కవితాకలావిలాసముగలవానికిఁ గల్గుననుట వింత గాదు. కనుకనే ప్రతికవీశ్వరుఁడును దా నొక్కకృతిరచన చేసి తన్మూలమునఁ దనజన్మము సార్థకము చేసికొనవలయు నని యూహించుచున్నట్లు తెల్పికొనియున్నాఁడు అట్టియాస్తికతాపరాయణులగు మహనీయుల వాక్యములు కాలదోషముచే మనకు వెగటనిపించి హేళనక్రిందికి దిగుచున్నవి. కాని వారికున్నతన్మయావస్థలో నేయించుకంతేని మనమును బాల్గొనినచో నందలియాథార్థ్య మెఱుకపడక పోదు. ఇట్టి ప్రబంధనిర్మిమీష యీకవిమహాశయునకును గలిగినట్లును, ఇష్టగోష్ఠిలో దానిని జీవబ్రహ్మైకత్వనిరూఢమనస్కులును, అంతర్ముఖులును, దనకు హితులు నగు తనయన్న వేంకటకృష్ణయ్యకును, తాడిపర్తి కేశవపెరుమాళ్లకును, ప్రబల రఘుపతికిని దెలిపి వారి ప్రోత్సాహముం బడసినట్లును (పీఠిక 13) విశదీకరింపఁబడినది.

ప్రబంధనిబంధనములు

సాధుకావ్యరచనవలన దుర్లభం బగుచతుర్వర్గఫలప్రాప్తి కల్గు నని నిర్వచించిన పెద్దల వాక్యముపై విశ్వాసము గలవాఁడు తక్కటివానికంటెను సాధ్య మైనంతలో సులభముగనే ఫలప్రాప్తి గలుగునట్టి సత్కావ్యనిర్మాణమునకుఁ గడంగకపోఁడు కడంగినపుడు తల్లక్షణములను, దన్నిబంధనములను ననుసరింపక తప్పదు. ఆపద్ధతి యాకాలమున విశేషగౌరవపదవిలో నుండె నని మన మూహింపవలసినదే గానీ యీనాఁటి దేశ-కాల-వ్యక్తిపరిస్థితులకు సరిగా లేదని వానిని నిందించిన దానఁ బ్రయోజనము లేదు. కవికాల మేదో, తత్ప్రవర్తన మెట్టిదో తత్కాలపరిస్థితు లెట్టివో నిర్ణయించుకొని మనమును దత్కాలపువారమే యయి చూచినచో సర్వమును గోచరింపక మానదు.

మహాకావ్యమునకు

క. "పురసింధునగర్త్వినశశి, సరసీవన మధురతి ప్రసంగవిరహముల్
పరిణయ తనయోదయ నయ, విరచనయాత్రాజిదూత్యవిభువర్ణనముల్."

(నరసభూ. ద్వి. 166.)

అనునష్టాదశవర్ణనములు సమగ్రముగాఁ గాని, యీషదల్పముగ నసమగ్రముగాఁ గాని యుండవలయు నని లక్షణకర్తలు నిబంధించి యున్నారు. అప్పకవి 22 వర్ణన లుండవలె నన్నాఁడు. (చూ. అప్ప. ప్ర. 28) ఇంతకును

"వాక్యం రసాత్మకం కావ్యం దోషాస్తస్యాపకర్షకాః,
ఉత్కర్ష హేతవః ప్రోక్తా గుణాలంకారరీతయః."

(సాహి. ద. ప్ర. పరి.)

అని విశ్వనాథపండితుఁడు నిర్వచించి యున్నాఁడు. కనుకఁ గావ్యనిబంధనములకు లోఁబడినప్పుడు సాధ్యమైనంతవఱకు నపకర్షకహేతువులైన దోషములకుఁ జోటీక, యుత్కర్షహేతువు లైనగుణాలంకారరీతులనే పొసఁగించుచుఁ బ్రబంధనిర్మాత తనకల్పనాచాతుర్యమున నేమి, మఱొక్కట నేమి యెట్లయినను "సమానానా ముత్తమశ్లోకో అస్తు" అన్నట్లు గడంగఁ జూచును. ప్రాచీనలక్షణముల నుల్లంఘించుటచే మహాకావ్యత్వమునకు భంగము వాటిల్లు నని పాటించినవారు పూర్వులు. అవి మనముక్కునకు సూటిగా లేవని యాయాయంశముల నెత్తి తప్పు పట్టుట యంత సమంజస మనిపించదు. ఈ ప్రబంధనిర్మాతయుఁ బ్రాచీననియమములను సమగ్రముగాఁ బాటించి కృతార్థుఁ డైనవాఁడు.

గ్రంథకర్తృత్వము

నెల్లూరుమండలములో నేకకాలమున నొకతావునుండియే యీప్రబంధరాజముతో పాటు బయలుదేఱిన మహాప్రబంధములు మఱి రెండు గలవు. కంకంటి పాపరాజుగారి యుత్తరరామాయణ మొకటి. ధరణిదేవుల రామమంత్రి గారి దశావతారచరిత్ర మొకటి. ఈ రెండుప్రబంధములను గూడఁ బుష్పగిరి తిమ్మనయే రచించి వారి కొసఁగెనని కొంద ఱనుచున్నా రనియుఁ, బుష్పగిరి తిమ్మన్న ప్రౌఢకవి యగుటచేతను, అందఱును నొక్కదేశములో నుండుటచేతను నిట్టిప్రవాదము గలిగినదే గాని కవిత్వశైలిని బట్టి చూడ నీగ్రంథకర్తృత్వారోపణము నిరాధారమనియు, నందులోను బాపరాజునకు మాత్ర మితఁడు సహాయుఁ డైనాఁడే గాని దశావతారచరిత్రములో నేమాత్రమును నీతనికి సంబంధము లేదనియు వీరేశలింగం పంతులవారు కవులచరిత్రలో నిర్ణయించి, యుత్తరరామాయణకర్తృత్వారోపణమునకు లోకప్రవాద మిట్లున్న దని, వ్రాసియున్నారు. "కంకంటి పాపరాజు ప్రళయకావేరీపట్టణములో నమీనుగా లౌక్యాధికారమం దుండినవాఁడు ఆకాలమునందే యీయనవద్దఁ బుష్పగిరి తిమ్మన్న కొంతఋణము చేసి యాయప్పు తీర్చలేక యీపుస్తకమును దానిక్రిందఁ జేసి యియ్యఁగా 1790 వ సంవత్సరప్రాంతమున నుత్తరరామాయణమును బాపరాజు తనపేరితోఁ బ్రచురించెనని చెప్పుచున్నారు." అని, "లేనిది పుట్టఁబోదు అనునది కొంతవఱకు నిజమని యాలోచించినచో నిది కూడఁ బొసఁగవచ్చును. కావ్యం యశసేఽర్థకృతే..." అని యున్నది గదా! కంకంటి పాపరాజు ధనాఢ్యుఁ డై యుండి తనసహశ్రోతకుఁ గొంత ధనసాహాయ్యము చేసి తానును దనసహశ్రోత యంతవాఁడే యగుటం దన్నిష్కృతి యనుపేరిటఁ బ్రబంధము చేసి యీవలసిన దని యన్నను ననవచ్చును. లేదా గ్రంథము వ్రాసికొని వచ్చి యిది దానికి సరిపుచ్చుకొనవలసిన దని కోరఁగా నొప్పుకొనియైన నుండవచ్చును. ఇరువురిమనస్సు లొక్కటి యైనప్పు డెట్లు చేసినను జేయవచ్చును. ఈయూహవలన మహాప్రౌఢప్రబంధకర్త యగు పాపరాజున కసమర్థత్వము నారోపించుట గాదు. ఆతఁడు "చతుర్విధానపద్యకవిత్వవిద్యావధానాధునాతనభోజరాజ... విష్ణుమాయావిలాసాభిధానయక్షగాననిర్మాణప్రవీణ... "అని తనచెప్పికొన్నంతటసమర్థుఁడే యని యనుటకు సందియములేదు. కవితాశైలినిబట్టి చూడ నుత్తరరామాయణమునందు ఆదిశ్రీకారమునుండి యంత్యాక్షరమువఱకును బదగుంఫనమున నేమి, సమాసజాటిల్యముననేమి, నేర్పుకూర్పువలననేమి, యూహాపోహలనేమి, పద్యములయెత్తుగడలనేమి, యతిప్రాసప్రయోగముల నేమి, పుష్పగిరి తిమ్మన్నయే సమీరకుమారవిజయము వ్రాసినతరువాత వ్రాసినట్లుగాఁ దోపకపోదు. ఉత్తరరామాయణరచనకుఁ బుష్పగిరి తిమ్మన్న తోడ్పడినట్లు,

మ. "హనుమద్దివ్యపదారవిందమకరందానందనేందిందిరా
త్మ ననేకాంధ్రకృతిప్రకల్పనసమర్థుం బుష్పగిర్యప్ప నా
ర్యునిసత్పుత్రునిఁ దిమ్మనాఖ్యకవిచంద్రున్ మత్సహశ్రోతఁ బ్రో
ద్ధున నేఁ బిల్వఁగఁ బంచి కన్నకల సంతోషంబునం దెల్పినన్.

(1 ఆ. 24.)

మ. అతఁ డానందముఁ జెంది నన్నుఁ గని యన్నా జాళువాపైఁడికిం
గృతవర్ణాంచితరత్న మబ్బినట్లు లయ్యెన్ నీవు వాక్ప్రౌఢిమన్
గృతి సేయంగఁ దొడంగురామకథకుం గృష్ణుండు రాజౌటఁ బ్ర
స్తుతిఁ గావింపఁగ మాకు శక్యమె భవత్పుణ్యప్రభావోన్నతుల్ ?

(1 ఆ. 25.)

తే. అని కిరీటికి శౌరి తోడైనయట్లు, లమ్మహాకవి సాహాయ్య మాచరింపఁ
గృతి నొనర్పంగఁ బూనిన యేను మొదట, నెంతు మద్వంశవిధ మది యెట్టు లనిన."

(1 ఆ. 26.)

అని పాపరాజు చెప్పుకొని యున్నాడు కనుక నుత్తరరామాయణములోఁ దిమ్మన్న కవిత్వమున కవకాశ మున్నది. అది యెంతవఱకు నను నదియే తేలనియంశము. అయినను నొక్కింత పరికింతము. ఉభయత్ర సాకేతపురవర్ణన మున్నది. ఉభయత్ర భగవత్సాక్షాత్కరమును, వరప్రదానమును నున్నవి. ఆంజనేయజనాదివృత్తాంత మున్నది. ఉ త్తరరామాయణములో రంభావేదవతీరావణులసమావేశమును, సమీరకుమారవిజయములో ధాన్యమాలీశాండిల్యసమావేశమును నున్నవి. ఉభయత్ర ఋతు గాని సూర్యాస్తమయ చంద్రోదయాది వర్ణనము లున్నవి. దీని యన్నింటను ముందు రచియించిన సమీరకుమారవిజయములోని భావములను బోలికను మఱింత పెంచి వ్రాసినట్లుగా నొక్కవాక్కున వెలువడినధోరణిగాఁ గన్పట్టక మానదు. సమానకథానకవర్ణనముపట్ల పూర్వగ్రంథములోనిపదములును, భావమును దాఱుమాఱైయయిన రెండవదానిలోఁ గన్పట్టకపోవు. వాని నెల్ల నిటఁ జూపుటకు వలను పడదు. అయినను దిఙ్మాత్రముగఁ జిత్తగింతురు గాక. ఆంజనేయజననఘట్టములో

ఉ. "ఈతఁడు సర్వలోకహితుఁ డీశ్వరవీర్యజుఁ డాంజనేయుఁ డ
త్యాతతబాహుశౌర్యనిధి యయ్యును గేవల శైశవంబుచే
....

(సమీ. ద్వి. 137.)

క. పం డుండఁ జేరి కన్నుల, పండువుగా నేఁడు చూడఁబడసితి నని యు
ద్దండతఁ గవిసిన రవి వే, ఱొండొకమతి వేఁడి చూపకుండె నెనరునన్."

(సమీ. ద్వి. 138.)

చ. "జగదుపకారి యీప్లవగచంద్రుఁ డటంచుఁ దలంచి భానుఁడున్
దగదగ మండుచుండు కిరణంబులు వేఁడిమిఁ జూపఁ డయ్యె."

(ఉత్త. పం. 104.)

తే. "బాహుబలభూతి శ్రీగంధవాహసూతి, ప్రళయఝుంఝూసమీరంబుభాతిఁ గదియ
నభ్రమాతంగమును శారదాభ్రరీతి, భీతిఁ దెరలిన జంభాభియాతి కనలి."

(సమీ. ద్వి. 157.)

తే. "కేసరికిశోర ముద్భటక్రీడ మీఁది, కుఱికినంత భయభ్రాంతు లొంది చండ
పవనహతిఁ దూలు శారదాభ్రంబులీల, నభ్రమువిభుండు దెరల జంభారి గెరలి."

(ఉత్త. పం. 110.)

బ్రహ్మ కేసరితో నంజనాజన్మవృత్తాంతము చెప్పుఘట్టములో

సీ. "వదనలోచనకైతవమున రాకాచంద్ర కమలంబులకుఁ బొండు గలుగఁజేయ
మందస్మితోష్ఠదంభంబునఁ జంద్రికోదయరాగములకు బాంధవ్య మునుప
గమనలీలావలగ్నచ్ఛలంబున మత్తకరికేసరులకు సఖ్యంబు నెఱప
సరసభాషారదచ్ఛద్మంబునను శుకీదాడిమీబీజాళి దగులుపఱప
తే. నేఁ బ్రయత్నంబు చేసి యీయిందువదన, సృజన సేయుట దెలియక చేసె దలుక
కుమ్మరికి నొక్కయేఁడును గుదియ కొక్క, పె ట్టనెడుమాట నిజము గాన్పించె నిపుడు."

(సమీ. ప్ర. 183.)

ఉత్తరరామాయణమున బ్రహ్మ యింద్రున కహల్యాశాపవృత్తాంతమును జెప్పుఘట్టములో

సీ. "కమలవైఖరి సుధాకరకళావిభవంబు లొకటియై చెలువొంది యుండుటకును
భ్రమరసంపదలు సంపఁగెపువ్వువిలసనం బొకటియై చెలువొంది యుండుటకును
దాడిమీబీజసంతతి శుకమణిముఖం బొకటియై చెలువొంది యుండుటకును
శంఖసౌభాగ్యంబుఁ జారువీణాస్వరం బొకటియై చెలువొంది యుండుటకును
తే. నేఁ బ్రయత్నంబు సేసి యిన్నెలఁతకన్ను

గవ మొగము చూపుగమి నాసికయు రదములు
మోవి కంఠంబు సుస్వరమును సృజించి
కాంచితి సురేంద్ర! యఘటనాఘటనపటిమ."

(పం. 26.)

హనుమంతుని విద్యాభ్యాసఘట్టమున సమీరకుమారవిజయములో

మ. "జలజాప్తునకుం బ్రదక్షిణనమస్కారాలు గావించి మున్
బలి నర్థించి త్రివిక్రమస్ఫురణఁ జూపంబూను విష్ణుండునుం
బలెఁ దారల్ మొలనూలుముత్యములరూపం బూన నానాదిశా
వలయవ్యాపకుఁ డై కపీంద్రుఁ డలరెన్ స్వైరప్రచారోద్ధతిన్."

(ద్వి. 217.)

ఉత్తరరామాయణములో

క. "మును హరి త్రివిక్రమాకృతి, గనిపించినయటుల నూర్ధ్వకర్పరమెల్లన్
దనుమయముగ నిండిన నీ, హనుమత్కపిఁ జూచి వెఱచె నఖిలజగంబుల్."

(పం. 139.)

సమీరకుమారవిజయములో

శా. "భానుం డద్భుతచిత్తుఁ డై పలికె."

(ద్వి. 222.)

ఉత్తరరామాయణములో

శా. "భానుం డద్భుత మందె నంత."

(పం. 140.)

సొంతము చిత్తగింపుఁడు.

సూర్యాస్తమయవర్ణన. సమీరకుమారవిజయములో

చ. "ఉదయధరాధరాగ్రమున నుండియు నస్తముఁ జెందఁ దాను ము
ప్పదిగడియల్ ప్రయాసపడుపద్ధతి నొక్కక్షణంబులోపలం
బదములు నిల్పునట్టి హనుమంతుఁడు చూడఁగ నెట్టు నిల్వఁ బో
యెద ననుసిగ్గుచే బలె దినేంద్రుడు పశ్చిమవార్ధిఁ గ్రుంకినన్."

(తృ. 66.)

ఉత్తరరామాయణములో

మ. "తరుణాదిత్యుల నిగ్రహించుటకుఁ గా దండెత్త నాదిత్యభీ
కరుఁ డిప్పంక్తిముఖాసురుం డితని రంగద్దోఃప్రతాపంబు నే
జరతాదిత్యుఁడ నోర్వ నేర్తునె వృథా చండత్వ మింకేలనన్
కరణిన్ భానుఁడు మందరశ్మి యగుచుం గాన్పించెఁ దోఁడ్తోఁడుతన్"

(చ. 149.)

సమీరకుమారవిజయముకంటె నిందుఁ దమోవర్ణన మధికము.

చంద్రోదయవర్ణనము. సమీరకుమారవిజయములో,

సీ. "నిశ చకోరద్విజనికరంబునకు నిడ్డ కెంపుటక్షతలపొన్గిన్నె యనఁగ

(తృ. 242.)

ఉత్తరరామాయణములో

సీ. "యామిని ప్రాణనాయకురాక విని వానియడుగుల కిడినట్టిమడుఁ గనంగ

(చ. 160.)

తరువాతిపాదములును సమానములుగానే దీనిలోఁ జంద్రికావర్ణన మధికము.

గానవర్ణనము. సమీరకుమారవిజయములో

సీ. "గవుసెనల్ సడలించి కవవీణె లూని తంత్రులు దీటి మఱి బిరడలు బిగించి"

పద్యమంతయును గ్రంథమునఁ జిత్తగింపుఁడు. (షష్ఠ-200)

ఉత్తరరామాయణములో

చ. "గవిసిన దీసి హొన్నుజిగికాయలు చన్నులు దాఁకఁ దంత్రులొ
క్కవరుస దీటి మెట్టు లొడికంబుగ నొత్తి స్వరంబు లన్నియున్
సవురు వహింపఁ దాళలయసంగతి గీతములుం బ్రబంధముల్
ప్రవణత నొక్కలేమ నరపాలునకున్ వినిపించె వీణెయున్."

(షష్ఠ. 134.)

సమీరకుమారవిజయములో

మ. "స్వరసందర్భ మయారె!, మేల్! శ్రుతులు, మజ్జారయ్య! కాయంబు, బా
పురే! యాలాపము, స్థాయి యౌర!, గమకంబుల్ మమ్మ!, గీతంబు ల
ద్దిర!, ముక్తాయము చాఁగురే! యని మరుద్దేవాత్మజన్ముండు, తుం
బురుదేవర్షుల మెచ్చె గానరస మింపున్ సొంపు గావింపఁగన్."

(షష్ఠ. 201.)

ఉత్తరరామాయణములో

చ. "స్వరము లయారె!, మేలు! శ్రుతి, చాగురె! మూర్ఛన, కంపితంబు బా
పురె!, బళిరయ్య! డాల్, మెఱసెఁబో! నెఱమీటుకులంబు, ఠాయి య
ద్దిర!, స్ఫురితంబు మమ్మ! యని తేనియ లొల్కెడుజిల్లుపాటతోఁ
దరుణి విపంచి మీటె వసుధాపతి మెచ్చుకొనన్ రసజ్ఞతన్."

(షష్ఠ. 135)

రతాభిలాష. సమీరకుమారవిజయములో

ఉ. "కొ ప్పొకచేతఁ బట్టి తళుకున్ నునుఁజెక్కిలి నొక్కి తేనియల్
చిప్పిలుమోవి పంటఁ దగిలించుక సత్కృతి నింపఁ గెంపులం
గప్పి కవుగిలించుకొను గాఢత మున్నుగ నీవి వీడఁగా
ముప్పిరి గొన్నమోహమున ముద్దియఁ గూడి సుఖంచు టెన్నడో."

(కృ. 210.)

ఉత్తరరామాయణములో

ఉ. "కొ ప్పొకచేతఁ బట్టి మదిఁ గోరిక లీరిక లెత్తఁ దేనియల్
చిప్పిలుమోవిఁ గ్రోలి నునుఁజెక్కిలి నొక్కుచు గుబ్బ లంటుచున్
గప్పురవీడె మిచ్చి తమకంబున నీవి వదల్చ యంత నీ
గొప్పపిఱుందుపై నొలసి కూడినమేటికి స్వర్గ మేటికిన్."

(చ. 199.)

సాకేతపురవర్ణనములో సమీరకుమారవిజయమునందలి.

మ. "పురిఖేయంబుఁ బయోధినిం గని జనంబుల్ రెంటికిన్ భేద మే
ర్పఱుపం జాలకయున్న బ్రహ్మ వివరింపం బూని వారాశిపైఁ
గర మొప్పన్ మషిముద్ర వైచె నదియే కాకున్న నీలచ్ఛవిన్
ధరియింపం గత మేమి యేటికి సముద్రఖ్యాతి మున్నీటికిన్."

అను (ప్ర 49) నీపద్యమే యుత్తరరామాయణమునందును (ప్ర.56) గూర్పంబడినది. రెండుగ్రంథములను సవిమర్శముగా సాంతము చూచినచో నొక్కముఖమునుండి వెలువడినవాక్కుగనే గన్పట్టకపోదు. అతిద్రాఘిష్ఠంబు లగుసమాసములును, వచనంబులును, అచ్చతెనుఁగుకూర్పులును, లోకోక్తులును, అర్థాంతరన్యాస ముక్తపదగ్రస్తాదులును రెండింటను గలవు మొత్తముపై నీసమీరకుమారవిజయముకంటె నుత్తరరామాయణములో మెఱుఁగు పెట్టఁబడిన దని చెప్పక తప్పదు. పైని గనఁబఱచిన యేకదేశసామ్యమును బట్టియే గాదు సాంగముగాఁ దిలకించినచో దిమ్మకవియే సమీరకుమారవిజయమును రచించినతరువాతఁ గంకంటి పాపరాజునకు సాహాయ్య మొనరించుపేరిట నేమి ఋణ మీఁగుట కొఱ కేమి యుత్తరరామాయణమును రచించెనని చెప్పుట కనువుగ నున్నది. ఎట్ల లేదన్నను నుత్తరరామాయణములో నతనికవిత్వము ముప్పాతికపాలైన నున్నదిగాని లేక పోలేదు.

పుష్పగిరితిమ్మకవి భర్తృహరి నీతిశతకమును గూడ నాంధ్రీకరించి యున్నాఁడు. ఇతఁడు మహాప్రౌఢకవి. వశ్యవచస్కుఁడు. దేవతావరప్రసాది. ఇతనికవిత్వ మతిధారాళము. సందర్భోచితశైలిని జక్కపఱచుటయే యితనియందుండెడిమహిమ. ఏఘట్టమును జదివినను బాఠకలోకమును దనయావస్థలోఁ దలమున్కలు సేయు ప్రతిభ యీతనికవితయందు నిబిడీకృతమై యున్నది. అర్థాంతరన్యాసముల పొందిక చాల మనోహరము, మఱియు నీతని కవిత్వమునందుఁ గైశిక్యాదివృత్తులును, వైదర్భ్యాదిరీతులును, ఓజఃప్రభృతిగుణంబులును, శృంగారాదిరసంబులును, మున్నగునవి తత్తదుచితస్థలంబులం దెచ్చటఁ జూచిన నచ్చట మూర్తీభవించి యున్నవి. ఇక్కవికుంజరుఁ డాంధ్రగీర్వాణభాషాసాగరమున విచ్చలవిడి విహరించినవాఁడు. అతివిచిత్రములైన వాగ్గుంభనములు. అనుపమానము లైనపోకడలు. అసాధారణమైనధార. ఇందులో నొక్కొక్కదాని కుదాహరణములు చూపవలె నన్న గ్రంథము పెరిఁగిపోవును గనుక నాయాభాగములను గ్రంథమునందే చిత్తగింపఁ బ్రార్థించుట సముచితము.

ప్రయోగసాధూకరణము

పరమేష్ఠిసృష్టియే రమణీయతలో నొక్కింత లోటుపాటుకలదని మహాకవి కాళిదాసు 'ప్రాయేణ సామగ్ర్యవిధౌ గుణానాం పరాఙ్ముఖీ విశ్వసృజః ప్రవృత్తిః' అని చెప్పి యున్నాఁడు. కావునఁ బరమేష్ఠిసృష్టిలోఁ జేరిన ప్రతియొక్కదానికిని నీదోషము పట్టక తీఱదు. కనుక నీవిషయము గూడఁ బ్రస్తావనకుఁ దేక తప్పదు. ఆంధ్రభాషకు వ్యాకరణ మత్యల్ప మనియు, రసమగ్ర మనియు, ఆంధ్రవాఙ్మయము వ్యాకరణాతీతముగ నున్న దనియు నెల్లరు ననుచున్నమాటయే పూర్వపూర్వలక్షణగ్రంథముల నుత్తరోత్తరములు మించి పోవుచున్నం గూడ నీనాఁటికిని సమగ్రత్వమును సంపాదింపఁజాలకున్నవి. ఆలక్షణగ్రంథములలోను గొన్ని పక్షపాతబుద్ధితో సంతరింపఁబడినట్లు కాననయ్యెడిని. అభిమానమూలమున నొక రొప్పినదాని నింకొక రొప్పక నానాముఖములుగ నున్నవి. కనుక నొకలక్షణకవిమతప్రకార మసాధు వైనది మఱొకలక్షణకవిమతప్రకారము సాధు వగుచున్నది. ఇన్నిటికిని సమగ్రలక్షణగ్రంథము లేనికాలములో రచింపఁబడిన గ్రంథములలోని ప్రయోగములే కొంతవఱకు స్వయంసాధువులు గావలసి యుండును. ఇట్టిస్థితిలో నట్టిప్రయోగముల నిందు విచారింతము.

ఈకవికి రేఫఱకారమైత్రి సమ్మతము.

'అటువలె, ఇటువలె, ఎటువలె' ననునవి 'దానివలె, దీనివలె, దేనివలె' అని యుండవలె నందురు. ఈరూపములు చాలమంది మహాకవులకృతులలోఁ గన్పట్టుచున్నవి. కనుక నివి 'అటువంటి, ఇటువంటి' యను విశేషణరూపములకే యుపమానరూపము లగుట సాధువు లన వచ్చును.

'ఎత్తుక, పూనుక' మొదలైనరూపము లిందుఁ గలవు. ఇవి 'ఎత్తుకొని, పూనుకొని' యని యుండవలసి యుండును. ఈరూపముల విషయమై 'ఉత్తరస్య కొనో ర్ధాతోః కం బుధాః కేచి దూచిరే.' అని హరికారికావళి (ప్రకీర్ణ. 11 శ్లో) సాధించినది. ఇది మనసునఁ బెట్టుకొనియే 'కొనుధాతువిరహితము లైనక్త్వాంతరూపములు, భాస్కరరామాయణము, అప్పకవీయము, అచ్చతెనుఁగురామాయణము మున్నగుగ్రంథములలో ననేకప్రయోగములు గన్పట్టుచున్నను వానివిష యము బాలవ్యాకరణములో నెత్తుకొనలే' దని గుప్తార్థప్రకాశికలో హెచ్చరిక చేయఁబడినది. హరికారికావలీమతమున నీరూపములు సాధువు లగుచున్నవి.

వ్యతిరేకక్త్వార్థము లై కళలైన 'లేక ఉండక' మున్నగువానికి ద్రుతాంతరూపములు (లేకన్-ఉండకన్) ఇందుఁ బ్రయుక్తములు. ఈరూపములను ప్రౌఢవ్యాకరణము సాధించినది. (చూ. సంజ్ఞా. 8. శబ్ద 116)

ఏనుఁగుకు (ద్వి 196) ఖగరాజుకు (షష్ఠ. 138) అనునవి 'ఏనుఁగునకు, ఖగరాజునకు' అనియే యుండవలె నందురు. ఇందులకు

సూ. కువర్ణకంబు పరం బగునపుడు కవిత్రయంబువారి ప్రయోగములం దక్కఁ దక్కినమహాకవిప్రయోగములందునుం గొన్నియెడల నగాగమంబు చూపట్టదు.

(శబ్ద. 19.)

అని ప్రౌఢవ్యాకరణములో సూత్రకల్పనము చేసి కుత్సార్థదోషస్ఫురణము లేకుండ, పువర్ణాంతశబ్దములపై నిత్యముగా నగాగమము వచ్చితీఱవలెనని వివరింపఁబడినది. కవిత్రయములో నొక్కఁడగు నెఱ్ఱాప్రెగ్గడ నరసింహపురాణములోను నగాగమరహితములైన ప్రయోగములు రెం డున్నవి.

క. "గరుడాచలాంచలోజ్జ్వల, గరుడాసీనునకు సిద్ధగరుడామరుకున్.

(పీఠిక 38.)

చ. ... నీ, కనిన పదంబుఁ ద్రిప్పఁగ జగత్పతిపద్మజు కైనఁ బాడియే."

(2. ఆ. 28.)

చేతున్ (తృ-88 షష్ఠ- 7) ఇట్టి విందుఁ గలవు. 'చేతురు కోతురు ఇత్యాదు లసాధువు లని యెఱుంగున' దని బాలవ్యాకరణము. (క్రియా 108) ఇట్టి ప్రయోగములు లక్షణకర్తలగు కూచిమంచి తిమ్మకవ్యాదులకృతులయందును దఱచుగఁ గానంబడియెడి.

వచ్చి తసురేంద్రా! (ప్ర-158.) వచ్చితిన్ + అసురేంద్రా = వచ్చితి నసురేంద్రా యనియే యుండవలసినట్లు బాలవ్యాకరణసిద్ధాంతము. 'నిత్యమనుత్తమపురుష క్రియా స్వితః' అని యాంధ్రశబ్దచింతామణి. దీనికి వ్యాఖ్యానము సేయుచు నహోబలపండితుఁడు 'సేవించితిన్ + అచ్యుతుని = సేవించి తచ్యుతుని - సేవించితి నచ్యుతుని' అని యుదాహరించియున్నాఁడు. భారతము వ్రాతప్రతులయం దిట్టిరూపము లున్నవని పరిశోధకులు చెప్పుచున్నారు. కనుక నీసంధి యహోబలపండితుని మతమున నసాధువు గాదు.

'ఒసఁగ నన్న న్నట్లు కా నిమ్మటంచు' (తృ-97) 'లుక్సంశ్లేషౌ నాచి' అను సూత్రమును బట్టి 'ఒసఁగ నన్న నట్ల' అని సాధురూపము. ఇట్టిరూపములను సాధించుటకే ప్రౌఢ-సంధి-3 వ సూత్రము కల్పితము. ఈవిషయమై గుప్తార్థప్రకాశికలో 'వలసినచోఁ గ్వాచిత్కంబుగా ద్రుతముపై ద్రుతము ప్రయోగింపవచ్చు నని వ్యాకరణకర్త లెల్లరును నిర్వివాదంబుగా సమ్మతించుచున్నారు' అని యిట్టిరూపములపట్ల 'ఒసఁగనన్నన్ + ను + అట్ల' అని ద్రుతముపై ద్రుతముగాఁ జెప్పవలయునే గాని నకారద్వయసహితస్థలంబులు సంశ్లేషంబు లనఁగూడ' దని ప్రౌఢవ్యాకరణాభిప్రాయమును సంస్కరించియున్నారు. (చూ. గుప్తా. సంధి 18 వ సూత్రవివరణము.)

కల్పించన్, ఘోషించన్ (తృ. 265) ఇత్యాదిరూపములు పకారాదేశము వచ్చి కల్పింపన్, ఘోషింపన్ అనియే యుండవలె నని బాల, వ్యా, క్రియా 88 సూత్రము విధించుచున్నను వీనిని ప్రౌఢ. వ్యా. క్రియా 16 సూత్రము సాధించుచున్నది.

సీ. తే. ఇది తపోధనపరితోష మిది విశేష, మీసరంబు సరంబులమీసరంబు

(చ.155)

అని సొంత మైనసరశ్శబ్దము సరం బను రూపమునఁ గానంబడియెడి 'పయః' ప్రభృతులసకారంబునకు లోపంబు లేదు. 'పయస్సు, వయస్సు, సరస్సు' అని బాల. తత్స. 80 వ సూత్రోదాహరణము. దీని బట్టి 'సరము' అని కాఁగూడనట్లు తేలుచున్నది. గుప్తార్థప్రకాశికలో, 'సరము' అనుటకు ఘటికాచలమాహాత్మ్యమునందలి యొకపద్యము నుదాహరించి 'యీపద్యముయొక్క ముఖస్థమగు సీసమందలి ప్రతిపాదాంతమందును గ్రమముగా, సపసరంబు, కలధ్వరంబు, మౌక్తికపరవరంబు, రోలంబపరికరంబు, అను నంత్యనియమముతో మానససరంబు చేర్పఁబడి ప్రయోగింపఁబడినది. ఈప్రయోగంబునకు సహాయమైన ప్రయోగాంతరంబు గానిపింపదు' అని వ్రాసియున్నారు. ఇచటఁగూడ 'మీసరంబు' అను దానింబట్టి యంత్యనియమముతో 'ఈసరంబు, సరంబుల' అని ప్రయోగింపఁబడినవి. కనుక నిట సరం బనియే కవిప్రయుక్తమైన పాఠమగును. అగుచో నీశబ్దమునకుఁ బ్రయోగాంతరము గానిపించలేదన్న గుప్తార్థప్రకాశిక కిది యొకసాహాయ్యకారి యగుచున్నది.

విచారణీయములు

శా. "న న్నాలించు ననున్ గణించు ... ... సర్వాత్మనా
న న్నే కాని భజింపఁ డన్యు నితఁ డన్నా,"

(షష్ఠ. 24.)

ఇట 'సర్వాత్మనా' యనునది సంస్కృతవిభక్తిపైననే నిల్చి వాడుకప్రకార మతిరమణీయతను గూర్చుచున్నది. అనుకరణరహితముగను గొన్నిప్రయోగము లున్న వని ప్రౌఢ. వ్యా. సంజ్ఞా 15 వ సూత్రము సాధించినను నయ్యది వాక్యపరముగా నున్నది గాని పదపరముగా లేదు. అయినను వాడుకలోని కమనీయతంబట్టి కాఁబోలు నిట్లును మఱికొందఱు ప్రయోగించి యున్నారు.

సీ. ఆ. "వచ్చునే ప్రధానవైరేణ మరణంబు, ధ్రువ మనంగ వినఁడె దివిజవిభుఁడు"

(నన్నెచోడుని కుమారసంభవము.)

ఉ. "తారకనామమంత్రజపతత్పరుఁడన్ తప దాసదాసుఁడన్."

(అధ్యా. రా. ఆర. 58.)

కవి ప్రౌఢుఁడు గనుక స్థితస్య గతి శ్చింతనీయా యని యున్నప్రయోగములకు సాధ్యమైనంతలో గతి గల్పించుటకే లక్షణకర్తల యభిప్రాయములను దెలియఁబఱచితిని. అనభిమతము లైనయంశములను బ్రాజ్ఞులు తమయనుభవమునఁ ద్రోసి పుచ్చి సాధురూపములనే భజింతురు గాక యని నాప్రార్థన,

మ. "తరమేఘోపరి ... ...
దరిసింపన్ వనరాశి యౌ టొదవు ముక్తాజాలమో! నాఁగ ...

(ప్ర. 126.)

ఉ. ఇచ్చిన మచ్చికన్ వినయ మేర్పడఁ గైకొని వీరపత్ని యౌ
టిచ్చ రణంబు సేయుతమి హెచ్చిన సిగ్గున మోము వాంచె."

(పం. 69.)

ఇట రెండుచోట్లను 'ఔటన్' అనునది హేత్వర్థబోధక మయి ద్రుతాంత మయ్యు సంధి చేయంబడినది. ఇది విచార్యము.

ఉ. "ఆపవనాత్మజన్మునిమహత్త్వము లివ్వియ కావు రాఘవ
క్ష్మాపకులేశ్వరుండు హయసత్రసహస్రము లాచరింపఁగా
నాపనికై యొనర్చెను సహాయము లవ్విధ మెట్టులన్న."

(పం.164.)

ఇట ధర్మవాచక మైనసహాయశబ్దము 'తోడ్పాటు' అనునర్థ మిచ్చు ధర్మార్థవాచకముగాఁ బ్రయుక్తము. ఈశబ్ద మమహత్తున సహాయము అని యయి తోడు అనుధర్మివాచ్యత్వమును బడయుచున్నది. 'తోడు' అనునర్థమం దమహద్రూపముతో దిక్కన కేతన శ్రీనాథాదులకృతులలోఁ బ్రయోగములు కానఁబడుచున్నవి.

ఉ. "... కౌరవనాథుఁ డిట్లనియెఁ గయ్యము సేయువగన్ సహాయముం
గోరి ... ...

(భార. ఉద్యో. ప్ర. 69.)

(చూ. భార. విరా. పం. 18. ఉద్యో. ప్ర. 15-30.)

(దశకుమారచరిత్రము. తృ. 90.) (శృంగార. నై. తృ. 63.)

ఇట సాహాయ్య మని ధర్మపరముగనే యర్థము చెప్పవలసియున్నది. అగుచో నీప్రయోగము విచారింపవలసి యుండు.

శా. "హస్తద్వంద్వము మోడ్చి.... బ్రా శస్త్యం బొందిన మీ రెఱుంగరె"

(ష. 197.)

ఇటఁ బ్రాసము మాఱినది. సంయుతాసంయుతప్రాస మని చెప్పినదానిలో నప్పకవి రేఫలకారశ్లిష్టములకే యంగీకరించినాఁడు. (చూ. తృ 314.)

సీ. "గర మూఁత గొని చివుక్కునఁ బైకి లంఘించి

(ద్వి. 75.)

శా. భానుం డద్భుతచిత్తుఁడై పలికె నో ప్రత్యక్షరుద్రావతా
రా! నన్నుం జను లాదరించుటకుఁ బేర్మిన్ వచ్చినా వింతె.

(ద్వి. 222.)

మ. మకుటంబుల్ నిజపద్మరాగయుగమంజీరాగ్రరత్నప్రభా.

(పం. 64.)

మ. అమృతాంధోవర!... ... ... భాగ్య మా
యె మఱేమీ? యనుచున్ సుధాకలశ మియ్యం గొంచు నే తేరఁగన్."

(పం.245.)

వీనిలో యతిభ్రమణములు కాన్పించుచున్నవి. వ్రాఁతప్రతులను బరిశీలించి చూచినచో వీనిలోఁ గొన్నిటికైన మార్పు లుండకపోవు.

పారావరము. తృ. 130. భుంజించు (భోజనార్థములో పం. 117 హనుమంతుఁడు, షష్ఠ. 11. ఉ... కుందనపు బొజ్జయగారు వచించె నేర్పునన్. ద్వి 172 (బహువచనకర్త కేకవచనక్రియ) ఇవి క్రొత్తగాఁ గనఁబడుచున్నవి. వీనింగుఱించి కోశపరిశోధన చేయవలసి యున్నది. ప్రత్యంతరసాహాయ్యము లేమింజేసి యచ్చుటచ్చుటఁ బోయినచోట్ల నట్లే యుంచవలసి వచ్చినది. ముద్రణస్ఖాలిత్యములు కొన్నియుండవచ్చును.

కూర్పునేర్పు

శా. "మాం పాహితివచస్కులై భయమునన్ మాటాడలే కంగముల్
గంపింపన్ జపమాలికల్ విడిచి సాక్షాత్కాలరుద్రక్రియా
సంపన్నుం డిదె వచ్చె లోకము గ్రసింపం బూని యిమ్మేటికిన్
నంపశ్యామి వచింపవే శుభకటాక్షం బుంచవే మాయెడన్."

(ద్వి. 135.)

ఇట ఫలభ్రాంతిచే సూర్యునిమీఁది కేఁగు హనుమంతునిఁ జూచి భీతు లైన సూర్యపారిపార్శ్వికులు తమ్ము రక్షింపు మని సూర్యునితో మొఱపెట్టుకొను సందర్భమున మనకవి వేదపరిభాష చేసియున్నాఁడు. ఈఋుక్కు యజుర్వేదమునందు మొదటికాండలో 5వప్రశ్న 6వ అనువాకములో నిట్లున్నది.

"సంపశ్యామి ప్రజా ఆహ మిడ ప్రజసో మానవాః,
సర్వా భవంతు నో గృహే."

దీనికి

"సంపశ్యామి ప్రజా అహ మితి గృహాన్ పేక్షతే"

అని కల్పసూత్రము.

ఇట నీపరిభాష 'మావారిని నేను జక్కఁగాఁ జూచుచున్నాను. వీరందఱు నాగృహమునందే యుందురు గాక. నేను జాగరూకుఁడనై గృహమును గాపాడుచున్నాను' అనునర్థమును బోధించెడిని. ఋక్కులోని యేదే నొక్కపదమును సంకేతించుకొని వేదపరిభాష చేయుచుండుట వైదికుల కభ్యాసము.

'హేళన చేసినాఁ' డనుటకు 'యద్దేవా చేసినాఁ' డని — నెయ్యికి 'తేజోవా' అని — ధనమునకు 'సంత్వా సించామి' అని. — రూప్యమునాకు 'వాయవ్య' మని వేదపరిభాష. ఆఋక్కులు:—

యద్దేవా దేవహేళనం, తేజోవా ఆజ్యం, సంత్వా సించామి యజుషా ప్రజా మాయుర్ధనంచ, వాయవ్యగ్గ్ శ్వేత మాలభేత."

ఇట్టి వేదపరిభాష వ్యవహారానుకూలముగఁ గొంతవఱకుఁ గలదు.

"సుఖ స్యానంతరం దుఃఖమ్

(తృ. 87.)

చదువఁ బెట్టిన మునుకటి మతి వోయె.

(షష్ఠ. 217.)

కుమ్మరికి నొక్కయేఁడును గుదియ కొక్కపెట్టు.

(ప్ర.183)

ఇత్యాది లోకోక్తులు —

"బ్రహ్మచారీ శతమర్కటః"

(షష్ఠ 158.)

ఇత్యాది హాస్యార్థములు —

"బుద్ధి ర్బలం యశో ధైర్యం"

(షష్ఠ.87.)

ఇత్యాది శ్లోకార్థములు —

"ఘనప్రభావులకుఁ జిత్రమై యుల్లము చల్లసేయుటల్."

(చ. 166.)

'కన్నుమాలి యైనం బరబంధురక్షణ మొనర్చుట పెద్దలశీలమే గదా!'

(పం. 155.)

ఇత్యాది. (తృ, 94-171 షష్ఠ 9) అర్థాంతరన్యాసములు —

గర్భకవిత్వ చిత్రకవిత్వ బంధకవిత్వావిచ్ఛందోవిశేషములును, సమాసపుష్టి - శబ్దజాటిల్యములును, యతిప్రాసప్రయోగ వచిత్రియు, అచ్చతెనుంగుకూర్పులును, సర్వాంగీణముగా నీగ్రంథరత్నమునకు మెఱుంగువెట్టుచున్నవి. ఇట్టి లోకోత్తరప్రబంధమును రచించి యాంధ్రలోకమునకుఁ బ్రసాదించి చిరస్మరణీయుఁ డైన శ్రీతిమ్మకవిసార్వభౌమునకేగాక దీనిని నూతనఫక్కిని ముద్రించి యాంధ్రలోకమునకు సమర్పించి పుణ్యము గట్టుకొన్న శ్రీ వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రులవారికిని నితోధికశ్రేయోభ్యుదయాకాంక్షతో భాషాసేవకులపరమున ధన్యవాదము లర్పించుచున్నాను.

విమర్శనీయాంశము లింకను ననేకము లుండిపోయినవి. విస్తరభీతిచే మానవలసి వచ్చినవి. వాని నెల్లఁ బాఠకమహాశయులే చిత్తగింతురుగాక. యథాశక్తి విలోడించి విన్నవించుకొన్నదానిలోని లోపాలోపములను మన్నింపఁ బ్రార్థన. ప్రతిపద్యహృదయంగమ మైనయాప్రబంధరాజమునుండి మచ్చునకుఁగా నేకొన్నిటినో పద్యముల నెత్తి వ్రాయుట యమృతసాగరమునుండి గరిటెఁడమృతమును దీసి యిచ్చిన ట్లగుంగాన నేయంశముల నైనను గ్రంథమునందే తిలకింపవలసిన దని ప్రార్థించుచు శ్రవణానందముతో విరమించుటకుఁగా రెండు పద్యములను బఠించుచున్నాను.

ఉ. "చిత్తము వంచుటో హరి భజించుట బంధము లూడ్వ ధైర్యపుం
గత్తి భరించుటో నియతి గైకొని మించుటొ యాత్మఁ గాంచుటో
చిత్తజరోగముల్ పెనుచు నీకసుమాలపుఁదోలుబొమ్మతో
హత్తుట లేమి? పొమ్మన కహమ్ములు మూఁడు వితా క్రమించితిన్.

(తృ. 249.)

ఉ. రిక్కలటెక్కు ద్రొక్కుతెలిటెక్కలపక్కిహుమాయి నెక్కి పెన్
మక్కువ నక్కరంబుచెలిమాటలపెక్కువ నిక్క వేల్పు లిం
పెక్కి భజింప గాడ్పుకడ కేఁగి కడానిమెఱుంగుఁబోడిరా
పొక్కిటిపాప కుందనపుబొజ్జయ గారు వచించె నేర్పునన్."

(ద్వి. 172.)

తేజస్వి నా వధీత మస్తు.

ఓం శాంతి శ్శాంతి శ్శాంతిః.

ఇట్లు,

కవితాసామ్రాజ్యము, విద్వజ్జనవిధేయుఁడు,
నంద్యాల కావ్యతీర్థ మద్దులపల్లి వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి.
4.12.29. ప్రధానాంధ్రపండితుఁడు, మునిసిపల్ హైస్కూల్

విషయసూచిక

ఉపోద్ఘాతము

స్వప్న విచారము.
ప్రబంధనిర్మిమీష
ప్రబంధనిబంధనములు
గ్రంథకర్తృత్వము
ప్రయోగసాధూకరణము
విచారణీయములు
కూర్పునేర్పు

పీఠిక

షష్ఠ్యంతములు

ప్రథమాశ్వాసము

కథాప్రారంభము
శ్రీరామునియొద్దకు నగస్త్యమహాముని వచ్చుట
శతకంధరునివృత్తాంతము
శ్రీరరాముఁడు శతకంధరునిఁ జంపువిధము విచారించుట
ఏకపాదరుద్రావతరణకథ
ఏకపాదరుద్రావతరణకారణమును రాముఁడు సీతకుఁ దెలుపుట
శివునివనవిహారాదివృత్తాంతము
కేసరి యనువానరునివృత్తాంతము
కేసరి శంబసాధనుని వధించినవృత్తాంతము
అంజనాజన్మాదివృత్తాంతము
అంజనావానరరూపిణీత్వాదివృత్తాంతము
ఆశ్వాసాంతము

ద్వితీయాశ్వాసము

అంజనాపూర్వజన్మవృత్తాంతము
కుంజరుఁడనువానరుఁడు పుత్రార్థియై తపస్సు చేయుట
గౌతముఁడు కుంజరునకు నంజనను కూఁతుగా నిచ్చుట
అంజనకు ధర్మదేవత యొఱుకత యై వచ్చి యొఱుక చెప్పుట
అంజన పెనిమిటియాజ్ఞచే వాయువును గూర్చి తపము చేయుట
గ్రీష్మఋతువర్ణనము
వర్షఋతువర్ణనము
శిశిరఋతువర్ణనము
వాయుదేవునియనుగ్రహమున నంజన గర్భము ధరించుట

ఆంజనేయజననాదివృత్తాంతము
అంజనాదేవి యాంజనేయుని గానక చింతిల్లుట
కేసరి యంజన నూఱడించుట
దేవతలప్రార్థనవలన బ్రహ్మ హనుమంతుని మనుచుట
బ్రహ్మాదు లాంజనేయునికి నలభ్యము లైనవరములెల్ల నిచ్చుట
వాయుదేవునననుగ్రహముచేఁ దనవద్దకు వచ్చి చేరినకొడుకు నంజన లాలించుట
హనుమంతునిశైశవక్రీడాదికము
హనుమంతుఁడు తల్లియాజ్ఞచే సుగ్రీవునొద్దఁ జేరుట
హనుమంతుఁడు సూర్యునొద్ధ విద్యాభ్యాసము చేయుట
ఆశ్వాసాంతము

తృతీయాశ్వాసము

రామసుగ్రీవమైత్ర్యాచరణాదివృత్తాంతము
సూర్యాస్తమయవర్ణనము
ఆంజనేయుని సీతాసందర్శనాదివృత్తాంతము
మకరీశాపవిమోచనము
ధాన్యమాలి తనశాపవృత్తాంతమును హనుమంతునకుఁ జెప్పుట
చంద్రోదయవర్ణనము
ఆశ్వాసాంతము

చతుర్థాశ్వాసము

హనుమంతుఁడు బ్రహ్మలోకమునుండి గంధమాదనుం దెచ్చుట
రాముఁడు బ్రహ్మహత్యానిష్కృతికై శివప్రతిష్ఠ సేయుట
నాగబంధము
ఆశ్వాసాంతము

పంచమాశ్వాసము

ఆశ్వాసాంతము

షష్ఠాశ్వాసము

రాముఁ డగస్త్యునకు హనుమన్మంత్రమాహాత్మ్యముం దెల్పుట
శ్రీకృష్ణుఁడు హనుమంతునిచే గరుడగర్వభంగము చేయించుట
శ్రీకృష్ణుఁడు హనుమచేఁ దుంబురునారదులగర్వ మడగించుట
ఆశ్వాసాంతము

సప్తమాశ్వాసము

శ్రీకృష్ణుఁ డర్జునునిసేతుబంధనమును హనుమచే భంగపరగించుట
ఆంజనేయార్జునులు పరస్పరము పన్నిదము సఱచుట
భీముఁడు హనుమవాలము నెత్తలేక పరిభవపడుట
హనుమంతుఁడు భీమునకు యుగధర్మములం దెల్పుట
హనుమ భీమునకు విశ్వరూపంబు చూపుట
భీముఁడు పురుషమృగమును దోడ్తెచ్చుట
ఆశ్వాసాంతము

శ్రీరస్తు.

సమీరకుమారవిజయము

పీఠిక

లీలం దిలకంబు కస్తురిని జిత్రింపంగ నీ చెక్కుట
ద్దాలం జూచెద నీడ నానఁగఁ దదుద్యత్కాంతికర్పూరరే
ఖాలక్ష్మిం గన వింత యంచు మఱి దక్కం జూడు నాఁ జూచి వీ
క్షాళిన్ నవ్వఁగ మెచ్చుసీత నగురామాధీశుఁ జింతించెదన్. ॥1॥

సీ. కులుకుసి గ్గొలుకుచూపులు భర్తమౌళిపై నలరుఁదానికి వ్రాలునళులఁ దెల్ప
మైసౌరభము నాథునాస గంధవహాఖ్య కస్తోకసాఫల్య మావహింపఁ
గనకతాటంకకంకణకాంతి పతినీలమేఘవిగ్రహయుక్తి మెఱుఁగుఁ బోల
నాననైందవమందహాసామృతము చెల్వుచూపుల కనిమిషస్ఫూర్తిఁ జూపఁ
తే. గేలుఁదలిరులతో సౌరసాలశాఖ
కల్పకముమీఁద విరులీను కరణిఁ దరణి
కులునిపై ముత్తియపుఁబ్రాలు వెలయ నించు
సీత లోకైకమాత రక్షించుఁగాత. ॥2॥

మ. మదనాగోద్ధతి మాన్చి స్వచ్ఛత రహింపన్ పర్వతాగ్రస్థిరా
స్పదలీలన్ విపులాగమైకవనసంచారస్థితిన్ మించి యు
గ్రదశన్ బంచముఖాఖ్య గాంచఁ దగు దుర్గాశైలదుర్గస్తనీ
హృదయాధీశుఁ దలంతు మత్కలుషమత్తేభవచ్ఛిదాకేళికిన్. ॥3॥

ఉ. బేడిసడాలు కన్నుగవబెళ్కులఁ జిల్క హుమాయిపల్కులన్
వేడుక చెయ్వులన్ మరునివింతవగల్ గనిపింప శంభునిం
గూడి నిజాంగసంశ్రయతఁ గూర్చి పునర్జనితాంగజోజ్జ్వల
క్రీడ నెఱుంగనీయని గిరిప్రభుకన్య నుపాశ్రయించెదన్. ॥4॥

ఉ. సారసగర్భసంజ్ఞను రణస్స్థితుఁడై చతురాస్యుఁ డౌట భా
షారతిఁ జెంది బ్రహ్మతను సత్యగతిం గని యా యాత్మభూత్వబ్భం
దారకమూర్తి యౌట సుమనఃప్రియుఁ డై విధి గాన జన్మవి
స్తారకుఁ డై చెలంగువరదైవము మాకుఁ జిరాయు వీయుతన్. ॥5॥

శా. శుభ్రాంగద్యుతిశారదాభ్రతతితో జోడయ్యు శబ్దోజ్జ్వలా
దభ్రస్ఫూర్తి నలంక్రియాస్ఫుటతటిత్కాంత్యున్నతిన్ బర్హిబ
ర్హభ్రాంతిప్రదకేశవైఖరి విచిత్రాకారయౌ శారదా
సుభ్రూరత్నము మాకు సంతతము నిచ్చున్ సైకవాగ్వైఖరుల్. ॥6॥

సీ. సరసభాషాసక్తి సత్యవైభవయుక్తి భావిపంకజభవప్రభుత దోఁపఁ
గనకాంగదస్ఫూర్తి దనుజాపహృత్కీర్తిఁ దనహరిత్వము యథార్థముగఁ దోప
స్మరవిభేదప్రౌఢిఁ బురవి దాహనిరూఢి సర్వజ్ఞగతి మ హశ్వరత దోఁపఁ
బుష్కరాశ్రయరీతి బోధహేతుఖ్యాతి హంసత్వమును దనయందె దోప
తే. స్వప్నమున మున్ను నాకు సాక్షాత్కరించి
"తత్త్వమస్యాదివాక్యసంతతికి నర్థ
మెఱుకచేసిన గురుఁడ నేనే" యటంచు
నానతిచ్చినహనుమంతు నభినుతింతు. ॥7॥

మ. వినతానందనతన్ సుధాపహరణోద్వేలోక్తి నార్యానువ
ర్తనసంపత్తి హృతాబ్జవైభవముఖోద్యల్లీల గాంగేయప

క్షనిరూఢిన్ శతకోటిభాస్వదమలఖ్యాతిప్రభాతిప్రవ
ర్ధనతన్ మించువినాయకుండు గెడపున్ బ్రత్యూహసర్పచ్ఛటన్. ॥8॥

ఉ. కౌముదివన్నె గాంచి బుధకావ్యగురుప్రమదావహైకలీ
లామతి మించి ప్రాంచితకళల్ వహియించి సుధాసమానభా
షామహనీయవర్ణసరసస్థితి సర్వపదార్థదర్శక
త్వామలవైఖరిం దగుమహాకవిరాజుల సంస్మరించెదన్. ॥9॥

చ. పరభృతశబ్దముల్ వినినపట్ల సహింపక ప్రాస మెత్తివిన్
పరువులు వాఱుచున్ మలినభావము మానక మంచిశబ్ద మెం
దెఱుఁగక యొండు గన్న మఱియెద్దియుఁ గానక దుష్పథప్రయో
గరతిఁ జరించుకాకవులు కావ్యవిలాసము గాంచ నేర్తురే? ॥10॥

వ. అని యిష్టదేవతాప్రణామఖేలనంబును శిష్టకవిస్తుతిమేళనంబును దుష్టకవిజనావహే
ళనంబునుం గావించి. ॥11॥

సీ. శ్రీహనూమత్పాదసేవాగతాధ్యాత్మతత్త్వకవిత్వమహత్త్వవిదుఁడ
నాశ్వలాయనసూత్రహారివిశ్వామిత్రగోత్రాబ్ధిచంద్రుఁడఁ గుశలమతిని
అలపుష్పగిరియప్పనార్యున కౌబళాంబకును సుపుత్రుండ బ్రహ్మవేత్త
యైన వేంకటకృష్ణయాగ్రణికిని వేంకటాఖ్యకవీంద్రున కవరజుఁడను
ఆ. సరసగుణయుతుండ వరకవితిమ్మనా, హ్వయుఁడ నేను జనన మంది మనుట
కెల్ల ఫలము గల్గఁ గృతి యొక్కటి రచింప, నూహ సేయుచున్న నొక్కనాఁడు. ॥12॥

సీ. మాయన్న కృష్ణధీమణియును మత్సఖుల్ ధన్యు లంతర్ముఖుల్ తాడిపర్తి
పాపనార్యుని జెట్టపట్ట నోచినయెల్లమాగర్భశుక్తిని మౌక్తికంబు
క్రియ నుదయించిన కేశవపెరుమాళ్ల ప్రబలవంశాబ్ధితారాకళత్రుఁ
డగు చెన్నభట్టారకాగ్రకుమారుండు రాజయోగవిదుండు రఘుపతియును
ఆ. ఇష్టగోష్ఠి నుండి హితులు గావున నాదు, నెమ్మదిని బ్రబంధనిర్మిమేష
గ్రమ్మియునికి యెఱిఁగి నెమ్మియు సమ్మోద, మినుమడింపఁ బలికి రిట్టు లనుచు. ॥13॥

క. రసికుఁడవై భావిబిస, ప్రసవభవుని హృదయవీథి భావించుట నీ
రసనాగ్రంబునఁ బాయక, వసియించిన దజునికొమ్మ వరకవితిమ్మా. ॥14॥

మత్తకోకిల. ధార తప్పక చెప్ప నేర్తు వుదారవాక్చతురత్వ మో
హోరె నాఁగఁ బ్రబంధ మొక్కటి యొక్కనాఁటనె సన్నుతా
చారమున్ బరతత్త్వమార్గవిచారముం గలమేటి వౌ
వౌర! తిమ్మనసత్కవీ సరసార్థగౌరవభారవీ. ॥15॥

మ. కృతు లేమున్ రచియించినా మనుచు నోయీ కొంద ఱుర్విన్ వితా
రతియానద్విరదాదివర్ణనలు బ్రారంభించి వర్ణింతు రే
గతిఁ గానం గృతి సేయుచో నుభయలోకశ్రీకరం బై సము
న్నతపుణ్యాశ్రయయ మైనఁగాని బుధు లానందింతు రెంతేనియున్. ॥16॥

మ. నీవు కవిత్వతత్త్వముల నేర్పరి వౌటకు సత్ఫలంబుగా
బావని నీకు సద్గురుఁడుఁ బ్రాణవిభుండు నభీష్టదైవముం
గావునఁ దచ్చరిత్ర లౌడికంబుగఁ గూరిచి సేయుమా జగ
త్పావనమై ప్రవర్తిలఁ బ్రబంధము దుష్కృతబంధముక్తికిన్. ॥17॥

క. అని జీవబ్రహ్మైక, త్వనిరూఢమనస్కు లైనవారలు తెలుపన్
విని సంతసించి మంచిది, వినిపించితి రిట్టికథలె విరచింతు నిఁకన్. ॥18॥

క. జలకాంక్ష నెమక నమృతపుఁ, జెలమఁ దెలిసినటులు తృణముఁ జెనయఁగ సంజీ
వలతఁ గలిగించినటువలెఁ, జెలఁగెన్ హనుమకథ బోధసేయుట లనుచున్. ॥19॥

మ. వారి నుతించి మంచిమతి వాయుజపుణ్యచరిత్ర లన్నియున్
గూరిచి తత్ప్రబంధమునకున్ బతి నెవ్వరిఁ జేతు నంచు లోఁ

గూరినజాలి నొండొకరిఁ గూడి వచింపక యొక్కనాఁడు గౌ
రీరమణాలయంబుకడ రేపటివేళ వసించి నిష్ఠతోన్. ||20||

సీ. స్వస్తికాసనమున వసియించి యమనియమంబులు సవరించి మారుతంబు
పూరకకుంభకంబులఁ గట్టిగాఁ బట్టి చూపు నల్ త్రోవలచోట నిలిపి
తనువుతో విశ్వ మంతయును శూన్యము చేసి వ్యాపార మందనియాత్మఁ దెచ్చి
ఖేచరీముద్రలోఁ గీలించి పరిపూర్ణచిత్తవిశ్రాంతిమైఁ జిన్మయైక
ఆ. గగనరీతి రెండు గానియఖండతా, వ్యాప్తి ద్రిపుటికొంత యడఁగి వింత
సుప్తిఁ బోనితుర్యసుఖముఁ బ్రాపించంగా, నంతలోన నాత్మ కద్భుతముగ. ||21||

తే. నిష్కళ నిరంజనసమాధినిష్ఠ నడఁచి, మిక్కుటపుమించు నిర్మించుమించుతోడ
నీలజీమూతకాంతుల నిగుడువిష్ను, మని మతిస్థైర్యమునఁ ద్రోయునంతలోన. ||22||

సీ. సీమంతపదవిఁ గూర్చిన ముత్యములడాలు తనదరస్మిత కాంతి ననుసరింపఁ
గడకంటిననుచూపుబెడఁగు తా నిడికొన్న నీలహారస్ఫూర్తి నివ్వటిల్లఁ
దళుకుఁగమ్మెఱుంగు దనభుజాంగదధగద్ధగితరత్నశ్రీకి దండ గాఁగ
గరసరోజాగ్రకంకణమణిప్రభ దనకటిహైమపటదీప్తిఁ గౌఁగిలింపఁ
తే. దొలుతటితటిద్ఘనము లాకృతులు ధరించె
నొక్కొ నా గొమ్మకేల్ దమ్మి యొక్కకేలఁ
గ్రమ్మి శతకోటిమదనశృంగారమూర్తి
ఘనుఁ డొకానొకపురుషుండు గానిపించె. ||23||

చ. రవిశశిమండలంబులస్థిరత్వము మానక కొంతలోవలం
దవిలినగాడ్పు వీడక మనస్కృతకై గుఱియందు డిందుబిం
దువు నెరిఁ గ్రమ్మనీక యటఁ దోఁచినరూపులు ద్రోయఁ గ్రమ్మఱం
దివిరిననన్ను లేనగవు దేరఁ గనుంగొని యాఘనుం డనున్. ||24||

ఉ. ఓయి సుధీంద్ర నీవిమలయోగవిరోధము సేయరాము మే
మీ యెలనాఁగ సీత విను మే రఘురాముఁడ మామరుత్సుతుం
బాయక కొల్చి తత్కథఁ బ్రబంధము చేసెద వంకితంబుగాఁ
జేయుము మాకు నీ కెఱుక చెల్వగు నంచు నదృశ్య మౌటయున్. ||25||

ఉ. అంత సమాధి మాని హృదయంబున విశ్వము దోప నంతవృత్తాం
తముఁ జింత చేసి యవురా! నిజదాసకథల్ గణింపఁగా
నెంతయు సంతసించి తమరే చనుదెంచి పురాణదంపతుల్
స్వాంతము రంజిలం దమకె యంకితమిమ్మని రెంత భాగ్యమో! ||26||

ఉ. మో మటు ద్రిప్పఁబోఁడు కయి మోడ్చిన మెచ్చును మెచ్చి మ్రింగఁ డే
కామితమైన నీఁగలఁడు కా దనఁ డొప్పును దప్పు గల్గినన్
రామనరేంద్రుఁ డట్టిప్రభురత్నము శాశ్వతకీర్తి గల్గఁగా
నేమిటి కీనరాధముల కిత్తురొ యుత్తమకావ్యముల్ కవుల్? ||27||

మ. జనకావాసవిభూతి వర్ధిలి రసాంచజ్జన్మయుక్తిన్ నుతుల్
గని నిర్దోషతఁ దేజరిల్లి విహితాలంకారవిస్ఫూర్తి నూ
నినమత్కావ్యవసుంధరాతనయ నెంతే యేకపత్నీవిలో
లనరూఢిం దగురామచంద్రుఁడు దమిన్ లాలింప కెట్లుండెడున్. ||28||

క. శుభకరుఁ డగుసంజీవ, ప్రభునిచరిత్రమఁట తత్ప్రబంధము సీతా
విభుపేరిటిదఁట గలవే, యుభయగతుల్ దీనఁగాక యొండొకకృతులన్. ||29||

క. అని మదిఁ దలఁచి మదాప్తుల, యనుమతి నతిసుకృతవతికి సస్మత్కృతికిన్
మనుకులపతి నధిపతి గా, మొనయించి తదీయమహిమములు వర్ణింతున్. ||30||

సీ. అభినవాంభోదమోహనలీలఁ జెలగియు హంసవంశోద్దీపకాత్ముఁ డయ్యెఁ
జండమార్తాండతేజఃప్రాప్తి వెలిఁగియు గౌశికానందసంఘటకుఁ డయ్యె
వరవసంతవిలాసవైచిత్రి మించియు నమితపలాశసంహారుఁ డయ్యె
సుగుణరత్నాకరస్ఫూర్తి వర్తించియుఁ బరవాహినీభయాపాది యయ్యె

తే. దుస్తరము గాదె త్రిభువనస్తోత్రపాత్ర, చిత్రచారిత్రధాముఁ బవిత్రనాము
నార్తరక్షావిచక్షణాయతకటాక్ష, వీక్షణస్తోము రఘురాము వినతి సేయ. ||31||

షష్ఠ్యంతములు

క. ఏవంవిధగుణమణిసం, భావితహృదయాంబుజునకు బహుకలుషారం
భావనపరకర్బుర రం, భానన కుంభీంద్రకరవిభాసిభుజునకున్. ||32||

క. గహనాయతబహువిహరణ, కుహనాహరిణాపహరణగురుశరభృతికిన్
మహితాత్మైక్యసమాహిత, విహితానుష్ఠానసహితవివేకాదృతికిన్. ||33||

క. సాధ్వాచరికమహాధ్వర, విధ్వంసోద్ధత్యదైత్యవీరోద్యతమా
యాధ్వాంతపద్మహితునకు, విద్వవతంసాజిముఖదివిజవినుతునకున్. ||34||

క. భువనాధికవిబుధాంతర, సవనాలంకారునకును సత్తామాత్ర
ప్రవిమలతావితశివమరు, దవనీసలిలాభ్రమహదహంకారునకున్. ||35||

క. తారకమంత్రాభ్యాసవి, హారపరాధీనునకు సుధాశనరక్షా
చారుగుణాధారఘృణా,సారపణాయితవిలోకసంతానునకున్. ||36||

క. నందనహరిచందనహర, కుందనటత్కీర్తిధనునకును వినతజనా
నందనునకు దశరథవర, నందనునకుఁ బవననందనప్రమదునకున్. ||37||

క. నూతనఝుషకేతనసమ, చేతనమోహనమహావిశేషాకృతికిన్
శ్రీతారుణ్యవతీసమ, సీతాలావణ్యరతికి శ్రీరఘుపతికిన్. ||38||

వ. అంకితంబుగా నాయొనర్పం బూనినసమీరకుమారవిజయం బనుమహాప్రబంధంబునకు
శ్రవణక్రియాప్రవణజనామితజనుష్కృతాయతదుష్కృతలతాలవిత్రం బగుకథా
సూత్రం బెట్టి దనిన. ||39||

ప్రథమాశ్వాసము

కథాప్రారంభము

తే. అఖిలభూతదయానిష్ఠుఁ డగువసిష్ఠుఁ
డానతిచ్చిన రామాయణార్థఫణితి
నమరుమరుదాత్మజునిమహిమములు కొన్ని
విని శతానందుఁ డానంద మెనయ ననియె. ||40||

మ. యతిమూర్ధన్యదశాస్యనిర్మథనహేలావార్యుఁ డౌరామభూ
పతిచారిత్రము మీరు తేటపడఁ దెల్పన్ వింటి నందున్ మరు
త్సుతుమాహాత్మ్యము కొంత దెల్పితిరి తద్భూరిప్రభావంబు వి
స్తృతవాగ్వైఖరి నాకు పూర్విగ నిఁకన్ దెల్పందగున్ బ్రేముడిన్. ||41||

క. విన వేడుకయ్యె శతముఖ, దనుజహృతియు నొడవుఁ డనినఁ దత్కథ లెల్లన్
వినిపింతు నీకు విను మని, దిననాథాన్వయపురోధ దెలుపఁదొడంగెన్. ||42||

సీ. చారుముక్తామయసౌధశోభావళ, క్షితనభశ్చరదబ్జహితహయంబు
పౌరందరగ్రావబద్ధతోరణవిభాశ్యామితామరధునీసారసంబు
పృథుశోణమణిరమ్యకృతకాద్రిభానిరంతరసాంధ్యరాగితాంబరతలంబు
మరకతస్థాపితవరసాలలోలప్రభాపలాశీకృతభవ్రజంబు
తే. రంగదుత్తుంగగోపురరజతసింహ, దర్శనాగతభీపునర్ధావదంబ
రాపగానీరపానస్పృహాగతేంద్ర, భద్రగజ మొప్పు సాకేతపట్టణంబు. ||43||

సీ. ఘనపద్మపద్మరాగప్రతీకమునకు సాలవజ్రచ్ఛాయ చర్చ గాఁగ
గేళివనాళిమధూళిసమ్మేళితపవనంబు తనుసౌరభంబు గాఁగ
సౌధశృంగోజ్జ్వలస్తనకుంభములకు దారకలు ముత్యాలహారములు గాఁగ
వరసరస్స్ఫురదళివ్రాతనీలిమనాభిపరిసరోదితరోమపఙ్క్తి గాఁగ
తే. విపణిమార్గసమగ్రనవీనవృత్ర, నిగ్రహగ్రామతోరణానీక మఖిల
లోకలోకైకమోహనాలోకములుగ , మించు సాకేతనగరలక్ష్మీమృగాక్షి. ||44||

ఆ. గోపురాగ్రహైమకుంభస్తనంబుల, కేతనాంశుకంబు వాతజాత
సంచలచ్ఛలమునఁ జారఁ దత్పురలక్ష్మి, విష్ణుపదముఁ జేర్చు విస్మయముగ. ||45||

క. ధర వర్ణ్యమైన మానస, సరసిం దగఁ జేరి హంససంతతి మఱి త
త్పురసౌధచరస్త్రీకచ, భరము నిరీక్షించి దిగులుపడు మొగులనుచున్. ||46||

చ. అహహ! వినీలనీలయుత మై తనరారినసౌధశృంగభా
మహిమ దినేశమండలముమధ్యమమంతయు నిండఁ గంకణ
గ్రహణము పట్టె నంచు ధరఁ గల్గుజనావళి విస్మయంబుచే
నహరహముం గనుంగొను నయారె పురంబు విచిత్రవైఖరుల్. ||47||

మ. సొగటాలాడినఁ బందె మియ్యవలె నంచున్ రంభ కొట్లాడగా
నగి కౌబేరి యదే సరాట యనఁగా నాకేల యీకోమ్మలే
తగ వీడేర్తు రటంచుఁ దత్సవిధసౌధస్థాయిపాంచాలులన్
దగ వేఁడన్ హసియింతు రగ్రనివసన్నారీశిరోరత్నముల్. ||48||

మ. పురిఖేయంబుఁ బయోధియుం గని జనంబుల్ రెంటికిన్ భేద మే
ర్పఱుపన్ జాలకయున్న బ్రహ్మ వివరింపం బూని వారాశిపైఁ
గర మొప్పన్ మషిముద్ర వైచె నదియే కాకున్న నీలచ్ఛవిన్
ధరియింపం గత మేమి? యేటికి సముద్రఖ్యాతి మున్నిటికిన్? ||49||

సీ. శ్రుతివిశంకటరవస్ఫుటసరస్వత్ప్రాప్తి భువనాంచితక్రియాస్ఫురణఁ దనరి
శ్రితపరక్షోణిభృత్సుతరక్షిఘనవిసర్జనయుక్తి గాంభీర్యసరణి మెఱసి

శ్రీవిలాసాస్పదస్థితి సముజ్జ్వలమౌక్తికాదిరత్నవిభూతి నధిగమించి
చటులసత్వప్రశస్తత మహాభంగలీలారూఢికలన నంతంతఁ బొంగి
తే. హరిని లోపలఁ బూని మర్యాద నూని, యఖిలవస్తువిధానవిఖ్యాతి నధిక
విక్రమసమృద్ధి జలరాశివిధము దోఁప, దగుద్విజ క్షత్ర వైశ్య శూద్ర జన మచట. ॥50॥

క. కటవిగళన్మదలహరీ, పటల మురుల గిరుల సిరులఁ బ్రబలుఁ బురి మదో
త్కటముల కెటువలె దీటగు, నట నష్టత నావహించు నాశాగజముల్. ॥51॥

క. మొదలఁ దనతేజి మద మఱి, కదియ నదరి పొదల సొర నగరహయజవసం
పద కొదిఁగి తాను పడి చెడి, పదరింఖారేణుపటలిఁ బవనుఁడు గలసెన్. ॥52॥

తే. చక్రసంయుక్తిఁ జక్రివేషంబు బోలి, కేతువిస్ఫూర్తి గ్రహశాస్త్రరీతిఁ బోలి
లలితగంధర్వగతి సురాచలముఁ బోలి, యందుఁ జెల్వొందు స్యందనబృంద మెపుడు. ॥53॥

మ. కళుకుంగెంపులవాతెఱల్ బలరిపుగ్రావమ్ములం గప్పుఁగొ
ప్పులు వజ్రమ్ములదంతముల్ మెఱుఁగుఁ గ్రొమ్ముత్యంపురాలన్ నఖం
బులు గల్పించి యజుం డొనర్చె రతనంపుంబొమ్మలన్ ఖ్యాతి వీ
రలకుం గల్గ నటంచు నెంచ గణికల్ రాణింతు రాప్రోలునన్. ॥54॥

తే. తావి గులికెడుపారిజాతంపువిరుల, సరులు సిగఁ జుట్టి సురతానుసరణలీల
మీకుఁ జేకూర్తు మే యని మృదులఫణితి, విటులఁ దేల్తురు పుష్పలావికలు వీట. ॥55॥

క. సారవకైరవసారస, సౌరభగౌరవవిహారసారసమీరా
గారములు పురవనీశృం, గారములు శుకాదికోపకారము లలరున్. ॥56॥

మ. ఇన్ని తెఱంగులం గణుతి కెక్కినతత్పురిఁ బ్రోచు రత్నసం
ఛన్నకిరీటనూత్నజలజప్రియదీప్తిముఖాబ్జసంస్మితా
భ్యున్నతచంద్రికైకసమయోదితపాదనతాననాంబుజో
ద్యన్నయనోత్పలోల్లసనతాద్భుతధాముఁడు రాముఁ డెప్పుడున్. ॥57॥

శా. ఆరామక్షితిపాలమౌళి సమరాహంకారనిశ్శంక లం
కారక్షఃప్రభుకంఠలుంఠనకళాఖండప్రచండాంబకా
సారప్రాప్తయశఃప్రతాపకలనాంచద్గంధకాశ్మీరచ
ర్చారంజద్దశదిగ్వధూనిచయుఁ డై సామ్రాజ్యముం జేయఁగన్. ॥58॥

శా. శోకక్రోధజరావిరోధమదసంక్షోభప్రలోభార్తిహృ
ద్వైకల్యజ్వరపీడనేతరవధూవ్యామోహకృత్యాకమలీ
లాకార్శ్యంబులు క్షుత్పిపాసలు దురలాపాలు మర్త్యాళియం
దేకాలంబున నైనఁ గానఁబడవయ్యెన్ రామరాజ్యంబునన్. ॥59॥

సీ. కడకంటఁ గనుఁగొన్నఁ గడకంటఁగ నశించు దమితదౌర్గత్యాంధతమసపటలి
బలుకేల విలు గొన్నఁ బలు కేల యనకపో రతిభీతి నఖిలలోకాధిపతులు
వెఱ వీడుకొను మన్న వెఱవీడులే కొందుఁ గృపణుండు నిరుపాధికపుఁబదవికిఁ
జను వింత మొనయింపఁ జనువింతబలిముఖప్రముఖతిర్యగ్యోనిభవుల కైన
తే. నధికకారుణ్యరౌద్రాభయప్రదాన, సత్యసన్మానముల నేరు సాటి యనుచు
జగములు నుతింప రఘుకులస్వామి దాల్చె, నిజభుజభుజంగవిభులీల నేల యెల్ల. ॥60॥

వ. ఇత్తెఱంగున నత్తరణికులసుధార్ణవపూర్ణిమాచంద్రుండు నిస్తంద్రకీర్తిప్రభాసాం
ద్రుండై ప్రజారక్షణం బొనర్చుచు నొక్కనాఁడు వేఁడివెలుంగుఱేఁడు పొడుపుఁ గొం
డదండ దండిఁజెండకయ ముందర బృందారకతరుప్రసవమరందబిందునిష్యందకంద
ళితవచోరచనాభినందివందిస్తవంబులవలన మేలుకొని కాలోచితకృత్యంబులు నిర్వ
ర్తించి రత్నభూషణాలంకృతశరీరుం డయి జానకీకంజనయనాంజనేయులు వామ
దక్షిణభాగంబుల రాఁ గైదండ గొని చండప్రభామండలదండితరవిమండలంబులగు
కుండలంబుల మెండుకొనుమెఱుంగులు మొగంబునందు ఱంగలించు తెలినగవులు పాల
కడలికడ నల్లికొని యుల్లసిల్లుప్రవాళవల్లికలచెల్లుబడి కొల్లలాడ నాడాడ నిద్దంపు
నీలంపుగుంపులసొంపు నింపం జాలునెమ్మెని క్రొమ్మొగులుడాలునకు జాళువాచేలచెఱం
గులయొఱపు మెఱుంగులతెఱంగు నెఱప సరసపదవిన్యాసంబునఁ గొన్నికొన్ని

కక్ష్యాంతరంబు లతిక్రమించి ముందర మందాకినీసముల్లోలకల్లోలకేళీవిలోలామరలో
లాక్షీవిలాససూచకోదంచితకాంచనస్తంభసంభృతచిరత్నస్థగితపాంచాలికాప్రతి
బింబవిడంబనాడంబరనిధానసుధాకరశిలామిళదిలాతలంబును, అగణితగుణఘనప్ర
ఘణోపగతోపకారికాకదంబసంబంధసుగంధగంధిలసౌగంధికబంధురిత
వితానప్రతానమధువ్రతాయమానసునాశీరోలోపలగోపానసీప్రభాపరివృతంబును,
ప్రస్ఫురత్స్ఫటికధృషత్పటలఘటితాభోగకుడ్యభాగవిచిత్రచిత్రాయమాన
నానావిధశారికాకీరికామయూరికాదిగృహోచితవిహగకులకలరవాకలితం
బును, ప్రత్యహర్ముఖప్రత్యయప్రదేశప్రవేశనార్పణప్రవణవివిధధరణీత
లాధ్యక్షవక్షస్స్థలన్యస్తకస్తూరికాదిప్రవిమలపరిమళచర్చితప్రాంగణంబును,
మౌక్తికరంగవల్లీససమ్మర్ధవితర్దికాప్రకాశితంబును నై నీటుగులికెడు కొలువుకూ
టంబున కేతెంచి పద్మరాగమయభద్రాసనంబున నాసీనుం డై వామపార్శ్వప్ర
దృశ్యమానజానకీనయనచకోరంబులకు నిజముఖేందుమందస్మితచంద్రికలు విందు
పొందుపఱుపఁ దనపురోభాగంబునఁ బురందరధనుర్విభాలవాలం బగువాలంబు
పరివేష్టించుకొని నిశ్చలదృష్టిం గనుంగొనుభవిష్యత్సృష్టిపతి దయాదృష్టి నీక్షించుచు
భరతలక్ష్మణశత్రుఘ్నసుగ్రీవాంగదనలనీలజాంబవద్విభీషణాదిసోదరసేవక
సేవ్యమానుండును, వసిష్ఠవామదేవాదిసాధుజనజేగీయమానుండును, నానాదేశా
ధీశకోటికోటీరరత్నప్రభారాజీనీరాజితాంఘ్రిరాజీవవిరాజమానుండును, పాఠక
స్తూయమానుండును నై యాఖండలుమెండున నిండుకొలు వుండుసమయంబున. ||61||

శ్రీరామునియొద్దకు నగస్త్యమహాముని వచ్చుట

సీ. తెరగంటిపగవారి కిరవు చూపినవారిరాశి యెవ్వాని కాపోశనంబు
వెడమాయ లడరించు గడుసురేద్రిమ్మరిబొంది యెవ్వానికి భోజనంబు
బ్రహ్మర్షిదేవర్షిపటలి తక్కెడకంటె నెవ్వానితనువల్లి యింతబరువు
సర్వగ్రహనిరోధగర్వధూర్వహమహాపర్వతం బెవ్వాని పాదపీఠి
తే. క్రొత్తవేలుపురాయల క్రొవ్వుసోకుఁ, డడఁగె నెవ్వాని ఘోరశాపాక్షరముల
నట్టిలోకైకనుతుఁ డగస్త్యమునిమాళి, హేళివంశజు దర్శింప నేఁగుదెంచె. ||62||

క. ఇటువలె నట కరుదెంచిన, ఘటసూతిన్ హృదభియాతిఖండనహేతిన్
దటుకునఁ గని విభుఁ డంజలి, పుటము నిటలతటముఁ జేర్చి పూజ ఘటించెన్. ||63||

క. ఈగతి రఘుపతి యతిఁ బూ, జాగతి నలరించి వినయజాగ్రత్ప్రణితిన్
యోగక్షేమము వేఁడిన, నా గుణనిధిఁ జూచి మునికులాగ్రణి పలికెన్. ||64||

క. నీమహనీయాంబకకల, నామహిమము కుపధశిక్ష నయపథపథిక
స్తోమపరిరక్ష బూనఁగ, క్షేమము మా కేమి కొఱఁత సీతాధిపతీ! ||65||

మ. తనతోఁబుట్టువు బైలు పట్టె ననుసంతాపంబు శైలేంద్రనం
దనకున్ భర్త యడంగె నన్ వగపు నానానిమ్నగాశ్రేణికిన్
జనియింపన్ శరవహ్ని మ్రందినసరస్వంతున్ దయాంచద్విలో
చనవీక్షామృతనిర్ఝరావళిఁ బునస్సంపూరితుం జేయవే. ||66||

సీ. లేనవ్వువెన్నెలల్ నెలవొందెఁ దెఱగంటితెలిగంటిగమిమోవితలిరులందు
దివిజేంద్రవజ్రముద్రికడా లొరసె వెల్ల గజముసిందూరంపుఁగటములందుఁ
దావిగందపుఁబూత దగెఁ జిల్వజవరాంధ్రకులుకుగుబ్బపసిఁడికుండలందు
బారిజాతపుఁబూలు బాగు గైకొనె సిద్ధగణకల్పతరత్నలింగములయందుఁ
తే. దావకోదాత్తకీర్తిప్రతాపమహిమ, లైక్య మొందినచందాన నందమయ్యెఁ
ద్రిదశరిపుబాధ లుడిగింప ద్రిభువనైక, జనులనైసర్గికంబు లిక్ష్వాకుతిలక. ||67||

ఉ. దుర్జయుఁ డైనపఙ్క్తిముఖు దోషనిధిం బరిమార్చి దోర్జవో
పార్జితకీర్తిఁ బేర్చి తనీ యాదశకంధరముఖ్యదైత్యజ
న్మోర్జితకర్మముల్ దెలుప నుత్సవ మందుచు నున్నచో నభో
గీర్ఫలజాయతాక్షి పలికెన్ రఘునాథున కద్భుతంబుగన్. ||68||

శతకంధరునివృత్తాంతము

మ. అనిలోఁ బజ్క్తిముఖుం జయించుటకె యత్యానందముం జెందెదో
జననాథా దధిసాగరావృతమహాకాంతరీపాంతరం
బున మాయాపురి రాజధానిగ జగంబుల్ గెల్చి పేర్మిన్ శతా
ననుఁడన్ దైత్యుఁడు నిన్ను గెల్తు నని యున్నాఁడయ్య వెయ్యేటికిన్? ||69||

క. నావుడు రాముఁడు విస్మయ, మావహిలన్ శతముఖాసురాగ్రణికథనం
బేవిధ మచుంబితం బగు, నీవిధ మెఱిఁగింపుఁ డన మునీంద్రుఁడు పలికెన్. ||70||

క. విను మిపుడు వినినదనుజుని, జననము వివరింతు నీకు సంకుచితోక్తిన్
మును కశ్యపునకు సతియై, వనజానన యొకతె కలదు వసువను పేరన్. ||71||

ఉ. ఆసరసీరుహాక్షి మదనాతుర యై ఋతు వందియుండి సం
ధ్యాసమయంబునందుఁ బతి నంటిన నాసురతప్రసక్తిచే
నాసురతం జనించి వికృతాకృతి యై శతకంతుఁ డంబుజా
తాసనుఁ గూర్చి ఘోరతప మంచితనిష్ఠ ఘటింపసాగినన్. ||72||

చ. అతనితపోవిభూతి కపు డంబుజసూతి ప్రసన్నచిత్తుఁ డై
శతమఖముఖ్యదివ్యుల కసాధ్యములైనవరంబు లిచ్చినన్
శతముఖదైత్యుఁ డిష్టవరసంపదఁ బొంపిరివోవుచున్ జగ
త్త్రితయధురంధరస్ఫురణఁ దేజము తేజరిలింగ నుగ్రుఁడై. ||73||

సీ. తనమస్తకములకుఁ దారకస్తోమముల్ మల్లికాకుసుమదామములు గాఁగఁ
దనకర్ణములకుఁ జంద్రదినేంద్రనవమండలములు కాంచనకుండలములు గాఁగఁ
దనసముద్దండదోర్దండకుండలులకు నవధిభూధరగుహ లవధి గాఁగఁ
దనయుదగ్రసమగ్రతరవిగ్రహమునకు నింగి దట్టపునీలియంగి గాఁగఁ
తే. దనపురికిఁ గాలకేయాది దానవేంద్ర, సైన్యరించోళి వజ్రపంజరము గాఁగ
లక్షయోజనపరిమాణలక్ష్యమాణ, తనుఁడు శతకంతుఁ డాహవోత్కంతుఁ డమరు. ||74||

ఉ. ఈపగిదిం ద్రిలోకముల కెగ్గు ఘటింపఁగఁ జాలి శూలి గా
శీవతి నిష్టదైవము భజించి తదీయదయాసుధాసము
ద్దీపితదృష్టివైభవవిధేయత నిర్జరభావ మొంది మా
యాపురి నున్నవాఁడు కలహావని వాని వధింపు రాఘవా. ||75||

క. అని కుంభజుఁ డాడిన విని, మనుజేంద్రుఁడు చింత చేసి మఱియు నగస్త్యుం
గని వాఁ డెటువలె నగపడు, ననఘ దెలుపు మీవు దెలిపినటు లొనరింతున్. ||76||

ఉ. నా విని కుంభజుండు రఘునాయక తావకదివ్యబాణవి
ద్యావిధి కేడనేనిఁ గలదయ్య యసాధ్యము సర్వజీవభా
పావహమూర్తి వై యిల రహస్యములెల్ల నెఱుంగునీకు నే
నా వినిపించువాఁడ? ననినన్ రఘువంశవరేణ్యుఁ డిట్లనున్. ||77||

చ. మునివర మీయనుగ్రహ మమోఘము గావునఁ దావకీనశా
సనమున భూసురుల్ సురలు సంతస మంద శతాస్యనిగ్రహం
బును ఘటియించువాఁడ నని మ్రొక్కి యగస్త్యునిఁ బంచి శత్రువ
ర్తనము దలంచి కార్యదశఁ దమ్ముల ముమ్వురఁ గాంచి యిట్లనున్. ||78||

శ్రీరాముఁడు శతకంధరునిఁ జంపువిధము విచారించుట

సీ. కలన రావణకుంభకర్ణాదిదైత్యులఁ జెండాడి శ్రాంతతఁ జెందినాఁడ
నతికాయశశ్రాహితాదివీరులఁ ద్రుంచి సౌమిత్రి నాతోడిజోడ నొందె
గంధర్వబృందనిర్గంధనోదగ్రత భరతుఁ డెంతేనియు బడలినాఁడు
లవణాసురునితో బలప్రౌఢిఁ బోరాడి శత్రుఘ్నుఁడును జాలశ్రమముఁ గదిసెఁ
తే. జౌటిమున్నీటినూఱుయోజనము లెడయు

నంతమాత్రకె యధికప్రయత్న మయ్యె
దుస్తరము లైన బహుతోయధులఁ దరించి
వైరి నేరీతి సనిఁ జిఱువార మింక. ||79||

మ. అని యొక్కింత నిజాంతరంగమునఁ జింతాక్రాంతుఁ డై రామభూ
జనచింతామణి చెంత నంతటఁ గరాబ్జంబుల్ నిటాలంబునం
గనిపింపం దనుఁ గాంచుకాంచనధరాగణ్యాకృతిన్ మారుతిన్
ఘనపుణ్యాదృతిఁ గాంచి ప్రాంచితవచోగాంభీర్య మేపారఁగన్. ||80||

శా. ఓయీ వాయుకుమార! సారజవశౌర్యోత్సాహబాహాబలో
పాయశ్రీల భవత్సమానుఁడు దలంపన్ లేఁడు లోకంబునం
దేయుద్యోగములన్ సమర్థుఁడవు నీకే యేకపాదాఖ్య చె
న్నాయెన్ నాయమె నీవు సేయఁగలకార్యం బి ట్లుపేక్షింపఁగన్? ||81||

ఉ. నా విని యాంజనేయుఁడు ప్రణామము చేసి భయంబు భక్తి స
ద్భావము మీఱ ని ట్లను నపారకృపావనరాసు లైనమీ
కీవనరాసు లెంత నను నెక్కి సహోదరసైన్యయుక్తిన
ద్దీవికి దాఁటిపోయి పగ దీర్పుఁడు నావుడు హృష్టచిత్తుఁ డై. ||82||

క. కాకుత్స్థుం డటువలె విన, యాకలితమనస్కుఁ డైనయనిలజు ననఘా!
యేకడ మగఁటిమి నీకే, కాక మఱిం గలదె? యనుచుఁ గౌగిటఁ జేర్చెన్. ||83||

ఆ. పవనతనయు నిటులు పరిరంభణము చేసి, ప్రేమఁ బొగడుచున్నరాముఁ జూచి
జానకీమృగాక్షి సంభ్రమాద్భుతరసా, యత్తమానసాబ్జ యగుచు ననియె. ||84||

ఉ. శ్రీకరమూర్తి సర్వబుధసేవితుఁ డీకపి యేకపాదరు
ద్రాకృతి యంచుఁ బల్కితి మహాత్మక తాదృశుఁ డీధరిత్రిలో
నీకపివేష మందుటకు నేమిగతం? బతఁ డెట్లు పుట్టినాఁ
డీకథ దెల్పవయ్య! హృదయేశ, వినం గడు వేడు కయ్యెడున్. ||85||

క. తావకపాదసరోరుహ, సేవకజనపటలి నితఁడె శ్రేష్ఠుం డనుచున్
బావనిచరితముఁ ద్రిభువన, పావని వేఁడుటయు రామభద్రుఁడు పలికెన్. ||86||

ఏకపాదరుద్రావతరణకథ

ఆ. ఏకపాదుఁ డనఁగ నింపొందు ముక్కంటి, యీమరుత్కుమారుఁ డిపుడు తొంటి
రూపు విడిచె నని నిరూఢిఁ బెద్దల వంటి, వారిచేత వింటి వాలుఁగంటి. ||87||

తే. సడలు నేవిద్య జన్మసంసారకర్మ, బంధ మావిద్య మామకప్రథమపాద
మట్టిదివ్యానుభూతి నీయన చెలఁగుట, నమరు నీతని కేకపాదాహ్వయంబు. ||88||

ఉ. మానితశౌర్యధైర్యముల మత్సముఁ డైనమరుత్కుమారుది
వ్యానుపమేయపుణ్యచరితామృతపానము సేయువారికిన్
గానియభీప్సితార్థములు గల్గునె యీవిమలాత్మపూర్వజ
న్మానుగతప్రభావము సమస్తము దెల్పెద విన్ము జానకీ. ||89||

సీ. పంచభూతములచేఁ బ్రత్యక్ష మైనయీబ్రహ్మాండమున కావరణము లగుచు
వనతత్త్వ మగ్నితత్త్వము వాయుతత్త్వంబు గగనతత్త్వము నహంకారతత్త్వ
ము మహత్తత్త్వంబు మొనసి యొండొంటికి దశగుణాధికములై తనరువాని
కావల శుద్ధసత్త్వాఖండతేజోవిరాజమాననిరూఢి రమ్య మగుచుఁ
తే. దామసము లేక మదము మత్సరము లేక, క్రోధశోకాదిగుణములత్రోవఁ బోక
నెగడుప్రాణుల జోక వర్ణింపరాక, నలవడువధూటి యొకపద్మజాండపేటి. ||90||

సీ. మన్ను నీరును దక్క మిన్ను గాలియు మంట గలసి యేగోళంబు వెలుఁగుచుండు
నెచ్చోటిప్రాణుల కెల్లఁ జల్లనిమంట నెప్పు డాఁకలిడప్పు లెడలియుండుఁ
దలఁప నెచ్చటివారి కలగాలిత్రోవలు గాలిత్రోవలలీల గతుల కొదవుఁ

దననేర్పు వెలయ బ్రధ్నసమాఖ్య గలబ్రహ్మ సృష్టి యేతావునఁ జేయుచుండు
తే. వలయురూపంబు లెక్కడివారు గాంతు, రేస్థలమువారి కణిమాదు లిష్టసఖులు
దలఁపు లెం దున్నప్రజలకుఁ జలన మొంద, వట్టిబ్రహ్మాండ మలవియె యభినుతింప? ||91||

ఉ. మారుతనాళకేళిగృహమధ్యములం దమప్రాణవల్లభుల్
దారు రమింప దేహముల దట్టము లై పులకాంకురావళుల్
చేరవు కూర్మి వాయ నునుఁజెక్కులఁ జిక్కఁగ బాష్పధారలున్
జారవు వారిజాక్షులకుఁ జల్లనియూర్పు స్మరాగ్ని దక్కఁగన్. ||92||

చ. జననము నొందినప్పుడయ జవ్వనమున్ జెలువంబు నేరుపుల్
గనినవధూవరుల్ మరునికాఁక లొకానొకవేళనైన లో
నెనయరు వహ్నిచే నతిశయిల్లినరుద్రునితావు గావునన్
దనచల మెక్కదంచు సుమధన్వి భయంబు వహించెనో యనన్. ||93||

క. ప్రాఁగెంపురాలసంపద, లాగించు మిటారిగములలలితాధరముల్
రాగమునఁ గ్రోలునాయకు, లేగతి నమృతంబు గనిరొ యెఱుఁగ లతాంగీ. ||94||

క. కరుణానిధి యగుసీతని, చరణారాధనము చేసి జంతువు లంతః
కరణావరణార్తి జరా, మరణాదు లెఱుంగ రందు మానిని వింటే. ||95||

ఆ. అయ్యజాండ మేలు ననిశంబు ద్వాత్రింశ, దర్బుదముల రుద్రు లనుసరింప
జ్ఞానశక్తిఁ గూడి సానందచిత్తుఁ డై, యేకపాదరుద్రుఁ డెందు నబల. ||96||

తే. కాలపరిణామములఁ బాయుకర్మగరిమ, కర్మపరిణామములఁ బాయుఁ గాలగరిమ
ప్రజల కెచ్చోట నచ్చోటిప్రాణితతులఁ, గాలకర్మము లెఱుఁగ వీఘనునికరుణ. ||97||

సీ. పవమానసంచలత్పావకాద్భుతకీలికామాలికలు డోలికాచయములు
మహదహంకారాదిమహనీయభూమికాభ్యంతరంబులు విహారాస్పదములు
తత్త్వమస్యాదికత్రయ్యంతవాగర్థకలితసుజ్ఞాన మాకారగరిమ
పదనతాధ్యాత్మికప్రముఖతాపత్రయప్రోద్భేదమహిమసముద్యమంబు
తే. ప్రాకృతవిచారదూరనిర్వాణకన్య, కాభియోగంబు నిత్యకల్యాణపదము
గాఁ జెలంగు ననేకలోకప్రకాశు, నేకపాదమహేశు నూహింప వశమె? ||98||

క. ఈలీల వినతమానస, కేళీనాళీకనాళకీలితగతిఁ ద
ద్గోళాధిపతి యొకానొక, వేళ మహారుద్రగణము వినుతి ఘటింపన్. ||99||

సీ. అభయదాననిదాన శుభగుణాధీన మాం రక్ష రక్ష యటంచు బ్రధ్నుఁ డెంచ
సద్భక్తితోడ నిచ్ఛాశక్తి మొదలైనరమణీమణులు చామరములు వీవ
శాంతిదాంతివిరక్తిసత్త్వాదిగుణము లాకారముల్ ధరియించి చేరి కొలువ
నణిమాదివిభవంబు లావ లీవల నిల్చి సాహోనినాదంబు సంఘటింప
తే. హస్తమస్తకసంయోగ మభిలషించి, పరమభక్తులు జనచాయఁ బ్రణతి సేయ
ననవధికదివ్యతేజోమయాసనమునఁ, గలికి యీమేటి పేరోలగమున నుండి. ||100||

క. నను నిష్కళరూపంబునఁ, దనమనమునఁ జింత సేయుధన్యుఁడు గానన్
గనకాంగి సర్వపరిపూ, ర్ణుని సత్తామాత్రు ననుఁ గనుంగొనువేళన్. ||101||

సీ. తలఁపు మానినచోటితెలివివేడుకయేటిబలుతేట నొకరూపు గలిగినట్లు
డెందంబు దిటవు గట్టం దొప్పుఖనినీలములనిగన్నిగలపై మొనసినట్లు
లోచూపుఁదమ్మిఁ గీల్కొనుతాని మేకొన్నయెలదేఁటిఱెక్కడా లెనసినట్లు
కడలేనిపెరిమ నిల్కడ గుల్కుచద లౌట మిగులఁ గ్రొమ్మొగు లాక్రమించినట్లు
తే. గట్టురాచూలి మది పట్టుగట్టి జపము, చేఁతికుత్తిక వేల్పుసంజీవనంబు
వెలఁది మద్దివ్యమంగళవిగ్రహంబు, తోఁచె నపు డేకపాదరుద్రునిమనమున. ||102||

క. అగుణముఁ దలఁచుమనంబున, సగుణముఁ గని కొంతవింత సంతస మెసఁగన్
జగదద్భుత మీ విగ్రహ, మగణితరుచిదురవగాహ మైనది మదికిన్. ||103||

ఉ. ఎన్నఁడు నిట్టిరూపు గని యే నెఱుఁగన్ మదిలో సమాధివే
ళ న్నిరవద్య మైనసకలంబు వహించుట కేమి కారణం

బెన్నఁగ నన్నుఁ బ్రోచుజగదీశ్వరుఁడే కనిపించెఁ గాని లే
కున్నఁ దదన్యవస్తువుల కూర్జిత మిట్టి ప్రభావ మున్నదే? ॥104॥

క. అని తలఁచు సంతసిలు మన, మున మఱియుం జూచు లేచు మ్రొక్కుఁ గరుణతో
నను నేలుట కిది కారణ, మను 'నద్యాహం ప్రభో కృతార్థోస్మి' యనున్. ॥105॥

వ. ఇప్పగిది నప్పరమపావనుం డప్పు డుప్పరంబునఁ గప్పుజిగి గప్పిన నాయొప్పిదంబు విప్పగుమెప్పునం దప్పక చూచి ముప్పిరిగొను భక్త్యనురాగసంభ్రమంబుల మత్స్వ రాయణుం డగుటం జేసి యచ్చోటు వాసి మదీయసన్నిధిఁ బెన్నిధిఁ గన్న పేదచం దంబున డెందంబు గందళింపఁ దనమనోవృత్తి ననుసరించు శరీరంబు సభృత్యపరి వారంబుగా మఱచి దూరంబున నున్ననన్నుఁ జేరం బూని కూర్చున్నయటుల తద్గగనంబున కుద్గమించునయ్యంచితాత్మసంచరణంబున సంచలించి యొండొరుల కత్తెఱం గెఱింగించుచు, సభాసదులు సదా తదాసక్తు లగుట నిమ్మహాత్ముం డేమికా రణంబున నెచ్చటి కరిగెడినో యనువారును, ధ్యానకాలంబున నేవిశేషంబు గని పించెనో యనువారును, మన మెఱుంగ నెంతటివార మనువారును, తనభక్తుల హృదయంబు శోధింప నివ్విధంబు వహియించెఁ గాఁబోలు ననువారును, సర్వజ్ఞుం డితనికి శోధింపం బనియేమి యేమో! యిది విస్మయం బనువారును, నమ్మినవారి విడిచి యన్యపథంబునకు గమింప నవధరింపఁడు గదా! యనువారును, లోకాను గ్రహార్థం బెత్తెఱంగు నిత్తఱిఁ జిత్తగించెనో! యనువారును, రాజానుమతంబు ధర్మం బగుట నందఱము తోడఁగూడ నరుగుద మనువారును నై సభ్యు లభ్రమా ర్గంబున 'రక్షరక్షేతి' భాషలఁ గొంతద వ్వరుదెంచి తద్విగ్రహంబు దృగ్గోచరంబు గాకున్న విన్ననై యున్నెడ, జ్ఞానక్రియాప్రముఖశక్తులు, షడ్గుణైశ్వర్యాదులు నతని డెందంబు ననుసరించి యరుదెంచెఁ దక్కినరుద్రులు నితనిఁ జింతించుచుఁ గొంత కాలంబునకుఁ బునరావృత్తిరహితం బగుమత్పదంబుఁ బ్రాపించిరి యంత నిక్కడ నక్కమలగర్భాండపతి నిజపదార్పితప్రాణధనం బైన భక్తజనంబు విడిచి వాయు పథంబు గడచి నిర్మలాంతరాకాశంబున శతకోటిభాసప్రధాసముద్దీపం బగునారూ పంబున కున్ముఖుండై మరుద్గతి నతిశయించు మనోగతియు మనోగతి ననుకరించు దర్శ నాభిలాషయుఁ దదనుకూలం బగుదృగ్జాలంబు మేలంబు సూప నిరాలంబగతి నంత నంత నాచెంతఁ జేరుచుఁ దనుప్రాణపంచేంద్రియమనోదృష్టిభేదంబులు నాయంద పొందించువాఁడగుట దూరం బరుదెంచుటయు నెఱుంగక వెంబడిం బడి వచ్చివచ్చి యచ్చో నవిచ్ఛిన్నవజ్రస్వచ్ఛప్రభాచ్ఛాదితం బైనమహత్తత్త్వావరణంబు మీఱి పౌరందరనీలజాలవినీలవిభాలవాలం బగునహంకారసాలంబు దూఱి యంత ననంత పథావకాశం బైనభూతాకాశంబు డాసి మీఁదట నిర్నిరోధనినాదఘోరం బైనసమీరంబుదారిం జేరి పిమ్మట ముహుర్ముహుర్మరుత్ప్రచరణప్రజ్వలితజ్వాలికా మాలికామహత్త్వం బగువహ్నితత్త్వంబు దాఁటి దాఁటిన పిదప మాటిమాటికి నభంగ రంగత్తరంగసంఘసంఘాతసంఘటితఘుమఘుమారవజంఘాకాలావసానార్ణవోదీర్ణలీ లాచరణం బగునీరావరణంబు తరణంబు కావించి యావెనుకఁ గనకద్యుతిసంసర్గం బైనయీయజాండకుహరాంతర్గతమార్గంబునం బఱతెంచు న న్ననుసరించునతనియ ఖండతేజోమండలంబు నిండినయుపరిలోకంబుల లోకులయాలోకంబులకు దుర వలోకం బగుతదాలోకంబు గనుంగొనం జాలక నాలోకేశుకడ కేఁగి చాఁగిలంబడి స్వామి! మే మెన్నఁడు కని విని యెఱుంగని దుర్నిరీక్ష్యతేజోవిశేషంబు దొట్టినం బట్టు చాలక భువనజాలకంబున నెట్టుకొనుచున్నయది యిది పరిశుద్ధజ్యోతి యయ్యును జేతనలకు భీతివిస్మయహేతు వయ్యెడు నీయండంబున కావరణం బగుతే జంబు జలంబులం గ్రోలి నాళీకభవాండకోటరంబు పరిస్ఫోటికంబు గావించి యిటు లు చటులద్యుతిపటలంబుతో నిట లంఘించినదో కాక నిటలాక్షవీక్షణాశుశుక్షణి జ్వాలల కీలాగు కాలాంతరంబునం గాని కానేరదు భారతీవల్లభ! యెల్లభంగుల నీయభంగతేజంబు ప్రాణిభంగంబునకు వ్యాసంగంబు గాకుండంగావు మని వేఁడు కొనియెడు వేలుపుచాలుపు విన్నపంబు విని యన్నలువ మున్నుగా నున్నపిన్నపెద్దలు సంభ్రమాశ్చర్యధుర్యు లై యట్టె యజ్జగజెట్టిమేనిదట్టంపువెలుంగు గనుంగొని యట్టి ట్టన నేరక యూరక నిర్వణ్ణు లై యాపన్నులచెన్నునఁ గరకమలతిరోహితలోచను లును ధైర్యరమావిమోచనులును భయజాతస్వేదధారావిరచితసర్వాంగసేచనులును నై పాహిపాహి యనుచున్నయన్నెలవు గడచి నిత్యసత్యకృత్యం బగుసత్యంబున

నడచి నిరంతరాశ్రాంతతపోలోకం బగుతపోలోకంబుత్రోవం బడి యావెంబడి
సనకాదిమునిజనరంజనం బగుజనంబు వెడలి సన్నుతాఖండలం బగు ధ్రువమండలంబు
చక్కిం జిక్కక సర్వగ్రహమండలోద్దండభారావక్రం బగుశింశుమారచక్రంబు
తరలి తరళీకృతదుష్కృతాలోకం బగు మహాలోకంబునం బయలుదేఱి స్వర్లోకవా
సుల కాశ్చర్యసంపాది యయి యాదట భువర్లోకంబు తరించి భూలోకంబున
కవతరించి పార్వతీశ్వరనివాసం బైన కైలాసంబునఁ ద్రిలోకశంకరుం డైనశంక
రుండు మదీయతారకబ్రహ్మమంత్రజపానుష్ఠాననిష్ఠాగరిష్ఠుం డై యుండుం గావున
నతని నాసికారంధ్రాంతరాకాశపథంబు ప్రవేశించి చనునావెనువెంట నంటి నాతో
న భూతనాథునిచేతనం బ్రవేశించె నంత. ॥106॥

క. ఈశానుమూర్ధసీమఁ బ్ర, వేశించి సుషుమ్నఁ జొచ్చి వెన్నాడి హృదా
కాశమున నన్నుఁ గానక, యాశివభావమున నాతఁ డైక్యముఁ జెందెన్. ॥107॥

ఉ. భావము భావమం దొడలి ప్రాణముఁ బ్రాణమునందు దివ్యతే
జోవిభవంబుఁ దేజమునఁ జొన్పిన నిర్వురు నొక్కరూపమే
కావున నీట నీరువలెఁ గాయము భేదము లేక యేక మై
యా వనుకం గనుంగొనియె నప్పటిరూపము నెప్పుడుంబలెన్. ॥108॥

ఆ. పవనవహ్నిగగనభౌతికంబై యున్న, యాశరీర మభవునందు కలసె
ననఁగ నన్నె తలఁచు నతినిర్మలాత్మకు, లైక్య మొందు టరుదె యబ్జనయన. ॥109॥

చ. అన విని విస్మయంబు వినయంబు భయంబుఁ బెనంగొనంగ రా
మునిఁ గని సీత పల్కె భవమోచన నిన్నె భజించుచున్నయా
యనఘుని నీయజాండమున కాగతిఁ దెచ్చిన కార్య మేమి? శం
భుని మది జెందియున్ మరలఁ బుట్టిన దె? ట్టితఁ డానతియ్యవే. ॥110॥

క. ప్రారంభించి హనూమ, చ్చారిత్రము మీరు దెలుపసాగిన మొదలున్
సారసుధారసధారా, పూరమువలెఁ జెవుల కింపు పుట్టెడు ననినన్. ॥111॥

క. ప్రాణేశ్వరితో రామ, క్షోణీశ్వరుఁ డనియె నిటులు శూలధరజటా
శ్రేణిరటద్గాంగఝరా, క్షీణతరారావచుంబిజృంభితఫణితిన్. ॥112॥

ఏకపాదరుద్రావతరణకారణమును రాముఁడు సీతకుఁ దెలుపుట

క. పరమరహస్యం బిది విను, తరుణీ యాయనఘమూర్తి తనవిమలాంతః
కరణమున నామరూపే, తరముగ ననుఁ దఁలచి ముక్తితత్పరుఁ డైనన్. ॥113॥

ఉ. కోరిక జార్చి నిష్కళత గూర్చి మహత్తరచిత్తవృత్తులం
దూర మొనర్చి యున్నమదివ దోఁచి తదీయసమాధిఁ ద్రోచి యా
తీరున నిందుఁ దెచ్చి శివదేహముఁ జొన్పితి నిచ్చటన్ జగ
త్కారణమూర్తి గాఁదగిన కారణ మీతనియందుఁ గల్గుటన్. ॥114॥

క. వృత్తి వినాశం బైనను, జిత్తము నశియించు నది నశించిన మోహా
యత్తుఁ డగుఁ గాన నితనికిఁ, జిత్తజయం బెపుడుఁ గలుగఁజేసితి మబలా. ॥115॥

మ. తనసద్భక్తుల కెంతచింత యగునో తాఁ బ్రోచు బ్రహ్మాండ మె
వ్వనిచేఁ బాలన మందునో దనహితవ్యాపార మెట్లుండునో
యనఁ డూహింపఁడు సంచలింపఁడు మదీయాకారరేఖావిలో
కనపారింపరి నేకపాదుఁ డిట కేకస్ఫూర్తి నేతెంచుచోన్. ॥116॥

క. అచ్చటనుండియు నిచటికి, దెచ్చినగతి దెలుపు మన్నఁ దెలిపితి శివునిన్
జొచ్చియుఁ గ్రమ్మఱఁ బుట్టిన, సచ్చరితం బడిగి తదియు సకి విను మింకన్. ॥117॥

శివునివనవిహారాదివృత్తాంతము

శా. నాళీకోద్భవజంభభిత్ప్రముఖనానాదేవకోటీరహీ
రాలోకాయితభూతిలిప్తభవభక్తాంగప్రభారుద్రక
న్యాళిస్మేరముఖాంశుగంధరసచర్యావేశితాశాంగ మౌ
కైలాసాచలరాజశృంగమున శ్రీకంఠుండు సోత్కంఠుఁ డై. ||118||

సీ. అంగీకృతోల్లాసభంగీపదన్యాసభంగీశనర్తనాభీక్షణములఁ
బ్రజ్ఞాన్వితాజాదివిజ్ఞాపనాపాలితాజ్ఞాపనక్రియాహ్లాదనముల
విద్యాధరాభేద్యహృద్యార్థయుతగద్యపద్యాదికాకర్ణనోద్యమముల
ముఖ్యాశయాసన్నవిఖ్యాతసంపన్నసఖ్యార్హహేలాప్రశంసనముల
తే. బ్రమథపరికల్పితార్చనాప్రార్థనముల, నొలసి వెలసియు నొకవేళ యుబుసుపోక
వనవిహారంబు గావించువాంఛఁ బిలుచు, సతిమ తియెఱింగి దగుహేళి చంద్రమౌళి. ||119||

సీ. సమదకీరమయూరశారికారోలంబకలకంఠకంఠముల్ ఘంటికలుగ
దట్టంపుక్రొమ్మావితలిరులేఁజిగురాకు గమిచంద్రకావిటెక్కములు గాఁగ
నానావిభానూనసూనప్రతానముల్ నవచిత్రపటవితానములు గాఁగఁ
దీఁగెయుయ్యెల లూఁగు దేవకాంతలకపోలములు ప్రాగెంపుటద్దములు గాఁగఁ
తే. మొల్లమొగ్గలు ముత్యాలజల్లులుగను, డంబు గులుకుచుఁ జైత్రరథంబుఁ బోని
చైత్రరథమున కంగనాసహితుఁ డగుచు, శంభుఁ డరుదెంచి విహరించుసమయమునను. ||120||

క. చల్లనివలపులు మై వెద, చల్లుచు నుల్లసితబాలసాలమహేలా
పల్లవరతిపల్లవనవ, భల్లవలద్విహరణైకపవనము లొలసెన్. ||121||

సీ. జవరాలిగబ్బిజక్కవగుబ్బకౌఁగిలింతలు వినోదాద్రికందరములందు
వగలాఁడిబంగారుబిగిచెక్కునునుముద్దుచిన్నెలు నెలరాలతిన్నెలందుఁ
దెలిగంటికెమ్మోవితేనెద్రావుడుచొక్కుపడకలు చిగురాకుఁబాన్పులందుఁ
గులుకుగుబ్బెతమబ్బుగులుకుపెంజెడమించుటల్లికల్ పొళికుంజాళియందుఁ
ఆ. జెంది యందంద డెందంబు గందళింప, నందనందననందనానందకేళి
కందమై నందనవనం బనం దనర్చు, నందు నిందుధరుం డిట్టు లనియె సతికి. ||122||

క. కాంత వసంతము కాంతా, కాంతమనశ్చంద్రకాంక కాంతదినాంత
క్రాంతనిశాకాంతం బయి, యెంతయు వింతయ్యెఁ గంటె? యివ్వనవీథిన్. ||123||

క. నవపల్లవానురక్తిం, దవిలెడుకొమ్మల రమింపఁ దమ కిఁక నుచితం
బవునె? యని కడఁక నరిగెడు, సవురునఁ గారాకు లురిలె సకి! కనుఁగొంటే. ||124||

ఉ. పంచశరుండు పాంథజనబంధనబంధురబుద్ధి దండువో
నెంచ ధణావసంతుఁ డతఁ డెత్తెడుకత్తులబేజుమాలు సే
యించెనొ నాఁగ పల్లవము లెల్ల నగంబుల మించెఁ గోయిలల్
గాంచె ననూనతానకలగాననిదానకుహూనినాదమున్. ||125||

మ. తరమేఘోపరితారలో మధులతాతన్వీపరీరంభభా
స్వరమరాంబుకణంబులో వనఖనిన్ జన్మించువజ్రంబులో
దరిసింపన్ వనరాశి యౌ టొదవు? ముక్తాజాలమో! నాఁగ బం
భరడింభంబుల కింపుగా? ముకుళముల్ బాగొందెడిం దొయ్యలీ! ||126||

చ. భ్రమరహితప్రసిద్ధి యతిరమ్యవిశుద్ధి విశేషవాసనా
సముదయభాసురస్థితి రజఃపరివర్ధనరీతి కోశతా
క్రమణనిరూఢి భవ్యఫలకారణసంగతి రాజయోగిచి
త్తముతెఱఁ గౌనె సూనసముదాయము నల్గడ నిండి యివ్వనిన్. ||127||

సీ. వెసఁ దన్నితివొ ప్రసవించె నశోకంబు నవ్వితో సురపొన్న ననలు నిండె
మొగమెత్తితివొ విరుల్ మొనయించె సంపెంగ కౌఁగిలించితొ క్రోవిఁ గలిగె నలరు
లూర్పు పుచ్చితివొ పూ లూనె వావిలి మాట లాడితో గోఁగున నయ్యె సుమము
తిలకించితివొ సూనములు పూనెఁ దిలకంబు చే నంటితివొ మావిఁ జెలఁగెఁc గుసుమ

తే. మునిసితివొ పూచెఁ బొగడ గీతము వహించి, తేమొ పుష్పించెఁ బ్రేంకణ మింతి! మాకుఁ
గానివానికిఁ జెఱకువిల్కాని కిటులఁ, జటులశరకోటి ఘటియింపఁ జనునె నీకు. ॥128॥

క. ప్రాణితవాణీకరగత, వీణారీణారవంబువినికిని మృగకం
ఖాణము నిలుచుటయు జగ, త్ప్రాణుం డిచ్చోట మందభావముఁ జెందెన్. ॥129॥

ఉ. వింతప్రియంబు గాంచుటలు వేమఱుఁ గూడుట లింత వాసినన్
జింతిలు టంతఁ గన్గొనిన సిగ్గఱుటల్ బిగికౌఁగిలింతలం
దెంతయు మేను లొక్క టని యెన్నుట లింపుగఁ దోఁచెఁ గామినీ
సంతతి కెంతసంతన మెసంగె! వసంతునివంక నంతటన్. ॥130॥

సీ. కొనముక్కున సగంబు కొఱికి కాంతుఁ డొసంగుఫలము పొత్తున మెక్కి గెలయుచిలుక
కలికిమచ్చిక మెచ్చి కమ్మఁగెంజిగు రిచ్చి చెలులఁ బైకొనెడుకోయిలలవలపు
దలపురా విరితేనియలు గ్రోలి సకులతో మధుపముల్ మదనసామ్రాజ్య మేలు
మేలెంచి నలినీమృణాళముల్ మగువనోటి కొసంగి రతికిఁ గోరిక ఘటించుఁ
తే. గొలని రాయంచ వెలయించుకలయికలను, వలను గని మీఱి బకదారిచెలువ చేరి
జిలుగుపలుకులఁ గులికెడుచిన్నె లెల్ల, దెల్లమయ్యెను గనుఁగొంటె? పల్లవోష్ఠి! ॥131॥

సీ. చిగురాకుపయ్యంటచెఱఁ గొకింత దెమల్చి సముదగ్రమంజరీస్తనము లంటి
కడఁగి పుప్పొడిగందవొడి మీఁద నించి కాసారనాభి ప్రదేశములు పుణికి
తమ్మిపూనెమ్మోముతావులసొం పాని బలురీతి బింబోష్ఠతలము గొలసి
లవలీదళకపోలలాలితస్థితి గాంచి కడవన్నెయనఁటిపెందొడల నడరి
తే. రావిచిగురాకుమరుహజారము రమించి, వనవనజగంధి నలరించె వాయువిటుఁడు
కంటె? తెలిగంటి! యనుచు ముక్కంటి నొడువ, నాననా ననబోఁడి యాననము వంచె. ॥132॥

ఉ. ఇటువలెఁ బార్వతీసతి మహేశ్వరసంగతిఁ గ్రీడ సల్పఁగా
నట నొకచోట మేను లెనయంగ మొగంబు మొగంబు నిక్క నొ
క్కటి యయి తోఁక తోఁక పెనఁగంగ నెదుర్కొని క్రీడ సేయుమ
ర్కటమిథునంబు మన్మథసుఖస్థితి దృష్టికి గోచరించినన్. ॥133॥

ఉ. తగ్గనిసిగ్గునం బురవిదారిముఖాబ్దము దేఱి చూడ లే
కగ్గిరికన్నె యున్నతెఱఁ గాతఁ డెఱింగి లతాంగి మంచిదే
యిగ్గతిఁ గూడి క్రీడ ఘటియింతము రమ్మని మర్కటాకృతిన్
డగ్గఱి చిగురుబంగరుకటారివజీరునికేళిఁ దేలఁగన్. ॥134॥

క. సురతాంతతాంత మంతట, పరిభరితం బగుడు సతియుఁ బతియు స్వలీలా
భరతకపిదంపతీత్వ, స్ఫురణ లుడిగి యాత్మరూపముల వెలయునెడన్. ॥135॥

మాలిని. తెల్లనివేలుపు తేజపుభారము దేవి భరింపఁగ దేఁకువ లే
కుల్లము జల్లన నోపరమేశ్వర! యోపక లే దిది యోరువ నేఁ
జెల్లమఱొండెడఁ జేర్పఁగదే యని చెప్పెడుమాటకుఁ జిత్తములో
నల్లన నవ్వుచు నాబలుతేజము నప్పుడు దారుణియం దిడినన్. ॥136॥

క. దశశతవత్సరములు భూ, మి శివోదితతేజ మాక్రమించి భరింపన్
వశగాక దీనదశతోఁ, గృశితోన్నతి నేఁగుదెంచి యీశ్వరుఁ బలికెన్. ॥137॥

మత్తకోకిల. ఏడుశైలము లేడువారిధు లేడుదీవులు మోచినన్
వాఁడుచెందనినాకు దేవరవారితేజము దాల్పఁగాఁ
గూడకున్నది వానికంటెను ఘోరమైనది దీని నీ
వేడనైనను నిల్పవే పరమేశ! మ్రొక్కెద నావుడున్. ॥138॥

భుజంగప్రయాతము. రసాకాంతకుం దుర్భరం బైనతేజం
బసాధారణప్రక్రియం దాల్పు మన్నన్
హసా దంచుఁ గొన్నేఁడు లయ్యగ్నియుం దా
ల్చి సత్వేకరత్వాస్తి శ్రీకంఠుఁ బల్కెన్. ॥139॥

ఉ. ఈశ్వర నీదుతేజము సహింపఁగఁ జాల వహింపవే యనన్
విశ్వహితేచ్ఛ దానిఁ గొని వేయుసమల్ భరియించి పిమ్మటన్
శాశ్వతసత్వసంపదఁ బ్రశస్తత కెక్కినగాడ్పుఁ బిల్చి గౌ
రీశ్వరుఁ డమ్మహాబలున కిచ్చె భరింపు మటంచుఁ దేజమున్. ॥140॥

క. ఆవాయువు వేయేఁడులు, శైవం బగు తేజ మూని చరియించి జగ
త్పావని కంజన కిచ్చిన, ననావరమున నితనిఁ గనియె నన సీత యనున్. ॥141॥

ఉ. ఓవిమలాత్మ! వేయిసమ లోపికఁ దాలిచి వాయుదేవుఁ డ
ద్దేవునితేజ మంజనకుఁ దెచ్చి యొసంగిన దేమి? యంజనా
దేవి యనంగ నెవ్వనిసతీమణి యెవ్వరికూఁతు? రామె కీ
పావనుఁ డుద్భవింపఁ గలభాగ్యము గల్గుట లేమి? తెల్పరే. ॥142॥

క. ఈతనికిఁ దండ్రి యై ప్ర, ఖ్యాతి వహించినజగద్ధితాతమునిచరితం
బేతెఱఁగొ తెలుపఁదగు నన, సీతకుఁ గౌతూహలమున శ్రీరాముఁ డనున్. ॥143॥

కేసరి యనువానరునివృత్తాంతము

ఉ. పూర్వమునన్ సుపర్వగిరిభూమి నశేషవిశేషశేముషీ
గీర్విభుఁ డుగ్రవైరికరికేసరి కేసరి నా జటీశ్వరా
శీర్వచనప్రవృద్ధశుభశీలుఁడు వానరపాలుఁ డొప్పుఁ ద
న్నర్వదివేలుపర్వతమునందలివానరు లాశ్రయింపఁగన్. ॥144॥

సీ. బహుగోత్రరక్షణోపాయధుర్యుఁ డయ్యు బహుగోత్రరక్షణప్రౌఢి విడఁడు
హరివిక్రమకళాపారంగతుం డయ్యు హరివిక్రమకళావాప్తి మానఁ
డార్యాశయగ్రాహకార్చనాపరుఁ డయ్యు నార్యాశయగ్రాహకార్చ వదలఁ
డాశాజయాపతీపాత్రైకధృతి యయ్యు నాశాజయాప్రతీపాత్మ వదలఁ
తే. డతఁడు సామాన్యుఁడే సమస్తాగమాబ్ధి
మథనమంథాయమానధీమండనుండు
చండకరమండలాంశుచంచత్ప్రభుండు
ఘనుఁడు కేసరి శాఖామృగప్రభుండు. ॥145॥

మ. బలముం దేజము భాగ్యముం గలిమియున్ బ్రాయంబుఁ బ్రౌఢత్వమున్
గలవాఁ డయ్యును బ్రహ్మచర్యనియతిన్ గాఢప్రభావోన్నతిన్
జలనేచ్ఛావిషయాభిమానమదహింసాదైన్యశూన్యాత్ముఁడై
సలిపెన్ ఘోరతపం బతండు దివిషచ్ఛైలేశ్వరాధిత్యకన్. ॥146॥

మ. తనదుర్వారతపోమహత్త్వమున నాతం డొందె స్వేచ్ఛాప్రవ
ర్తనము ధర్మదయాపరత్వము సమస్తప్రాణిభావజ్ఞతా
ఘనవిజ్ఞానము రుగ్జరామరణశోకక్లాంతిశూన్యప్రభా
వనిరూఢాంగదృఢత్వ ముత్థితమనోవ్యాపారలోపత్వమున్. ॥147॥

క. మాసరభాసురధైర్యర, మాసరసిరుహాయమానమానసుఁ డై యా
కేసరి శమదమములఁ దన, కేసరియును లేక లోకహితగతి మన్నన్. ॥148॥

కేసరి శంబసాధనుని వధించినవృత్తాంతము

శా. తత్కాలంబున శంబసాధనుఁడునా దైత్యుం డొకం డుగ్రశౌ
ర్యోత్కర్షేచ్ఛఁ దపం బొనర్చి విధిమె ప్పొందించి లోకత్రయా
పత్కారిత్వవరంబు లూని యహిరాట్పృత్యగ్రబాహాగ్రజా
గ్రత్కౌక్షేయకుం డై సుపర్వు లడలం గ్రౌర్యం బవార్యయంబుగన్. ॥149॥

సీ. తలల నాసరికి రత్నము లూనెదరె? యంచుఁ జిలువరాపడగలు చిదిమివైచు
నను మీఱవలసి మీరును బూనెవరె దపం? బని మహర్షులను హింసన మొనర్చుఁ

దొలివేల్పుదొరను న న్గొలువ రా రే? లంచుఁ దెఱగంటితెఱవలఁ జెఱలు పట్టు
మఖభాగ మింకైన మా కొసంగరెకదా యని యాదితేయుల నాఁకఁబెట్టు
తే. గాయసంసిద్ధి మీవలెఁ జేయరాదె? యనుచు సిద్ధులఁ బట్టి యిట్టట్టు సేయు
ససహకహకహకలితాట్టహసనచలిత, జంభమదభేదనుఁడు శంబసాధనుండు. ||150||

క. ఆదానవమూర్ధన్యుని, చే దైన్యము నొంది దివిజశేఖరులు ముదం
బేది భయాతురు లై ది, క్కేదీ? యిటమీఁద నాశ్రయింపఁగ మనకున్. ||151||

క. ఆవేధ కెఱుకసేయుద, మీవేధ యటంచు నంద ఱేఁగి వినతు లై
దేవా యిఁక మముఁ గృపఁ గన, లేవా దేవారి నోర్వలే మని వేఁడన్. ||152||

ఆ. నలువ వాని గెలువఁ గలబలాఢ్యునిఁ దెల్పి
యలబలంబుమాలి యరుగుఁ డనిన
మనుచుఘనునిఁ గంటి మనుచు బంగరుగుంటి
కరిగి యలకపీంద్రు నందుఁ గాంచి. ||153||

క. ఆశీర్వాదము చేసి శు, భాశయ నీమహిమఁ దెలిపె నంబుజగర్భుం
ఢాశంబసాధనుని నిఁక, నాశం బోనరించి ప్రోవు నాకుల నెల్లన్. ||154||

సీ. విద్యాధరులు హీనవిద్యాధరులు గాఁగ సిద్ధులు వెఱ నప్రసిద్ధు లైరి
గంధర్వు లనుబంధిగంధర్వు లై యున్కి ఖచరు లనేకదుఃఖచరు లైరి
సాధ్యు లాసురదండసాధ్యులై దుఃఖపిల్లఁ ద్రిదశు లారబ్ధపత్రిదశు లైరి
భాస్వరుల్ గిరిగుహాభాస్వరు లౌటచే భోగు లానమదాత్మభోగు లైరి
తే. శంబసాధనతీక్ష్ణతేజమున నాక, లోక మంతయు నిర్గతాలోక మయ్యె
నేమి చెప్పు మింక మాకెల్ల నీవె, యాపద హరింప నొడయుఁడ వనెడువేళ. ||155||

ఉ. నారదుఁ డంతయు గని రణప్రియుఁ డౌటను శంబసాధనేం
ద్రారికులేంద్రుఁ జేరి శుభమస్తు నిశాచరచంద్ర యన్న జో
హా రిడి యేడనుం డెటు ప్రయాణము లోకములో విశేషముల్
నారద యేమి తెల్పు మనినన్ దనకోర్కి ఫలించె నం చనున్. ||156||

తే. వీటివింతలు దైత్యేంద్ర హేమశిఖరి, నుండి వచ్చితి నచట నాఖండలాది
దివిజు లుదఱు నిన్ను వధించుకొఱకు, నొకవనాటునిఁ బ్రార్థించుచున్నవారు. ||157||

శా. ఆకార్యం బెఱిఁగింప వచ్చి తసురేంద్రా! (?) యన్న నాజ్యాహుతి
వ్యాకీర్ణాగ్నియుఁబోలె మండి యహహా! యాలాగుకార్యంబు నేఁ
డాకాంక్షించిరె? యెంత లే దని తమున్ బ్రాణాలతో నిల్పినన్
నాకుల్ మంచిది క్రోతిబల్మి నెటులన్ న న్గెల్తురో చూచెదన్. ||158||

క. కావరమునఁ గన్గానక, నీవఱకున్ లేనిహాని యిపు డూనిరిగా
నావరబాహుబలోన్నతి, దేవర కను మనుచు నుగ్రతేజోధికుఁ డై. ||159||

క. క్షోణి చలింపఁ ద్రిలోక, ప్రాణిహతిప్రవణశూలపాణియుఁ బోలెన్
బాణిఁ గృపాణమరీచి, శ్రేణి దెసల మసల నసుర చెచ్చెర రాఁగన్. ||160||

మ. దనుజగ్రామణి యట్టహాసరవ ముద్దండత్వ మొందన్ బ్రతి
ధ్వనిదంభంబున శత్రురాక నిజగోత్రస్వామి సూచింప నా
ననముల్ వెల్వెల వోవ గుండె లగలం దైన్యంబుతో నల్దెసల్
కనుగీర్వాణులఁ గాంచి కేసరి హితాలాపంబులం దేర్పఁగన్. ||161||

ఉ. ఆరజనీచరాగ్రణి లయావసరాసితనీరదాకృతిన్
దారున రాఁ గనుంగొని యథాయథలై సుర లద్రిరాడ్గుహల్
దూఱెడువారు నిచ్చ విధి దూఱెడువారు కపీంద్రువెన్కకున్
జేరెడువారు కావు మని చీరెడువారును నై తలంకఁగన్. ||162||

ఉ. పోకుఁడు పోకుఁ డింక నెటుపోయెద రిందఱ నొక్కపెట్ట మ
ద్భీకరశక్తి కిప్డు బలి వెట్టక పోదునె? యంచు రోషభా

షాకనదట్టహాసపరుషధ్వని వేల్పులవెంట నంటగాఁ
నాకపిసార్వభౌముఁ డపు డడ్డము వచ్చి మహోగ్రుఁడై యనున్. ॥163॥

క. ఏరా? యోరిదురాత్మక!, మేరా యీరాపు? నీకు మృత్యువు నే రా
నీరాజన ముడిగించెద, రారా మారాడ నేల? రణమున కింకన్. ॥164॥

క. యెదిరించు నను జయించిన, పిదపఁగదా త్రిదశపటలి బెదిరింపఁదగున్
వద రటు పోయెదు నిలునిలు, మిదె వచ్చితి నని నిశాచరేంద్రునిఁ బొదువన్. ॥165॥

క. గిటగిట పండ్లు గీటుకొని కేసరి డాసి యిసీ వనాట! ని
న్నెటువలె నీడు చేసికొని యే నని చేసెద? నన్ను మార్కొనన్
నిటలతటాక్షుఁడున్ వెఱచు నీ వన నెంత యొకింతసేపు చెం
గట నిలు మంతమీఁద నెటు గాఁగలవో కనుఁగొందుగా కనిన్. ॥166॥

క. పాఱెడుబండికిఁ బదమిడఁ, జేరెడివీఱిఁడి విధాన జేజేలకుఁగా
బోరెడుపనికై పూనుక, యాఱడి మడియంగఁ దొరఁగి తని యసి యెత్తన్. ॥167॥

క. సట లూడ్వఁ బడినకేసరి, యటువలెఁ గేసరి భయంకరార్భటి దిక్కుల్
పెటిలివడఁ గన్నుఁగోనలఁ, జిటచిటశిఖ లెగయ శిఖరిఁ జేకొని వైవన్. ॥168॥

క. ఇదిగద నీసాధన మని, యది గదఁ జిదురుప లొనర్ప నార్చుచు నవురా!
పదరకు మని యసురయురం, బదురఁ గుదరశిఖర మొకటి యడరించుటయున్. ॥169॥

ఉ. అమ్మనుజాశి సొమ్మసిలి యమ్మెయి గ్రమ్మఱఁ జేరి హామికన్
హుమ్మని హుంకరించి దగునోరి వనాటుఁడ నీభుజాబలం
బిమ్మెయి మద్గదాభిహతి యెట్టిదొ కన్గొనుమంచు నుగ్రవే
గమ్మున వైవ ఱొమ్ముకడఁ గ్రమ్మి వడిం బొడి యై ధరం బడన్. ॥170॥

క. ఒకయింతయు దానఁ జలిం, చక యున్నం గినిసి శంబసాధనుఁ డరుణాం
బకుఁ డై శూలము గైకొని, పకపక నగి వైచె దీన బ్రతుకు మటంచున్. ॥171॥

తే. ఆకఱకుశూల మురవడిఁ బైకి రాఁగ, ఱాఁగతనమునఁ గాలసర్పంబునొడియు
గరుడునివిధాన నెదిరించి కై గ్రహించి, బలిమి కేసరి మోఁకాలఁ బట్టి విఱిచె. ॥172॥

క. శూలము వేలమునసన కర, వాలము జళిపించి నఱక వచ్చి యతండున్
వాలముఖంబున నడిచినఁ, గేల జడిసి యడిద మపుడు క్రిందం బడినన్. ॥173॥

ఆ. పడినకత్తి మరలఁ బట్టుదునే యని
యప్పు డసుర భుజము లప్పళించి
యడుగుచప్పుడులను బుడమి యిట్టట్టు గ్ర
క్కదల రొదలు చదలఁ బొదల నడరి. ॥174॥

క. తడవాయెఁ గడఁగి వేల్పుల, తడ వాయం జేతు నని యతండు పిడికిటం
బొడిచిన రుధిరము వాతం, బుడబుడ గ్రక్కుకొని యసుర పుడమిం బడియెన్. ॥175॥

క. మేరలు మీఱెను భేరులఁ, దారలయారవము దివిని దైవతదారో
దారప్రమదాశ్రుదక, ధారలు గంధర్వతురగధారలు వెలసెన్. ॥176॥

చ. కినుక హిరణ్యుఁ దున్మిననృకేసరి నాఁ దగుకేసరిన్ సుధా
శను లటఁ గాంచి మిక్కిలి ప్రశంస యొనర్చిరి గాడ్పుకాలి
ల్లనిమిషకోట గుండెదిగు లర్కశశాంకులకన్నులం దెసం
గునెరసు వాపి యాతఁడు నకుంఠితకీర్తి వహించె నెంతయున్. ॥177॥

చ. శమదమసత్యశౌచము లెసంగ వహించితి బ్రహ్మచర్య మిం
క ముదముతో గృహస్థవిధిఁ గైకొనుమంచు సురల్ హితోపదే
శ మొసఁగి పోవ నంత నిజచారుగుణాన్వయలీల కానుకూ
ల్యముగల కన్యఁ గైకొనఁ దలంచి పరామరిసించుచున్నెడన్. ॥178॥

అంజనాజన్మాదివృత్తాంతము

సీ. ముందు హెచ్చునుగుందుకందుఁజెందనిచందుఁ బగలింట నొగలనితొగలతెగల
మలినత్వ మొలయనిమణిదర్పణంబులఁ దొగరారి ముదురని చిగురుటాకు
మొన విచ్చి విరిసిపోవని మొల్లమొగ్గలఁ బంకంబువంకఁ జూపడనిసంకుఁ
దనతావి వీడి వాడనిపూవుబంతులఁ గాకలే కెసఁగుబంగరుసలాకఁ
తే. దా సృజించుట లేకున్కి ధాత నఖన
యనకపోలోష్ఠరదగళస్తనశరీర
కాంతుల ఘటించి కన్య నొక్కతె నహల్య
యన సృజన చేసి గౌతమముని కొసంగె. ॥179॥

క. ఆమదవతి పతిసేవా, సామగ్రి రహింపవలచి శతమఘుఁ డెదలోఁ
గామించి కలసి మౌని, గ్రామణి కినుకఁ గన వేయుకన్నులఁ గనియెన్. ॥180॥

ఆ. అంతఁ గాంతచెంత సంతకాంతకు నంత
వింత కినుకఁ బూనుటంత యెఱిఁగి
తనయమీఁది నెనరు తనమది నెనయంగ
వనరుహాసనుండు వచ్చి పలికె. ॥181॥

మ. పవడంపుంజిగివాతెఱన్ సుధయు రంభామోహనస్ఫూర్తి యూ
రువులన్ మందగతిన్ సితేభవిభుతీరున్ దంతసంపత్తి వ
జ్రవిలాసంబు దగన్ స్వవస్తుచయవిభ్రాంతిన్ సురాధ్యక్షుఁ డీ
నవలా మేకొనె నేరి నేల కినియన్? నాతప్పె కా కింతయున్. ॥182॥

సీ. వదనలోచనకైతవమున రాకాచంద్రకమలంబులకుఁ బొందు కలుగఁజేయ
మందస్మితోష్ఠదంభంబునఁ జంద్రికోదయరాగములకు బాంధవ్య మునుప
గమనలీలావలగ్నచ్ఛలంబున మత్తకరికేసరులకు సఖ్యంబు నెఱప
సరసభాషారదచ్ఛద్మంబునను శుకీదాడిమీబీజాళి దగులుపఱప
తే. నేఁ బ్రయత్నంబు చేసి యీయిందువదన
సృజన సేయుట దెలియక చేసెదలుక
కుమ్మరికి నొక్కయేఁడును గుదియ కొక్క
పె ట్టనెడుమాట నిజము గాన్పించె నిపుడు. ॥183॥

తే. మందయానలడెందంబు మందమలుకఁ
జెంద నేటికి నాపల్కుఁ జిత్తగించి
యువిద కిది గాక నేరంబు లొకటి రెండు
గావు మని వేఁడుకొని పద్మగర్భుఁ డరిగె. ॥184॥

క. అంచహుమాయివజీరుఁడు, పంచినపని గాదు నాక బలురోషముఁ జా
లించెన్ యతిపతి యలసతిఁ, గాంచెన్ హరితేజమున నొకని సుకుమారున్. ॥185॥

మ. అకలంకేందునిభాస్య గౌతమకపస్యాశాలిచంద్రావతం
సకుసంగంబున నంతగర్భ మొదవన్ సంపూర్ణరాకాశశాం
కకళాగర్భితపూర్వదిక్ప్రమదరేఖం బాండురశ్రీవిశా
లకపోలద్యుతి మించి యొక్కశుభవేళ గూఁతునుం గాంచినన్. ॥186॥

క. మంజులమతి గౌతమయతి, కుంజరుఁ డలరారఁ గొమిరె కొమరొందె దర
త్కంజనయనగుణరంజన, యంజన యనుపేర మతిజితాంజన యగుచున్. ॥187॥

సీ. కమ్మనెత్తావులు గ్రమ్మ సంపెఁగనూనెఁ దలయంటి పన్నీట జలకమార్చి
తెలిక్రొత్తచలువపొత్తుల మేనిదడి యొత్తి రక్ష నెన్నొసటను రక్ష పెట్టి
కళుకుకాటుకరేఖ కన్నుల నొలయించి జిలుఁగుపయ్యెదఁ జేర్చి చెక్కు నొక్కి
మోము మోమునఁ గూర్చి ముద్దాడి యాఁకటి పోరార్చి చ న్నిచ్చి బుజ్జగించి
తే. జాళువామేలిడోలలో బాల నునిచి, హాళితో లాలిలాలమ్మలాలి యనెడు
జోలపాటల లాలించు చనుదినంబు, జనని పోషింప శశిరేఖసరణిఁ బెరిఁగె. ॥188॥

చ. కలకలనవ్వుమోముఁ దెలిగన్నులకాటుకరేఖ నీలపుం
గులుకుమెఱుంగుముంగురులుఁ గుందనపుంజిగిచెన్నుఁ బన్నువ
న్నెలు నునుఁజన్నెలుం గలిగి నేర్పులొనర్పనిచిన్నికన్నె యై
యలరె వయస్యలం గలసి యాటలఁ బాటల ముద్దుమాటలన్. ॥189॥

సీ. బెళుకులాననిడాలు గులకరింపనె కాని తొలఁకరింపదు కన్నెతళుకుఁజూపు
గొప్పచక్కెరకుప్ప గుప్పళింపవె కాని చదురుపల్కదు చిల్క నెదురుపల్కు
మొన చూపి పైఁటమాటునను డాఁగనె కాని చక్కనిక్కదు పూఁపచన్నుదోయి
చంద్రిక మోవిపైఁ జెంగలింపనె కాని ముఱిపంబు నెఱపదు మొలకనవ్వు
తే. మిక్కుటపుఁ డెక్కుపెక్కువ నెక్కఁ గాని
చొక్కపుటొయార మెనయదు చక్కదనము
మాటలమిటారి గారాబు మనుమరాలు
చిన్నిపాయానఁ జెన్నొందుచున్నవేళ. ॥190॥

క. మునిదార మన్నువేలుపు, దునెదారికిఁ గన్నకొడుకుతో నంజన కిం
పొనరించుచుఁ బతిసేవం, దనరించుచు నొక్కదినమునను ఋతుమతి యై. ॥191॥

సీ. తనమోముజిగి సోముపనినోము టీక్షించువేడుక నాతమ్మివిరులు విరియఁ
దనకప్పుజడయొప్పుఁ గని యప్పు డుడివోవురహిని గాఢాంధకారములు దొరలఁ
దననిబ్బరపుగబ్బిచనుగుబ్బగవఁ బ్రబ్బుసొబగునా జక్కవల్ జోడుగూడఁ
దనకన్నుఁగవచిన్నెలను విన్న సై యున్నలాగున నీలోత్పలములు మొగుడఁ
తే. దననఖరసారరుచి మీఱఁ దాటె ననఁగ, దారకలు జాఱ మౌనిబృందారకేంద్రు
తరుణి యరుణోదయమువేళ సరసిఁ జేరి, క్రుంకి చేరువవని విరుల్ గోయువేళ. ॥192॥

సీ. ననలకై నిక్కఁ గ్రన్నన నీవి సడలినఁ గనిపించునాభిపొంకంబు మెచ్చి
విరులు పయ్యెద నించువేళను గాన్పించు సిబ్బెంపుగుబ్బలచెలువుఁ బొగడి
మొకరితేఁటులరాయడికిఁ ద్రిప్పికొనుమోము నెత్తమ్మితేటకు నివ్వెఱపడి
చిలుకల నదలింప జీనిచక్కెర లుప్పతిల్లుపల్కులకు గ్రుక్కిళ్లు మ్రింగి
తే. కొమ్మ కెంగేలి కందనికొమ్మ వంచు, కొఱకుఁ జేసాప నుదిరిబంగరుమెఱుంగు
లొలంకుకరమూలరుచులమే లుగ్గడించి, యప్పు డుదయించుభానుఁ డి ట్లని గణించు. ॥193॥

తే. అందమగు దీనిచనుఁగొండ లాశ్రయించి, వాలికమెఱుంగుచూపు క్రొవ్వాఁడితూపు
గములు కనుబొమ జీనిసింగాణివింటఁ, దొడిగి మరుఁడనుచెంచు పాంథులఁ గలంచు. ॥194॥

సీ. చక్రపాలనలీల సమకొన్నపుణ్య మీసతిచన్నుఁగవఁ జేర్పఁ జాలదొక్కొ?
మేరుప్రదక్షిణామేయధర్మనిరూఢి దీనిమైఁ గదియింపఁ బూనదొక్కొ?
విష్ణుపదవ్యాప్తివిఖ్యాతసుకృత మీచెలికొనుఁ జే నంటఁజేయదొక్కొ?
సారసవనవృద్ధి జరగుసత్కర్మ మీసఖిమోము ముద్దాడ సలుపదొక్కొ?
తే. యేల మదిఁ జాల నీలీల జాలిఁ జెంద?
బాలికామణి కీవేళ మేలు దెలి
కేలు దెమలించి రతికేళిఁ దేలకున్నఁ
దాళఁగాఁ జాల నని యెంచి తమి వహించి. ॥195॥

సీ. మందేహదైతేయబృందాహవోత్సాహవిజయదోహళలీల వీటిఁబుచ్చి
ఫాలకీలితహస్తవాలఖిల్యస్తవాకర్ణనోల్లాసంబు గాడు పఱచి
మాఠరోద్దండాదిమాగధప్రత్యగ్రసాహోనినాదంబు చౌక చేసి
యర్ఘ్యాదికానంతరావనీదేవతాకృతవందనాసక్తి క్రిందుపఱిచి
తే. పచ్చతేజీల నడపించుపిచ్చుగుంటు
చతురతాగతి నుతియించుజాడ మఱచి
కలువరాయలచలువమైఁ జెలువ మమరఁ
గదియ నేతెంచె మదిరాక్షిఁ గర్మసాక్షి. ॥196॥

క. వచ్చిన వెచ్చనిజిగిదొర, కెచ్చినభయభక్తిఁ బూజలిచ్చిన దై మీ
వచ్చినపని యే మని వా, క్రుచ్చిన నచ్చెలికి భాస్కరుఁడు తమి ననియెన్. ॥197॥

ఉ. ఇచ్చటి కేల వచ్చితని యీవన నేమని మాఱుమాట వా
కుచ్చెదఁ దుంటవింటిదొర కోయని యార్చుచుఁ బువ్వటంపఱిం
గ్రుచ్చఁగ భీతి నీదుచనుఁగొండలు రెండిపు డాశ్రయింపఁగా
వచ్చితి శత్రుభీతుఁ డగువాని ననుం గరుణించు కోమలీ. ॥198॥

సీ. వెఱపు మాలిచి నీవు వెనుకవైచికొనంగ వేణియై తిమిరంబు వెలయలేదొ
వగపు మానిచి నీవు మొగమోట సేయంగ ముఖలీలఁ జంద్రుండు మునియలేదొ
కలఁక జాఱిచి నీవు కనుసన్న గావింప నీక్షణోన్నతిఁ గల్వ లెసఁగలేదొ
రహిఁ జూపి నీవాచరణయుక్తి మొనయింపఁ బదనఖస్థితినుడుల్ ప్రబలలేదొ
తే. తమము నెలకల్వ లుడులు నాదాయలయ్యెఁ, దెఱవ నినుఁ జెంది నే నన్న వెఱవకున్న
తెరువు సరి పూని నేను నీమఱుఁగు సొచ్చి, చెఱకువిల్కాని నొకయింత సరకు సేయ. ॥199॥

మ. దరహాసద్యుతి బొండుమల్లెగమి దంతచ్ఛాయఁ గుందచ్ఛటల్
సరసాలోకనదీప్తిఁ గల్వ లధరోష్ఠశ్రీల బంధూకముల్
పరిమాణేతరలీలఁ కీలుకొన నేలా పూల కంచున్ నిరం
తరగండోపలచండపద్ధతిఁ బదన్యాసంబు గావింపఁగన్? ॥200॥

ఉ. ఇంతచలంబు చేసి యలయించినఁ గాంత యొకింత తాళ నే
కాంతపువేళ యేలు మని గ్రక్కునఁ బైఁటఁ దెమల్చినంతఁ గొం
డంతగృహస్థు కొంగొడియ నక్కట యేమనవచ్చు నంచు వి
భ్రాంతిఁ బడంతి యున్న బ్రియభావ మెఱింగి పతంగుఁ డింపునన్. ॥201॥

ఉ. గ్రక్కన నోమిటారి బిగికౌఁగిలి వీడకు మేమి వచ్చునో
చక్కెరవిల్తుచే నుదిరి సంపెఁగమొగ్గలకోరి పూని వి
ల్లెక్కిడి పొంచినాఁ డఱుతనే యిట రమ్మని కౌఁగిలింతతో
నొక్కనికుంజమంజుగృహ మొయ్యనఁ జేరిచి తత్తరంబుతోన్. ॥202॥

చ. జిలుఁగుఁబయంటలో బెళకుసిబ్బెపుగుబ్బలయుబ్బు చూచినన్
గొలుపదు చెక్కు నొక్కఁదలుకున్ నునుఁజెక్కిలిపెక్కువల్ గనన్
వలవదు మోవి యాన నునువాతెఱ గాంచిన నీవి వీడ్వఁగాఁ
చలఁపదు భాను నెమ్మది సుధామధురాధరచెల్వ మెట్టిదో. ॥203॥

సీ. శుకవాణియధరోష్ఠచుంబనచ్ఛలమున నాస్యచంద్రునిఁ జూచి యొౌడు కఱచి
జవరాలిచేర్చుక్క సవరించునెపమున వేణికాతిమిరంబు వీఁగ నొత్తి
శృంగారవతికుచాశ్లేషకైతవమున హారతారలఁ దాఱుమాఱు జేసి
వనజాస్యరతిపారవశ్యదంభంబునఁ దొగల్ ముకుళింపఁగా నొనర్చి
తే. తనస్వభావంబు రతియందు మునుకొనంగఁ, దరణి బహుబంధచాతుర్యసరణి మొనసి
తరుణి నలయించి సొలయించి తమి వహించి, లలి రతికేళికానందలహరి దేలి. ॥204॥

సీ. అరగంటిసొక్కులు చిఱునవ్వుటెక్కులు మరు లూనుచెయ్యులు ముఱిపములును
గిలిగింతకైపులు మెలిగొన్నరూపులు జిలిబిలిముచ్చటల్ కులుకునటలు
సరసంపుమురువులు సరిగాంచుహరువులు కళలంటువెరవులు కలికివగలు
రతినూనుసన్నలు రాకొట్టుచిన్నెలు కొదలేనిమమతలు గూర్చుజతలు
తే. మీఱి యొకయింత యడలేనివారిరువురి, సురతసౌభాగ్యంబునిధి కీడుజోడు గలదె?
యివ్విధం బెవ్వరైనచో నెఱిఁగిరేని, సిగ్గుచే టనువెఱ పొండు చెఱిచెఁగాక. ॥205॥

ఉ. అంత రతాంతతాంతతనుఁ డై యినుఁ డింతికిఁ దెల్పి యేఁగులా
గంతయు స్వాంతవీథిఁ గని యాడకు గౌతముఁ డేఁగుదెంచి
కల్పాంతకృతాంతలీలఁ జటులాక్షులఁ గీలలు గ్రమ్మఁ బద్మినీ
రంత దురంతచింత బెదరం బరుషస్థితిఁ గాంచి యి ట్లనున్. ॥206॥

సీ. మూర్తిత్రయాత్మకస్ఫూర్తివర్తిలుమూర్తి పరవధూమూర్తికై పాలుపడెనె?
వేదవేదాంగముల్ వినువీను లన్యకాంతామణిమణితంబుఁ దారసిలెనె?
ప్రణవరక్షాదీక్షఁ బ్రబ్బికొన్ననిరీక్ష యితరాంగనఁ గనంగ నియ్యకొనెనె?
జేజేలతల లెక్కు శ్రీపాదపద్మముల్ పెఱదానికొఱకు రాఁ బెల్లసఁగెనె?

తే. నిరతిశయహంససుఖపయోనిధి రహించు, హృదయ మొకబోటిరతికేళి నింపు గనెనె?
కటకటా! యెంతవాఁడ వీకిటుకుపనికి, నెటుల నొగ్గితి? వపకీర్తి యెంచవలదె? ॥207॥

శా. ఓహో! లోకహితుండ వీవె యిటుగా, నున్నయ్య లన్యాంగనా
మోహం బూన నఘంబుగాఁ దలఁతురే మోసంబు మోమోట మీ
దేహం బూరక జాఱ నేరదు సుధారోధైకబోధోక్తిచే
రాహుగ్రస్తుఁడవై తలంకు మని కార్యవ్యాప్తి సాపించినన్. ॥208॥

క. ఆపంకజాప్తుఁ డానుడి, నేపఱి గడగడ వడంకె నెంతటివాఁడున్
బాపము గలిగిన భయసం, తాపముఁ బ్రాపించు ననుట తథ్యంబెకదా! ॥209॥

క. ఈవిధి నతశేవధి చిం, తావధి గన లేక యెఱుఁగ కంటితిఁ దప్పొ
నావలన శాపమోక్షము, గావింపఁగదే యటన్న గౌతముఁ డనియెన్. ॥210॥

ఆ. ఎప్పు డంటకుండ నేఁటేఁట గ్రహియించి, విడుచు రాహు నిన్ను విశ్వజనుల
కదియె పుణ్యకాల మయ్యెడుఁ జను మన్న, బ్రతుకు గంటి ననుచు భానుఁ డేఁగె. ॥211॥

క. మును తనకు బ్రహ్మ దెలిపిన, మనవి మనంబునఁ దలంచి మానినిమీఁదన్
గినుకఁ గొనఁడయ్యె ముని యల, వనితయు రవివలన నొక్కవరసుతు గనియెన్. ॥212॥

క. ఆగ్రావభేది కొదవిన, యగ్రసుతుని వాలి యనియు నర్కోద్భవునిన్
సుగ్రీవుఁ డనియు మౌనికు, లాగ్రణి నామము లొనర్చి యలరుచునున్నన్. ॥213॥

మత్తకోకిల. కోడెపాయపుగబ్బిగుబ్బెతఁ గూర్చి వేలుపుఁబ్రోడ దా
గోడి యై యొకరేయి కూయిడఁ గోడిగబ్బని నెమ్మదిన్
జూడ కమ్మని యేటి కేఁగినచో దదాకృతిఁ దత్సతిం
గూడుటల్ సుతుఁ డుద్భవించుట కూఁతు రంతయుఁ గాంచుటన్. ॥214॥

ఉ. గౌతముఁ డేఁగుదేరఁ దనకన్నది కన్నియ విన్నవింప నా
జ్యాతతకీలికావృతమహానలముంబలె మండి దేవతా
నేత నధఃకరించి యతినిష్ఠురభాషల శప్తుఁ జేసి భా
గ్యేతరతన్ శిలాకృతి వహింపఁ గళావతి బెట్టు దిట్టినన్. ॥215॥

క. గడగడ వడఁకుచుఁ గనుఁగవ, జడిగొని బాష్పంబు లురులు శాపావధిఁ దా
నడుగుటకు నడుగుఁ జూపరి, యడుగులఁ బడి పడఁతి కడిఁది యడలున నొడివెన్. ॥216॥

తే. ప్రాణనాయక మీదారి బలవిదారి, చేరి వడి మీఱి గడిదేఱి చెఱచు టెఱుఁగ
నేర మెంతైనఁ గలదు మన్నించి శాప, మోక్షము వచింపవే యన్న మునివరుండు. ॥217॥

క. రామాభిరామ శ్రీరఘు, రామాంఘ్రిసరోజయుగపరాగము మీఱన్
నీమీఁదఁ బొరయ నఘ మఱి, యామేను వహించెద వన నింతి ముదమునన్. ॥218॥

క. మును గనినతనయులనువలెఁ, గనఁదగు నీనిసువు ననుచుఁ గలికి యపుడు దాఁ
గనినకుమారుని లజ్జా, వనతానన యై యొసంగ వాచంయమియున్. ॥219॥

అంజనావానరరూపిణీత్వాదివృత్తాంతము

ఉ. ఇందునిభాస్యఁ గాంచి విను మింతి! శతక్రతుఁ డిచ్చ నిన్ రతా
నందము లొంది పొంద జననం బితఁ డొందుట నేఁడిఁకన్ శతా
నందుఁ డనం దనర్చు నిజనందను లందఱు నన్యజాతుల
న్నం దలవంపు లై మది కనారిలెఁ గాన నొకండు పల్కెదన్. ॥220॥

సీ. మున్ను నీకు జనించి యున్న యింద్రదినేంద్రతనుజాతు నీయున్నతనువు లుడిగి
కన్నతండ్రులయందు కలసి తదంశంబు లొదవ వేఱొకకపి కుదయ మంది
వనచరాకృతు లయ్యు వాలిసుగ్రీవాఖ్య లెప్పటివలెఁ దాల్చి యిద్ద ఱొక్క
యింతికి భర్త లై యీసుచే నొండొరుల్ కయ్యంబు గావింపఁ గలరటంచు
తే. శాప మిచ్చిన వారు సంతాప మంది, యింతకోపంబు సుతులపై నేల? ప్రోవు
తండ్రి! యని వేఁడ నామాట తప్ప దటులఁ, బుట్టుఁ డని మౌలు యటఁ బాసి పోవుటయును. ॥221॥

ఉ. అంత నహల్య శక్రసుతుఁ డంజనఁ జూచి యయో! భయోన్నతిన్
జింతిలఁగానె యే మనుచుఁ జెప్పితి విప్పని బాల వయ్యు నీ
వింతటిజంతవం చెఱుఁగ మింతకు మూలము నీవె కావునం
గాంత! బిటార మాటి కపికాంతవు గమ్మని శాప మిచ్చినన్. ॥222॥

క. సుగ్రీవుఁ డపుడు వెతవడి, యగ్రజునిం జననిఁ జూచి యఘటనఘటనో
దగ్రత విధి చేసినపని, కాగ్రహ మొదవింప నేల యంజనమీఁదన్. ॥223॥

మ. తనకర్మంబె శుభాశుభస్థితులు తత్తద్వేళలం బ్రాణికిం
గనిపింపం బరు లెవ్వ రిందులకనంగా లేక మిథ్యావిమో
హనిరూఢాత్మకు లై హితాహితమనీషాయత్తభేదప్రక
ల్పనలం జిక్కుదు రల్పు లంచు భగినిం బాటించి యాతం డనున్. ॥224॥

శా. తల్లీ! తల్లియు నన్న నిన్నుఁ గినుకన్ దట్టించి రంచాత్మఁ జిం
తిల్లంబోకు వివేకశాలి యగువానిన్ వానరుం బెండ్లి యై
ముల్లోకంబులు నెంచ సర్వగుణధాముం బుత్రునిం గాంచి
రంజిల్లంగాఁ గల వాసుతుం బనుపు నాస్నేహంబు వాటింపఁగన్. ॥225॥

క. అని యియ్యకొలిపి వీడ్కొని, యినసుతుఁ డినుఁ గలసె వాలి యింద్రునిఁ బ్రాపిం
చెను మరల ఋక్షరజుఁ డను, వనచరునకుఁ మిత్రు లైరి వారలు నవలన్. ॥226॥

తే. ఆయహల్యయు శిల యై మదంఘ్రికమల, రేణువున మేను గనె నన్న క్షోణికన్య
యవలనంజనకథ యేమి యానతియ్య, వలయునని భర్త నడుగుట దెలుపుటయును. ॥227॥

ఆశ్వాసాంతము

మ. హరకోదండవిఖండనప్రవణబాహాదండవేదండ
దుర్భరశుండాహతచండవిక్రమరణోద్దండారిరంభావనా!
చరణానమ్రశుభావనా! కరణిభూసంభావనా సజ్జనో
త్కరనిష్కల్మషభావనా! నటసముద్యద్దివ్యచిద్భావనా! ॥228॥

క. ప్రదరాహతశాత్రవదీ, ప్రదరాచ్ఛయశక్తిప్రచార! భక్తాభీష్ట
ప్రదరాజద్గుణ గోవి, ప్రదశావహ జననినివహపర్వతభిదురా! ॥229॥

పంచచామరము. అహంక్రియావిదూరసేవకాగ్రియాగ్రసేవధీ!
మహోనలస్ఫులింగదర్కమౌనిభావనావధీ!
మహీధ్రరాజకన్యకాసమర్చితార్చనావిధీ!
బృహచ్ఛిలీముఖాగ్రశీకరీకృతాయతాంబుధీ. ॥230॥

గద్య. ఇది శ్రీమదంజనాతనయదయారసలసత్కటాక్షవీక్షామహత్త్వసంప్రాప్తకవిత్వ
విద్యావధానగుణనిర్గుణధ్యానవాసనాభిధానమానసబిసపుష్పగిర్యప్పనార్య కుమార
సమాశ్రితబుధాచారగురుజనవిధేయ తిమ్మన నామధేయప్రణీతం బైన సమీర
కుమారవిజయం బనుమహాప్రబంధంబునం దిష్టదేవతావందనంబును, సమాధిలక్షణం
బును, సాకేతనగరవర్ణనంబును, కలశజాగమనంబును, జానకీప్రశ్నంబును, నన్య
బ్రహ్మాండవర్ణనంబును, నేకపాదరుద్రావతరణంబును, బార్వతీశ్వరవనవిహారంబును,
గేసరిప్రభావంబును, శంబసాధనవధయు, నంజనాజన్మప్రకారంబు నన్నది
ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

ద్వితీయాశ్వాసము

మానితగుణముక్తా
దామ! శతసహస్రతపనధామ! దరసుధా
ధామసుధాసోమవిధా
క్షేమంకరకీర్తిభామ! సీతారామా! ॥1॥

తే. అవధరింపుము భూతదయాగరిష్ఠుఁ
డగువసిష్ఠునిఁ గని గౌతమాత్మజుండు
సీత కవ్వలికథ యేమి చెప్పె? రాముఁ
డానతియ్యఁగదే యన్న నాతఁ డనియె. ॥2॥

చ. అనఘ! ధరాజ యాకరణి నాకథ వేఁడిన నాతఁ డిట్లనున్
విను కలకంఠి! గౌతమమునిప్రభుఁ డాశ్రమసీమ వాసి పు
త్త్రుని జనకక్షితీంద్రుని పురోహితుఁ గా నొనరించి యంజనం
గని నెనరున్ విషాదమును గ్రమ్మెడుభావము దోఁప నిట్లనున్. ॥3॥

ఉ. బాలిక వింటె మంచియెలప్రాయము నీ కిఁకఁ బెండ్లి సేయఁగా
వేళ కుమారికం దగినవేళ నొసంగకయున్న దండ్రికిం
జాలదురంతచింత యగు సర్వగుణంబుల నంబుజాలయం
బోలిననిన్నువంటి విరిబోఁడి వనాటున కె ట్లొసంగుదున్. ॥4॥

సీ. పరునిపాలింతె యేపాటివేడుక యంచుఁ బట్టినప్పుడె పుట్టు బెట్టగునెగు
లింత యై యంత యై యెదుగఁగానే యెవ్వఁ డొడయుఁడో దీనికం చడరుజాలి
యనువైనచో నిచ్చి యత్తవా రేలాగు నడిపింతురో యంచుఁ బొడము నడలు
మగఁడు లాలన సేయ మట్టు మీఱి కుమారి యెటు లగునో యంచు నెనయు వనట
తే. యప్పటప్పటి కరిగి మే లరయకున్న
వెచ్చనూర్పునొ సుతయంచు హెచ్చుఁ జింత
కన్యకను గాంచు టెల్ల దుఃఖంబుకొఱకె
మానశాలికి నోతల్లి మాట లేల? ॥5॥

సీ. నిండురేదొరఁ గేరునెమ్మోము సృజియించి సోగమో మొరయ నేజోకఁ జేసె?
లలితలక్షణలీల లొలయుచెల్వముఁ గూర్చి నగుఁబాటుసొబ గెట్లు తగులఁజేసె?
సరసమంజులసుధాసదృశోక్తుల నొనర్చి మొఱకుఁబ ల్కేరీతి మొనయఁ జేసెఁ?
జారుగౌరవకల్యాశీల్యము రచించి చలశీల మేలాగు గలయఁ జేసెఁ?
తే. గలికి! నినువంటి తెలిగంటిఁ గరుణ లేక
మరకటపుఁగూట మేలీల దొరయఁజేసెఁ?
దగినమగువకుఁ దనవైనమగనిఁ గూర్ప
కజుఁడు దననేర్పునడి నేల నడరఁజేసె. ॥6॥

వ. అని వెడవెడ నడరుకడిందియడలునం బడలువడి యడుగడుగు వెడందకంటిచూపరి
జడదారి యిట్టియిడుమలం బయట కిప్పడుచు తొంటియొడల నేమిగఁ దాఁ
బని గడించినదో యని యంతరంగంబునం జింతించి యంతయు నెఱింగి చింత
దొఱంగి కురంగటికురంగనయనం గనుంగొని. ॥7॥

అంజనాపూర్వజన్మవృత్తాంతము

తే. తొంటిబాముస నంటినదుడుకు వాలు
గంటి! యెటువంటివారికి గెంట దుఱక
వెంటవెంటనె వచ్చు నేవెంట నగుటఁ
గంటి నీతొంటితెఱఁ గేమి యంటివేని. ॥8॥

సీ. పాట పాడినచోట మోటులే కలకంఠవితతికి బువ్వంపువిందు పెట్ట
మాటలాడినజాడ మరల జేజేరాజు లవధరించినకూటిచవి గణించ
బెళికిచూచినవంక వలతేనివెలిడాలు బలుతూపు లోకమాత్ర బయలుసేయ
వెలసినవ్వినచాయఁ దెలికప్పురపుదండి నిండించుపండువెన్నెలలు గాయ
తే. సోయగము జాణతనము లేఁబ్రాయ మలర
గానమున మింతుగాన సుకంఠి యనెడు
పేర విజ్ఞప్తికౌతుకాభిఖ్య దాల్చి
యమరువిద్యాధరునిపుత్రి వై చెలంగి. ॥9॥

క. ఒకనాఁడు తోడికూరిమి, సకియలు వెయ్యాఱుమంది సనుదేర హిమా
ద్రికిఁ జని తద్విపులాధి, త్యకవని విహరించి శ్రమకణాపనయేచ్ఛన్. ॥10॥

చ. కువలయకోశవిస్ఫురణ క్షోణిపసంపదఁ బోలి పుష్కర
ప్రవిమలబిందుయుక్తి యతిభావముఁ బోలి మహోర్మిసంగతిన్
భవమును బోలి సారసవనస్థితి భూసురవృత్తిఁ బోలి యిం
పవుకొల నొండు గన్గొని వయస్యలు నీవును గౌతుకంబునన్. ॥11॥

ఉ. అచ్చపుటంచతెక్కతుద లంటినతెమ్మెరఁ దమ్మిపూవులన్
హెచ్చినపుప్పొడుల్ నెరసి యచ్చట నచ్చటఁ బచ్చపచ్చనై
మెచ్చుల నిచ్చునీ టడిగి మీఱుమనోజునివారువంపుబా
రచ్చెరు వొప్పఁగాఁ బసపు లాడెడుజాడలఁ క్రీడ లాడుచున్. ॥12॥

లయగ్రాహి. విప్పుగల తామరలపుప్పొడిదుమారముల గుప్పుచుఁ గరాబ్జములు ద్రిప్పుచు మరందం
బుప్పతిలఁ జప్పుడులఁ గప్పికొనుతుమ్మెదల రొప్పుచు జలాహతుల కొప్పుచు దళంబుల్
విప్పుచు విశేషములఁ జెప్పుచుఁ దరంగముల చొప్పున నిజాంగరుచు లుప్పరము నిండన్
గప్పుచుఁ గటూక్తులను చెప్పుచు బహుక్రియల నొప్పుచు సరోజముఖు లప్పు డలరారన్. ॥13॥

తే. తావకవధూమణీకరాగ్రావధూత, తోయజాతమరందబిందువుల నైన
చంద్రకము లెంచ మించెఁ గాసారరమకుఁ, గొమ్మ లొసఁగిన మగరాలకమ్మ లనఁగ. ॥14॥

క. ఉప్పతిలె గొప్పభంగము, లప్పులఁ బ్రమదాళి మునుఁగ నది నిజమెకదా
యప్పుల మునిఁగిన భంగము, లెప్పట్టున నుప్పతిల్ల కేల యడంగున్? ॥15॥

సీ. లేయాఁద లేయాఁద లివగణింతము గోల నీకేల నీకేల నీరజంబు
నాచాయ నాచాయఁ జూచితే యోచెల్వ! రాయంచ రాయంచ సోయగంబు
ప్రమదాళి ప్రమదాళి పద్మాస్యములఁ గ్రమ్మె నీవారి నీవారి నెంచనేల?
కనుమించెఁ గనుమించెఁ గలువక్రొవ్విరిమీఁదఁ జెలిమీను చెలిమీను చెలువ మొందెఁ
తే. దావితా విదియల్లి కాంతామతల్లి, దరులఁ దరులత లొరసె బల్తరఁగ లతివ!
సంకుసంకులగతి డొంకెఁ బంకజాక్షి!, యని యనితరోక్తి విహరించి రబ్జముఖులు. ॥16॥

మ. పతదంభోజరజోమరందకణముద్భ్రామ్యద్ద్విరేఫాంగనా
శత మాలోలదభంగభంగ మభిగచ్ఛత్తీరవల్లీసమ
న్వితమానోచ్ఛ్రయ మాకులచ్ఛకుల ముద్వేగ్నద్రథాంగంబు నై
శతపత్రాకర మించెఁ దావకవయస్యాకేళికావైఖరిన్. ॥17॥

ఉ. తమ్ముల నంచకొమ్మలవిధంబునఁ గ్రమ్ముచు నాఁచుమబ్బు మొ
త్తమ్ములఁ గ్రొమ్మెఱుంగుజిగిఁ దాల్చుచు నూర్మిపటాంతరాగ్రభా
గమ్ములఁ బైఁడిబొమ్మలను గాఁ గనిపించుచుఁ దత్సరంబునం
గొమ్మరొ! నీవు నీచెలులఁ గూడి విహారము చేసి పిమ్మటన్. ॥18॥

మ. జలజశ్రీహృతి గాసిఁ జెంది యళిపుంజం బాననాంభోరుహ
మ్ముల కెంతే మొఱపెట్టుచున్నవో యనన్ మ్రోయం గుచంబుల్ కుల
స్థులటంచున్ గవజక్కవల్ దొరయరాఁ దోరంపుయానేచ్ఛ నం
చలు గొల్వం జెలు లీవు తోయవిహృతిం జాలించి గ ట్టొందినన్. ॥19॥

సీ. సేవంతి తెలిచాయపావడఁ దడి యొత్తి తగటిచెఱంగు నెత్తమివింత
వగవ్రాతపనిజిల్గుసొగసుకుచ్చెల లెచ్చుగులుకఁ గట్టి మెఱుంగుకొప్పు పెట్టి
యలరుసరుల్ చుట్టి తిలకంబు సవరించి జంటముత్యపుకుట్టుసరిగమెఱుఁగు
జంటిఅవికఁ బూన్చి జాళువాసొమ్ముల నెమ్మేనిజిగి వింతయెమ్మె యొసఁగఁ
తే. జెలులు గొందఱు కైసేయ నెలమిఁ గొంద
ఱూడిగంబులు గావింప వేడుకలను
కొలనుకడ నొక్కలేమావికెలన నమరు
చివురుఁబాన్పున నీవున్నయవసరమున. ॥20॥

ఉ. వెగ్గల మైనశంకరునివీర్యము దాలిచి యాపథంబునన్
మ్రొగ్గుచు సగ్గుచుం బడుచు మూల్గుచు నీల్గుచుఁ దూలఁబోవుచున్
వగ్గుఁదనంబునం జనెడువాయుసఖుం గని నీవు నవ్వినన్
భగ్గున మండి నిన్ను గని పల్కె నతం డతిరూక్షవీక్షణన్. ॥21॥

చ. కొదమమిటారిగబ్బిచనుగుబ్బల నుబ్బెడు నిండుపాయపున్
మదమునఁ గన్నుఁ గాన కవమానము చేసితి గానఁ జాన! యీ
యుదుటున నీశరీర మఱి యొండొకరూపున కీశపత్ని వై
యిది భరియించి పుత్రుఁ గనుమీ యని శాప మొసంగి పోవుటన్. ॥22॥

క. ఆనాఁటిశాపమే సు, మ్మీనాటికిఁ బ్రాప్తమయ్యె నిది దైవకృతం
బోనాతి! కామరూపిణి, వై నీవు వనాటుఁ బెండ్లి యాడి మను మిఁకన్. ॥23॥

క. పతిభక్తి నిత్యయౌవన, మతిశయశీలంబు నిగ్రహానుగ్రహసం
గతిసామర్థ్యము నీ కగు, నతివ యని హిమాద్రి కాతఁ డరుదేరంగన్. ॥24॥

కుంజరుఁడనువానరుఁడు పుత్రార్థియై తపస్సు చేయుట

క. ఆకాలంబున వానర, నాకాగ్రణి కుంజరుండు నా నొకఁడు కుమారా
కాంక్ష నచట వృషభప, తాకాంకుని గూర్చి ఘోరతప మొనరింపన్. ॥25॥

సీ. చలిగట్టుదొరపట్టిచనుమిట్టలను దట్టుపునుఁ గిట్టలంబుగాఁ బూయుజాణ
జగకందుజిగఁ జిందుతొగవిందు సిగబొందు సొగసొందు సెగయందు చూపుమేటి
ననవింటనునుదంట తను వంట గనుమంటఁ గనువెంట వెడలించుగాయకుండు
నునుఁదెమ్మెరల తెమ్మ దిని సొమ్మసిలుసొమ్ముకలఁ గ్రమ్ము చెలువమ్ము గలుగుసామి
తే. తనకు సాక్షాత్కరించ సంతసము మించ, హర! మహాదేవ! శంకర! యనుచు భక్తి
వినతుఁడై కుంజరుఁడు కోర్కి విన్నమింప, హైమగిరిధన్వి పలికె నత్యాదరమున. ॥26॥

శా. ఆశాస్యంబు వచించి తైన విను కీశాధీశ పుత్రస్పృహా
సౌశీల్యాత్మక మైనపుణ్యము పురాజన్మంబునున్ జేయ వీ
క్లేశం బేల కుమారుమా రొదవు నాలేఖ్యాంగి దృక్పాదమౌ
నీశానాత్మజ నీకుమారి యయి దా నింటం బ్రవర్తిల్లెడున్. ॥27॥

మ. సంశయ మొంచకుండు మలచక్కనికన్యకుఁ బుట్టు నస్మదీ
యాంశమునన్ గుమారవరుఁ డాంతరబాహ్యవిరోధియూథవి
భ్రంశరవిప్రభావుఁ డనపాయగుణాకరుఁ డాతఁడే భవ
ధ్వంశము నుద్ధరించు దుహితం గను మంచు గిరీశుఁ డేగినన్. ॥28॥

ఉ. ఎన్నఁడు వచ్చు గౌతమమునీశ్వరుఁ డెన్నఁడు తత్కుమారి నా
కన్నకుమారిగాఁ బెనుపఁ గల్గెడునం చతఁ డిచ్చగింపఁగాఁ
గ్రన్నన నంజనం గొనుచు గౌతముఁ డచ్చటి కేఁగుదెంచినన్
గన్నుల హర్షబాష్పములు గ్రమ్మ నెదుర్కొని వానరేంద్రుఁడున్. ॥29॥

చ. అతిథిసపర్య చేసి వినయంబున నేడుగదా! మదీయకాం
క్షిత మొనఁగూడె మీరె యిటఁ జేరుట నంచు నుతించి పార్వతీ
పతిని గుఱించి చేసినతపంబును దద్వర ముగ్గడింప న
య్యతి మతి గందళింపఁ బ్రమదాశ్రుపరీతదృగబ్జుఁ డై యనున్. ॥30॥

ఉ. నానెగు లెల్లఁ దీఱెఁ గపినాయక! కన్నెను నిన్నుఁ బెంచు మం
చానిటలాక్షుఁడే కరుణ నానతి యిచ్చుట నీవు దెల్పఁగా
నే నిఁక నెవ్వఁడన్? సుత గ్రహింపుము పెంపుము కన్నతండ్రి వీ
వీనలినాక్షి నీతనయ యేటికి నా కిఁక నున్న కార్యముల్? ॥31॥

ఆ. ఇంతిఁ జూచి చూచి యేనై వనాటున, కెట్టు లిత్తు ననఁగ నీశ్వరుండె
నీవిధాన వచ్చి నావిచారము మాన్చె, నని కుమారి నిచ్చి యతఁడు సనిన. ॥32॥

ఉ. పెన్నిధిఁ గన్న పేదలవలెఁ బెంపును సొంపు రహింపఁ గుంజరుం
డన్నగుమోముకన్నెఁ గని యమ్మ! గౌతమమౌనికన్న నే
ని న్నఱ లేక ప్రోవఁగల నెమ్మది వింతగఁ జూడఁబోకుమీ
యెన్నఁ డటంచు ముద్దుగొని యింటికిఁ దోకొని వచ్చి మచ్చికన్. ॥33॥

ఉ. కామిని! యేమి నోచితిమొకాని పురాతనజన్మకోటులన్
శ్రీమహిళాలలామవలెఁ జెన్నగునిన్నగుమోముకన్నె నేఁ
డామకరాంకవైరికరుణామృతదృష్టి ఘటిల్లఁ జేకుఱెన్
బ్రేమము పెంపునం దనయఁ దెంపుము త్రెంపుము చింతలన్నియున్. ॥34॥

ఉ. నా విని యౌ నటంచు నెలనవ్వు ముఖాబ్జ మలంకరింప విం
ధ్యావళి ముద్దుపట్టిఁ దనయక్కున గ్రక్కున నుంచి చొక్కపుం
దావిమెఱుంగుఁజెక్కిలి ముదంబున ముద్దిడుకొన్నఁ జన్నుఁబా
లావహిలెన్ బయంటచెరఁ గానఁగ నివ్వెఱ భర్త పూనఁగన్. ॥35॥

గీ. తనకు మాఱిఁకలే రని జనలు పొగడఁ, దనకుమారికగాఁ గొని తళుకువాలు
గన్నుల నలంచునిడువాలుఁగన్నులందు, నన్నలినగంధి పోషించు నను దినంబు. ॥36॥

క. మును దన్నుఁ గన్న జననీ, జనకులఁ గలవోలె మఱచి జననీజనక
త్వనిరూఢి నెలవు కొలిపెన్, వనచరమిథునమున దైవవశమునఁ జెలియున్. ॥37॥

సీ. అతివకు శైశవం బనునవిద్య దొలంగె నిండుపాయపుఁదెల్వి నివ్వటిల్లె
నడలజపామంత్రనామవైఖరి గాంచెఁ గనుఁదమ్ము లనిమిషఖ్యాతి మించె
లేనవ్వు శృంగాటకానుభూతి వహించె శారీర మాంతరస్వరము నించెఁ
గౌను సమ్యక్చిదాకాశలీల భరించె రదము లష్టాంగయోగదశ నించెఁ
తే. బదనఖంబులు తారకాభ్యుదయ మొందె, నాస్య మమృతకరోద్యత్కళాప్తిఁ జెందెఁ
జిగురుమోవి జపానురాగగతి మించె, లలితశృంగార మానందలక్ష్య మొఱసె. ॥38॥

సీ. మాయుచీఁకటిపెంపుఁ బాయుతుమ్మెదగుంపుఁ గలికివేనలిపోల్కిఁ బలుకరాదు
దగుతమ్మివిరిరేపు తొగమాపు నునుఁజూపు చెలికన్నుఁగవయీడు సేయరాదు
నునుఁగెంపువిడివాలు నన కెంజిగురుడాలుఁ బొలఁతిమోవికి సాటి పోల్ప రాదు
తెరలుజక్కవజోడు విరులబంతులువాడు వనితచన్నులవంటి వనఁగరాదు
తే. నీలములమేలు వలరాజుమేలిడాలు
దొండపండ్లు కడానిపసిండిగిండ్లు
పూరి గఱవక వెలవెలఁబోక పోదలఁ
జొరక బలుకాఁకఁ బడకున్న జోడు వచ్చు. ॥39॥

చ. మనసిజు నిచ్చపండువు సమగ్రమహోజ్జ్వలజన్మభూమి మో
హనదరహాసలక్ష్మినిలయంబు మనోహితకృద్విలాసఖే
లనములప్రాపు లజ్జసఫలత్వము తానిబిడారు నిండుజ
వ్వనము రహింపఁ దండ్రియు వివాహము సేయఁగడంగుచున్నెడన్. ॥40॥

ఉ. కూరిమిఁ దోడిచేడియలఁ గూడుక వేడుక నొక్కనాఁడు బం
గారపువన్నెకన్నె తొలుకారుమెఱుంగు తెఱంగు రంగుసిం
గార మెసంగ సంగతిగఁ గమ్మని క్రొవ్విరితేనెసోనలం
జిరుకువాఱుకేళి వనసీమ విహారము సేయుచున్నచోన్. ॥41॥

ఉ. అంతకుమున్న కేసరియు నంజన చక్కఁదనంబు దేవతా
కాంతలపాటలన్ వినుటఁ గన్గొనుముచ్చట బోటి తోఁటలోఁ
గంతునియింతిసోయగము గైకొని గానము సేయఁ జూచి య
య్యింతి లతాంతకుంతమున నెంతయు గ్రుచ్చి మనోజుఁ డెచ్చఁగన్. ॥42॥

క. బలువింత నూఁది చెలువుని, చెలు వంతయుఁ జూచి చెలుక చిత్తము గరఁగన్
వలవంత యూన నతఁడును, జెలి నంతటఁ జూచి మరులుచేఁ దనలోనన్. ॥43॥

చ. అరుదగుకావిమోవి చిగురా కగురా మగరాల నేలుఁబ
ల్వరుస బళీ! మిటారికురులా యిరులా తఱులా తరంగముల్
హరు వగుచూపులోని బెళుకా తళుకా తొలుకారుమించులే
యరయఁగ దీనిఁబోలఁ గలరా యలరాయలరాణివాసముల్. ॥44॥

ఉ. ఈమధురాధరంబుజిగి యీబిగితోరపుఁజన్నుదోయితీ
రీమురిపెంపులేనగవు లీమిహిబంగరురం గెసంగుమే
లీమదహస్తియానవిధ మీతెలివాలుమెఱుంగుఁజూపునీ
టీమదిరాయతాక్షికె రహించె వహించె మహోజ్జ్వలోన్నతుల్. ॥45॥

క. మును విన్నది యిపు డిచ్చటఁ, గనుఁగొన్నది యొక్కతెఱఁగుగా నున్నది సొం
పున న న్నిది వరియించిన, ధన మన్నది యేటి కనుచుఁ దమి దలఁచు నెడన్. ॥46॥

సీ. కపురంపుటనఁటులఁ గనునెపంబున మోముఁదమ్మి గ్రమ్మినచూపుఁ గ్రమ్మఱించి
వెలఁదికోయిలపాట వినువ్యాజమున వల్లకీగానరతిసొక్కు క్రిందుపఱిచి
విరులనెత్తావి బర్వినకైతవంబునఁ బైకొన్ననిట్టూర్పుపాటు మాఁటి
వనవిహారశ్రాంతి నెనయుదంభంబునఁ బొడముక్రొంబులకల కెడ యొనర్చి
తే. చెలుల కెదలోనితమకంబు దెలియనీక
తొలుతటివితాన వారితోఁ గలసి మెలసి
యెట్టకేలకు వనిఁ బాసి యింటి కేఁగి
యువిద విరహాగ్ని వేఁగుచునుండె నచట. ॥47॥

ఉ. అద్దమరేయిదాఁక నలయంజనచక్కదనంబుసొక్కునన్
నిద్దుర రాక యక్కపిమనీషి మనోజునిపొన్నబేజుమాల్
పెద్దపిరంగితాఁకుడుల బెగ్గిలి యగ్గల మెట్టకేలకున్
బ్రొద్దుదయింప గాల్యవిధి బోరన దీర్చి వివాహకాంక్షి యై. ॥48॥

ఉ. ఆప్తులతోడ నంజన హృదంబుజరంజన యౌట దెల్పి త
త్ప్రాప్తి కుపాయ మేమి యని పల్కినఁ గుంజరుఁ డెంచ బంధుతా
వాప్తికి యోగ్యుఁ డాతని ప్రియంబున వేఁడుద మియ్యఁడేని సం
దీప్తభుజాప్రతాపమున దేవరవేకలవియ్యకొల్పఁగన్. ॥49॥

క. చెలువంబు గలకొమారిత, గలిగినయందులకు ఫలముగాదే విభవో
జ్జ్వలమతి బలధృతిలీలా, కలితుఁడ వగునీకు నొసఁగఁ గాంచుట లనఁగన్. ॥50॥

ఉ. చారులచేత నవ్విధము సర్వ మెఱింగి మదీయభాగ్య మౌ
రౌర! బలాఢ్యుఁ గేసరినె యల్లునిఁ జేసె నటంచుఁ గుంజరుం
డూఱటఁ జెందియున్న కపియూథపుఁ డంపిన పెండ్లిపెద్దలుం
జేరి సపర్య లొంది ప్రభుచిత్తము దెల్పిన వారితో ననున్. ॥51॥

చ. పరమతపఃపయోధి మతిబంధురమంధరభూమిభృద్ధురం
ధరక మథింపు గల్గిన జనస్తుతి నీబలజాతపాణి నా
హా! వరియించు టర్హమెకదా యని బాంధవమంత్రియుక్తిఁ గే
సరిఁ దొడి తెచ్చి పూజనలు సల్పె వనాటకులేంద్రుఁ డింపునన్. ॥52॥

సీ. మహనీయనవరత్నమయరంగవల్లికల్ ధాత్రికిఁ జిత్రవస్త్రములు గాఁగ
గోపురాగ్రసువర్ణకుంభంబు లభ్రనిర్ఝరిణికిఁ బద్మకోశములు గాఁగ
జాళువావిరి మేలి మేలుకట్లు దిగంతదంతిరాజకి సుగంధములు గాఁగ
భవనకేతువులు దివ్యవిమానగతవధూవరులకుఁ జలువపావడలు గాఁగ
తే. బురిఁ గపు లలంకరింప నిర్జరగురుండు, నికటమున నొక్కలగ్నంబు నిర్ణయింపఁ
గుంజరుఁడు కేసరికి నంతఁ గూర్మికూఁతు, దారవోసెఁ గులోచితోదారసరణి. ॥53॥

సీ. హైమభూషాదుకూలాదు లిచ్చి వియచ్చరాధినాయకులసౌహార్దములను
రహి ముత్తియంపుటారతు లెత్తుతెఱఁగంటిజోటులపాటలసోయగముల
నాశీర్వదించుబ్రహ్మర్షివర్యులవేదసమ్మేళితాక్షరోచ్చైస్స్వరములఁ
గనక వేత్రములు తేకొని బరాబరులు గావించుచారణులయుద్వేగములను
తే. దివి మొరయు మర్దళాదిధింధిమిరవముల
నెడతెగనిధార వర్తించు నీవి మాని
తావిపూవులసోనలఁదీవి బూని
యంజనాకేసరులవివాహము చెలంగె. ॥54॥

క. మిహిబంగరుభూషణములు, మహితాంబరనివహములుఁ గుమారిక కిచ్చెన్
బహుదుర్గంబుల దశల, క్షహరీంద్రులఁ గుంజరుం డొసఁగె నల్లునకున్. ॥55॥

క. పరిణయవిభవముఁ గనుఁగొన, బఱతెంచినదివిజులకు సపర్య లొసఁగి కే
సరి పరమాద్భుతగతిఁ గుం, జరహితుఁడై యంజనానుషంగనిరూఢిన్. ॥56॥

సీ. కలికిచిల్కల కల్కుగులుకుపల్కులఁ జొక్కి పలుతేనియలు గ్రోలుబాళి మఱచె
నెలనాఁగగబ్బిగుబ్బలఁ బ్రబ్బికొని యుబ్బి బహుదుర్గరక్షణప్రౌఢి మఱచె
బాలికాధరబింబఫలచుంబనాడంబరంబున ఫలరసభ్రాంతి మఱచె
నారితీరైనబంగారుమైసవు రెంచి తా మున్ను నివసించుతావు మఱచెఁ
తే. జానలేఁగౌను కైవసం బైనదానఁ
దాను బూనినపేరునైతంబు మఱచె
నేమి చెప్పుదు శాఖామృగేశ్వరుండు
తరుణిఁ బెనఁగొని తనువిభేదంబు మఱచె. ॥57॥

చ. హృదయ మొకింతయుం బెదర కీవును నేనను భేద మేమియుం
బొదలక లో గరంగి సుఖపూర్తిఁ దదన్య మెఱుంగ కొక్కటన్
సదమలయోగివైఖరిఁ బొసంగురహస్యపుబంధభేదముల్
గదిరి రతిం జెలంగి రరగంటనె సొక్కుచు నవ్వధూవరుల్. ॥58॥

శా. ఈరీతిన్ గృహమేధి యై కపివిభుం డిచ్ఛావిహారక్రియా
పారీణస్థితిఁ బార్వతీశ్వరులదాంపత్యంబు స్వాశ్లేషలీ
లారూఢిం గనిపింపఁ బెక్కుదినముల్ కందర్పరాజ్యప్రభా
ధౌరంధర్యము దాల్చి యంతటను సంతానంబు లేకుండినన్. ॥59॥

సీ. ఫలదానము లొనర్తు రెలమిఁ గోర్కి ఫలించునని యెంచి తపసిముత్తైదువులకు
వృద్ధోపసేవ గావింతు "రిష్టావాప్తిర" స్తని దీవింప నభిలషించి
ద్విజదంపతులఁ బార్వతీమహేశ్వరులంచు సతతంబు గొల్తు రీప్సితము గలుగఁ
బరితాప మడఁగింపఁ బాంథులజఠరాగ్ని హరియింతు రన్నపానాదికముల
తే. ధనకనకవస్తువాహనధాన్యకన్య, కాదిబహుదానములు సేయు చభిమతార్థ
సిద్ధికై సేయఁగావలసినవి యెల్లఁ, జేసి రక్కపిదంపతుల్ సీత! వినుము. ॥60॥

సీ. జలధి కట్ట వినాయకుల సూర్యచంద్రుల వరలక్ష్మి నలమార్గశిరములక్ష్మి
గలగౌరి నుత్తరాగౌరి సాంవత్సరగౌరిని బదియారుగౌరిఁ బసుపు
పట్టెమహాగౌరి నిట్టుప్పుగౌరిఁ దంగేటిగౌరిని జల్లకూటిగౌరి

సావిత్రిగౌరిని జల్దిగౌరిఁ గరళ్లగౌరి నయ్యాదిత్యగౌరిఁ గూర్చి
తే. నోఁచె నివి మున్ను గాక మున్నూటిమీఁదఁ
నలువదివ్రతంబు లాత్మజాతాభిలాష
నంజనాదేవి యెవ్వ రే మాచరింపు
మనిరొ యని యెల్లఁ దోడ్తోడ నాచరించె.

క. ఆకైనదెల్లఁ బత్తిరి, యేకడ రా యైనదెల్ల నీశ్వరుఁ డనుచున్
జేకొని భక్తి భజింపుదు, రాకపిదంపతులనియమ మరుదు నుతింపన్. ॥61॥

సీ. తార్కాణ యనుచుఁ బెద్దలచేత శకునముల్ గొనకొని చూపించి కొన్నినాళ్లు
ప్రతివారముల నుపశ్రుతి పూజ యిడి దానిఁ గోరి యాకర్ణించి కొన్నినాళ్లు
తెలియుఁ బ్రాణాచారములఁ బ్రాప్తమని దైవసన్నిధి శయనించి కొన్నినాళ్లు
ఋషులదీవన లెంచి యెదురుచూచి దినంబు లెన్ని యూఱటఁ జెంది కొన్నినాళ్లు
తే. కడఁగి యూరక చనుచున్న కాలగతికి, ఖిన్నమతితోడ చిన్న నై యున్నవేళ
ధర్మదేవత యామెపైఁ గూర్మి గలిగి, యాత్మజోదయ మెఱుకసేయంగఁ దలఁచి. ॥62॥

అంజనకు ధర్మదేవత యెఱుకత యై వచ్చి యెఱుక చెప్పుట

సీ. విరజాజిసరులఁ బర్వినగొప్పనునుఁగొప్పు వలపుగుల్కెడుచందువంకబొట్టు
దంతంపుఁగమ్మలఁ దళుకునుచెక్కిలి చనుదమ్మిమొగ్గల జాఱుపైటఁ
కళుకుఁగడానిబంగరుసందిదండలు దెలిచాయసంకుఁబూసలసరములు
మేనఁ జందా కెంపుమించుటొడ్డాణంబు మొలనూలి చిఱుగంటఁ గులుకురవళి
తే. జిలుఁగుఁబందురకావిదువ్వలువనెఱిక, మించుమించినయొడలు రాయంచనడలు
పచ్చరాబుట్టి మూఁపున హెచ్చుపట్టి, మీఱ ధర్మువు కొరవంజితీరు దాల్చి. ॥64॥

చ. ఎఱుకలసానిలీలఁ దనయింటికి నీగతి వచ్చి మానవే
తెఱవ! విచార మేల? మదిఁ దెల్పుదు మవ్వ! నిజంబు నమ్మవే
తఱకట గాదు నాయెఱుక తక్కక నిక్కము కోరి వేఁడవే
యెఱుక కటన్నమాట విని యెంతయు నింతియు సంతసంబునన్. ॥65॥

ఉ. చెక్కిటఁ జెయ్యి చేర్చి మునుచింతిలుచున్నది పువ్వుఁబాన్పుపై
గ్రక్కున లేచి పాదకటకధ్వనితో మొలనూలినాదుతోఁ
జిక్కినకౌనుతో బటువుసిబ్బెపుగుబ్బలజాఱుపైఁటతోఁ
జక్కెరబొమ్మ తత్తఱ మెసంగ వెసం దనుఁ జేర వచ్చినన్. ॥66॥

క. అమ్మరొ! రావే బంగరు, క్రొమ్మొరిఁటెను ముత్తియములు గొని తేవే నీ
నెమ్మదికోరిక దెలిపెదఁ, గ్రమ్మినకొల్లాపురమ్మకరుణను దుండీ. ॥67॥

ఉ. బంగరుగుంటివింటిదొరపాటి యనం దగుమేటిసాటిమీ
రం గల గొంటురక్కసులరాయిడిగెంటెడుపోటుబంటు నీ
యంగదవాపఁ బాపఁ డుదయంబగునా? తెలిగన్నులాన మా
సింగనిపాదమాన నుడి చెప్పినఁ దప్పుటలే దొకప్పుడున్. ॥68॥

క. అవ్వా! పతియనుమతి మతి, నివ్వటిలం దపము సేయు నీవెతలెల్లం
దవ్వగు నవ్వితమున నని, యవ్వనజాస్యయు నదృశ్యయై పోవుటయున్. ॥69॥

క. ఆశ్చర్యహర్షరసములు, నిశ్చలభావంబు దెలుపు నెలఁతుక పలుకుల్
నిశ్చయముగఁ దనపతికి వి, పశ్చిచ్చూడామణికిం ద్రపావతి దెల్పెన్. ॥70॥

క. బహుకాలమునకు వంశో, ద్వహుఁ డైనసుతుండు లేమిఁ దద్దయుఁ జింతా
వహమానసుఁ డగుకేసరి, గృహిణిపలుకు లాదరించి యిటు లని పలికెన్. ॥71॥

క. ఎఱుకలసాని వచించిన, తెఱవునఁ గనఁ గలుగుసుతుఁడు దేవస్తుతుఁ డీ
వెరవున కనుకూలం బగు, తెఱఁ గొక్కటి కలదు వినుము తెలిపెద నబలా! ॥72॥

తే. పడమటిపయోధిచెంతఁ బ్రభాస మనెడు, తీర్థ మొక్కటి వెలయుఁ దత్తీరభూమి
మును భరద్వాజుఁడాదిగామునులు గొంద, ఱుం దపోనిష్ఠలు వహించి యుందు రెపుడు. ||73||

క. వలసిన కుసుమసమిత్కుశ, ఫలములు గొని తెచ్చి యిచ్చి బహుమతి వారిం
గొలిచి నిరంతరనిష్ఠా, కలితుఁడనై నేను దపము గావించునెడన్. ||74||

సీ. తమతండ్రి శంబసాధనుని జంపిన యీర్ష్య నవరించి తత్ప్రాతి శంఖశబళుఁ
డనువాఁడు మత్తేభమై కాలుమీఱి మాయాశ్రమస్థుల కుపహతి ఘటింపఁ
గర మూతఁగొని చివుక్కునఁ బైకి లంఘించి కుంభముల్ పిడికిటికొద్ది పొడిచి
గెడపిన నవునోయి! కేసరి వగుదు వీ వని భరద్వాజుండు నను నుతించి
తే. సర్వలోకోపకారి శాశ్వతబలుండు, నిర్మలుడు పుత్రుఁ డొకడు జన్మించు నీకుఁ
దప్ప దీమాట వేవేగఁ దగినకన్య, బరిణయము చెందు మనుపల్కుఁ బల్కె నబల! ||75||

తే. ఆదయాళునిమాట వేదార్థమౌట, నాఁటనుండియు మది వేడ్క నాటి యుండు
నైన సకలార్థములు దపం బాచరింపఁ, గలుగఁ దెలుపు బుధశ్రేణి కమలపాణి. ||76||

అంజన పెనిమిటియాజ్ఞచే వాయువును గూర్చి తపము చేయుట

ఉ. మానవతీలలామ! నియమంబు తపంబునకుం బ్రధానమౌ
నానియమంబు నిశ్చలహృదంబురుహంబునఁ గాని నిల్వదా
మానస మున్నచో నెసఁగు మారుతదేవత తత్ప్రసక్తిచే
మౌనికిఁ గల్గుఁ గోరినసమస్తఫలంబులు నట్లు గావునన్. ||77||

క. నీ కొకసారము దెల్పెద, లోకములకుఁ బ్రాణమైన లోకేశ్వరుఁ డా
లోకింప వాయుదేవుఁడె, గాక తదన్యుండు లేఁ డొకఁడు సేవింపన్. ||78||

సీ. చైతన్యసాక్షి నిచ్చలున చిద్దేహేంద్రియములచేష్టకు మూల మైనవాఁడు
కనిపింపరాకుండియును జల్వ వెదఁజల్లి ప్రజలతాపము లెల్లఁ బాపువాఁడు
వెలి గాక లోఁ గాక వివిధజంతువుల కాయుష్యంబు సాగింప నోపువాఁడు
... ...
తే. సృష్టిసంతుష్టియు విసృష్టి సేయువాఁడు, నఖిలజీవుల కాధార మైనవాఁడు
నన్నిచోటులఁ బరిపూర్ణుఁ డైనవాఁడు, వాయువే గాక మఱియు దైవంబు కలదె? ||79||

క. విశ్వవ్యాపకుఁ డగుటను, శాశ్వతబలుఁ డౌట నఖిలజంతుక్రీడా
ధీశ్వరుఁ డగుటను నీ కిఁక, విశ్వాసము పవనునందె వెలయింపఁదగున్. ||80||

చ. వరుణిరో! యాసదాగతి సదా గతిగా మది నుంచి ధ్యానత
త్పరక భజింపఁ దత్కరుణ ధర్మదయాబలకీర్తిసత్యస
త్వరమతి దాంతి శాంతి గుణధైర్యపరాక్రమ వేదశాస్త్రవి
స్ఫురదణిమాదివైభవవిభుత్వహితుండు సుతుండు గల్గెడున్. ||81||

సీ. జలజాస్య వేలాగు సైరించెదోకదే! బలువానకాలంబు బట్టబయట
లతకూన వేరీతి వెత కోర్చెదోకదే! మండువేసవి నగ్నిమధ్యమమున
లోలాక్షి వెటుల నాలోకించెదోకదే! యుదయాస్తములదాఁక నుగ్రకరునిఁ
బ్రమద వేగతి భక్తి ప్రకటించెదోకదే! ఫలదాత యగువేల్పుపాదయుగళి
తే. నబల వేరీతి నిర్భీతి నధివసింపఁ
గలవొకదె! గండభేరుండ ఖడ్గ గండ
కప్రకాండప్రచండమౌ కానలోనఁ
దెఱవ! దైవాజ్ఞ యెట్టిదో! తెలియరాదు. ||82||

చ. చెలి! విను పుంజికస్థల మశేషతపఃఫలదాయి యచ్చటన్
నెలకొని గంధవాహు నతినిష్ఠ భజింపుము నేను నీకుఁ గా
వలసినకృత్యముల్ నడపువాఁడ మదాజ్ఞ సమీరదైవమున్
గొలిచిన నీగుణంబునకుఁ గొంచెముగా దని భర్త తెల్పినన్. ||83||

ఉత్సాహ. అంజనామృగాయతాక్షి ప్రాణనాథువెంబడిన్
ఋంజకస్థలంబు చేరి బోధరంజనున్ ద్విష
ద్భంజనున్ నిరంజనున్ బ్రభంజనునుంగుఱించి ని
ష్ఠం జెలంగుచుం దపంబు సల్పఁగాఁ దొడంగినన్. ॥84॥

గ్రీష్మఋతువర్ణనము

తే. మెఱపు లొకవంక నివసించె మేఘపటల
మట్టె జడగట్టికొనె గాడ్పు కట్టువడియెఁ
జందురవి కున్ముఖతఁ జెందె జాళువాప
సిండి తపియించె నెలరాలు చెమ్మరించె. ॥85॥

స్రగ్ధర. కత మొప్పెన్ గ్రీష్మ మంతన్ ఘనమృగమృగయాకల్పనానల్పతేజో
భరభిల్లీభిల్లభల్లప్రతిహతవిహరద్భద్రకుంభీంద్రకుంభో
త్కరదావచ్ఛిన్నవేణూద్గకమణిసుషమాతారతమ్యప్రతీక్షా
దరణైకాయత్తవిద్యాధరమిథునవివాదక్షమాభృత్తటం బై. ॥86॥

శా. మాయాసంస్కృతి సత్యసంస్మృతి జనింపం జేసి పేరాసలం
గాయక్లేశము నొంది లోకులు కలంకన్ మించుకాంతేక్షణా
ఛాయం బోలినజాలి నాఁగ మృగతృష్ణం జూచి సారంగముల్
తోయభ్రాంతిఁ దపించె సంగఫల మెందుం నప్ప దెవ్వారికిన్. ॥87॥

మ. తనమేల్ సైఁపనియంధకారపటలిం దన్నెంచ కాత్మీయగ
ర్భనివాసంబున మాటు చేసిన ద్విషద్భావంబు భావించి వై
రినిరాసార్థము చండభానుఁడు ధరిత్రీదేవి భేదించెనో
యనఁ బాతాళము గానుపింప నెఱియల్ ప్రాపించెఁ బేరెండలన్. ॥88॥

ఉ. రేదొర సొంపొసంగి సవరించిన కల్వలజీవనోన్నతిం
బ్రోది యొనర్చెనం చలుక పుట్టి కొలంకుల నింకఁ జేసెఁగా
కాదెసఁ బద్మినుల్ గనులయంబు గనం డినుఁ డెట్టిబంధువుల్
భేదిలినన్ విరోధుల దళింపక మానరుగా మహాప్రభుల్. ॥89॥

క. వాడెం బయిరులు కాఁకలఁ, గూడెం గొలఁకులు దవాగ్నిఁ గులనిచయంబుల్
మాడెం బ్రాణులపై నడ, యాడెం బలుసెకలగాడు పక్కాలమునన్. ॥90॥

ఆ. దుమ్ము కుమ్ము చటుల ధూర్జటినిటలదృ
క్కీలి గాలి విలయకాలమృత్యు
దంష్ట్రికోగ్రరుచులదండ యెండ యజాండ
వహనకేళి హేళి తలఁపఁదరమె? ॥91॥

క. అట్టిదినంబులఁ గుంజరు, పట్టి మదిం గాడ్పు పెట్టి పట్టినవ్రతమున్
గట్టిగఁ గొని పంచాగ్నుల, నట్టనడుమ నిలిచి తప మొనర్చుచు నుండెన్. ॥92॥

వర్షఋతువర్ణనము

సీ. కేతకీతరువాటి కేళికాగృహకోటి భోగిసంఘాతంబు పొందు చేసె
శరశీకరాసక్తి సరసీరుహవియుక్తి సారంగసంఘంబు సంభ్రమించె
గగనాంతరాళంబు గహనాగజాలంబు శిఖిశిఖామేళనస్థితి వహించె
మానసాంబుక్రీడ మాలతీతతితోడ కాదంబవిభవంబు గ్రమ్ముకొనియె
తే. వితతపరివేషసందీప్తవిగతజైత్ర, గమనలీలాప్తి నినమండలము పొసంగెఁ
జక్క దక్షిణముగను బర్జన్యుఁ డసిత, తోయదహయాళి వయ్యాళిఁ దోలువేళ. ॥93॥

తే. స్తనితహేషలు భువనప్రశస్తధార
లచిరరుచికైతవకశాభిహతులు గలిగి

మలయుమబ్బుకరాళి సామ్రాణి యుప్ప
రా లుఱులసాగెఁ గడఁగి పర్జన్యశిక్ష. ॥94॥

మ. తనయభ్యున్నతియందె కాని యితరోద్యద్వేళలం బెంపుసొం
పును బ్రాపింపని చాతకద్విచయంబున్ గర్జితస్ఫూర్తిఁ బి
ల్చి నిజస్వర్ణము లిచ్చి తృప్తి మొదయించెన్ భూరిధారాగతిన్;
ఘను లార్తాళికి జీవనం బొసఁగరే కాంక్షించియున్నన్ ఘనుల్! ॥95॥

మ. తొలుకం దాను బ్రదాన మియ్య జలదస్తోమంబు ప్రాపించి భూ
స్థలి వర్షించిన జీవనీయము సరిత్ప్రాప్తిన్ ప్రవాహంబు లై
కలయం బొంగు వహింపఁడయ్యెఁ దటినీకాంతుండు గాంభీర్యనం
తులు దా రిచ్చినయావి తమ్ము దొరయన్ లో నుబ్బఁగా నేర్తురే? ॥96॥

క. శంపాతత కరకాయు, క్సంపాతనవాంబుధార ఖద్యోతవిభా
సంపద గనిపింపదు నిశ, బెంపగుఖద్యోతకాంతి బెరయుట దక్కన్. ॥97॥

తే. నవ్యపుష్కరపూర్ణనానాసరముల, రాజహంసలయాత్రల రహి వహించు
వాహినులకల్మి వనచరోత్సాహగతుల, శారదస్ఫూర్తి జలదావసరముఁబోలె. ॥98॥

ఉ. తాదృశదుర్దినంబుల నుదగ్రశిలాస్థలి బట్టబైటనే
పాదుగ నిల్చి పై నశనిపాతము లొందునొ! వర్షధారలన్
ఖేదము నొందునో! యన కకృత్రిమభక్తి మదిన్ సమీరుశ్రీ
పాదము లుంచి యాఘనతపస్విని నిశ్చలనిష్ఠ నున్నెడన్. ॥99॥

శిశిరఋతువర్ణనము

చ. వెలఁదులమందహాసములవేడుక లొందుట చంద్రికాస్థితుల్
దలఁపరు ముద్దుగుమ్మలసుధామధురాధరతృప్తిఁ బానకం
బులు సవి గొందు నంగనలచొక్కపుచన్నులనున్కిఁ గేళికా
చలవిపులోపరిస్థలిఁ బొసంగరు కాంతులు శీతవేళలన్. ॥100॥

ఉ. చొక్కపుగింటెపుంగవముసుంగులు సొంపు లొసంగ మేను మే
నొక్కటియైనలీల బిగివొందఁ గవుంగిట నుంచి ముద్దిడన్
బుక్కిటివీడియం బొసఁగి మోహపుటింతులగుబ్బసందులం
దెక్కడ సీతు లేమి సుఖియించిరి పుణ్యులు గొప్పరాత్రులన్. ॥101॥

ఉ. ఎప్పుడు గాలికిం జలికి నింతయు నోర్వనిప్రాణికోటులన్
జెప్పకు మూలమూలల వసించుట నైజము వేఁడివేల్పు నా
నొప్పెడు కప్పుఁద్రోవదొరయున్ వలి స్రుక్కి హసంతికాచలం
బుప్పతిలం గురాళముల నొందెడుపాన్పులక్రింద వర్తిలున్. ॥102॥

తే. ఆదినంబులఁ గంఠదఘ్నాంబువులను, నిలిచి వడఁ కింతయును లేనినిష్ఠ పూని
తపము గావించుఁబడఁతి క్షుద్బాధ కెదుట, దిన మొకఫలంబు పవనుండు దెచ్చి వైవ. ॥103॥

క. ఊరకయుండిన దైవం, బేరీతి నొసంగు నందు రెఱుఁగనిమూఢుల్
భారముపై వైచినసం, సారికి దైవంబు ఫల మొసంగక యున్నే? ॥104॥

క. ఈలీల బాల తప మతి, వేలధృతిన్ సలుప నేడువేలేం డ్లరుగన్
మేలని పుత్రార్థిని యగు, నీలాలక మెచ్చి యయ్యనిలదేవతయున్. ॥105॥

వాయుదేవునియనుగ్రహమున నంజన గర్భము ధరించుట

ఉ. ఇందుకళాధరుండు ధరియింపఁగ ము న్నిడినట్టిలేజ మ
య్యిందునిభాస్యకోర్కి ఫలియింప ఫలాకృతిఁ జెంత నుంచి పో

వం చరుణీలలామ ప్రతివాసరలబ్ధఫలంబె యంచు నా
త్మం దలపోసి లోఁ గొనినఁ దచ్ఛివతేజ మమోఘ మౌటచేన్. ॥106॥

సీ. స్తనచూచుకములు కృష్ణవిలాసరతిఁ జెందెఁ దేటచెక్కులు కౌముదిని ధరించె
వెలసె దృగ్ద్వృశ్యవివేకస్ఫురణఁ గౌను కామాగమోద్వృత్తిఁ గనియె మనము
తను వలంకారసందర్భవర్ధన మొందె గమనంబు ఛాందసక్రమముఁ జెందె
భరతవిస్ఫూర్తిఁ జొప్పడియె గర్భవిభూతి చండమారుతలీల నిండెనూర్పు
తే. లఖిలవిద్యానవద్యహృద్యావతారుఁ, డగుకుమారుకళాలీల లధివసింపఁ
బట్టు చాలక నీదారి బయలుదేఱె, ననఁగ నంజన గర్భచిహ్నములు దాల్చె. ॥107॥

క. ఈరీతి గర్భ మొదవిన, నారీతిలకంబు గని మనంబున నిది యే
కారణముననో యని నియ, మారంభము మాని విస్మయాన్వితమతి యై. ॥108॥

తే. పుట్టినింటికిఁ జొచ్చినయట్టియింటి, కకట! వికటయశస్ఫూర్తి నికట మొంద
నెటులు ఘటియిల్లె నిటువంటి కిటుకు సటలు, కటికివేఁకటి సైకతకటికిఁ గలదె? ॥109॥

ఉ. పట్టి జనించు నంచును బ్రభంజనుఁ డెంచుట లేదు డెందమున్
బట్టినయట్టి గట్టినియయస్థితి యిట్టటు నెట్టుకొట్టఁగా
నిట్టియెడన్ నిజేశు రమియింపఁగఁ దొట్టెడియిట్టిపోఁడుముల్
నట్టడవిన్ ఘటిల్ల నగునా? తనునా? ననుబోఁటిబోటికిన్. ॥110॥

ఉ. ఎమ్మెయు జవ్వనంబు గలయింతి పతిం బెడబాసి యొంటిగాఁ
డ్రిమ్మరుచోట గర్భము ధరించినదన్నను గన్న విన్నవా
రెమ్మెయిఁ గల్ల లేమి గణియింతురొ యెంతురొ బంధుకోటిలో
నమ్మకచెల్ల! నానియమ మాగడ మాయె నిఁ కేమి సేయుదున్? ॥111॥

తే. కటకటా! మన సెఱుఁగనికల్ల యొడలు, మఱచినసివంబు లేదండ్రు మహితలమునఁ
గలిగె నావల్ల నేవల్లఁ బలుకుదాన, భర్తతోనని పరితాపభరిత యైన. ॥112॥

క. సారపుఁబలుకులు నవక, ర్పూరపుఁ బలుకులతలంపుఁ బుట్టింప సుధా
పూరపుఁబెక్కువ నక్కుచ, భారతిమిరవతికి గగనభారతి పలికెన్. ॥113॥

సీ. "ఓబాల! నీ కేల యూరక చింతిల్ల మున్ను వానరరూపమున శివుఁడు
దనలీల మొనయుకామినిఁ గూడి నిజతేజ మామెకు మోయ శక్యంబుగామి
భరియింపు మని మహాబలునియం దుంచిన ననిలుండు బహుకాల మది ధరించి
యట దొల్లి నీహృదయాబ్జసంగతుఁ డౌటఁ బ్రతిదినంబు నొసంగు ఫలము లీల
తే. ముందరను వైవ లోఁగొంటి వందువలన, నమ్మ! నీగర్భయుక్తిఁ బ్రత్యక్షశివుఁడు
పెరుఁగుచున్వాఁడు గాడ్పు గర్భీకరించెఁ, గాన వాయుజుఁ డనుపేరు గాంచు నితఁడు. ॥114॥

ఉ. ఈవరగర్భశుక్తి జనియించు కుమారకరత్న మార్యసం
భావితదివ్యకీర్తి సురపాలకబాలకిరీటఝూటశో
భావహమూర్తి సర్వజగదంచితభవ్యగుణానువర్తి నా
నావిధరామకార్యఘటనాహృతనమ్రజనార్తి" యం చనన్. ॥115॥

ఉ. అంత సమీరదేవత నిజాకృతిఁ జూపి నభస్సరస్వతీ
కాంత నిజంబె పల్కెఁ గలఁకం బడ నేటికి? బోటి! యీవిధం
బంతయుఁ దెల్పు నీవిభున కం చతఁ డేఁగిన నయ్యుదంత మా
ద్యంతము కాంతుచెంతఁ దెలియన్ వినిపించి సుఖించుచున్నెడన్. ॥116॥

ఆంజనేయజననాదివృత్తాంతము

క. ద్వాదశమాసము లేఁగిన, నాదట సూర్యాదికగ్రహశ్రేణి శుభ
ప్రాదుర్భావస్థలములఁ, బాదుకొనిన యొకత్రిలోకపావనవేళన్. ॥117॥

సీ. నిడుదవాలమువాని నెలఁబొల్పుతలనిల్పుబలువేల్పుతులవేల్పుబలిమివానిఁ
బచ్చచూపులవానిఁ బగడంపుజిగిసొంపు బెగడింపుమైచాయ బెడఁగువాని

నొంటిజందెమువాని నొఱపుంచు నెఱమించు మఱపించుబంగారుమౌంజివానిఁ
గుండలద్యుతివాని గురుహారహరహీరశరశారదాకీర్తిగరిమవాని
తే. మంచిమదివానిఁ గ్రొంబట్టుపంచెవాని, మంచుమల నొంచుదిట వావరించువాని
వడుగుఁబాపని చిన్నారిబుడుత నొకనిఁ, గాంచె నావేళ నంజనాకాంచనాంగి. ॥118॥

తోటకము. మొరసెన్ సురగోముఖవాద్యతతుల్
నెఱసెన్ మలయానిలలోలగతుల్
విరిసెన్ బలుకావిరి నల్దెసలన్
గురిసెన్ విరు లగ్గురులగ్నమునన్. ॥119॥

శా. తత్కాలంబునఁ దండ్రి గన్గొనియె నార్తత్రాణసంచారి సంప
త్కౌతూహలకారి సూరిజనసంభావ్యశ్రుతాచారి ఫు
ల్లత్కారుణ్యహృదబ్జహారి నలబాలబ్రహ్మచారిన్ మరు
త్కృత్కీలస్థిరతానుసారిసుమతిక్షుణ్ణాంతరారిన్ హరిన్. ॥120॥

భుజంగప్రయాతము. విలోకించి లోనన్ వివేకంతోడన్
బలా! నేఁడుగా! మాతపఃపుణ్యలీలల్
ఫలించెం జలించెన్ విపత్కోటు లంచున్
దలంచెన్ బుధారాధనం బాచరించెన్. ॥121॥

మత్తకోకిల. కన్నతల్లి కుమారశేఖరుఁ గౌగిలించుచు రార నన్
గన్నకండ్రి తపఃఫలాకృతి గౌరినోములపంట నా
చిన్నిముద్దులకూన! యించుకసేపు పో రిడకుండు మా
యన్న యాఁకలి దీఱఁ బండ్లు వనాంతరంబునఁ దెచ్చెదన్. ॥122॥

పంచచామరము. కృశాంగి పట్టి నిట్టు లాదరించి కోమలప్రవా
శశయ్యఁ బర్ణశాలలోపలన్ ఘటించి యందుపై
శిశూత్తమున్ వసింపఁజేసి శీఘ్ర మేఁగుదెంచెదన్
సశాంతలీల నొందు మంచుఁ జాన కాన కేఁగినన్. ॥123॥

క. ఆపిన్నపాపఁ డాఁకట, వాపోవుచు జననివెనుక వాయుసమగ్ర
వ్యాపారసత్వరోద్ధతి, దీపింపఁగ జనుచుఁ దూర్పుదెసఁ గనుఁగొన్నన్. ॥124॥

సీ. హైరణ్యకూటప్రభాఖర్వపూర్వక్షమాభృచ్ఛిరోరత్నమకుట మనఁగఁ
దిమిరప్రపంచాపహమహోగ్రసమయేశసంఫుల్లఫాలలోచన మనంగ
నమితలోకాయుష్యసుమనార్థవిధిక్షపరత్నసంఘట్టఘరట్ట మనఁగ
క్ష్మాసురోపాస్తిప్రసన్నతాసన్నగాయత్రిసువర్ణసింహాసన మనఁ
తే. బొడుపుమలచక్కిఁ గరకర పొడిచి యట్టె యుట్టిపడ్డట్టు లరుదెంచుచున్నభాను
బింబ మరుణారుణప్రభబింబలీల, నాశ పుట్టింప గేవల శైశవమున. ॥125॥

క. తొట్టినయాఁకటిబెట్టను, నట్టిట్టు గణింప నెఱుఁగ కది ఫల మనుచున్
బుట్టినదిట్టతనంబున నట్టె యెగసె గాడ్పుపట్టి యాకసమునకున్. ॥126॥

మ. శరధుల్ ఘూర్ణిల దిక్కరీంద్రములు మూర్ఛం జెందఁ గ్రందొంద నం
బర మంభోరుహగర్భచిత్తము భయోత్పాతాప్తి క్షోభింపఁగా
శరభంబుం బలె గర్జ సేయుచు జగత్సంహారవేళాభయం
కరశూలాయుధుఁ డొక్కొ! నాఁగ నతఁ డాకాశంబునం బోవుచున్. ॥127॥

స్రగ్ధర. వాలం బల్లార్చినంతన్ వడి సెడి జడదవ్రాతముల్ తూల లీలం
దూలెన్ నిర్ఘాతకోటుల్ తొరఁగె సురిఁగె నల్ త్రోవలన్ దేవపఙ్క్తుల్
రాలెన్ దారల్ విమానవ్రజరుచిరరుచిప్రస్ఫురద్రత్నఘంటా
జాలాన్యోన్యైకసంఘర్షణ ఘణఘణనిస్వానముల్ సాలఁ గ్రాలెన్. ॥128॥

క. ఆవేళ నతఁడు శౌర్యర, యావేలమహోద్ధతులు భయాద్భుతలీలన్
గావింప యక్షరాక్షస, దైవతఫణిసిద్ధసాధ్యతతి దమలోనన్. ॥129॥

సీ. అఖిలలోకశ్రేణి నాహుతి గొనఁబూని ప్రళయాగ్ని యాలీలఁ బ్రబలెనొక్కొ?
నిఖిలాంత్యకాలాభ్రనిర్భేదఝుంఝూసమీర మీరూపున మీఱెనొక్కొ?
యప్రతీపప్రతాపాటోపగతిఁ జూప విలయార్కుఁ డీలాగు వెలసెనొక్కొ?
కాండంబు నిండకే యండంబుఁ జెండాడ నాభైరవుం డిట్టు లయ్యె నొక్కొ?
తే. కానిచో నిట్టిదుర్నిరీక్ష్యప్రభాజ, వప్రతాపోగ్రగతు లెట్టివారియందుఁ
గంటిమే వింటిమే తొంటి కలలనైన, నిది మహాద్భుత మీవీరుఁ డెవ్వఁడొక్కొ? ||130||

ఉ. ఇక్కడ నక్కడం గాన కొకించుకఁ గొంచ కనర్గళత్వరన్
దిక్కులు వ్రయ్యఁ దోక వడిఁ ద్రిప్పుచుఁ బోవఁగ మేనిగాడ్పుచే
నక్కట! నుగ్గులయ్యె జలదాళి విమానము లింక వీనిచే
నెక్కడి పద్మజాండ మని యేఁగిరి దిక్కమొగంబులై సురల్. ||131||

మ. విచలద్వాలముతోఁ దరంగితవళీవిస్పష్టఫాలంబుతో
రుచిమద్ఘర్మకణాన్వితాననముతో రోదోంతరోద్భేదకా
ర్యచణావార్యరవంబుతోఁ బవనతార్క్ష్యాశ్చర్యకృత్సత్వర
ప్రచురాహంకృతితో నతండు రవిబింబప్రాంతముం జేరఁగన్. ||132||

క. తెఱగంటియేటితరఁగలఁ, దరలనిరాయంచఱెక్క దరియ దొరఁగఁ దా
మరతేనెచలువతావుల, నెరసి విసరె గాడు పెంత నెనరొ నిసువుపై. ||133||

చ. తనవెనువెంటఁ గ్రొంజలువతావులఁ జల్లుచుఁ దండ్రి తోడు రా
వెనుకను ముందుఁ గన్గొనక వేఁడిమిగా యనఁబోక లక్షయో
జనము లతిక్రమించి చని చెయ్యన నయ్యినమండలంబుఁ దూ
ఱినఁ గని యెప్పు డయ్యెడఁ జరించుదివాకరపారిపార్శ్వికుల్. ||134||

శా. మాంపాహీతివచస్కులై భయమునన్ మాటాడలే కంగముల్
గంపింపన్ జపమాలికల్ విడిచి సాక్షాత్కాలరుద్రక్రియా
సంపన్నుం డిదె వచ్చె లోకము గ్రసింపం బూని యిమ్మేటికిన్
సంపశ్యామి వచింపవే శుభకటాక్షం బుంచవే మాయెడన్. ||135||

ఉ. నిస్తులదేహదీప్తులను నేత్రము లంధము లయ్యెఁ గాల మే
ఘస్తనితాధికార్భటులఁ గర్ణములుం జెవు డొందె శత్రుసం
త్రస్తమనస్కులన్ మము ననన్యశరణ్యులఁ జూచి ఈయెడన్
స్వస్తి యొనర్పవే యనెడువారికి వారిజమిత్రుఁ డిట్లనున్. ||136||

ఉ. ఈతఁడు సర్వలోకహితుఁ డీశ్వరవీర్యజుఁ డాంజనేయుఁ డ
త్యాతతబాహుశౌర్యనిధి యయ్యును గేవలశైశవంబుచే
నీతఱి నన్నుఁ గన్గొని ఫలేచ్ఛ గ్రహింపఁగ వచ్చె నిందునన్
భీతిలనేల? యంచు వినిపింపఁగ నజ్జగజెట్టి యట్టిచోన్. ||137||

క. పం డుండఁ జేరి కన్నుల, పండుగుగా నేఁడు చూడ బడసితి నని యు
ద్దండతఁ గవిసిన రవి వే, ఱొండొకమతి వేడి చూపకుండె నెనరునన్. ||138||

క. అంత నతఁ డరుణకమలము, దంతిశిశువు తివియునట్లు దారునఁ గేలం
గొంత దెమలించి నలినీ, రంతం గబళించి పట్టి కట్టడి యగుచున్. ||139||

క. ఇట్టు నటు చూచి ముఖమున, నట్టె యొకట నుంచి వేఁడి యైనను వెడలం
బట్టికొని కేలఁ గొట్టియుఁ, దిట్టియు వెసఁ బోయి మఱియుఁ దెమలించునెడన్. ||140||

శా. ఆస్వర్భానుఁడు నాఁడు పర్వదినమౌ టాభీలనిర్ఘాతదీ
ర్ఘస్వానోచ్చలితాఖిలాంశుఁ డయి హుంకారంబు ఘోరంబుగా
భాస్వంతున్ వివృతాస్యయుక్తిఁ గబళింపం బూని దుర్వారగ
ర్వస్వాతంత్ర్యనిరూఢి మీఱి పఱితేఱం జూచి సామీరియున్. ||141||

శా. కల్పాంతాగ్రహసర్గభర్గకరజాగ్రద్వ్యగ్రఢక్కార్భటీ
కల్పానల్పభయంకరారవమునం గర్జించి ధైర్యచ్యుతిం

గల్పింపం దిగు లొంది కుంది యట చక్కం జూడ శంకించి సం
కల్పక్షోభముఁ జెంది రాహు వుఱుకంగా సాగె వేగంబునన్. ||142||

క. వెఱపింపఁ బోయి వెఱచిన, తెఱగున నెఱి దఱిఁగి తిరిగి తిరిగి కనుచు ని
వ్వెర నివ్విధ మింద్రున కిక, సరఁగున నెఱిఁగింతు ననుచుఁ జని స్వర్గపురిన్. ||143||

సీ. జంభాదిదైతేయజయకథల్ వొగడువిద్యాధరస్తుతివిన్కి నడరుసొంపు
తుంబురునారదాదులవీణెలఁ దొరంగుగానామృతంబునఁ గాంచుసొక్కు
బిరుదు లొందినవేల్పువిరిబోఁడిరతనాలవింతకోపులచూడ్కి వెలయుమెప్పు
నలికకీలితహస్తులై కొల్చు తెఱగంటిదునెదార్లఁ గడకంటఁ గనెడుపెంపుఁ
తే. దగ సుధర్మాసభాస్థలాంతరనితాంత, పృథులచింతామణీభద్రపీఠియందు
నిండుకొలువుండు దేవతామండలేశ్వ, రునిఁ గనుంగొని రాహు వి ట్లని వచించె. ||144||

ఉ. మేటిగుణంబు నీయెడనె మించె మఱే మనవచ్చు నిచ్చలుం
బాటలగంధు లిం పెనఁగుపాటల నాటలఁ దేటమాటలం
బాటిలునీటులం దెలివి మాటినజాణకు నీకు నున్నజం
జాటము లేల యన్న విని శక్రుఁ డదే మన రాహు వి ట్లనున్. ||145||

ఉ. ఈలువుమాలి తెల్పెద సురేశ్వర! పర్వము గాన నేఁ డుషః
కాలమున రవిం బొదువఁగాఁ జన నంతకు మున్న వచ్చినా
పాలికి దాయ యై రవిని బట్టినవాఁ డొకవింతరాహు వే
నేల యిఁకన్? రవీందుల గ్రహింపగ వేఱొకరాహు వున్నెడన్. ||146||

క. ఈక్షింప నుఱిమి తఱిమిన, భక్షణకుం గాక మరలి బతికితిని సహ
స్రాక్ష! జనుల్ రాక్షసికిని, బ్రోక్షసి యనుమాట సత్యముగ నే డొదవెన్. ||147||

క. సత్యపతి నీవు నను మును, ప్రత్యబ్దము భాను శీతభానుగ్రసన
స్థిత్యాఢ్యుఁ జేసి యొండొక, యత్యున్నతుఁ బన్న నాయ మౌనే యనినన్. ||148||

క. మిట్టపడి మఘువుఁ డేమీ?, యిట్టితెరం గెఱుఁగ మెన్నఁ డిపు డొకఁ డినునిం
బట్టెనె? నను నెట్టెనె విధి, కట్టడ దప్పించు టెంత కైవస మయ్యెన్? ||149||

శా. ఓహో! యేల విచార మీ వెఱుఁగవే యున్మత్తవృత్రాదిదై
త్యాహంకృత్యపహృత్యుదగ్ర మగునాహస్తాసి? రమ్మంచు నా
రాహుం బల్కి సితేభ మెక్కి కయి వజ్రం బించ సాధ్యాగ్రణీ
సాహోనాదము మించ వేగము రహించన్ జిష్ణుఁ డేతేరఁగన్. ||150||

ఉ. నిర్జరరాట్సహాయమున నెక్కొను పెక్కువ నిర్జితాంబుభృ
ద్గర్జితతర్జనార్భటి సదాగతిసూతి నెదిర్చినంత న
య్యూర్జితశౌర్యుఁ డాగ్రహమహోగ్రత నాగ్రహవక్త్రు మెట్టి నై
గర్జిల మంచిపం డని యెగాదిగఁ జూచి గ్రహించువేడుకన్. ||151||

క. వివృతాననుఁడై కహకహ, రవ మఖిలదిగంతముల నొరయ నుగ్రనృసిం
హువిధమున మరుద్గారుడ, జవగతి పై నుఱుక నిలువఁజాలక భీతిన్. ||152||

క. స్వర్భానుఁడు దిగ్భ్రమఁ గొని, స్వర్భువనాధీశుఁ జేరి చంపఁగడగె నీ
యర్భకుఁ డిదె ననుఁ గైకొని, నిర్భీకునిఁ జేయవే యనిన సురపతియున్. ||153||

క. ఇంతభయం పడ నేల? వి, ధుంతుద నాచేతికత్తిఁ దుత్తుమురుగఁ గా
వింతు నీకు ముదంబు గ, డింతుం గను మనుచు దంతి డీకొల్పుటయున్. ||154||

క. అభ్రంకషఘీంకరణా, దభ్రరవభ్రమితవలయధరణీధర మై
యభ్రముపతి సంభృతమద, విభ్రమగతిఁ గాలు మీఱి వెసఁ బై నడిచెన్. ||155||

క. ఈపండు ధవళదీప్తుల, దీపించుట దీనిఁ దినఁగ దీపించుక్షుదం
దీపించు నంచుఁ దా నిలఁ, బ్రాపించి క్రసించ నెంచి పాయనివాంఛన్. ||156||

తే. బాహుబలభూతి శ్రీగంధవాహసూతి, ప్రళయఝుంఝుంఝుసమీరంబుఁభాతిఁ గదియ
నభ్రమాతంగమును శారదాభ్రరీతి, భీతిఁ దెరలిన జంభాభియాతి కనలి. ||157||

క. శతకోటికల్పితాశని, శతకోటికఠోరధాటి జళిపించి మరు
త్సుతు వైవ హనువు పగిలిన, నతఁ డుదయాద్రిపయి వివశుఁ డైనటు లున్నన్. ||158||

క. అంత సమీరుఁడు చింతా, క్రాంతస్వాంతాబ్జుఁ డై జగజ్జనబాహ్యా
భ్యంతరసంచారము లే, కెంతయుఁ గ్రోధించియున్నయెడ నిచ్చోటన్. ||159||

అంజనాదేవి యాంజనేయుని గానక చింతిల్లుట

క. మే లెంతయుఁ దానై తగు, బాలెంతయు మరలివచ్చి పానుపుమీఁదన్
బాలునిఁ గానక ధృతి చెడి, నేలం బడి కొంతవడికి నిట్టూ ర్పడరన్. ||160||

మానిని. హాకులభూషణ! హా గళితేక్షణ! హాకలభాషణ! హాకొమరా!
యీకడ నిన్నిడి యీవనికిం జన నెక్కడఁ బోయితి వింతటిలో
నాఁకటిపెల్లున నారట మందఁగ నక్కట! వన్యమృగావళి ని
న్నేకడకుం గొనిపోయెనొ యే మని యేమని దూఱుదు నింక విధిన్. ||161||

క. తల్లి యిఁక ఫలము లిడునని, యుల్లంబున వెంత నమ్మియుండితివో నేఁ
జెల్ల కుమారక! రారా, యెల్లరుచుల్ గలుగుఫలము లిచ్చెద నీకున్. ||162||

క. ఆటలకు డాఁగినావొ మ, హాటవి నొంటి విడిచనుట కలిగి తొలఁగితో
పాటించి యిపుడు నాతో, మాటాడవ దేమిరా కుమారక! చెపుమా. ||163||

తే. నేను నోచిననోములు నే నొనర్చి, నట్టితపమును నేఁడు నీపుట్టినందు
వలన ఫలియించెనని యుత్సవంబు చెంది, యుంటి నింతటిలో దైవ మోర్వదయ్యె. ||164||

వ. అని బహుప్రకారంబులఁ బలవించుపికాలాపినిం గని త్రికాలజ్ఞానఖని యగు కేసరి
యిట్లనియె. ||165||

కేసరి యంజన నూఱడించుట

తే. జాలిఁ బడ నేల బాల! నీబాలకుండు, బాలభానుని ఫలమని పట్టుకొనిన
రాహు వెఱఁగింప నింద్రుఁ డాగ్రహము మించ, హనువు భేదింపను యాద్రి నవశుఁ డయ్యె. ||166||

క. ఆపనికి దేవవిభుపైఁ, గోపముఁ బ్రాపించి గాడ్పు కొడుకునకు శుభం
బాపాదింపఁగ సుభగ, వ్యాపారము మానియున్నవాఁడు లతాంగీ! ||167||

తే. సకలమహిమలు నీదుపట్టికిని జేకు, ఱంగలా వంగలార్వఁ గురంగనయన!
వలదనిన ఖేదమోదభావంబు లైక్య, మొంద నవ్వేళ కొకయింత యూఱడిల్లె. ||168||

వ. అంత. ||169||

దేవతలప్రార్థనవలన బ్రహ్మ హనుమంతుని మనుచుట

శా. సర్వప్రాణులప్రాణముల్ పననుఁ డాచ్ఛాదింప నిస్త్రాణులై
గీర్వాణుల్ వెఱ స్రుక్కి బ్రహ్మఁ గని భక్తిన్ మ్రొక్కి బాహ్యాంతరా
ఖర్వక్రౌర్యము గాంచెనేమొ తగవింకన్ గాడ్పు నీవింకఁ ద
ద్దుర్వారార్తి హరింపవే యన సురస్తోమంబుతో ధాతయున్. ||170||

తే. గట్టుపగదాయ తనపట్టి బిట్టుగొట్ట, నిట్టిచల మూనెఁ బవమానుఁ డింక నతని
గట్టిగా నేను వేఁడినఁగాక కాఁక, మానఁడని బ్రహ్మ తద్వంద్యమానుఁ డగుచు. ||171||

ఉ. రెక్కలటెక్కు ద్రొక్కు తెలిఱెక్కలపక్కిహుమాయి నెక్కి పెన్
మక్కువ నక్కరంబుచెలిమాటలపెక్కువ నిక్క వేల్పు లిం
పెక్క భజింప గాడ్పుకడ కేగి కడానిమెఱుంగుబోడిరాపా
క్కిటిపాప కుందనపుబొజ్జయగారు వచించె నేర్పునన్. ||172||

క. సకలజగత్ప్రాణుఁడవై, సకలజగజ్జనవిహారసంధాతవు నై
సకలాత్మలఁ గలనీకును, సకలాత్మక! యింతకినుక సనునే యనినన్. ॥173॥

మ. పరితాపంబు దొఱంగి తెమ్మెరయు జంభద్వేషిదంభోళిదు
ర్భరధారాహతి మూర్ఛపాల్పడిన లేఁబట్టిన్ మరుల్ పుట్టఁ దాఁ
గరయుగ్మంబునఁ బట్టి చెచ్చెర వచఃకాంతామనఃకాంతుశ్రీ
చరణాంభోజయుగంబుపై నిడి నమస్కారంబు గావించినన్. ॥174॥

ఉ. స్వస్తి యొనర్చి వాయుజునిచక్కి గనుంగొని యాతఁ డార్యవ
ర్యస్తవనీయశౌర్యుఁ డని యాతనిమేను సరస్వతీలతాం
గీస్తనపద్మకోరకమృగీమదపత్రవిచిత్రలేఖన
ప్రస్తుతహస్తపద్మమున స్పర్శ యొనర్చిన యంతలోపలన్. ॥175॥

తే. పూర్ణిమాచంద్రకరసుధాస్ఫూర్తి వాడి, పడినసస్యంబు క్రమ్మర నడరుకరణి
నాంజనేయుండు దేహదాహంబు మాని, చెంతఁ జెరలాడఁ జూచి రాజీవభవుఁడు. ॥176॥

మ. ఫలకాంక్షాహృతబాలసూర్య! గిరిశుంభద్ధైర్య రావోయి యం
చెలమిన్ దగ్గఱఁ జీరి యెత్తికొని మో మీక్షించి ముద్దాడఁగా
బలుసంతోషము గాంచి గాడ్పు మరలన్ భాషావధూభర్తయం
ఘ్రులకున్ మ్రొక్కి తదాజ్ఞ నెప్పటితెఱంగుం గాంచె లోకంబులన్. ॥177॥

ఉ. ఈగతి గాడ్పు లోకముల నెప్పటిలాగున నిర్నిరోధలీ
లాగతి సంచరింపఁ గమలప్రభవుండు మరుద్ధితార్థియై
శ్రీగిరిజాధినాథ సురశేఖర వాయుసుహృత్ప్రరేతరా
ట్సాగరరాజముఖ్యదివిజప్రభులం దిలకించి యిట్లనున్. ॥178॥

బ్రహ్మాదు లాంజనేయునికి నలభ్యము లైనవరములెల్ల నిచ్చుట

శా. ఓదిక్పాలకులార! ఈపవనజుం డూహింప లోకత్రయా
మోదప్రోద్యముఁ డౌట నిత్తము వరంబుల్ మీఁదటన్ సౌఖ్య మా
పాదించగలఁ డాద్యు లాత్మలను సంభావింపఁగా శంభుఁడే
ప్రాదుర్భావముఁ జెందె నిట్లనిన గీర్వాణుల్ ప్రమోదించుచున్. ॥179॥

సీ. తమకింప వేదశాస్త్రములు వచ్చునటంచుఁ దనతోడితేజంబుఁ ధరణి యిచ్చె
నిజపాశములచేత నీట నిర్భయుఁడుగా వరుణుండు కరుణతో వరము లిచ్చెఁ
గాలదండము మృత్యుగతి రుజల్ సతతంబుఁ బొరయనివర మర్కపుత్రుఁ డిచ్చెఁ
దనచేతఁ దనయాయుధములచే విశ్రాంతిఁ బూననిమహిమ మీశానుఁ డిచ్చె
తే. నని జయం బచ్చి తనగదాహతికి వెఱని, మనికి ధనపతి దయచేసె మును స్వనిర్మి
తంబులౌ శస్త్రములభీతి దక్క నొసఁగి, కనకకుండలములు విశ్వకర్మ యిచ్చె. ॥180॥

మ. తనదంభోళి హనుస్థలిం బెరసియన్ దారింప లేకుండుటన్
హనుమంతుం డనుపేర మీరు నని జంభారాతి వజ్రాయుధం
బున నిర్భీతుఁడుగా వరం బొసఁగె నంభోజాసనుండుం జిరం
తనదీర్ఘాయువు మౌనిశాపతరణౌద్ధత్యంబు నిచ్చెం దయన్. ॥181॥

క. అనలాదినిర్జరేంద్రులు, హనుమంతున కిచ్చి రంత నంచితవరముల్
వనజాసనుండు గ్రమ్మఱ, ననిలు నిరీక్షించి యప్పు డరుదుగఁ బల్కెన్. ॥182॥

ఆ. అనఘ! నీకుమారుఁ డమలకీర్తివిహారుఁ, డజితుఁ డేకవీరుఁ డద్రిధీరుఁ
డఖిలజగదుదారుఁ డాత్మతత్త్వవిచారుఁ, డాంతరారిదూరుఁ డనఁగ మీఱు. ॥183॥

సీ. అణిమాదు లప్రతిహతము లై తనుఁ గొల్వ నొకరి కుత్పాదింపనోపు నితఁడు
కమలజాండము నిరర్గళమనోవేగంబుకలిమి నెంచినమాత్రఁ గాంచు నితడు
సతతవైరాగ్యోపరతుల నిష్కాముఁడై కామరూపముఁ బూనఁగలుగు నీతఁ
కనివార్యశౌర్యధైర్యదయాదిసద్గుణస్తోమంబులకు జన్మభూమి యితఁడు
తే. కడువిచిత్రక్రియల్ సేయఁగలఁ డితండు

మహిమ నఘటనఘటనానసమర్థుఁ డితఁడు
రామకార్యార్థ మై పూని రాక్షసాళి
నెల్ల హరియించి పతికి మే లిచ్చు నితఁడు. ॥184॥

క. ఎన్ని యని సన్నుతించెద, నన్నా! నీచిన్నవానియద్భుతలీలల్
కన్నులఁ జూచెద వీవే, యన్నియు నని సనియె విధి నిజాలయమునకున్. ॥185॥

సీ. ప్రతిలేని తనప్రతాపము దెల్పుటకు నింతపని చేసెఁ గాబోలు ననెడువారు
కాదులే తనకాంతిగతిఁ దోఁచిన నసూయ నరుదెంచి కబళించె ననెడువారు
దనత్రిమూర్త్యాత్మకత్వమహత్త్వ మతిశయం బగుట నిక్కము చేసె ననెడువారు
నన్యగోళాధీశుఁ డగు టెఱుఁగనిరీతెఁ దనుమౌగ్ధ్య మొదవించె ననెడువారు
తే. కాక బాలుర కీజోక లోకములను
గలదె? యనువారు నై నిర్జరులు గణించి
కొనుచుఁ దమలోకముల కేఁగఁ గొడుకుఁ గొనుచు
నంజనను జేరఁ జనుదెంచె ననిలుఁ డపుడు. ॥186॥

వాయుదేవుననుగ్రహముచేఁ దనవద్దకు వచ్చి చేరినకొడుకు నంజన లాలించుట

తే. వచ్చి యచ్చిన్నిపాపని నిచ్చి నిచ్చ, లిచ్చ మచ్చిక హెచ్చి వియచ్చరేంద్రు
లిచ్చినవరంబు లెఱిఁగించి మచ్చెకంటి, నెచ్చరిక చేసి పవమానుఁ డేఁగుటయును. ॥187॥

శా. నన్నుం బాసి ఫలాశ డాసి యరుణున్ భక్షింపఁగా నిచ్చఁ జే
కొన్నన్ నిన్ను బలారి వజ్రహతిజేఁ గుందించినన్ వ్రాలి నీ
వన్నా! యేమని నన్ దలంచితివొ యం చబ్జాక్షి ప్రేమంబునన్
గన్నీటం గడిగెన్ ధరాగతపరాగక్రాంతపుత్రాస్యమున్. ॥188॥

ఉ. ఎక్కడి కెక్కడయ్య దివసేంద్రమయూఖము లాడనుండి యా
దిక్కునఁ బాఱినంతటనె దేహము దాహము నొందుచుండఁగా
స్రుక్కక చక్కఁగా నెదిరి సూర్యుని చేకొని మ్రింగె నీతఁ డ
మ్మక్క! మహాత్ముఁ డంచుఁ గొనియాడి రతిధ్వనులం దపోధనుల్. ॥189॥

క. మిహిరపరిగ్రహము తమో, గ్రహఘోరాగ్రహము దివిజగణశేఖరుని
గ్రహము శివాదిసురాను, గ్రహముఁ దలఁచి కేసరియు సుఖస్థితి నొందెన్. ॥190॥

హనుమంతునిశైశవక్రీడాదికము

సీ. అమితాగమారూఢినాయాయిశాఖల ననుకూలసంచారు మాచరించుఁ
బటుశాస్త్రగరిమ చొప్పడి నఖరప్రౌఢి యమరకృత్యాచ్ఛాదనము లడంచు
సవనవర్తనలీల సరి మీఱి కుశలతావర్ధనోదారభావము వహించుఁ
గనిన యజ్ఞానసంగతి ధర్మవేదిఁ బాయనినేతియుక్తి మాయను హరించుఁ
తే. గానఁబడుఁ గానఁబడ కొక్కకడఁ జరించు, నతులగతులను గురులీల లతిశయించుఁ
... ... బ్రబలమతి మీఱి వానరబ్రహ్మచారి. ॥191॥

క. శిష్టగతి దక్కి మర్కట, చేష్టలు గావింప నేల? శిశులీలలచే
ముష్టింపచులఁ గలఁప ని, కృష్టం బని తల్లిదండ్రు లెఱిఁగించుటయున్. ॥192॥

క. అలపలుకులు మదజలములఁ, బొలుపగు నేనుఁగుకు నూలిప్రోగులయట్లుం
బలె నయి క్రమ్మఱ మునుపటి, వలెఁ ద్రిమ్మఱ మునులు భరితపరితాపముగన్. ॥193॥

చ. భువనము లెల్లఁ బ్రోచుటకుఁ బుట్టిన యీఘనుఁ డిట్టిరట్టు శై
శవమునఁ జెంద నేల? యని స్రష్టవరంబున విప్రశాపముల్
దవులమి లోపలం దెలిసి దండడిఁ జెందఁగఁ దాళలేక భా
ర్గవకులు లైనకొంద ఱనఘవ్రతు లిట్లని రార్యసమ్మతిన్. ॥194॥

ఉ. ఇంతటిశౌర్యశాలి కొకయించుక యద్ధము లేకయున్న నే
వింతలు సేయఁజూచునొ భువిం జలరాశికి వేల గల్గఁగా
నింతియ కాక ముంచు టరుదే జగ? మ ట్లగుటన్ నిజంబు నే
నింతటివాఁడ నం చెఱుఁగ కెప్పుడు నుండెడు నీతఁ డం చనన్. ॥195॥

క. అందులకు డెందమున భయ, మందినగతిఁ బవనజుఁడు బలాహంకృతి బు
ద్ధిం దలఁపక సాత్వికగతిఁ, బొందినచో నదియు నొక్కభూషణ మయ్యెన్. ॥196॥

తే. అఖిలలోకోపకారార్థమై మహాత్ము, లెంత తగ్గినఁ దగ్గుగా దెంచి చూడ
దేవకార్యార్థ మై పొట్టిదిట్ట యైన, హరికి నగుఁబాటు వచ్చెనే యందువలన. ॥197॥

క. సాదుతనంబునఁ దనరెడు, గాదిలిసుతుఁ జూచి మున్నుఁ గైకొనిన మనః
ఖేదంబు వాసి ప్రియకా, ర్యాదరణాచరణఫణితి నంజన పల్కెన్. ॥198॥

హనుమంతుఁడు తల్లియాజ్ఞచే సుగ్రీవునొద్దఁ జేరుట

సీ. వినవయ్య సుత! పూర్వమున బ్రహ్మ నిజసృష్టిచాతుర్య మంతయు సంగ్రహించి
కల్పించినయహల్య గౌతమునకు ధర్మపత్నిగా నిచ్చె నప్పడఁతియందు
బలభేదిసూర్యులు గలుగఁజేసిరి వాలిసుగ్రీవు లనువారి శూరవడుల
వారిపిమ్మట మౌనివలన నేఁ గల్గితిఁ గాన వారలు నీకు మేనమామ
ఆ. లమ్మహాత్ముపుత్రి నై కుంజరుడు వేడు, కొనిన జనకుఁ డొసఁగఁ దనుజ నయితి
నాతఁ దాదరించి మీతండ్రి వేఁడినఁ, బెక్కు వలర నన్నుఁ బెండ్లి చేసె. ॥199॥

శా. ఆర్తత్రాణపరాయణుండ వగునీ వస్మత్తపోవైభవ
స్ఫూర్తుల్ మించ జనించుటల్ విన ముదంబుం జెందినా రుజ్జ్వల
త్కీర్తిశ్రీనిధి వాసవాత్మజుఁడు సుగ్రీవుండుఁ గిష్కంధకున్
గర్తల్ నీకును మాతులుల్ గనుక సఖ్యం బొందు టర్థం బగున్. ॥200॥

క. వారలలో సుగ్రీవుని, చేరువ హితమంత్రి వై వసింపుము దమలోఁ
దా రెడసిన సుగ్రీవునిఁ, గూరిచి యింద్రజునిఁ గూల్పకుము మామ సుమీ. ॥201॥

క. అనయము వినయము పెనఁగొన, సనయస్థితి నెనయు మనిన 'జనని హసా'దం
చని మ్రొక్కి భక్తితో ని, ట్లను హనుమద్బ్రహ్మచారి యంజనతోడన్. ॥202॥

శా. తల్లీ! సత్యదయాదిధర్మములు నిత్యబ్రహ్మచర్యత్వమున్
ముల్లోకంబు లెఱుంగ నా కొసఁగినన్ మున్ ధాతకే భక్తి సం
ధిల్లన్ మొక్కి భజింపఁగాఁ దగినమూర్తిం గాన నెవ్వాఁడొ నా
యుల్లంబుం దను వేలుకోఁగలవిభుం డూషించి తెల్పంగదే. ॥203॥

ఉ. నావుడు ధాత నీయొడలినవ్యవిభూషణరాజిఁ గాంచువాఁ
డే వివరింప నీకు గతి యిష్టఫలప్రదుఁ డీశుఁడున్ జగ
జ్జీవనుఁ డైనవిష్ణుఁ డని చెప్పిన వింటి యథార్థ మైనచో
మీవచనంబునుం గలుగు మేలగు నన్న లతాంగి యి ట్లనున్. ॥204॥

ఉ. ఓయి సమీరపుత్ర! కమలోద్భవుఁ డాడినమాట తప్పునే?
నీయొడలం బెడం గగుమణీమయభూషణరాశి దేవ దై
తేయవియచ్చరప్రతతిదృష్టికి గోచర మౌటఁ గన్నవాఁ
డే యధికారి నీకు నిజ మేఁగుము నా ముద మంద మ్రొక్కుచున్. ॥205॥

ఉ. ఆవనజాక్షియాజ్ఞ తనయౌదలఁ దాల్చి యతండు వాలిసు
గ్రీవులచెంత కేఁగి నతికిం దగువారలు గాన మ్రొక్కి సం
భావన సేయ నిర్వురును భానుతనూజునిమంత్రి యై సుఖం
బావహిలంగ నుండె; ఘను లంబయనుజ్ఞ క్రమింపరేకదా! ॥206॥

క. ఈరీతి మాతులప్రియ, కారణుఁ డై వేదశాస్త్రకలితాభ్యసన
ప్రారంభసంభృతేచ్ఛా, పారంపరి నున్న నొకప్రభాతమువేళన్. ॥207॥

మ. సరసీజార్తి క్రమించె మిం చెనసె దిక్చక్రంబు చక్రంబు హృ
త్వరితాపంబు దొఱంగె రం గెడలె నత్తారాళి తారాళిజా
లరవం బింపు గడించె డించె జిగి కహ్లారంబు హారంబుత
ళ్కి రహిం జల్వ రమించె మించె నరుణాలోకంబు లోకంబులన్. ॥208॥

మ. దరపద్మాభ్యుదయప్రసన్ను: డగుభాస్వన్మూర్తి మందేహదు
స్తరగర్వంబు లడంచుశూరుఁడు తమస్సంభేదనుం డాప్రభా
కరుఁ డార్యస్తుతుఁ డై జగద్ధితమతిన్ గన్పించు చక్రేశ్వరుం
డరుదేరం గని గంధవాహసుతుఁ డుద్యద్బంధురానందుఁ డై. ॥209॥

హనుమంతుఁడు సూర్యునొద్ద విద్యాభ్యాసము చేయుట

శా. ప్రత్యూషోచితకృత్య మంతయు సమాప్తం బైనఁ దద్ధీరుఁ డా
దిత్యుం గూర్చి మరుద్గరుత్మదుదితోద్వేలత్వరాహంక్రియో
ద్ధత్యం బొప్ప వియద్గతిన్ జని రవిన్ దర్శించి “తుభ్యం నమ
స్సత్యజ్ఞానకళాత్మనే” యని నమస్కారంబు గావించినన్. ॥210॥

క. శంక యొకింతయు నిజరుచి, పంకం గనకున్న మెచ్చి “వాయుజ! భవత
స్సంకల్పసిద్ధి ర” స్తని, పంకజహితుఁ డతని కపుడు బహుమతి ననియెన్. ॥211॥

క. ఓయంజనామనోవా, క్కాయయుతానేకజన్మఘటితతపఃపు
ణ్యాయుతపరిణామోదయ!, యీయెడ కీ వరుగుదెంచు టేమని యడుగన్. ॥212॥

శా. ఆసప్తాశ్వున కాతఁ డి ట్లనియె నయ్యా! వేదశాస్త్రాగమా
భ్యాసం బెప్పుడు వేఁడ నప్పుడె యొనర్పం బూనినా రౌట నే
మీసాన్నిధ్యముఁ జెందినాఁడ దయకల్మిం బ్రోవరే యన్న నెం
తే సంతుష్టమనస్కుఁ డై రవి తదంతేవాసితో ని ట్లనున్. ॥213॥

మ. వటుమూర్ధన్య జగద్ధితార్థమతి నై స్వర్ణాద్రిచుట్టున్ సము
త్కటవేగంబునఁ ద్రిమ్మరన్ వలసె శాస్త్రగ్రంథముల్ మార్గలం
పటసంపర్కమునం బఠింపఁ గనప్రాయంబు లై తోఁచు నె
ప్పటిలీలన్ భ్రమ మొంద కిట్లు చరియింపన్ జాలుదే నావుడున్. ॥214॥

ఉ. పావని పల్కె నోభువనపావన! నావడి నేనె పేర్కొనం
బోవుట నెంతగర్వి యని బుద్ధిఁ దలంపకు పూర్వపశ్చిమ
గ్రావయుగంబునం బదయుగం బిడి వెంబడిఁ జెంది యుందునో
దేవరకంటె ముందు నడతెంతునొ యానతి యియ్యవే యనన్. ॥215॥

ఉ. ఏడుగుఱ్ఱాలజోదు వచియించెనొహో మహిమాఢ్య! నీకు నీ
రేడుజగంబులందుఁ గలదే? యని లంఘ్యము రెండుకొండలం
గూడఁ బదంబు లుంచి కనుఁగొన్న వియచ్చరు లిచ్చ మెచ్చఁగా
వేడుకయుం బ్రతిష్ఠ యొదవింపుము నా కని పల్కరించినన్. ॥216॥

మ. జలజాతాప్తునకుం బ్రదక్షిణనమస్కారాలు గావించి మున్
బలి నర్థించి త్రివిక్రమస్ఫురణఁ జూపంబూనువిష్ణుండునుం
బలెఁ దాకల్ మొలనూలుముత్యములరూపం బూన నానాదిశా
వలయవ్యాపకుఁ డై కపీంద్రుఁ డలరెన్ స్వైరప్రచారోద్ధతిన్. ॥217॥

మ. హనుమద్దేవునిదివ్యవిగ్రహము బ్రహ్మాండంబున న్నిండినం
తనె తద్వ్యాప్తిఁ బటీలునం బగిలి కానన్ వచ్చుఛిద్రంబొకో
యని తత్కర్పరమధ్యరేఖ గని భాషాధీశుఁ డుద్భ్రాంతుఁ డై
మొనయం జేయఁగ నేఁగుదెంచి తిరిగెన్ మున్నున్నతీ రెన్నుచున్. ॥218॥

సీ. సంధ్యాభ్రతారకాసముదయాభ్యుదయంబువలె నురంబున హారములు వెలుంగఁ
బూర్వాస్తశిఖరాగ్రముల మించుసూర్యచంద్రులదండిఁ గుండలద్యుతి చెలంగఁ
గమలగర్భాండోర్ధ్వకర్పరచ్ఛత్రకాండములీల వాల మున్నతి వహింప

ముప్పేటముంజితో మొనయుమేఖలరేఖ ధరియించి వలయభూధరము వెలయ
తే. జననిరూఢి విరాట్ప్రౌఢి నవఘళించు
కపి విరాడ్వృత్తి సర్వదిక్కలితుఁ డైన
మునులు దివిజులు "హరయే! నమో నమోస్తు
లే"యని నుతింప నతఁ డుగ్రతేజుఁ డగుచు. ||219||

స్రగ్ధర. తనకాలోద్వేగలీలాతరణవిభవమున్ దర్శనీయంబు గావిం
చెనొ నా వాణీశసంయోజితసకలజనశ్రేణికర్మాశ్రయాయు
ర్ఘనార్థార్కప్రయాణోద్యమపరిచితపూర్వాస్తశైలంబులందున్
హనుమంతుం డుంచె భక్తాయతహృదయసరోజాస్పదంబుల్ పదంబుల్. ||220||

వ. తత్సమయంబున. ||221||

శా. భానుం డద్భుతచిత్తుఁ డై పలికె నో ప్రత్యక్షరుద్రావతా
రా! నన్నుం జను లాదరించుటకుఁ బేరి న్వచ్చినా వింతెకా
కేనా నీ కుపదేష్ట నిన్ను మును నే నే మంటివో బుద్ధిలో
నానేరంబు క్షమింపు మన్న వినతుం డై వాయుజుం డిట్లనున్. ||222||

ఉ. ఇట్టుల నానతియ్యఁ దగవే జగదీశ్వర! వేదరాశికిం
బట్టగు పెన్నిధానమవు పట్టి నుతింపఁగ నేల? నన్నుఁ జే
పట్టి త్రయీప్రపంచముఁ గృపన్ వివరింపు మటంచు దిట్ట యై
యట్టె నిజాకృతిం బొలిచె నారవితేరికి సమ్ముఖంబుగన్. ||223||

క. పదరక యొకగడియకుఁ దొ, మ్మిదిలక్షలయోజనములమీఁద మఱిడె
బ్బదివేలు దిరుగురవిక, ట్టెదుర నతనికంటె వడిఁ గపీంద్రుఁ డరుగుచున్. ||224||

సీ. పాడిపదక్రమప్రౌఢీ నేర్చియుఁ దొల్తఁ బాడిపదక్రమప్రౌఢి నేర్చెఁ
బ్రాభాకరోన్ముఖభావస్థుఁ డయ్యును బ్రాభాకరోన్ముఖభావ మొందె
నియతిఁ బ్రత్యాహారనిపుణుఁ డయ్యును శబ్దనియతిఁ బ్రత్యాహారనిపుణుఁ డయ్యె
స్మృతిపురాణార్థసంగతు లెఱింగియు బహుస్మృతిపురాణార్థసంగతు లెఱింగె
తే. నిరతసంగీతరతకళోద్ధురతఁ గనియు, నిరతసంగీరతగళోద్ధురతఁ గనియె
విమలవిద్యాధికుం డయ్యె విద్య లెల్లఁ, జదివె సామీరి లోకైకసంగ్రహేచ్ఛ. ||225||

ఉ. చండకరోక్తశాస్త్రవిలసచ్ఛ్రవణక్షమ భావిపద్మగ
ర్భాండవిభూత్తమాంగచలనాన్వితకర్ణసువర్ణవర్ణమ
త్కుండలకాంతివల్లికలు కొల్లలుగా దిశ లెల్ల నిండ బ్ర
హ్మాండకరండ మంతయును హాటకదీప్తి వహించె నెంతయున్. ||226||

తే. ఇవ్విధంబున రవిచెంత నింత నంత,ముందుగా నేఁగుచుఁ దదాభిముఖ్యమునను
సర్వశాస్త్రము లెఱిఁగి ప్రాంజలి లలాట,సీమఁ గదియించి వానరశ్రేష్ఠుఁ డనియె. ||227||

శా. "విద్యోతత్కరుణారసేన భవతో విజ్ఞాతమర్మాః కళా
స్సద్యోఽవేహి న దాతు మీశ మితి మాం స్వామిన్! గురోర్దక్షిణాం
హృద్యాం స్వీకురు పాదపద్మవినతిం ప్రేమ్ణా కృతాం తే", యటం
చాద్యోరత్నము నంత వీడ్కొని జగత్ప్రాణాత్మజుఁ డింపునన్. ||228||

ఉ. గ్రంథము లి ట్లెఱింగి బుధగణ్యుఁడు మాతులదర్శనేచ్ఛఁ గి
ష్కింధకు వచ్చి యచ్చటివిశేషము లన్నియు నింద్రపద్మినీ
బంధుజసన్నిధిం దెలిపి భాస్కరసూతి జగత్త్రయైకపా
ణింధమమూర్తియైనతను నెయ్య మొనర్పఁగఁ నుండె నయ్యెడన్. ||229||

క. శ్వసనప్రియసూతి రవి, గ్రసనవ్యసనాఢ్యుఁ డౌట ఘనతరవిద్యా
భ్యసనార్థి యగుట నొకపరి, రసనాగ్రముఁ జేర్చె నిహపరంబులు గలుగన్. ||230||

క. అని రాముఁడు వినిపించిన, విని జనకజ యవల నెట్టివిధమున మెలఁగెన్
హనుమ వివరింపఁ గదవే, యని యడిగిన నుడువఁ దొడఁగె నని తెలుపుటయున్. ||231||

ఆశ్వాసాంతము

ఉ. బద్ధనదీన! దీనజనపక్షవిలోకన! లోకనార్థితా
తోద్ధవసంగ! సంగరధరోర్జితజీవన! దేవనవ్యకా
ర్యోద్ధృతిభూమ! భూమహితయోనిజపావన! పావనత్వసం
సిద్ధవిచార! చారణరుచిశ్రితనీరజ! నీరజస్పృహా! ||232||

క. దశనాదాభ్యసనాదృతి! దశనానామ్నాయ కేళి! ధరపీదలస
ద్ధశనాతిశుభద్యుతి! మరు, దశనాధిపశేముషీ! రమాతతవిహృతీ! ||233||

భుజంగప్రయాతము. బుధాంకస్సమాధిప్రపూర్ణైకకేళీ!, విధాసంవినాకాశవిఖ్యాతహేళీ!
విధూత్తంసహృత్పద్మవిభ్రాజితాళీ!, యధిష్ఠానచైతన్యహారిత్వశాలీ! ||231||

గద్య. ఇది శ్రీమదంజనాతనయదయారసలసత్కటాక్షవీక్షామహత్వసంప్రాప్తకవిత్వ విద్యావధాన సగుణనిర్గుణధ్యానవాసనాభిధానమానసబిసపుష్ప పుష్పగిర్యప్ప నార్యకుమార సమాశ్రితబుధాచార గురుజనవిధేయ తిమ్మననామధేయప్రణీతంబైన సమీరకుమారవిజయంబను మహాప్రబంధంబునందు అంజనాపూర్వజన్మవృత్తాంతం బును, కుంజరతపశ్చరణంబును, అంజనాప్రాప్తియు, తద్వివాహంబును, అంజనా వ్రతచర్యయు, వాయుమాహాత్మ్యంబును, ఋతువర్ణనంబును, ఆంజనేయావతారం బును, సూర్యగ్రహణంబును, దేవతావరప్రాప్తియు, కిష్కింధాగమనంబును, సూర్యునివలన వేదశాస్త్రంబు లభ్యసించుటయు నన్నది ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

తృతీయాశ్వాసము

కాంతోజ్జ్వలకస్తూ
రీకాశ్మీరాదిసరసరేఖాదృతభృం
గాకారస్ఫురదలకధ
రాకన్యాఫాలఫలక! రఘుకులతిలకా! ॥1॥

తే. అవధరింపుము భూతదయాగరిష్ఠుఁ
దగువసిష్ఠునిఁ గని గౌతమాత్మజాతుఁ
డవలికథ యేమి వివరింపుఁ డనిన స్వామి
తెలిపినక్రమంబు విను మని తెలుపఁదొడఁగె. ॥2॥

రామసుగ్రీవమైత్ర్యాచరణాదివృత్తాంతము

ఉ. వాలి ప్రతాపకేళిఁ గడువాలి కరాళితనాన నానలో
మాలి విరాళి హేళిసుకుమారుని మోహపుటాలి నైంద్రనీ
లాలి మదాలివేణి జవరాలి గ్రహింప నశక్తుపోలికం
దాళె మరుత్సుతుం డతని దండన సేయక తల్లియాజ్ఞచేన్. ॥3॥

సీ. అగ్రజాగ్రహసమగ్రావమానపయోధి మరుదాత్మభవధైర్యతరిఁ దరించి
కాంతావియోగసంక్రాంతచింతావహ్ని హరివటూక్తిసుధాలహరి హరించి
ఘనరాజ్యరాహిత్యగతదుఃఖతిమిరంబు తరణిశిష్యునిమిత్రతను గలంచి
నిజపరాజయమనోంబుజరుజాగజరాజిఁ గేసరిశిశుసంగకేళి నొడిచి
తే. తనరెఁ గాక హనూమత్ప్రధానుఁ డఖిల, కార్యధౌరేయుఁడై మీఱఁగా రవిజుఁడు
లేనిచోఁ జానమాని బల్కాన నాని, ప్రాణమూని మనోగ్లాని బ్రతుకఁగలఁడె? ॥4॥

శా. కార్యాకార్యవిధిం బ్రధానుఁ డయి శోకధ్వంసనాయుక్తి నా
చార్యుండై బహుచింతితార్థఘటనాసంపత్తిచే దేవుఁ డై
ధైర్యోత్పాదనశక్తిదాత యయి నిత్యంబున్ మరుత్సూతి త
త్సూర్యప్రోద్భవుఁ బ్రోచె; దీనజనసంతోషప్రదుల్ గా బుధుల్. ॥5॥

తే. తనకు గురుఁడైన ద్వాదశాత్మకుకుమారుఁ, డనుచు మైత్రిని బహుమైత్రి నలరఁజేసె
నాంజనేయుండు ధర్మాత్ము లైనవారి, కాత్మగురుబంధురక్ష నాయంబ కాదె. ॥6॥

ఉ. ఉగ్రమతంగశాపకరినోక్తుల వాలికి ఋశ్యమూకశై
లాగ్రముఁ జేరరామిఁ గుహనాకృతిధారుల నుగ్రభానుభూ
నిగ్రహబుద్ధిఁ బంపఁ దన నెమ్మది సర్వ మెఱింగి వీరలో
కాగ్రణి వాయుసూతి తెగటార్చె ననేకుల దుర్వివేకులన్. ॥7॥

ఉ. ప్రాజ్ఞుఁడు తద్జ్ఞుఁ డుత్తముఁడు పావనమూర్తి మరుత్సుతుండు స
ర్వజ్ఞుఁడు గానిచోఁ దపసివాలకముల్ విలునమ్ము లున్నవం
చజ్ఞత నమ్మకున్న పవనాత్మజు నమ్మఁగఁ బల్కి మమ్ము మా
ప్రజ్ఞ లెఱింగి సత్యమృదుభాషల సంధి ఘటింప నేర్చునే. ॥8॥

సీ. విద్వజ్జనంబులో విద్వచ్ఛిరోమణి కవులలో నుత్తమకవివరుండు
గాయకశ్రేణిలో గాయకశ్రేష్ఠుండు బలియురలో మహాబలసమగ్రుఁ
డలతపోనిధులలో నతులతపశ్శాలి బహుయోగిపటలలోఁ బరమయోగి
ధీమద్గణంబులో ధీమత్కులస్వామి గుణులలో లోకైకగుణధురీణుఁ

తే. డఖిలవైరాగ్యపరులలో నతివిరక్తుఁ, డధికవీరులలోన వీరాధివీరుఁ
డప్రమేయుఁ డజేయుఁ డీయాంజనేయుఁ, డితని నుతియింపఁగలఁడె? భోగేంద్రుఁడైన. ||9||

సీ. ఘనవిరక్తుం డైన గానవిద్యారాశి విజితేంద్రియుండైన వీరవరుఁడు
పటుశాంతుఁ డగురిపుప్రళయకాలహరుండు విద్యాధికుండైన వినయపరుఁడు
నతమనస్స్థాయి యైన మరున్మనోవేగి బహుకార్యవిదుఁడైన బ్రహ్మచారి
సౌశీల్యనిధియైన శాఖామృగస్వామి యతిబలైశ్వర్యాఢ్యుఁడగు నిగర్వి
తే. యఖిలలోకజ్ఞుఁ డాత్మశక్త్యజ్ఞుఁ డమిత, కామరూపధరుం డైనఁ గామదూరుఁ
డనఁగ మీఱుననంతకల్యాణగుణవి, హారగుణసంగతులు త్రిలోకాద్భుతములు. ||10||

క. లోకంబుల గలవేలుపు, లేకైకగుణప్రసక్తి నెంతయు ఘనతల్
చేకొనిరఁట తత్సకలగు, ణాకరుఁ డనిలజుఁడు కీర్తు లందుట యరుదే? ||11||

తే. సకలదైవప్రభావముల్ సద్గుణములు, పరమసుజ్ఞానవైరాగ్యభక్తికరుణ
లతులకాంతిప్రతాపంబు లైక్య మొంది, పవననందనరూపమై పరిణమించె. ||12||

సీ. సత్కర్మగతిఁ జూపె సద్బ్రహ్మచారియై పూర్వాశ్రమాచారభూతిఁ జెంది
భక్తి గన్పించె మద్భక్తాగ్రగణ్యుఁడై స్వాతంత్ర్యలీలావశత్వ మొంది
జ్ఞానంబుఁ బ్రకటించె జ్ఞానప్రభాసియై ప్రారబ్ధమాత్రానుభవత కొదవి
విరతిభావముఁ దెల్పె విరతిసంపన్నుఁడై జన్మప్రభృతి నన్యసంగ ముడిగి

తే. స్వామిభృత్యనయోద్యోగసౌమ్యవినయ, ధర్మదాక్షిణ్యకార్యసంధానధైర్య
శౌర్యచాతుర్యముల నాత్మసరణిఁ దెలిపె, నఖిలలోకోపకారి యక్షాసురారి. ||13||

క. కాంతారహితుని నిజకుల, కాంతారహితుని నితాంతకాంతస్నేహా
భ్యంకరులఁ జేసె శ్రీహను, మంతునిఁ జింతింప శక్యమా యని పలుకన్. ||14||

క. భామిని శ్రీరఘునాథ, స్వామినిఁ దిలకించి మైత్రిసమ్మతి మిమ్మున్
సామీరి మైత్రి సలుపుట, యామీఁదటికథలుఁ దెలుపుఁ డని వేఁడుటయున్. ||15||

శా. జంభారాతి శుభప్రదానకలనా సంభూతసంభావనా
హంభావక్రమణా త్రివిక్రమపదాబ్జంగుష్ఠవేగావధూ
తాంభోజాతభవాండభాండ బహిరుద్యత్క్షీరరాశిస్రవ
ద్గంభీరాంబు ఘళం ఘళార్భటు లెసంగన్ రాఘవుం డిట్లనున్. ||16||

క. చెవులకుఁ జవులగు హనుమ, త్కవిచంద్రునిపుణ్యకథలు కడువేడుకతో
సవిశేషములుగ నీ కిఁక, వివరించెన నెఱిఁగినంత విను మని యెల్లన్. ||17||

చ. రమణిరో! పూర్వచంద్రకళ రాహువు మ్రింగినచో జగంబునం
దమము సమగ్ర మౌనటులు దైత్యుఁడు నిన్ గొనిపోవ నామనం
బమికవియోగబంధురమహాంధతమిస్రనిమగ్న మైనచో
నిమిషము నొక్కచో నిలువనిల్కడ గానక కానలోపలన్. ||18||

సీ. నిండుపున్నమరేలఁ బండువెన్నెలవేఁడికార్చిచ్చువెచ్చలఁ గ్రాఁగి క్రాఁగి
చిలుకతేజీరౌతుచెఱకుసింగిణివింటినారిమ్రోఁతలఁ దాల్మి తాఱితాఱి
యలరుపుప్పొడికుమ్ము కెలనఁ జల్లుచుఁ గ్రమ్ముచలువతెమ్మెరదొమ్మి సొలసి సొలసి
చెవులకు ములుకులౌ చిగురుమేపరిపుల్గు జిల్గుపాటలసూటి చెదరి చెదరి
తే. నెగడునిట్టూర్పుసెగలచే వొగిలి నొగిలి, యిరవు దొరయనివిరహాబ్ధి నీఁది యీఁది
పిదప దరి గన్నగతిఁ గనిపింపఁ బంప, దరి గని వసించి యున్నఁ దత్సమయమునను. ||19||

సీ. రాకేందుకరనిభబ్రహ్మసూత్రంబుతో మెలిగొన్న మౌక్తికావళులవాఁడు
పసిఁడికెంజిగిపట్టుపంచెపై సరిగంచు మొనయుముప్పేటక్రొమ్ముంజివాఁడు
నవరత్నఖచితకుండలశుభప్రభలతోఁ దళు కెక్కుచెక్కుటద్దములవాఁడు
బాలార్కశోణాస్యలీలతో సరిపోల్పఁదగు కేలిమేలికెందమ్మివాఁడు
తే. పసిమిగోచియు ముంగేల మిసిమికంకణంబు ధరియించి నిజదేహనవ్యకాంతి
బయలు బంగారు గావించు బ్రహ్మచారి, యొకఁడు మాచెంత! కరుదెంచుచున్నఁ జూచి. ||20||

ఉ. సోదరు నంటి యంటి సుగుణోత్తమ! కంటివె యల్ల కొండపైఁ
బాదము లూఁది డిగ్గి మదబంధురసింధురలీల నొయ్యనే
యీదెస సుప్రసన్నశుభదృష్టిని జూచుచు వచ్చుచున్నవాఁ
డాదరణీయుఁ డీవటుకులాగ్రణిఁ జూడఁగ వేడు కయ్యెడున్. ‖21‖

ఉ. బంగరుపట్టుగోఁచి మనుపచ్చనిముంజియు నొంటిజందెమున్
ముంగయికంకణంబు జిగిమోహనహారము కుండలప్రభా
భంగకపోలముల్ తరుణభానుసమానముఖాంబుజంబు మీ
ఱంగ వటుక్రియన్ శివుఁడు రాఁడుగదా మనచింత దీర్పఁగన్. ‖22‖

తే. శివుఁడె కావలెఁ గాకున్నఁ జిన్నివటుక, పాపనివితాన మనలోనితాప మార్ప
మను మని యకృత్యము సహింప మనవి దెల్ప, వచ్చు వాణీశ్వరుండు గావలయు నితఁడు. ‖23‖

ఉ. ఉక్తివధూసతీశ్వరుల నొక్కఁడు గా కితఁ డున్న నీశుభ
వ్యక్తియు నీవిరక్తి విభవాద్యనురక్తియు నీమహత్కళా
వ్యక్తముఖాబ్జయుక్తి కలదా? యితనిం గని మాటలాడఁగాఁ
బ్రాక్తనజన్మ పుణ్యపరిపాకవశంబునఁ గాక కల్గునే? ‖24‖

ఉ. మచ్చిక కెక్కునిక్కపికుమారునిచారుశరీరకాంతిచే
నిచ్చటిచెట్టు లన్నియును హేమపువన్నియఁ జెన్ను మీఱె నే
నెచ్చటఁ గాన నిట్టిఘను నీతనిఁ జూచినయంత నిచ్చలో
హెచ్చె ముదంబు విచ్చె వెత లేమి విశేషము గల్గ నున్నదో! ‖25‖

వ. అని పల్కుసమయంబున. ‖26‖

ఉ. ఇంగిత మాత్మలో నెఱిఁగి యే ననువాక్యము లాలకించి మ
మ్ముం గదియంగ వచ్చి కయిమోడ్పు లలాటమునం దమర్చి సా
ష్టాంగ మొనర్చి మచ్చరిత మంతయు లక్ష్మణుచే నెఱింగి మా
యంగద వాయ రంగదమృతాక్షరసంగ మెసంగ ని ట్లనున్. ‖27‖

క. రావించెద సుగ్రీవునిఁ, గావించెద మీకు బంటుగా ననిశంబున్
సేవించెద మీపదములె, భావించెద మిమ్ము స్వామిభావమున నృపా. ‖28‖

ఉ. కేసరి కంజనారమణికిం బవమానవరప్రసన్నతం
జేసి జనించినాఁడ నృపశేఖర! నన్ హనుమంతుఁ డండ్రు ప
ద్మాసనుఁ జేరి నాకు గతి యౌపతిఁ దెల్పు మటన్న నిమ్మెయిన్
భాసిలుభూషలం గనినభవ్యుఁడె పొ మ్మనియెన్ ధ్రువంబుగన్. ‖29‖

ఉ. ఆచతురాస్యుఁ డాడినటు లాత్మవిభూషణపాళి నాకు దృ
గ్గోచరమయ్యె హా! మతిలఘుస్థితిఁ బల్కితి సర్వలోకలో
కాచరిత్రక్రియల్ తెలియునంతటివి కొకక్రోతి ముంజియుం
గోఁచియుఁ గంకణంబు గనుఁగొంట విచిత్రమె లోకనాయకా! ‖30‖

ఉ. వ్యష్టిసమష్టిభావములయందు నిరంతరసాక్షి వై సదా
సృష్టివివర్ధనప్రళయశీతలమాయ విజృంభణక్రియం
జేష్ట లొనర్పఁ గన్గొనెడుచిన్మయమూర్తిని నీవు నేఁడు నా
దృష్టికి గోచరించుట అదృష్టము గాదె? విశిష్టవైభవా! ‖31‖

సీ. హృదయాంధకారంబు లెడలె మీముఖచంద్రు దర్శించుమాత్ర సీతాకళత్ర!
బహుపాతకశ్రేణి వాసె నీ నామంబు వాకునఁ బలుక నిక్ష్వాకుతిలక!
పరమపావన మయ్యె భవదంఘ్రియుగళంబు కెలనమే నొలయ సాకేతనిలయ!
కామితార్థము లెల్ల ఘటియిల్లె మిముఁ గూర్చి కమనీయగతి డాయఁ గౌసలేయ!
తే. మొగిడె భవపంకజాతము మోడ్పుఁగేలు, మీ కొసంగినయంత లోకైకకాంత!
నెగడ నిత్యోత్సవశ్రీలు నిన్నుఁ గొల్చి, దండ వాయనిప్రేమఁ గోదండరామ! ‖32‖

ఆ. అనుచు మమ్ము గనుచు ననుచు మనంబున, మనుచు మనుచు వేఁడుకొనుచు నున్న
యతనిభక్తియుక్తి కత్యనురక్తికి, నాత్మ కందళింప ననుజుఁ జూచి. ‖33‖

ఉ. ఈకపికుంజరుండు వచియించినమాటలు వింటివే? నవ
వ్యాకరణార్థదీపకము లంచితశబ్దనిగుంభనక్రియా
స్తోకము లన్యథా శ్రుతవిశుద్ధపదాస్పదము ల్మనశ్శ్రవ
శ్శ్లోకహరంబు లిట్టిగుణసుందరు నెందులనైనఁ గంటిమే? ||34||

సీ. అమృతంబురుచి మోవి యర్థగంభీరసంపద నాభిసరసి కోమలత మేను
తిన్నఁదనంబుపొందిక మందగమనంబు చాతుర్యములు విలాసక్రమంబు
నుతిసంగతిత్రపాగతి నవోఢారూఢి యరుదైనయపశబ్ద మసదుఁ గౌను
కనిపించుతేట చక్కనిముద్దులేనవ్వు కనదనర్గళితశృంగారఝరము
తే. రక్తపదపల్లవచ్ఛాయ రమ్యరీతి, సరసభావంబు నవలీలజవ్వనంబు
గాఁ జెలంగుహనూమన్ముఖప్రసక్త, వాణి వలపింపదే యెంతవారి నైన? ||35||

చ. అని కొనియాడుచున్నసమయంబున వాయుజుఁ డేగి భానుజుం
గని ఘనశోకవార్ధి కడగాననికుఁ గపీంద్ర! రాఘవుం
డనుదరిదాపు గల్గె నిఁక నాపదలన్నియుఁ దీఱె వేగ ర
మ్మని యిట వచ్చి మీభటున కర్కికి దర్శన మియ్యరే యనన్. ||36||

క. ప్రేమలు నరవానరులకు, నేమించి సఖిత్వ మొసఁగు నేర్పున నౌరా!
యీమహి నఘటనఘటనా, సామర్థ్యము నీకె కలదు సామీరి హరీ! ||37||

శా. ఈనిర్వ్యాజపరోపకారవిభవం బేనిత్యసత్యవ్రతం
బీనైపుణ్య మనన్యదృష్ట మని నే నెంచంగ లజ్జించుచున్
దా నెంతేఁ దగుభక్తిఁ దోడుకొని చెంతన్ ఋశ్యమూకాద్రిపై
భానుప్రోద్భవుఁ గానిపించె నితఁ డాపద్భేది సామాన్యుడే? ||38||

శా. బంధుస్నేహధురీణుఁ డైనరవిజుం బాటించి వాలిన్ సురా
బంధుశ్రేష్ఠమదాపహారబలసంపచ్ఛాలిఁ దూలించి కి
ష్కింధాపట్టణపట్టబంధురునిఁగాఁ జేయింప నేఁ గంటిఁ ద
త్సంధానోచితవాగ్విధాననిధియౌ సామీరి చేకూరుటన్. ||39||

చ. విను సుషేణముఖ్యకపివీరుల నిన్ వెదకన్ దినేంద్రనం
దనుఁ నొకకొందఱం బనిచి దక్షిణభూమికి నంగదాదులన్
బరువఁగ వారిలోఁ గలసి పావనియున్ జతగూడి పోవఁగా
ననిలజ! యిందు ర మ్మని ప్రియంబున డగ్గఱఁ బిల్చి పల్కితిన్. ||40||

ఉ. నావిధ మంతయున్ జనకనందనతో వివరించి తొల్తఁ ద
జ్జీవన ముద్ధరించి మఱి సీతశుభస్థితి నాకుఁ దెల్పి మ
జ్జీవవిధాయి వై మరలఁ జేయుము తండ్రి! వివాహకార్యలీ
లావిధి నీదయన్ రఘుకులంబు పునర్జననంబుఁ జెందఁగన్. ||41||

ఉ. అని మణిముద్రికామణి ప్రియత్వ మెసంగ నొసంగ భక్తిఁ గై
కొని శిరసా వహించి కనుఁగోనల నుంచి ప్రసాదమయ్య! నేఁ
జని త్రిజగంబులన్ వెదకి జానకిఁ గన్గొని కాని యూరకే
నినుఁ బొడఁగానరా నిదియె నిక్కము స్వామి! యటంచు మ్రొక్కుచున్. ||42||

చ. బహుమతి మమ్ము వీడుకొని భానుజలక్ష్మణనంద్యమానుఁడై
సహచరవానరప్రవరసంఘముతోఁ జని పర్వతంబులన్
గహనములన్ మహానదుల గ్రామములన్ ఘనపట్టణంబులన్
బహునగరంలన్ నెమకి భామిని నిన్ గనలేకపోవఁగన్. ||43||

స్రగ్ధర. రాణించెన్ వ్యాళరాజవ్రజరుచిరఫణారంగరంగన్మణిశ్రీ
శోణాభాయుక్తరంగశ్రుతకరకలనాసూచితానేకనాక
స్త్రైణస్తోకస్తనాగ్రస్థలఘుసృణఘృణిసంగగాంగప్రవాహ
శ్రేణీసంశ్లేషలీలాంచితతతగరిమన్ సింధురా జంతఁ జెంతన్. ||44||

క. ఆకడలినీటి దాఁటఁగ, లే కడలి కపీంద్రు లలవు లెక్కించుకొనన్
జో కడలి జాంబవంతుం, డాకడ లివఁ జూపకున్న యనిలజుఁ బల్కెన్. ||45||

సీ. ఘనసత్త్వసత్త్వరక్రమనిరూఢిఁ జెలంగి కవిసక్తజీవనఖ్యాతిఁ బొంగి
యవనిభృద్వరకుమారాశ్రయత్వముఁ గాంచి లలితప్రవాళలీలలు ధరించి
బహువాహినీగతిప్రాభవస్థితి మించి పరమగంభీరసంపద వహించి
బాడబస్ఫురణ రూపమునందు వెలయించి పుణ్యజనప్రాప్తిపొలుపు లెంచి
తే. యనిలతనయ! సముద్రుండ వైననీకు
దుస్తరుఁడ నంచునో మ్రోయఁదొణఁగినాఁడు
ప్రతిఘటించునసముద్రుండు భంగ మొంద
నిస్తరించి భవత్కీర్తి విస్తరింపు. ||46||

మ. అన నుప్పొంగి మరుత్సుతుండు కపులారా! దుస్తరంబైన తో
యనిధిం దాఁటెద లంక మీటెదఁ దృణప్రాయంబుగా జానకిం
గని వే వచ్చెదఁ గానకున్న జలధుల్ గాలింతు భూలోక మె
ల్లను దూలింతు నుడుప్రకాండ మిల వ్రాలన్ వంతు నాకాశమున్. ||47||

వ. అని పలికి. ||48||

శా. బాహాస్ఫాలన మాచరించి నిజరూపం బుద్ధతిం బెంచి కా
లాహీశానవిశాలవాలలత మస్తాగ్రంబు హత్తించి తే
జోహంకారత మించి వార్ధిపయిఁ జూ పానించి రార్క్ష్యానిలో
త్సాహశ్రీల రమించి రాము మదిలో ధ్యానించి హృష్టాత్ముఁ డై. ||49||

లయగ్రాహి. అక్కడిసమీపగిరి యెక్కి శిఖరాగ్రధరఁ
ద్రొక్కి తదుగ్రశిలచక్కి కరముల్ రెం
డక్కరణి నూఁదికొని చక్కఁగ సురారెపురి
దిక్కు స్థిరదృష్టిఁ గని మిక్కుటపు వేడ్కన్
దక్కె మనభీతి యిఁకఁ జిక్కె దశకంధరుఁడు
స్రుక్కె దనుజాన్వయము నిక్కమని వేల్పుల్
దిక్కులఁ బ్రసూనముల స్రక్కు లొలయింప వడి
నెక్కొనఁగఁ బావని చివుక్కునను దాఁటెన్. ||50||

మ. లవణద్వీపవతీశ్వరోత్తరణవేళాలోలవాలోల్లల
త్పవనప్రోద్ధతి భూపరాగము జగత్ప్రాణాత్మజుం గూడి పో
వ విలోకింపఁగ నొప్పెఁ గూఁతుఁ గనఁగా వాంఛించి భూదేవి వా
యువుపుత్రుం డట పోవ వెంటఁ జన నుద్యోగించెనో! నాదివిన్. ||51||

మ. హృతబాలార్కుఁడు మెట్ట గ్రుంగి యెగయన్ హీనస్థితిం దేలి ప
ర్వతముల్ దూలముకన్నఁ జుల్కఁదనమున్ బ్రాపించి భగ్నంబు లై
క్షితిపై వ్రాలె ధృతిం ధరించి నెలవుం గేడించి బైనొందుని
ర్గతు లెందుం బడిపోవ కాత్మగతధైర్యం బూనఁగా నేర్తురే? ||52||

ఉ. మాయవనీజఁ జూడఁ జనుమారుతికిన్ ఫలకోటిఁ దృప్తిగాఁ
జేయుద మీప్రయాణమున జేరువనే చని యంచు వెంబడిన్
బోయి దశాస్యునిం దలఁచి పోవ భయంపడి జాతెనో యనన్
వాయుజుమైె వెసన్ బెకలి వాయుగతిన్ జని కూలె సాలముల్. ||53||

మ. హనుమద్వీరునిసింహగర్జనలచే నచ్చోటి కొండల్ ప్రతి
ధ్వను లిచ్చెన్ సురలార! మీకు భయముల్ వల్దింక నిశ్శంక భూ
తనయం జూడ దశాస్యగర్వ మడఁపన్ దా నేఁగుచున్నాఁడు పా
వని యం చున్నతిఁ జాటుచున్నవొ! యనన్ వాగప్రమేయోద్ధతిన్. ||54||

ఉ. ఆలవణాబ్ధినీరు పవనాత్మజు మైపడిఁ బాయ సప్తపా
తాళములుం గనంబడియెఁ దద్దశకంఠుఁడు నాగబాలికా
జాలముతో స్వరత్నములు సర్వము గొంట రవచ్ఛలంబునన్
బోలఁగఁ దెల్పి లోఁ గలుగుపోడిమి వారిధి చూపెనో యనన్. ||55||

మ. అఖిలాశ్చర్యకరప్రభావుఁ డతఁ డత్యాసక్తి లంకాపురో
న్ముఖుఁడై పోవ జగద్ధితార్థ మితఁ డెంతో దూర మి ట్లేఁగెడున్
సుఖయానంబు వహింపఁ జేయఁదగునంచున్ వార్థి మైనాకుఁ డన్
శిఖరిం బంచిన నాతఁ డడ్డముగ రాఁ జింతించి చిత్తంబునన్. ॥56॥

శా. అక్షీణోద్ధతి రామకార్యఘటనాహంకారినై పోవఁగా
రక్షోమాయఁ బ్రయాణవిఘ్నమునకై రాఁబోలు దీనిన్ ధృతిన్
శిక్షింపం దగు నంచుఁ గాంచనగిరిశ్రీ మించు మైమించుతో
నాక్షేపించి మరుత్కుమారుఁడు శిఖర్యధ్యక్షు దాఁకెన్ వెసన్. ॥57॥

ఉ. మించులమించు బైటపడు మేటిగుజాలవజీరుచేతి నూ
ఱంచులకత్తిపె ట్టెఱుఁగనట్టి మహాగిరిపట్టి యంతకున్
మించిన గాడ్పుచూలి బలుమే నొరయన్ ధృతి దూలి యంతలో
నించుక దేటి క్రమ్మఱఁ గపీంద్రునిఁ జూచి మనుష్యుఁడై యనున్. ॥58॥

మ. కపిలోకేశ్వర! సర్వలోకహితసత్కార్యార్థివై పోవునీ
కుపకారం బొనరింప రా నుదధి నీయాత్రాశ్రమం బార్ప న
న్నిపు డంపెన్ బహుకందమూలములచేఁ దృప్తుండ వై మార్గసం
గపరిశ్రాంతి దొఱంగి పొమ్మనుచుఁ బల్కన్ వాయుజుం డిట్లనున్. ॥59॥

క. ఆకడ గని వచ్చెదనే, నాకుం దగ నేల? విడియ నడిసంద్రములో
నాకుం దగవే యని మై, నాకుం వగ నిల్పి పవననందనుఁ డవలన్. ॥60॥

మ. స్వరధీశుల్ స్వపరాక్రమక్రమపరీక్షాబుద్ధిమైఁ బంప నం
బరవీథిం దనకంటె దీర్ఘ మగురూపం బూనఁగాఁ బూనఁగా
సురసాగర్భము సూక్ష్మరూపమున నచ్చోఁ జొచ్చి వేవ్రచ్చి కే
సరిపుత్రుం డుదరంబు వెల్వడియె నంచద్బాలభానుప్రభన్. ॥61॥

క. ఆగ్రహమున ఛాయాగ్రహ, నిగ్రహ మొనరించి తోయనిధి దాటి సువే
లగ్రావాగ్రణ్యగ్ర ము, దగ్రజవారూఢి నెక్కి యనిలజుఁ డలరెన్. ॥62॥

శా. ప్రత్యూహప్రచయం బడంచి ప్రకృతిప్రౌఢత్వ మోడించి సం
సృత్యంభోధిఁ దరించి గట్టు గని వాసిం జెందుయోగీంద్రునౌ
న్నత్యం బొంది తదంతికంబున ధరానాకంబొ! నా మీఱునా
దిత్యద్వేషిపురంబుడంబు హనుమద్దేవుండు వీక్షింపఁగన్. ॥63॥

సూర్యాస్తమయవర్ణనము

చ. రిపుపరిభేదనంబు సవరించి ప్రతాపము మించఁగా ననం
తపదమునందుఁ ద్రిమ్మరి పదంపడి శక్తి బయల్పడంగ మో
హపుసతిఁ జేరు కాంతునిక్రియన్ నునుఁగెంపు నడంపుఁ గెంపుతో
నపరదిశాంగనం గదిసె నర్కుఁడు తీవ్రత మాని యయ్యెడన్. ॥64॥

మ. చరమక్ష్మాధరగైరికప్రభల నాచ్ఛాదించి వైయచ్చరాం
బురుహాక్షీమణిహైమకంకణఘృణిస్ఫూర్తిన్ విడంబించి సా
గరరాట్తుంగకరంగవిద్రుమలతాకాంతిం బ్రదీపించె న
జ్జరఠార్కద్యుతి శోణమృత్కలన నాశాకుడ్యభాగంబులన్. ॥65॥

చ. ఉదయధరాధరాగ్రమున నుండియు నస్తముఁ జెందఁ దాను ము
ప్పదిగడియల్ ప్రయాసపడుపద్ధతి నొక్కక్షణంబులోపలం
బదములు నిల్పినట్టిహనుమంతుఁడు చూడఁగ నెట్టు నిల్వఁబో
యెద ననుసిగ్గుచేబలె దినేంద్రుఁడు పశ్చిమవారి గ్రుంకినన్. ॥66॥

చ. తడవుగ నెంతయేని వడి దవ్వుఁ జరించుటఁ జేసి మిత్రుఁ డ
బ్బడలిక దీర్పఁ జేరటను బశ్చిమదిక్పతినిల్పువేడుకన్

విడిది ఘటించి చుట్టు నొదవించిన చొక్కపుటింద్రగోపపుం
బెడఁగుసరాతిరీతిఁ గనిపించెను దద్దిశ సాంధ్యరాగముల్. ॥67॥

సీ. సంచరద్యామినీచరవీరఘోరాంగముల మషిచ్ఛాయతో ముచ్చటాడి
సంకేతపదసమాశ్రయపాంసులానీలచేలకాంతులతోడఁ జెలిమి చేసి
వికసితేందీవరప్రకరచంచద్దళప్రత్యగ్రరుచులపై బారు దీఱి
గిరిగుహానిర్గచ్ఛదురుమత్తకరిఘటాచటులదేహశ్రీల సంస్పృశించి.
తే. నయనయుగళసముస్మీలనంబువలన, బ్రాణితతి కప్రయోజనభావముగను
సూదిమొన కైన భేదింపఁ జో టొసగని, గాఢతిమిరంబు దిక్కుడుంగముల నిండె. ॥68॥

తే. అభ్రఫలకంబు సకలశబ్దాదిదేవ, తావహం బవుటన్ సమయాఖ్యవిప్రుఁ
డర్చనావేళఁ జిలికింప నమరుచంద, నంపుఁజిదురుపలన నుడుల్ సొంపు మీఱె. ॥69॥

చ. అలవిధిపేరియొజ్జలు వియత్ఫలకంబునఁ గాలబాలుకే
లలవడఁ జేయఁబూని వలయంబుగఁ జుట్టిన వానిలోపలం
బలుమఱు దిద్దఁగా మొదటిబా గఱి యంతయు నిండికొన్నను
న్నలొ యివి నాఁగఁ దారలు గనంబడియెన్ బలుబంతు లేర్పడన్. ॥70॥

చ. తనరుచి దిక్కుడుంగములఁ దార్కొనుచీఁకటిఁ ద్రోయఁబోక చం
దనదురురత్నకుండలయుగప్రభ లంబర మొందనీక య
ప్పెనుతిమిరంబు పెం పడర భీషణవేషము డాఁచి కొంచెమై
హనుమ యవిద్యవంక నసదైవములుండెడునాత్మ నాఁ దగెన్. ॥71॥

క. నెలవునఁ బెన్నిధి దొరయం, దలఁచిన జనుఁ డితరజనులదందడి జడియన్
వలసినగతి నినుఁ గనుఁగొన, నలపురిసందడి యడంగ ననిలజుఁ డెంచెన్. ॥72॥

క. తఱి యెంచి పొంచి లంకా, పురియంతయుఁ గాంచి నిన్నుఁ బొడఁ గని పిదపన్
మెఱసినయనిలజుబల మీ, వెఱఁగినదే యనుచు రాముఁ డింతికిఁ దెలిపెన్. ॥73॥

ఆంజనేయుని సీతాసందర్శనాదివృత్తాంతము

క. అనిన నరుంధతి పెనిమిటి, గని గౌతమసూతి పరమకరుణాకరపా
వని లంక వెదకి జానకిఁ, గనిచేసినబలిమిఁ దెలుపఁగాఁ దగు నన్నన్. ॥74॥

తే. ఆవసిష్ఠుండు పలికె న ట్లాంజనేయుఁ, డసురపురి డాసి యసమసాహసవిలాస
భాసమానస్వభావుఁడై ప్రతిభటాళి, కలకలము వాయునందాఁకఁ గాచి యున్న. ॥75॥

సీ. కోలాహలధ్వనుల్ కొంచెమై యటమీఁదఁ గోటవాకిటివారిగుఱుక లెచ్చెఁ
గటువార్త లెడలి యంతట దైత్యకాంతల కలువరింతలు వింత వెలువరించె
సరసోక్తు లుడిగి విశ్రాంతిమై నట కూరు కొలయుదంపతులయూర్పులు సెలంగె
సకలేంద్రియోద్వృత్తి సడలి పిమ్మటఁ బౌరజనులరూపుల వివశత్వ మొందె
తే. నట్టిసమయాన గజసమయాన నరయఁ, దత్తఱంబున నుత్తరద్వారమునను
జొచ్చి చనుచోట నెడ సొచ్చి వచ్చులంక, బింక మడఁగించి సామీరి పెంపు మీఱె. ॥76॥

క. సాలముల సాలసాలర, సాలముల నిరుద్ధసురఖచరబాలనిశా
పాలికలకేళికాగృహ, పాళికల లతాంగి వెదకి పావని యవలన్. ॥77॥

చ. పరుల కదృశ్యుఁడై యసురభర్తవిలాసగృహంబు చూచి త
త్పరిసరభూమి రమ్యమణిభర్మవినిర్మితనర్మహర్మ్యముం
దొరసి తదూర్ధ్వమం దరసి తోయరుహాననఁ గాన లేక వా
నరపతి కొంత చింతిలి మనంబున ని ట్లని యెంచె వెండియున్. ॥78॥

ఉ. ఏలిక దొడ్డవాఁడ వని యెల్లకపుల్ విన సన్నుతిం చినన్
వాలికతోఁక పెంచుకొని వచ్చితి నిక్కము చూచి వచ్చెదన్
బాలిక నంచు నాప్రతిన భంగము గా నతిఁ గాన నన్విష
జ్వాలికవంటివార్త యిఁక స్వామికి నే మని విన్నవింపుదున్. ॥79॥

సీ. క్రిందుమీఁదై యొడ్డగిలఁ జుల్కఁగాఁ గేలఁ గబలింతునొ! యజాండకర్పరముల
ఫణి ఘోణి ముదికచ్ఛపమువీఁపుఁ బ్రాపింప నడఁగఁ ద్రొక్కుదునొ! హేమాచలంబుఁ
బూలపోలిక వాలలీల జల్లున నేల రాలఁజేయుదునొ! తారావ్రజంబుఁ
దొండముల్ దునిఁగి వేదండముల్ గీఁపెట్ట నొక్కచో వైతునో! దిక్కు లెల్ల.
తే. నింతచేసిన బ్రహ్మరుద్రేంద్రవహ్ని
ముఖ్యదివిజాధినాయకుల్ ముదిత యున్న
నెలవు చూపెద రని యెంచి యలుకఁ బెంచి
హర్మ్యశిఖరాగ్ర మెక్కి యయ్యగ్రభూమి. ||80||

ఉ. అక్షయపుణ్యశాలి మరుదాత్మజుఁ డయ్యెడఁ గాంచె శింశుపా
వృక్షము స్వప్రసూనపరివేష్టితకాంత్యరుణీకృతక్షపా
ధ్యక్షము ప్రత్యహస్స్ఫురదుదగ్రలతాగ్రనిరుద్ధభానుచ
క్రాక్షము నంధకారసృజనార్హదళాకలితాంతరిక్షమున్. ||81||

ఉ. ఆయవనీజ మిట్లు గని యచ్చట సీతఁ గనం దలంచి హ
ర్మ్యాయతనంబు డిగ్గి మరుదాహతతద్గతకేతుఘంటికల్
మ్రోయుటలొప్పె సీత యిదె ముందరిసాలము క్రిందఁ జూడు పో
వోయి కుమార! యంచు నెన రూని సమీరుఁడు తెల్పెనో యనన్. ||82||

పంచచామరము. అపారదోఃప్రతాపశాలి యక్కపీశ్వరుండు శిం
శుపారసారుహాగ్ర మెక్కి సూక్ష్మకాయుఁడై తదీ
యపాదభూమి హైమవేదికాంతరస్థలంబునన్
క్షపాచరాంగనాగణంబుఁ గాంచి వారిలోపలన్. ||83||

ఉ. ధారుణి మైపరాగమువిధంబున లోచనబాష్పవైఖరిన్
నీరము విప్రయోగశిఖినీటునఁ దేజము వేఁడియూరు పై
మారుతమున్ మనోరథసమగ్రత వ్యోమము గొల్వఁగా నగ
త్కారణలీలఁ దెల్పెడునొకానొకమానిని గానిపించినన్. ||84||

ఉ. ఆమహనీయధామ "దురితాపహనామ! సమగ్రభోగసు
త్రామ! ద్విషద్విరామ! రఘురామ! పరామరిసింప వేమియున్
నామొఱ యేలొకో విన వనాథశరణ్య! నృపాగ్రగణ్య; నా
స్వామి;" యటంచుఁ బేర్కొనఁగ జానకి యౌ నని నిశ్చితాత్ముఁ డై. ||85||

ఉ. పట్టణ మంతయున్ వెదకి భాగ్యవశంబునఁ జూడఁగంటి నే
నిట్టియెడన్ లతాంగి నని యిచ్చఁ గపీశ్వరుఁ డుబ్బి యంతలో
బిట్టడ లూని కాంత దురపిల్లఁగ "హా! రఘురాముమోహపుం
బట్టపుదేవి కిట్టివెత పాటిలెనే?" యని సాశ్రునేత్రుఁ డై. ||86||

శా. భర్త న్నమఁగఁ బల్కినట్లు సతి చూపట్టన్ ముదం బెచ్చెఁ గాం
తార్తత్వంబున వెచ్చె నెమ్మది "సుఖస్యానంతరం దుఃఖ" మన్
వార్తార్థంబు మదర్థ మయ్యె మిథిలానాథాత్మజాతార్థమై
స్ఫూర్తిం జెందదొకో తదన్యపదసంబోధంబు శోధింపఁగన్. ||87||

శా. శార్దూలీగణవేష్ట్యమానహరిణిం జంచత్కరిణ్యాళిస
మ్మర్దాంభోజినిఁబోలె రాక్షసవధూమధ్యంబునం గుందుచున్
దుర్దాంతవ్యథఁ జెందుచున్నసతి నే త్రోవన్ విచారింతు మ
న్నిర్దోషప్రియభాష లెప్పు డిఁక విన్కిం జేతు నంచున్నెడన్. ||88||

శా. దోషాటాన్వయచక్రవర్తి మదనార్తుం డై ధరాపుత్రి దు
ర్భాషామార్గణపఙ్క్తి నొంప నతనిన్ భంజింప నుంకించి త
ద్రోషజ్వాలిక శేముషీజలముచేఁ దూలించి లేఖర్షభ
ద్వేషస్త్రీ త్రిజటాఖ్య చెప్పినకలన్ విభ్రాంతి నిద్రింపఁగన్. ||89||

క. సమయము గని కారుణ్యర, సమయహృదయుఁ డగుట శాఖిశాఖలు డిగి భూ
రమణీజాతకు సీతకుఁ, బ్రమదమున నమస్కరించి పావని పల్కెన్. ||90||

ఉ. రామునిబంట మారుతవరంబున నంజనగర్భశుక్తికన్
మామకజన్మ మంబ హనుమంతుఁ డనం దగువాఁడ స్వామి మీ
సేమ మెఱింగి ర మ్మనియెఁ జిత్తములో నను నమ్మరేని యా
రామునిముద్రికామణిఁ దిరంబుగఁ గన్గొనుఁ డంచు నిచ్చినన్. ||91||

సీ. అంగుళీయక మంది కెంగేలఁ గొనినంత రమణిమైఁ బులకాంకురంబు లెనసె
రత్నముద్రిక సాదరమునఁ గన్గొనినంతఁ గలికి కానందాశ్రుకణము లురిలె
నూర్మికామణి చెక్కు లొరయించుకొనినంతఁ గాంతదేహం బంత కంపమొందె
నుంగరం బొకయింత యురముఁ జేర్చినయంత నింతి బాహ్యాభ్యంతరేచ్ఛ మఱచెఁ
తే. జెలువుఁ డంటినఁ గనుగొన్నఁ జె క్కలమిన, నక్కుఁజేర్చిన నేసుఖం బావహిల్లు
నాసుఖము ముద్రికాయుక్తినైన వాయు, జునకుఁ బ్రత్యుపకృతి చేయ సుదతి మఱచె. ||92||

చ. జనకజ యాగతిన్ విభునిసన్నిధిఁ జెందినభంగి నుంగరం
బున ముదమంది తన్ తెలిసి ముందర బ్రాంజలి యైనయంజనా
తనయునిఁ గాంచి నీదయఁ గదా! జగదాదరణీయరామభూ
జనవరభద్రముద్రిక ప్రసన్నతఁ జేకుఱె నాకుఁ బావనీ! ||93||

చ. రమణుఁ డొసంగె నుంగరము రామ! కనుంగొను మన్నమాత్ర మే
ను మఱచి సొక్కి యొక్కటఁ గనుంగొనుచుండితిఁ గాని తత్ప్రమో
దమునకు నాదికారణ మితం డని ని న్గన నైతి నెచ్చటన్
బ్రమద లెఱుంగ నేర్తురె? కృపాళు రొనర్చినమేలు మారుతీ! ||94||

శా. లోకుల్ ప్రాణమె ముఖ్యవస్తు వని యాలోకింతు రా ప్రాణమే
నాకు న్నిల్పితి నీకు దీవన వినా నాచేతఁ గా దొండు స
త్యాకల్పంబుగ వృద్ధిఁ బొందు మిఁక నీ వాకల్పపర్యంతమున్
గాకుత్స్థాన్వయరక్షణ(?)ఘృణాగణ్యప్రభావోదయా! ||95||

క. నా విని పావని త్రిభువన, పావనిఁ గని బంటు నేల ప్రణుతింపంగాఁ?
బోవలయు మీశిరోమణి, దేవీ! దయసేయుఁ డన క్షితిజ యిట్లనియెన్. ||96||

శా. ఆకారం బెఱిఁగించుప్రజ్ఞ జనులం ద ట్లౌట నీప్రజ్ఞ కే
కాకారం బయి యుండ దూయొడలు సత్యంబైననీరూపమున్
నాకుం జూపక రత్న మే నొసఁగనన్న న్నట్ల కానిమ్మటం
చాకారుణ్యపయోధి దివ్యతనులీలాశాపథారోధి యై. ||97||

సీ. తెలిచాయబలుసామితలపూవుచెలిగుంపుచిఱుగజ్జె లడుగుఁదామరల వఱలఁ
బుడమి మోపరి పాఁపపడగగుంపులసొంపు విడిపింపుమైపెంపు వెఱపు నెఱప
వినుమానికము చాలు గొనఁజాలుతనడాలు నలుదెస మిసమిసల్ గలయ వెలయఁ
దెఱగంటిదొరవింటి నెఱవంటి తెఱఁగంటి సరి గెంటినిడుతోఁక చదలఁ బొదల
తే. మేలిజందెమ్ము కెమ్మోము కేలిమోడ్పుఁ, బసిఁడిముంజియుఁ గ్రొంబట్టుమిసిమి దేర
హనుమ మున్నీటిమొలనూలియన్నుచూలి, కన్నుఁగవ కచ్చెరువు గాఁగఁ గానిపించె. ||98||

క. ఇప్పగిది గాడ్పుఁగొమరుని, గొప్పశరీరంబు చూచి కోమలి మదిలో
నప్పు డరు దింపు వెఱపును, ముప్పిరిగొనఁ గన్నుదోయిమోడ్పునఁ బలికెన్. ||99||

మ. విపులాకారుఁడ వై జగత్త్రితయ మావేశించుసర్వాత్మునిన్
గపిసామాన్యునిఁ గాఁ దలంచితిని జక్కం జూడఁగా శక్యమే?
చపలాలోకల మైనమాదృశలకున్ జాలున్ భయం బయ్యెడున్
గృప నీయెప్పటిసూక్ష్మరూపమునఁ దండ్రీ! నిల్వవే వేఁడెదన్. ||100||

క. ఆపాథోనిధిఁ గడిచిన, కైపున నాదుఃఖవార్ధి కడగాంచుటకై
నాపాలిభాగ్యమే నీ, రూపంబు వహించె నో మరుత్ప్రియతనయా! ||101||

క. అని యనితరహితఫణితిన్, వినుతింపఁగ నేధమానవిధ మడఁచి మునుం
గనిపించినటుల నిలిచిన, యనిలజునకు మణి యొసంగి యవనిజ పలికెన్. ||102||

క. వసుధేశుఁ బాసి పదినెల, లసువులఁ బట్టితి భరింప నతిభర మింకన్
మసలిన నసురేంద్రుఁడు నా, కసుర(?)నని హనుమ! యనుమా విభుతోన్. ॥103॥

సీ. ననుఁ బ్రధానంబుగాఁ గొనుటచేఁ దన కీశ్వరత హెచ్చె ననెడు గారవపుమాట
నేను గల్గకయున్నఁ దా నేవిలాసంఁ బొరయఁబో ననెడి యబ్బురపుమాట
క్షణము నన్ బాసిన జగ మంత శూన్యమే యొండు గన్పడ దన్ననిండుమాట
నీగుణావళిఁ గూడునే యిట్టి దని నాఁడు సన్నుతింపఁగ నన్నచనువుమాట
తే. ప్రేమ మున్నాడి మున్నాడి పెంపు సేయు, టెఱుఁగఁడే సర్వసాక్షి దా నిపు డుపేక్ష
యేల గావించెనని మీఱి యేను దూఱి, పలికినా నని వివరింపు భర్త కనిన. ॥104॥

ఉ. తెమ్మెరచూలి మ్రొక్కి జగతీపతికిన్ భవదుక్తు లెల్ల ని
క్కముగ విన్నవించెద నిఁకన్ వెత చెందకు నీ ముదశ్రువ
ర్షమ్మున కాదిగర్జయగు రామధనుర్గుణఘోషణంబు మా
యమ్మ! నిజమ్ము నమ్ము మని యాయమ వీడ్కొని వేడ్క మీఱఁగన్. ॥105॥

మ. సుమనోగంధవివర్ధనస్థితి ద్విజస్తోమధ్వనిప్రాప్తి దీ
ప్రమధుప్రస్ఫుటతం బ్రశాంతకలనాభంగిం బలాశిత్వముం
దమయందుం గనిపించె వీనిఁ దొలుతన్ దండింతు నన్నట్టు ల
త్యమితోద్వృత్తిఁ బెకల్చె వాయుజుఁ డశోకానోకహానీకమున్. ॥106॥

వ. మఱియును. ॥107॥

స్రగ్ధర. కూల్చెన్ శాఖోపశాఖల్ కుసుమవిసరముల్ కుల్మటంబుల్ దళంబుల్
వ్రాల్చెన్ రాల్చెన్ ఫలంబుల్ వనచరఖచరస్వామి తద్రక్షకాళిన్
గెల్చెన్ గుండెల్ పగిల్చెన్ గిలకిలనగుచున్ గింకరశ్రేణిమేనుల్
వ్రొల్చెన్ రక్తాంబుధారోద్ధురత మకరికాతోరణారూఢిఁ బొల్చెన్. ॥108॥

తే. సకలబలహేతుభూతపంచకముకడిమి, జార్చి సప్తప్రధానాత్మజవ్యసనము
లడఁచి విజితాక్షుఁడై సుస్థిరాత్మయోగ, మతిశయిల సంతసిల్లె నయ్యతివిభుండు. ॥109॥

మ. పితృశోకాపనయార్థి రావణి జగద్భీమస్వయంభూకరం
బతిగర్వంబున వైవఁ దచ్చరముఁ ద్రోయం బారియున్ ధాతృదే
వర నీక్షించియు రావణస్థితి గనన్ వాంఛించియున్ ధీరుఁడై
హుతభుఙ్మిత్రసుతుండు కట్టువడిన ట్లుండెన్ విలాసం బనన్. ॥110॥

మ. అసమబ్రహ్మశరోగ్రతాప్రసవలీలాగాత్రుఁ డగ్గంధవా
హసుతుం డిగ్గతి నున్న ఘోరభవపాశాయాసవిధ్వంసన
వ్యసనుం డిప్పిరిత్రాళ్ల నిల్వఁ డనిపో కమ్మేఘనాదుండు పా
శసమావేశితుఁ జేసెఁ దామసమతుల్ సర్వంబుఁ జింతింతురే. ॥111॥

మ. దివిషద్ద్రోహి మహోగ్రపాశములు సంధింపంగ బంధింపఁగా
వివశుండుంబలె నూరకుండె గుహనావిశ్రాంతలీలన్ గపి
ప్రవరుం డయ్యెడఁ గొంచుఁబోయి జనకాభ్యాశంబునం దుంచ దా
నవమూర్ధన్యుఁ డమర్షదంతురితదంతధ్వానుఁడై యిట్లనున్. ॥112॥

శా. ఆశక్రాదులకున్ బ్రయాస మగులంకావాసమున్ జొచ్చి నన్
లేశంబుం గయికోక కేళివనపాళిం గూల్చి రక్షచ్ఛటా
నాశం బక్షహృతిన్ ఘటించిన మదోన్మత్తుండ వెవ్వాఁడ వో
శాఖామృగ! యెవ్వ రంపి రిట వారిం జెప్పరా నావుడున్. ॥113॥

చ. ఉరవుగఁ జుట్ట చుట్టుకొనియున్న మహాఫణి నాఁగఁ జుట్టునుం
బరివృతవాలవల్లి దగఁ బాలసముద్రములీలఁ దత్సభాం
తరశశికాంతవేది జిగి దాల్ప నెదన్ ధృతిలక్ష్మి హెచ్చఁగా
హరి పలికెన్ బ్రవర్షసమయాబ్దబృహద్రవగర్భితార్భటిన్. ॥114॥

శా. స్వామిద్రోహి! దశాస్య! యోరి! వినురా సాక్షాద్రమాధ్యక్షుఁ డా
రామక్ష్మాపతిబంట వాయుజుఁడఁ దద్రాకేందుబింబాననా

క్షేమం బొరయ వచ్చి యిచ్చట లతాంగిం జూచి యస్మద్భుజా
సామర్థ్యం బొకయింత నీకుఁ గనిపించం జేసితిన్ బోవుచున్. ॥115॥

ఉ. నావినుతప్రతాపకలనం గలనం జలనంబు నొంద కిం
దేవడిబంటు నిల్చుఁ? దగదీపగ దీఱఁగ దీనతోషు సీ
తావిభుఁ జేరి మీఱవలదా? కలదా? యిల దాదృగర్థ మో
రావణ! నాదు బుద్ధి వినురా కనరాకనురా శుభస్థితుల్. ॥116॥

క. కైలాసశైలచలనా, ఖీలభవద్భుజవిలాసభేదనలీలా
లోలగిరీశశరాసవి, భాళున కవనీజ కొసంగి బ్రతుకుమ టన్నన్. ॥117॥

ఉ. ఆహనుమంతుమాటల దురాగ్రహుఁ డై దశకంఠుఁ డుద్ధతా
జ్యాహుతివర్ధమానదహనాకృతి దగ్గఱివారిఁ జూచి తా
ద్రోహ మొనర్చియున్ వెఱక త్రుళ్లెడునివ్వెడక్రోతి వీని మీ
రాహుతి సల్పుఁ డన్న విని యన్నకు మొక్కి విభీషణుం డనున్. ॥118॥

చ. అలయక స్వామికార్యపరులై పఱతెంచినవార లెన్నిభం
గుల నయినన్ వెడంగుపలుకుల్ పచరింపుదు రవ్విధంబు దూ
తలకు స్వభావ మిం దలుగ ధర్మముగా దటులైనఁ జిత్తమం
దలుక శమింపదేని తగిన ట్లొకదండన కానతిం డనన్. ॥119॥

క. ఈయడవిద్రిమ్మరిం గొని, పోయి వెసం దోక గాల్చి పోనిం డని దై
తేయాగ్రణి సెలవిచ్చిన, నాయనఁ గని దైత్యు లత్యుదాత్తస్ఫూర్తిన్. ॥120॥

క. పట్టిరి పవనజు మోఁకులఁ, గట్టిరి తైలార్ద్రపటనికాయము తోకన్
జుట్టిరి బెట్టుగ మంటలు, వెట్టిరి రాక్షసులు లోకభీకరభంగిన్. ॥121॥

శా. రక్షోవంశవినాశహేతుభృతిజాగ్రద్ధూమకేతుస్థితిన్
వీక్షింపన్ శిఖిభీమలూమలతతో వీరచ్చటాధ్యక్షుఁ డ
య్యక్షారాతి చరించుటల్ విని తనున్ బ్రార్థించుసీతాపయో
జాక్షిప్రార్థనఁ జల్ల నై యపుడు స్వాహాభర్త తోడొటయున్. ॥122॥

సీ. సుర లుపద్రష్ట లుద్ధురసింహనాదంబు శ్రుతిసూత్రనికరంబు దితిజకులము
పశుకోటి గృహదారుపటల మింధనరాశి కోవవహ్ని మహాప్రతాపవహ్ని
లాంగులవహ్ని గూడంగ వహ్నిత్రయప్రజ్జ్వలజ్వాలికాపాళి లంకఁ
బూర్ణాహుతిగ రామభూమీశ్వరార్పణబుద్ధిమైఁ గావించి పొలఁతి గాంచి
తే. సౌఖ్యవారిధి నవభృథస్నాత యగుచు, నాహవకళావిశారదుఁ డపుడ మరలి
కడలి లంఘించి యవ్వలికడ వసించు, వానరుల కున్ముఖతఁ జెంది వచ్చునపుడు. ॥123॥

ఉ. అంబుధరధ్వనిన్ శిఖచయంబన మారుతిసింహగర్జ న
జ్జాంబవదాదు లుబ్బి సతిజాడ గనుంగొను టెంచి హర్షబా
ష్పాంబునదీవధూటికల నంబుధిడం బడఁగించి విక్రమా
డంబరు లర్కసూతివని డగ్గఱి దుండగముల్ ఘటింపఁగన్. ॥124॥

క. దధిముఖుచే రవిసుతుఁ డ, వ్విధ మెఱిఁగియుఁ గినుక గనక వెసఁ బిలిపింపన్
గుధరచరుల్ చని సుగుణాం, బుధి రఘుపతిఁ గాంచి రనిలపుత్రుం డంతన్. ॥125॥

సీ. అవికారలీలఁ గేల్గవ నిటలతటంబు గదియించి నృప! కంటిఁ గలువకంటిఁ
దరువుక్రింద వసించి స్థిరదృష్టి వహియించి యుపవాసములఁ జిక్కి యొఱపు దక్కి
నెఱికురుల్ జడగట్టి తెరలునూరుపు వట్టి భావంబు నినుఁ జేర్చి బాధ కోర్చి
నీనామమె జపంబుగా నుగ్రపుఁదపంబు గావించునటు లున్నగరితఁ గన్నఁ
తే. గందకున్నె? మనం బశోకవనరాశి, డాసియును శోకవనరాశి గాసిఁ జెందు
చున్నయన్నాతి కీవు ప్రసన్నుఁడ వీకఁ, గాక మదిగాఁక యేజోకఁ గడపఁగలదు? ॥126॥

క. అని తెలిపి తా నుదధి దాఁ, టినగతి మొదలుకొని యట ఘటించినపని సూ
చన చేసి జీవమణి యి, చ్చినగతి సతిరకత్న మొసఁగ శ్రీరఘుపతియున్. ॥127॥

మ. అది గన్నన్ మది నున్నతాప మెడఁబాయన్ జేయఁ గన్నట్టు లిం
పొదవం బావనిఁ జూచి యీయనితరోద్యోగప్రతాపక్రియా
సదుపాయస్థితు లెందును గలవె? యస్మద్వంశసంరక్షణం
బు దయం జేయనె నీశుభోదయము గాఁబోలుం గపిగ్రామణీ! ॥128॥

మ. శ్వసనోదగ్రజవోగ్రధాటిఁ దటినీచక్రేశ్వరుం దాఁటిపో
వసమే? వాఁటినచో సుపర్వభయస్వైరప్రచారాఢ్యుఁ డా
యసురగ్రామణివీడు చూడఁ దరమే? య ట్లైన నీరితిశౌ
ర్యసముద్రేకతఁ జొచ్చి శత్రుహృతి సేయంగూడునే పావనీ! ॥129॥

మ. పవనుండున్ గరుడుండు దుర్భరగతిన్ బారావరోల్లంఘన
ప్రవణప్రక్రము లింతె గానిపని దీర్పన్ లేరు వారుండనీ
యవలం బోయినరుద్రుఁ డైన మరలన్ ప్రాణాన రానోపునే?
జవముం దేజము మించ నీకిటు ఘటించం జెల్లెఁగా కెల్లెడన్. ॥130॥

మ. కృతకృత్యుండవు నీప్రతాపజవకీర్తిస్ఫూర్తిఁ గీర్తింపఁగాఁ
జతురాస్యుండును నోపఁ డన్యజనతాసాధ్యక్రియల్ నీవు
చేసితిగానన్ బతి గాననైన నిదె సంశ్లేషింతుఁ బాటింపుమా
ప్రతికారంబుగ నంచుఁ గౌగిటను సంభావించె వాయ్వర్భకున్. ॥131॥

ఉ. అందఱిలోన నిట్లు పవనాత్మజుఁ గూరిమి చేసి డాసి వా
ర్ధిం దరియించి రావణు వధించి మరుత్సుతుసూక్తి నుత్సవం
బొందినసీతఁ గైకొని యయోధ్యకు రాఘవుఁ డేఁగె నాశతా
నందుఁ డరుంధతీప్రభు ననంతమణిప్రభుఁ గాంచి యిట్లనున్. ॥132॥

శా. ప్రాణేశుం బెడఁబాసి ప్రాణ మెడలింపం బూనుసీతాసతిన్
బ్రాణాపేక్ష భరింపఁజేసినజగత్ప్రాణాత్మజున్ సర్వగీ
ర్వాణప్రస్తుతశౌర్యు వెండియు వినన్ వాంఛించుచున్నాఁడఁ ద
ద్వాణీదేవతఁ దత్కథానుగతిఁ జెందం జేయవే నావుడున్. ॥133॥

పంచచామరము. భగీరథోర్వరాధిరాట్తపఃప్రసన్నపన్నగ
స్రగూర్ధ్వమార్గనిర్గళత్తరంగిణీతరంగసం
ఘగర్భితార్భటీన్ వచఃప్రగల్భతావిభూతివా
సిగా దయాగరిష్ఠుఁ డవ్వసిష్ఠుఁ డప్పు డి ట్లనున్. ॥134॥

మ. అనఘాగ్రేసర! బ్రహ్మకైన నుతిసేయన్ రానిసంజీవరా
యనిచారిత్రము లే నుతింపఁగలనా? యైనన్ విదేహాత్మజా
వనమే కా కతఁ డాత్మ రామహితభావం బూని పెక్కండ్రం బ్రో
చినయాశ్చర్యకరప్రభావములు సంక్షేపంగాబుగాఁ దెల్పెదన్. ॥135॥

సీ. సౌహృదస్థితి విభీషణునియం దెఱిఁగించి పతిఁ జేర్చి స్థిరరాజ్యపదవిఁ గూర్చెఁ
బెద్దనిద్దురవోవుపెనుమూఁకల విశల్యకరణిఁ జెచ్చెర మేలుకన నొనర్చెఁ
గలనఁ గూలినరాముగారాబుతమ్మునిప్రాణముల్ క్రమ్మఱఁ బడయనేర్చెఁ
దనవాగమృతధార మొనయించి భరతేంద్రుగాఢశోకజ్వాల కడకుఁ జార్చెఁ
తే. గదనమునఁ బెక్కుదనుజులమనము లార్చె, మఱియుఁ దఱచైనమహిమముల్ దొరసి పేర్చె
బవనతనయుండు శ్రీరామభద్రభద్ర, దయకు నిజరూపమునకు భేదంబు లేమి. ॥136॥

క. హాయనకోటులు సను రా, మాయణకథ యనెడు హేమమాలికకు మహా
నాయకరత్నం బగురఘు, నాయకభటుమహిమవర్ణనల్ గావింపన్. ॥137॥

సీ. వినుము శతానంద! మును రాముఁ డంజనాసుతునిచే జానకీస్థితి యెఱింగి
దశకంధరజిగీష దక్షిణాంబుధియోర వీరవానరులతో విడిసియున్న
నది విని దుర్జయుం డగునిర్జరారాతి దుర్జాతిమంత్రులఁ గర్జ నుడుగ
దుర్మంత్ర మెఱిఁగింపఁ దొడఁగిన ధర్మార్థకామమోక్షములకుఁ గాని తెరువు
తే. పరవధూసంగమాపేక్ష పరవధూటి, మాత్ర మాసీత లోకైకమాత యామె
కెగ్గు గావించి చెడ నేల? యిమ్ము రామ, చంద్రునకు సీత నని విభీషణుఁడు దెలుప. ॥138॥

చ. అవిరళకావ్యగౌరవసమర్థతఁ జెందుకవీంద్రుమాట లొం
డువిధిఁ దలంచుచుం దనకఠోరపదాహతిఁ జూపఁ బూనుదు
ష్కవివలెఁ దామసీచరశిఖామణి తమ్మునిబుద్ధిమాట లొం
డువిధిఁ దలంచుచుం దనకఠోరపదాహతిఁ జూపె నేపునన్. ॥139॥

మ. ఘనకర్మానుగ మైనకాయమునకున్ గాలంబు పర్యాప్తిఁ జెం
దిన నంతఃకరణంబుతోఁ దగుగతిన్ దీపింపఁగాఁబోవుజీ
వునిలేవన్ సహితుం డతండు జముతావున్ జెందఁ గాలంబు డా
సిన పౌలస్త్యునివీడు వీడి పఱతెంచెన్ రామసేవార్థి యై. ॥140॥

ఉ. కాకులమూఁకలోఁ బెరిఁగి కమ్మనిక్రొవ్విరివేళ యైనచోఁ
గాకి కుహూకృతుల్ విని వగన్ బెగడించిన గుంపువాయుపుం
స్కోకిలముంబలెం దశముఖుం బెడఁబాసి విభీషణాసురుం
కడ రాఁ గనుంగొని దివేంద్రకుమారుఁడు సేనతో ననున్. ॥141॥

క. కంటిరె! కపు లదె మింటన్, వెంటన్ హితు లంట వచ్చు వీనిన్ దివిష
త్కంటకుని గెంటుఁ డంటకుఁ, గంటకతరు లూనువారిఁ గని యతఁ డనియెన్. ॥142॥

పంచచామరము. వలీముఖేందులార! మీకు బంధుఁడ మరుద్విష
త్కులీనుఁడన్ మలీమసాత్మకున్ దశాస్యుఁ బాసి ని
శ్చలప్రపత్తియుక్తి రామచంద్రుఁ జేరితిన్ మదా
విలత్వ మీరు సామిఁ జేరి విన్నవింపరే యనన్. ॥143॥

క. అక్కపు లక్కజ మెక్కెడు, రక్కసునుడివడువు నొడువ రవిసుతుఁ డదిరా!
యెక్కడిపని? యని రాముని, చక్కికిఁ జని మ్రొక్కి పటువచనరచన ననున్. ॥144॥

క. రావణునితమ్ముఁడఁట! బలు, కావరమున నున్నయన్నఁ గా దని మిమ్మున్
సేవింప వచ్చినాఁడఁట!, యీవింతలు వింటిరే నరేశ్వరతిలకా! ॥145॥

శా. భాషం గూర్పరు బుద్ధి బుద్ధిపటిమం బాటింప రుగ్రక్రియల్
దోషం బన్న నొకింతయుం దలఁప రెందుం దూషితస్వాంతు లీ
దోషాటుల్ బహువేషధారులు మదాంధుల్ వీరిఁ జిత్తంబులో
నీషన్మాత్రము నమ్మి చేకొనఁగరా దిక్ష్వాకువంశోత్తమా! ॥146॥

క. మార్తుఁ డని విన్నవించితి, వార్తల కెడ యేమి స్వామివారికి బుద్ధిన్
వర్తించినటు లొనర్చుటె, కర్తవ్యం బనిన జనకకన్యాధిపుఁడున్. ॥147॥

ఉ. చెంగటిమంత్రులం గని వచించెఁ గపీశ్వరులార! యన్నతో
డం గలహించి వచ్చెనొ దిటంబుగ సంధి ఘటింప వచ్చెనో
యింగిత మేమియో తెలియకే మన కీతని వీడనాడుటల్
సంగతిగా దెఱుంగ నగుజాడ లెఱిం గెఱిఁగింపుఁ డీ రనన్. ॥148॥

క. సుగ్రీవుఁ డనియె సీతిస, మగ్రత మన్నింప మమ్ము నడుగుటగా కా
ర్యాగ్రణి! మీ రెఱుఁగనికా, ర్యగ్రహణము లేమి యున్నవని పలికినచోన్. ॥149॥

సీ. శత్రుం డతనిగూర్చి మైత్రి చింత ఘటింపరా దని పల్కెఁ దారాసుతుండు
తఱిగానితఱి వచ్చు టరయంగ సంశయావసరుఁ డని జాంబవంతుఁ డనియెఁ
దగువానిఁ బంపి చిత్త మెఱుంగకయె తోడిఁ బడఁగూడ గడుసని నొడివె శరభుఁ
డదియె నిక్కము వీనిహృదయమర్మ మెఱుంగ దొరయు మే లనుచు మైందుఁడు వచించె
తే. నివ్విధంబునఁ దమతమయిచ్చ నెనసి, వచ్చు హెచ్చున వాక్రుచ్చువార్తలు విని
యార్తరక్షాపరాయణుం డాంజనేయుఁ, డన్నరేంద్రున కిటు లని విన్నవించె. ॥150॥

తే. అవధరింపుము శరణాగతార్తిహరణ!, మీప్రధానులపలుకు లేమియు శుభంబు
లనుసరింపమిఁ గార్యబాహ్యములు దోష, హేతువులు గాఁ దలంచెద నెట్టు లనిన. ॥151॥

మ. పరమర్మంబు లెఱుంగఁ గోరుకుమతుల్ ప్రాగ్రూపమే పూని వ
త్తురే? వేషాంతర మొందినం బలుకులు దుర్భావసద్భావముల్

పరిశీలింపఁగరాదె? లోఁ బ్రబలమా భావంబు నాకారవై
ఖరి మాటంగలఁడే? విధాతయు బలాత్కారంబునన్ రాఘవా! ||152||

ఉ. రావణుతోడ న న్నపుడె రాక్షసుఁ జంపుట సొం పటంచు సు
గ్రీవుఁడు తెల్పె రావణునికిల్బిష మీతనిఁ జెంది యున్నదే?
రావణుతమ్ముఁ గైకొనియె రాముఁడు దీనశరణ్యుఁ డన్నచో
దేవర కింతకంటెను బ్రతిష్ఠ మఱిం గలదే? జగంబునన్. ||153||

ఉ. ఆదశకంఠుసోదరుఁడ నౌదు భయార్తుఁడఁగల్ల నాయెడన్
లేదు దురుక్తి కాదు మరలింపక సామికి విన్నవింపరే
యాదృతి నింపరే యనఁగ నంగదుఁ డీతనిశత్రుఁ డంచు నా
హా! దయ లేక పల్కె శరణాగతభావము శత్రుభావమే? ||154||

సీ. వార్ధి దాఁటినమీఁద వచ్చెనేనియు శత్రుదేశంబు గాన సందియముఁ జెంది
యభయ మియ్యరటంచు నటు గాక ముందర నరుగుదెంచుట సదేశాగతుండు
దమయన్నక్రోధంబు దైత్యవంశవినాశ మెదుటిజయంబు నూహించి సమర
మొదవకమును వచ్చు టుచితకాలజ్ఞుండు గావున దేశంబు గాల మరియ

తే. కీతఁ డేతెంచె ననునీతి నీతి గాదు, కూహకము చేయ వచ్చినకుచ్చితుండు
దూత నంపిన హృదయరీతులు గొడువునె?, శరభమైందులనుడి కార్యసరణి గాదు. ||155||

ఉ. సా దుపకారి గోల గుణశాలి యితం డితఁ డాడుమాటలన్
భేద మొకింతయేని కనిపింపద యన్నకు బుద్ధి చెప్పినన్
గా దని తన్ను టందరెఱుఁగన్ వివరించఁగ సంశయించఁగా
రా దది గాక యాదనుజరత్నముచిత్తము నే నెఱుంగుదున్. ||156||

చ. చలమున రాక్షసక్షయము సల్పినయాసున న న్వధింపఁగాఁ
దలఁచినపజ్కికంఠునకు ధర్మము నామదికిన్ హితంబుగా
బలికినపుణ్యుఁ డీతనిస్వభావము ధర్మమయం బటంచు నేఁ
దెలిసితి నాఁటనుండి జగధీవర! సందియ మొంద నేటికిన్? ||157||

మ. కినుకన్ వాలి వధించి భానుజునిఁ గిష్కింధాపురిం బట్టభ
ద్రునిఁ గావించినరీతిఁ బజ్కిముఖునిం దూలించి లంకాపురం
బనపాయస్థితి నిత్తు రంచు నభయం బర్థించి రాఁబోలులే
మనలో నీఘనుఁ డున్న దానవులమర్మంబుల్ ప్రకాశం బగున్. ||158||

క. ఇరవుకొను తెరుపు దోఁచిన, వెరవునఁ దేవరకు విన్నవించితి నసినన్
దిరువడినుడిహరువిడి మది, బరువడి రఘువీరుఁ డనియె భానుజుతోడన్. ||159||

క. మ్రొక్కిన చేతులు గోయుట, రక్కొనునే మమ్మువంటిరాజుల యిందున్
దక్కక యభయం బిచ్చితి, గ్రక్కునఁ దొడితెమ్ము పొమ్ము రాక్షసరాజున్. ||160||

తే. అనిన సౌమిత్రి మైత్రి వాగాత్మమైత్రి
నెంత దెలిపిన వినఁడయ్యె నీశ్వరుండు
కార్యభాగంబు హృదయసంగతి యెఱింగి
విన్నవించిన వటుసూక్తి వినుటఁ జేసి. ||161||

క. ఇనతనుజాంగదజాంబవ, దనుజోక్తులు వినక ప్రియము లాడె నితఁడు మున్
దన కనినమాట వినియెన్, హనుమపయిని స్వామిప్రేమ మతిశయముగదా! ||162||

క. రామునినేమ మెఱుంగును, సామీరి సమీరసుతునిస్వాంత మెఱుంగున్
రాముం డితరేతరప్రియు, లామహితాత్మకులఁ బరుల కలనియె తెలియన్? ||163||

మ. కుటిలవిఘాతి యైనతనుఁ గూర్చి హితం బతఁ డాడకుండెఁబో
కటువగునోటు తద్గుణము గ్రాహ్యము సేయుటగాక చేసె నా
కట నుపకార మంచు సమయంబునఁ దెల్పి తదీయకార్యసం
ఘటన మొనర్చె వాయుజుఁ డకారణబాంధవుఁ డెంచి చూడఁగన్. ||164||

ఉ. ఇంచుక మాటమే లెఱిఁగి యెవ్వరు పల్కినపల్కులతోన్ నివా
రించి మహోపకార మొనరించె విభీషణుఁ గూర్చి పెద్దకై
యుంచినమంచిమాట పరమోద్ధవసంపద నింపకుండునే?
మంచిధరిత్రి విత్తిన సమంచితబీజము రిత్తవోవునే? ॥165॥

తే. ఈవిధంబునఁ బతిపల్కు నినకుమారుఁ
డచ్చెరువు గాంచి నుతియించి యపుడె పోయి
యావిభీషణుఁ దోడ్తేర నధికభక్తి
నతఁడు సాష్టాంగ మెరఁగి యి ట్లని నుతించె. ॥166॥

క. కాకుత్స్థతిలక! హతనత, శోకా! వీరాధివీర! శుభదాకారా!
రాకేందువదన! కరుణా, లోకశ్రీరామ! సుకృతలోకవిహారా! ॥167॥

క. నీవే దిక్కని వచ్చితి, దేవా! నీకంటె నన్యదేవత నెఱుఁగన్
సేవకుఁడఁ బ్రోవు మని నుతి, గావించిన రాముఁ డతనిఁ గౌఁగిట నుంచెన్. ॥168॥

మ. ఇనపుత్రాదు లవగ్రహప్రకృతిఁ గీ డెంచంగ నాత్మీయమం
త్రనిరూఢిం దెరలించి రామఘనరారాజత్కృపాంచద్విలో
కనవృష్టిం బరితుష్టుఁ జేసి మఱి లంకారాజ్యపట్టాభిషే
చనసౌఖ్యం బొసఁగెన్ విభీషణునకున్ సామీరి సామాన్యుఁడే. ॥169॥

సీ. శక్తిత్రయాంగపంచకషడ్గుణారూఢఫణితిమంత్రము దెల్పుపట్ల మంత్రి
పనిచిన నెటువంటిపనియైన వంచింప కెలమిఁ గావించుతావులను భృత్యుఁ
డేల చింతిల నంచు జాలి గ్రమ్మినకూర్మిఁ బ్రకటించువేళల బాంధవుండు
మాటపొంది కెఱింగి మనసులోనె మెలంగి యింపొందుకఱుదుల నిష్టసఖుఁడు
తే. ప్రస్తుతు లొనర్చుచోటుల బట్టుసుకవి
తోడువినయంబు గనునెడఁ దోడుసుతుఁడు
తాన యై రామవిభునిచిత్తంబు వడసె
గాడ్పుకొమరుండు పతి కేడుగడయుఁ గాఁడె? ॥170॥

చ. బలమున నీతి బుద్ధి మృదుభావమునన్ సరసోక్తి నెల్లవి
ద్యల బహుకార్యనిర్వహణతాగతి సత్యవివేకకీర్తులన్
బలియుఁడు గాన మెప్పొసఁగె భర్తకు మారుతి యిట్టు లన్నిటన్
మెలకువ లేకయున్నఁ దరమే! నరనాథులకొల్వు సేయఁగన్. ॥171॥

తే. విను శతానంద! రామభూవిభునికరుణ, యాంజనేయునితోడు లే కనువుపడని
జాడ నొడివిరి వల్మీకసంభవాదు, లగుటఁ బరిపాటిఁ దత్కథ లాలకింపు. ॥172॥

తే. అని వసిష్ఠుండు మఱియు నిట్లనియె నట్లు
దానవునిఁ గూర్చికొని రఘూద్వహుఁ డతండు
దెలుప మూనాళ్లు వార్థిఁ బ్రార్థించి పిదప
నలవు గుందించి మ్రొక్కిన నభయ మొసఁగె. ॥173॥

క. వారిధి సేతువు గట్టఁగ, నేరుచు నలుఁ డనిన ధారుణీపతి నలునిన్
గూరిచి పంపిన వానర, వీరులు తరుగిరు లొసంగ వెసఁగట్టునెడన్. ॥174॥

మ. మలయ ద్రోణ హిమాద్రి దుర్ధరకుభృ న్మంథాన వింధ్యాభిధా
చల నీలాచల హేమకూట నిషధ స్వర్ణాద్రి తారాదికా
చల శృంగంబు లసంఖ్యముల్ గొని వెసన్ సామీరి యేతెంచుఁ జే
తులఁ బార్శ్వంబుల వాలమం దురమునందున్ సందు లేకుండఁగన్. ॥175॥

మ. బహుభూజవ్రజరాజితక్షితిధరభ్రాజిష్ణుసర్వాంగుఁడై
బహురాజీవభవాండభాండకలనాభాస్వద్విరాడ్వైఖరిన్
బహుశాఖామృగకోటిలో హనుమ చూపట్టెం గపుల్ భారముల్
బహువారంబులు దెచ్చు టొక్కపరి లీలన్ దెచ్చుటల్ సాటిగన్. ॥176॥

మ. ప్రతిరోమంబున భూధరప్రతతులన్ బంధించి ఝుంఝూసమీ
రతిరస్కారమహోత్వరన్ నలునిఁ జేరన్ వచ్చునే హెచ్చుప
ర్వతపుందొంతులు పువ్వుబంతులొకొ మార్పం గొప్పగా నంచు దే
వత లీక్షింతురు వాయుజుండు గిరులన్ వారాశిఁ గట్టింపఁగన్. ||177||

వ. వెండియు నఖండగండోపలప్రకాండంబు లొంటి నంటి గెంటి నప్పుడు పొడము
చప్పుడు గొప్పయుఱుములచొప్పున గుప్పుగుప్పునం బడుపిడుగులవడిం బెడగడరు
రవళిం దవులనవులనవులగుహాకుమారశయాళుబిలేశయచయంబులు భయంపడి వెడలి
తడంబడు నెడలఁ గడలుకొను మినుకుమినుకుమనుగనగననిమణులఘృణులపెంపుశంప
లసొం పలరింప లలితఝురీపరంపర జలసంపాతసంపద నింప నిలింపపతివారువంబుల
తీరుల మెండుకొనుబలుకొండలతండంబులు తండోపతండంబులుగా దెచ్చుచు
నలున కిచ్చుచు నిదె తెచ్చెద నని వా క్రుచ్చుచుఁ దరువులబరువునఁ బొరలక పరు
వునఁ బఱతెంచుకపుల మెచ్చుచు నెదురు వచ్చుచుఁ గౌఁగిటఁ గ్రుచ్చుచు దిట్ట
తనంబునం బట్టి బలుగట్టు లట్టిట్టు వట్టి బిట్టెడలించుపట్టున బెట్టులికి చిత్తంబున
నెత్తినతత్తఱంబున నెత్తంబులపట్టున నెట్టినతమిం దమతమపతులతో నెత్తంబు
లాడువేడుకలు వీడి కొడెవయసువేల్పుసిబ్బెంపుగబ్బిగుబ్బెత లుబ్బు సెడి యబ్బుర
పడి నిబ్బరపువెఱనొగిలినవగల దిగులునం దగులు నూరుపుసెగలు బెళుకు గులు
కుకందొగలు చిఱుచెమ్మటలు గ్రమ్మిన నెమ్మోములు చెదరినమరువెలిసాములు గుబులు
కొనుమైతావులు కులు కెడలినమోపులు గడగడ వడఁకుతొడలు కడుదడఁబడియెడు
నడలు చెక్కులం బడుసరులు జాఱినపయ్యెదలు దాఱినపేరెదలు కొలఁదిగడచిన
సద్దులు కొదదీఱనిసుద్దులును గలిగి యయ్యెడ నడుగు లిడఁగూడక భయగూఢ
వ్రీడ లై ప్రౌఢాంగనలు క్రీడల గాఢాలింగనంబునం బొరసినసరససుఖరసలహరి
రహిం గని యహిసురఖచరవరు లహితహాలాహలకోలాహలుం డగుతనుఁ గని
కొనియాడినం గనికరంబునం బయలుపడకుండుదురె పొండని కొండదిగునంత
వడి యూరక వసియించుచు వియచ్చరు లిచ్చుమచ్చికదీవన లాలించుచు
వారి నుపలాలించుచు గొప్పకొండ లుప్పరం బొరయ మీటుచు మీటి మీఁదికిం
దాఁటుచు దాఁటి వాటీనికరంబులో మాటుచు వింటి నంటినతెఱగంటిదొరలకుం
జాటుచు నుదగ్రభుజార్గళనిరర్గళబలోదగ్రపలాశనప్రాణానిలగ్రసనవ్యసనశ్వస
నోల్లసనజాగ్రుల్లూమాగ్రలోమగ్రంథితవసుంధరాధరవారంబులు బహువారంబు
లకు భారంబులుగా దూరంబు లరుగ నెఱుఁగనికపులయెదుర నిడి సనుచుఁ దరు
లు గిరులు గలదెసలు గనుచు నెట్టిగట్టు నైన సునాయాసంబునఁ గొనుచు బలు
త్రిప్పట నెప్పటి చొప్పు దప్పి దప్పి గ్రమ్మి పడిన యడవిద్రిమ్మరుల రమ్మని నిజభుజ
శిరఃకరకక్షవక్షస్కంధాద్యవయవసంధులు సంధించిన ధరాధరవితానంబులఁ గల
కొనలకానలఫలంబులుఁ జల్లనిదొనలజలంబులు నిరూపించి యక్కడి కెక్కించుకొన
నక్కపికోటు లక్కడక్కడఁ గ్రిక్కిఱిసినతరువుల కెక్కి మిక్కిలియగు తేనియలఁ
జొక్కి ఫలంబులు మెక్కి బడలికలు దక్కి పెక్కుభంగులం దనమక్కువఁ బేర్కొని
కడలిచక్కి నొక్కండునుం జిక్కక కొండలు డిగ్గనుఱికి యూరక చనక చన శంకిం
చిన వలసిన గరులు లంకించికొనుండని తాఁ దెచ్చినవి యొసంగుచు నాకడం బగలిం
చుఢాక నెసంగుచు బహుమహీభృన్నివహంబులు మస్తంబున దొంతులిడి హస్తం
బునం బట్టకయే విద్దెంబు చూపుకోపున భూపతుల మెప్పించుచు మునిదేవవిహార
యోగ్యవనపర్వతాదులఁ దప్పించుచుఁ దక్కినవి భారవహుల కొప్పించుచుఁ
బుడమినలుగడలు చలింప దెప్పరంబుగఁ గుప్పించుచుఁ గప్పుజిగి యొప్పు గప్పి
కొనుమలలశృంగంబులు హాటకకుధురకూటంబులు శ్వేతగిరిశిఖరంబులు దెచ్చుతఱి
నవ్వేలుంగులు ముువ్వేలుంగులు కనుంగగు టెఱింగించుతెఱం గవధరించుదు వివిధ
నినోదంబులఁ జరించుచు బహుగోత్రోద్ధరణనిపుణుండై మహారాజుతేజంబున
భ్రాజితాగమశాఖాకరుండై ద్విజేంద్రుచందంబున రామాలింగితాంగుండై భుజంగు
రంగున నమందసంచరణాంచితుండై కుక్షింభరితెఱంగున దీర్ఘతరశృంగసంగతుండై
భాగ్యవంతువంతున హరిబలసమన్వితుండై యాఖండలుమెండున నదీనపథావలోకి
యై యభిమానిపూనిక సమవిషమవృత్తప్రస్తరోద్ధరణచణుండై సుకవిహవణికఁ
గామప్రచారానుసారియై సోముగోమున నక్కపిచక్రవర్తి యెక్కడఁ జూచినం

దానయై కపిబలంబునకు బలంబుం బ్రాపునుం జూపుచు సకలసుకృతహేతు వగు
సేతువు నలునిచేతం గట్టించె నట్టియెడ. ॥178॥

శా. అక్షద్వేషణుఁ డీవిధంబునఁ ద్రిలోకాశ్చర్యధుర్యక్రియా
చక్షుం డయ్యు హరిత్వముందనకు సార్థంబయ్యె నా రామచం
ద్రక్షోణీంద్రునిమేనఁ బూని సురగోత్రస్వామిపై వాసరా
ధ్యక్షుండుండుట గానుపింపఁ జనియెన్ దైత్యేంద్రు బల్ వీటిపై. ॥179॥

శా. ఆమీఁదన్ నిజవంశజుల్ ధృతిధనప్రాప్తేచ్ఛ నీక్షింప సం
గ్రామక్ష్మాతలదుర్గ కుగ్రతరగర్జం గోయుధూమ్రాక్షర
క్షోమేషంబు నడంచి తద్రుధిర మచ్చోఁ గాల్వలై పాఱఁగా
రామోర్వీవరశేవధిం గనియె శౌర్యశ్రీ నతం డుబ్బుచున్. ॥180॥

ఉ. శోణితపంకిలక్షితి కుసుంభరసార్ద్రవితర్దిగా నిజా
క్షీణమహోగ్నిసాక్షి బుధశేఖరు లుత్సవ మొంద నభ్రకం
ఖాణముఖప్రకంపను నకంపను నాతఁడు మిత్తితోడఁ గ
ల్యాణ మొనర్చె వానిబలప్రాణము లుంకువయై ప్రవర్తిలన్. ॥181॥

చ. పిదప రఘూద్వహాస్త్రముల భేదిలి నిల్చుట కప్పరేతరా
ట్పదనము విస్మృతిం దెలియఁ జయ్యనఁ బొమ్మని పజ్కికంఠు బి
ట్టదలిచి రొమ్ము ముష్టిహతి నట్టె పగిల్చిన వజ్రదంతికొ
మ్మదటున నూడి నేలఁబడె నాసరణిన్ ధృతిలక్ష్మి వెల్వడన్. ॥182॥

మ. రణరంగావశు రాముతమ్ము రజతగ్రావప్రకంపక్రియో
ల్బణదోశ్శక్తిఁ దెమల్పఁజాలమిఁ బ్రతాపశ్రీరహిన్ దానవా
గ్రణివక్త్రమ్ముల రక్తధార వెడలంగాఁ గ్రుమ్మి కొంపోయె నా
ఫణిరాజాంశజుస్వామిచెంతకు మరుద్బాలత్వమున్ జెందియున్. ॥183॥

మ. దనుజాధీశ్వరువీక్షణాళులకుఁ జెందన్ దుశ్శకంబైన కాం
చనసూనచ్ఛవి మించుచంచలత గాంచంబోనిక్రొమ్మించుపైఁ
గనిపించెన్ ఘనమంచు నెంచఁగను సంగ్రామంబునన్ రామచం
ద్రునిఁ దాల్చెన్ విమతార్తిఁ దెల్పు ప్రతిభానుశ్రీ నతం డొప్పఁగన్. ॥184॥

మ. వివిధప్రాణినికాయకంఠకుహరావిర్భూతరక్తారుణ
చ్ఛవిలీలం బెనుమంట లద్రిచరహృత్సంప్రాప్తవైర్యాటవిన్
దవులన్ దైత్యవరానుజాతకరముక్తంబై రుమాకాంతుపైఁ
గవియన్ శూలము మట్టుపెట్టె నగదంకారత్వమం దేర్పడన్. ॥185॥

మ. నలనీలాదిబలీముఖాస్యబిససూనంబుల్ శరోదారధా
రల దాఱన్ ఘనలీల గాఢతమ మూరం జేయ గ్రీష్మార్కని
స్తులతేజస్స్థితి మించి కాలుకడ కచ్చోఁ బంపె దేవాంతకున్
విలసద్దేవముదశ్రువర్షముల ప్రావృడ్వేళ రా గ్రమ్మఱన్. ॥186॥

మ. దశకంఠాపయశంబు గన్పడుగతిన్ దైత్యాంగనాత్మవ్య
ధావశతాలోకనకజ్జలంబు లమరీవక్షోజకస్తూరికా
విశదచ్ఛాయ నెసంగ ఘట్టితరథోద్వేలార్భటుల్ బెట్టుగాఁ
ద్రిశిరుం జంపె జముండు తల్పుగడియల్ దియ్యం దదాకర్ణనన్. ॥187॥

చ. ఖచరతఁ జెందియుం దశముఖప్రియసూతి యనీతిమై పలా
శిచరులు నాశుగాశనులఁ జిక్కులఁ బెట్టి మదాత్మజార్థ మై
యిచట వసించి రిట్టియడ రిందఱ కడ్డము చెందు టర్హమం
చచట వసించె నాఁదనువులందు పరాగము గ్రమ్మ వ్రాలినన్. ॥188॥

ఉ. బంధువు లీగతిం బడినపాటు గనుంగొని ప్రేమ నవ్విప
ద్బాంధవుఁ డచ్చభల్లపతిపంపున నప్పుడె హృజ్జనంబునన్
సింధువు లెల్లఁ దాటి గిరిఁ జేరి ధృతిన్ సరిఁబోలవచ్చు గ
ర్వాంధత మాన్చి తెచ్చి కృపనందులమందులు లేపె నందఱన్. ॥189॥

మ. బవరం బుత్సవ మస్త్రముల్ తృణము లాపన్నాసురక్షాతిలో
లవిహారంబు స్వభావ మంబుధులు కాల్వల్ దుర్ధరోదగ్రశై
లవరోత్పాటనపాటవంబు లవలీలన్ మానసోద్యన్మరు
జ్జవసంచారమ లంతియానము గణించన్ శక్యమే మారుతిన్. ||190||

చ. నగచరసాలజాలము కనత్పరిఘాయుధహస్తవృత్తి ను
గ్గుగ సమరాటవిం దగునికుంభమదేభము నొంచి పంచవ
క్త్రగరిమ చూపియుం బిదప దైత్యచమూకదళీవనంబులోఁ
దగిలినవేళ యూథపవిధంబు యథార్థము చేసె నెంతయున్. ||191||

చ. ఘనగతి నిల్చి పోరుదశకంఠుకుమారుఁడు క్రిందఁ క్రిందఁబా
యనిభుజగాంశ మొంద నతఁ డంబర మందఁగఁ జేసె నెంతవాఁ
డని సుర లెంచ నూర్ధ్వముగ నప్పరుఁ డేయుశరాళి హుంకృతిన్
జన జయ మిచ్చె రామనృపచంద్రునికమ్మనిఁ బూని పోరునన్. ||192||

ఉ. సూనునిపా టెఱింగి సురసూచన శేఖరుఁ డల్క శక్తి రా
మానుజు మూర్ఛ ముంచ నృపుడాఁ డార్తిఁ గనుంగొని వానరాళికిన్
బ్రాణములిచ్చిన ట్లతిరయంబునఁ దమ్మునిప్రాణ మిచ్చి నా
ప్రాణము నిల్పమే ఘనకృపావని! పావని! యంచుఁ బల్కినన్. ||193||

సీ. శివునిచేఁ దలకుఁ బాసియు మానిపోనిపద్మోద్భవుం డిఁక నాయు వొల్లడేని
యస్తమించియు నట్టె యడఁగనిరవి పునస్సంచార మెనయఁ గాంక్షించఁడేని
బడబాగ్నిచేఁ గ్రోలఁబడియు నింకనివార్ధి గాంభీర్యము వహింపఁ గడఁగదేని
ధనువయ్యు వంక చెందని కుందనపుగట్టు భూభారము భరింపఁ బూనదేని
తే. మనసుమిత్రాత్మజుఁడు మూర్ఛ మునిఁగి మరల, లేవకుండెడు నింతేల సేవకునకుఁ
గలబలోద్వృత్తి మీ రెఱుంగరె యటంచుఁ, బతికి నతి చేసి ద్రోణాద్రి కతఁడు గదలె. ||194||

క. దేహద్యుతు లెల్లెడలఁ ద, మోహృతి ఘటియింప వేల్పుమూఁకలు పరమో
త్సాహము గన విపినాచల, వాహిన్యంబుధులు గనుచు వడిఁ జనువేళన్. ||195||

మ. అమరుల్ దైవవనప్రసూనసురభివ్యాసంగభృంగాంగనా
వళి నెత్తావులఁ బిల్వఁబక్వఫలదీవ్యత్కాంతి బాలార్కుతోఁ
దులదూఁగన్ శుకశారికాదివిహగస్తోమధ్వనిన్ బైలు మా
ర్వలుకన్ గృత్రిమతాపసాశ్రమము తత్ప్రాంతంబునం దోఁచినన్. ||196||

క. మున్నడుతు నెన్నఁడున్ గన, నిన్నడుతెరువున వనం బిదెక్కడితెరువో
యిన్నేల సటలు? లేఁడే, యిన్నేల జటిందుఁ డడిగి యేఁగెద ననుచున్. ||197||

ఉ. అల్లన డిగ్గి యగ్గిరిచరాగ్రణిమొగ్గల నగ్గలించుబల్
మల్లెలవల్లులం బెరయుమావులతావులతావు లెల్లెడన్
జల్లుచుఁ జల్లగాడ్పులయుచక్కి వసించి సమాధినిష్ఠమై
నుల్లము నిల్చికొన్నమునియుంబలె నున్నయొకండు గన్పడన్. ||198||

ఉ. నిక్కము మౌనిగా వగచి నెక్కొనుదాహము దక్క మంచినీ
రెక్కడఁ గల్గదే? యన వహించిన కైతవనిష్ఠ దెచ్చుకో
ల్మక్కువఁ బెక్కువాక్కుల విలంబము చేసి పొసంగకున్నచో
నక్కుటిలుం డొకానొకజలాశయ మక్కడిచక్కిఁ జూపినన్. ||199||

మకరీశాపవిమోచనము

మ. అమరీరత్నము శాపయుక్తి మకరిత్వావాప్తిఁ జెందం దదం
గములక్కామిని పూని యొండుకడ కేఁగన్ లేక తత్పూర్వవే
షముఁ బ్రాపించఁ దలంచి వచ్చినదొ! నాఁ జక్రాంగచక్రాళినీ
కుముదాబ్జాదులఁ బొంకమై తగుకొలంకుం గాంచి తోయస్పృహన్. ||200||

మ. పదశోణాంబుజదీప్తిహీరమణి సోపానాళిఁ బ్రాఁగెంపుసం
పదనింపన్ నునునాఁచుఁ బాసి చనఁ బైఁపై ద్రోచి నాడీప్రభే
దదశన్ లోనమృతంబు గాంచుయతిచందం బొప్ప నెత్తావిఁ జొ
క్క దృగబ్జంబులు తత్సరోజ్జములమాడ్కిం బూన నీరాసఁగన్. ||201||

ఉ. ఆనినదంబు మోక్షవివశాత్ముఁడు దక్షిణకర్ణదీర్ఘఘం
టానినదంబురీతి విని నానెగు లింక హరింపవే దయా
ధీన యటంచు జక్కవలదీనరవంబునఁ దెల్పి మ్రొక్కఁగా
బూనెనొ! నాఁగ నక్రి కవిపుంగవుపాదము పట్టెఁ బట్టినన్. ||202||

శా. ఏభాగ్యంబు ద్విజత్వ మొంది పరహింసేచ్ఛాచరత్సత్వలీ
లాభివ్యాప్తి వహించు టంచు గడద్రోయం బోలు నాదంతరే
ఖాభంగం బొనరించి తద్రహితభాగం బొంద వేలా? రస
జ్ఞాభిఖ్యం దగునీకు నన్ కరణి జిహ్వానాడియున్ ద్రెంచినన్. ||203||

చ. అడఁగఁగ మ్రింగఁబూన నసదైదవకీల లతాగృహంబులో
నడరెడులీలఁ దజ్జరఠ మట్టి సొరన్ దన కెల్లఁ దక్కఁబో
యెడుకడి గాదు నా కనఁగ నెమ్ములు ప్రేవులతం డగల్ప బె
గ్గడిలి భరింపరానివెత గ్రమినతోన విషంబు ద్రావినన్. ||204||

ఉ. తొట్టిననీటి కడ్డముగ ద్రొబ్బినప్రేవులముద్దమట్టిచేఁ
బెట్టినపొట్టివేలుపుగఁ బెన్గడుపున్ ఖురళిన్ క్షుధాఖ్యకున్
బట్టగుజెట్టిగొట్టి మయిఁ బాటిలునెత్తురుచెమ్మమట్టితో
నట్టె కడిందిజెట్టివలె నాతఁడు వేల్పడ నక్రి యంతలోన్. ||205||

సీ. సరిప్రొద్దుకడ నెట్లు మెఱుఁగెక్కెఁ బరిపూర్ణచంద్రబింబముతోడ సారసములు
ఘన మెందుఁ గన మెట్లు గనుపట్టె శిఖిపించకలనతో మీఁఱుక్రొక్కారుమెఱుఁగు?
పండువెన్నెల గాయుపట్ల నెట్లు స్రవింప కందమై చందురా లతిశయించె?
నరుణకాంతివిలాస మలవొందు నెలవందు నడఁగ కెట్లు రహించె నుడుగణంబు?
తే. లని మహాద్భుతగతి మించ నర్హమైన, మొగము కన్నులు కొప్పు మై నగవు చెక్కు
లడుగులు నఖంబు లఖిలమోహనత నినుప, నమ్మకరి యప్పు డొకముద్దుగుమ్మ యయ్యె. ||206||

చ. అమితదినంబు లాసరసియందె వసించుటఁ జేసి తద్విలా
సములె ఘటిల్లెనో యనఁగ జక్కవచన్నులు కల్వకన్నులున్
భ్రమరశిరోరుహంబులు తరంగవళుల్ బిసబాహు లొప్పఁగాఁ
గొమిరె చెలంగె రాహుముఖగోళము వాసినచంద్రరేఖ నాన్. ||207||

సీ. అరజాఱుపయ్యంటచెరఁగు వెన్కకుఁ దీసి బిగియ ముంగటిమీఁద బెరయఁ జెక్కి
కరకంకణశ్రేణి కదియ ముత్తెపుఁగుట్టుఱవిక కైముంజేతికవల ద్రొబ్బి
యలిక మంటెడుముంగురులకెంపుబుగడలు చెవిచాయకడకొనఁ దవుల దువ్వి
మొదటిరూపము గన్నమురివంపుచెలువంపుగరువతనంబు మౌగ్ధ్యమున మాటి
తే. యడుగులట మెట్టకెందమ్మి లడరఁజేయ, నొయ్యనొయ్యన వచ్చి యాయ్యపాద
ములు నిరీక్షోత్పలములఁబూజలు ఘటించి, కరములు మొగిడ్చి వినయోక్తిఁ గలికి వలికె. ||208||

మ. జయ సంసారమహాంధకారతరణీ! సౌవర్ణభూభృద్ఘృణీ!
జయ నానాగమతత్త్వభవ్యసరణీ! సద్భక్తచింతామణీ!
జయ దుష్టాసురజీవమారుతఫణీ! చంచత్ప్రతాపారణీ!
జయ సాధూత్తమచిత్తవారణసృణీ! శాఖామృగగ్రామణీ! ||209||

కందగర్భితశార్దూలవిక్రీడితము. నీ కే మ్రొక్కెదఁ బ్రోవు మున్నతకృపానిర్మాణదివ్యత్కటా
క్షా! కాకుత్స్థకులాగ్రగణ్యకరుణాకల్పా! యనల్పవ్రతా!
పాకారిప్రముఖస్తుతప్రతిభ! దుర్భావాక్షశిక్షైకద
క్షా! కోకాప్తరుచిప్రకార! గుణనిస్తారా! సమీరాత్మజా! ||210||

ఉ. ఎవ్వఁడు వార్ధితోడఁ దరియించె భవాంబుధి రామముద్రతో
నెవ్వఁడు యోగముద్ర ధరియించె నిశాచరరాట్పురంబుతో

నెవ్వడు కొంచెపుంబురి దహించి రహించె యశోవిభూతిచే
నవ్విబుధాగ్రగణ్యు నిను నార్తశరణ్యు భజింతు పావనీ! ॥211॥

చ. జడగతికొగ్గి పంకమున సగ్గి దరాతిశయస్థితిన్ బ్రియం
పడి వడిసుళ్లఁ బె ల్లడరి భంగము వాయక యింతకాల మేఁ
బడినయవస్థ నీకరుణఁ బాసి నిమేషములో నిజాకృతిం
బడసితి నీవిచిత్రమహిమం బిఁక నే మని నే నుతించెదన్. ॥212॥

మ. అమృతోత్పాదికి నీరు చూపునటు లయ్యా! నీకు నే నొక్కకార్యము
సూచించెదఁ గాలనేమి కుహనాధ్యానస్థుఁ డై దుష్టస
త్త్వముతోఁ దానును బోనియాసరసిఁ జెందం జేసి మి మ్మిట్టిక
ష్టమతిం గెల్చి ప్రయాణమందుఁ డన నక్షద్వేషణుం డి ట్లనున్. ॥213॥

క. కరివైరిమధ్య! నీవు మ, కరివైఖరి మొదటఁ బొలిచి క్రమ్మఱ బింబా
ధర వై గనిపించుట క, చ్చెరువయ్యెడు నొడుపు మనినఁ జెలి యి ట్లనియెన్. ॥214॥

ధాన్యమాలి తనశాపవృత్తాంతమును హనుమంతునకుఁ జెప్పుట

మ. కరుణాసాగర! నాయుదంత మరయంగా వింత రంభోర్వశీ
హరిణీముఖ్యసురాంగనల్ చెలులుగా యజ్వల్ మహాఘోరసం
గరముక్తాంగులు మేటికాముకులు గా గానాదివిద్యాసము
త్కరసంచాలిని ధాన్యమాలిని యనంగా మించుదివ్యాంగనన్. ॥215॥

క. కైలాసంబునఁ గంఠే, కాలుం డొకనాఁడు ప్రమథగణములతోఁ బే
రోలగి మున్నెడ నేనా, మేళముతో నేఁగి మ్రొక్కి మృడునియనుజ్ఞన్. ॥216॥

సీ. కామసింహము గెల్వఁగల బిరు దనఁగ సింగపుతలాటపుసీలికాసె యెసఁగ
నడ లభ్యసింపఁ జేరెడునంచకవఁ బోలి యిరువంక ధవళచామరము లొలయ
నలికరేఖకుఁ బోల కళుకుక్రొన్నెలలీల నెలవంకబావిలీ చలనమంద
నంగముల్ లోకమోహనము లంచు గణించుగరిమ శబ్దకళాసికలు చెలంగ
తే. హొయలు కప్రముసిరములయొఱపుతిరుపు
లాగు మైసరిబెళుకుపల్లటియుఁ గులుక
జక్కిణి నటించి నను మెచ్చి శంభుఁ డిచ్చె
మానికవిమాన మొక్కటి వానరేంద్ర! ॥217॥

ఆ. ఆవిమాన మెక్కి జీవి మానక మేని
తావు లన్నిదిశల నావరింప
సుచితగతుల మెలఁగు చొక్కనాఁ డీజలా
శయమునందుఁ గేళి సలుపువేళ. ॥218॥

క. రెండునయనములు మొగిచి ప్ర, చండతపోనిష్ఠ నుండుశాండిల్యమునీం
ద్రుండు జలరవము దనచెవి, నిండినఁ గను దెఱచి చూచి నివ్వెఱ దవులన్. ॥219॥

సీ. చరణముల్ గన రక్తి సంధిల్లెఁ బ్రపదంబు లింతగాంచినఁ గ్రియ లెల్ల మఱిఁగె
జంఘ లన్వేషింప శరధినిమ్నత మానె మిహి తొడల్ చూడ లో మెత్తవడియెఁ
బిఱుఁదు గన్గొన్న నిబ్బరపుటబ్బుర మబ్బెఁ గౌను చూచినఁ దాల్మి లేనిదయ్యె
నాభి వీక్షింప డెందపుఁదమ్మి సుడివడె నా రరసిన హరిధ్యాన ముడిఁగె
తే. వలిచనుంగవ దృష్టింప బలిసె మేలు
మొగము దర్శింపఁ గళ రేఁగె సొగసుకప్పుఁ
గొప్పుఁ దిలకింప బలుతమి గప్పుకొనియె
జటిలచక్రేశ్వరునకు నాశ్చర్యముగను. ॥220॥

ఉ. చూచినచూపు ద్రిప్పుకొనుచొ ప్పతఁ డప్పుడు గానకున్నచో
నాచిగురాకుబాకుతురకాయన కో యని యార్చి జాజినే

రాచెయిఁ బూచి వైచె మునిచంద్రుని చిత్తము వ్రయ్య నంతలో
రాచిలుకల్ రొతల్ గులుకురాయిడితెమ్మెరదొమ్మి గ్రమ్మెనన్. ||221||

తే. జపతపంబులు చాలించి శాంతి డించి
తమకమున లేచి యడుగులు తడఁబడంగ
వడి నిగుడ మేను పులకింప వచ్చి నిలిచి
పలికెఁ బలుకుల నునుఁదొట్రుపాటు గదుర. ||222||

మ. అడుగుల్ కెంజిగికుంకుమంబు ధర కియ్యన్ మేను బై లెల్లఁ బు
త్తడిసేయన్ నునుచూపు లెల్లెడల నిద్దాకల్వపూమేలుక
ట్లడరింపన్ నడయాడుమించువలె నొయ్యారంపులేఁబ్రాయపుం
బడుచా! మించఁ జరించఁ గాంచి భరియింపంజాల మన్నింపవే! ||223||

ఉ. నీముఖపూర్ణచంద్రకళ నిండిన మోహతమంబు గ్రమ్మె నీ
మైమెఱుఁ గావరింప నియమంపుమయూరము చిక్కె నీవళి
స్తోమతరంగముల్ వెలయఁ దోరపుఁ గాఁక జనించె నీదృగ
భ్రామితలీలచే ధృతిమదాళి చలించె నిదేమె? కోమలీ! ||224||

చ. ఎలనగ వంకురింప మొగ మెత్తి కనుంగొనరాదొ మేనఁ గ్రొం
బులక లెసంగఁ బై నొరఁగి పొంకపుఁజన్మొన లుచ్చిపాఱఁ గౌ
గిలి దయసేయరాదొ విడికెంపులకెంపు నడంపుమోవితే
నెల వడ దేర్పరాదొ దమి నిల్పఁగరాదొ వధూటి! నాయెడన్. ||225||

క. ఇప్పు డొకమాట చెప్పవె, తప్పక యోయొప్పులాఁడి తప్పునొడువులన్
నొప్పించెదొ నీమది రతి, కొప్పించెదొ నన్ను మరున కొప్పించెదవో. ||226||

క. అని తనఘనవర్తనమున, కనుచిత మగుపలుకునమ్మునిమూర్ధ
న్యుని(గనుఁగొని వినయము నయ, మెనయ నిజం బావహిల్ల నే నిటులంటిన్. ||227||

తే. అమ్మ నేఁ జెల్ల మునినాగ మిమ్ముఁవంటి
పెదలకు నింతవలవంత పెరిమ యగునె?
యల్పసుఖ మింతె యింత లేదనక యింత
పాలుమాలినఁ దప మెల్లఁ దూలిపోదె? ||228||

శా. అంతర్నాదసుఖంబుకంటె ఘనమే? యయ్యో! రణత్కంకణా
క్రాంతక్వాణధురీణనూపురమణీకాంచీరవప్రస్ఫుర
త్కాంతాకంతురణోజ్వలన్మణిత మాకర్ణింప నేలయ్యా? వి
భ్రాంతిం జెందెద రింతమాత్రకె మునీంద్రా! యన్న నాతం డనున్. ||229||

సీ. సుదతి! నీనెమ్మోము చూచినంతనె కల్గె ద్విజరాజదర్శనోద్వేలఫలము
కలికి! నీచిఱునవ్వు గనినయంత ఘటిల్లెఁ జంద్రికావిభవవీక్షాఫలంబు
వనిత! నీమోవి గాంచినయంత జేకూరె నరుణబింబాలోకనాతిఫలము
చెలువ! నీకంఠ మీక్షించినంతఁ బొసంగెఁ బరమశంఖనిరీక్షఁ బ్రబలుఫలము
తే. అతివ! నీయారు దర్శించినంత దొరకె నీలవర్ణవిలోకనిర్నిద్రఫలము
తరుణి! మఱియింతకంటెను దపము చేసి, యేను బ్రాపింపఁగలఫలం బేమి చెపుమ? ||230||

క. వాతెఱ ఫలంబు చెక్కులు, నాతిరొ! లవలీదళములు నాభి సర మురో
జాతములు గిరులు నై తగ, నేతెఱఁగునఁ దపసి వదలు నిన్నియుఁ గనియున్. ||231||

ఉ. అట్టిటు మాటలాడి విరహాంబుధి ముంచక నన్ను నీదుచ
న్గట్టులఁ జేర్చుకొమ్మనుచు గ్రక్కునఁ బైఁబడి రా జటీంద్ర! హా!
ముట్టకు మే రజస్వలను మూఁడుదినంబులదాఁకఁ దాళుకొ
మ్మెట్టులనైన మీఁద ఘటియించెద నీపదసేవ నావుడున్. ||232||

క. మొగ మింతై వగవింతై, తగవు దలఁచి నిలిచి యెటులు దమి నిలుపుదునే?
మగువా! మూడుదినంబులు, దగవా? ఖగవాహసుతునిధాటికిఁ ద్రోయన్. ||233||

చ. అలరుకటారిమన్నెదొరయాయుధశాల సమీర మల్లసం
కులఖురళీస్థలంబు మదకోకిలషట్పదరాజకీరమం
డలి బెడిదంపుమ్రోఁతలకొటారు వనం బెటులొంటి నిల్వఁగాఁ
గలఁ డొకబ్రాహ్మణుం డనక కామిని! యేమని పాసిపోయెదే? ||234||

ఉ. నీరహిఁ బల్కుచిల్కలకు నీనునుఁగొ ప్పన నొప్పుతేటికిన్
నీరుచిరాంగవాసనల నెక్కొనుగాలికిఁ గొంతయోర్చెద
న్వేరెవరాకుగాక తరుణీ దివసత్రయి సన్నఁ దానమై
మేర దలంచి రాఁ దగుసుమీ యని యమ్ముని యెట్టకేలకున్. ||235||

తే. ఒప్పుకొని వల్మఋను జెప్పి యొకవిధమున, నవలి కేఁగిన నతనిమోహంపుఁగొర్కి
కియ్యకొని వచ్చుదాననై యేను గంధ, మాదనాద్రికిఁ జనియున్న మౌని యచట. ||236||

మ. మరుక్రూరాస్త్రభయాప్తిఁ గుంజము సొరన్ మత్తాళి మల్లాతిదు
స్తరహల్లోహలశబ్దమం దడర సంతాపించి చూతంబు డా
య రటత్కోకిలపఙ్క్తి లాడ వెత సేయన్ నిల్వశంకించి వెం
బఱవిత్తై నలువంకలన్ ముని స్మరాపస్మారలోలాత్ముఁ డై. ||237||

మ. అడలన్ షట్పదఝంకృతుల్ దొరయునో యన్ భీతి నంకర్నద
శ్రమణం బొల్లఁడు వెన్నెలల్ వెలయు నన్ శంకన్ స్వనాసాగ్రదృ
ష్టి విరాజిల్లఁడు చంద్రు పే రెసఁగు నన్ చింతాస్థితిన్ రాజయో
గవిధం బూనఁడు గాడ్పుఁ బట్టఁడు మదాకారంబె చింతించుచున్. ||238||

ఉ. చందనగ్రంధవాహశిశుసంచలదంచితచూతపల్లవా
ప్తిం దగుకోకిలంబురొద బి ట్టడరన్ దనుఁ బిల్చెనో యటం
చందుల కేఁగి చూచి మరుఁ డంది వెసన్ జళిపించువాలురీ
తిం దిలకించి హా గుణవతీ! యిఁక నెప్పుడు పిల్తువే యనున్. ||239||

ఉ. కొ ప్పొకచేతఁ బట్టి తళుకున్ నునుఁజెక్కిలి నొక్కి తేనియల్
చిప్పిలు మోవి వంటఁ దగిలించుక సీత్కృతి నింపఁ గెంపులం
గప్పి కవుంగిలించుకొనుగాఢత మున్నుగ నీవి వీడగా
ముప్పిరిగొన్నమోహమున ముద్దియఁ గూడి సుఖించు టెన్నఁడో. ||240||

క. అని పలికినదే పలుకుచుఁ, జనినయెడకె చనుచుఁ గనినచెక్కియె గనుచున్
దినములు మూఁ డెటువలెఁ జను, ననువనటన్ మౌని దలఁక నమ్మొదటినిశన్. ||241||

చంద్రోదయవర్ణనము

సీ. నిశ చకోరద్విజనికరంబునకు నిడ్డ కెంపుటక్షతలపొన్నిన్నె యనఁగ
సమయబాలుఁడు వైవ నమరు క్రొంబచ్చెనఁ గడుమెచ్చుగొడుగుబొంగర మనంగ
గగనవాణీవధూకంఠభాగంబునఁ బొలుపుమీఱిన తాలిబొ ట్టనంగ
హరశిరోరుహసంగ యగుగంగలో నొప్పుకమనీయనవ్యకోకనద మనఁగ
తే. జంద్రుఁ డుదయించ వెన్నెలల్ జగతి మించ, నప్పు డప్పర్వతంబుపై నలరుతావి
బుగులుకొనునొక్కపచ్చరాజగతి నుండి, తాయిగా నేను గానంబు సేయువేళ. ||242||

ఉ. అచ్చటి కేఁగుదెంచినదశాననుఁ డంతయు నాలకించి యే
యచ్చరమచ్చెకంటియొ గదా! యని మెచ్చి మదగ్రభూమికిన్
వచ్చి జగత్త్రయిన్ గెలిచి వచ్చిననన్ విరివిల్తుఁ డమ్ములన్
గ్రుచ్చి జయించె నింకఁ గయికొ మ్మని నెట్టనఁ జెట్ట వట్టినన్. ||243||

తే. దీనమానస నై పరాధీన నగుట, యును రజస్వల ననియు నాతనికిఁ దెలుప
వేశ్య కెక్కడిపరతంత్రవృత్తి? యదియుఁ, గాక పుష్పిణి వగుట సౌఖ్యంబె యనుచు. ||244||

చ. బలిమి భుజామృణాళములు పట్టి పయంట దెమల్చి గబ్బిగు
బ్బ లలమి మోవికెంజిగురు పల్మొన లంటఁగ నజ్జునజ్జుగాఁ

బలుమఱు నొక్కి పేరురముపై మృదులాంగముఁ జేర్చి మోహ మ
గ్గలమయి యుక్కి నింగితము గాంచక మించి రమించి నొంచినన్. ॥245॥

తే. అంతలోపల నతికాయుఁ డనుకుమారుఁ
డుదయ మొందిన సుతుఁ గొంచు ముదముఁ జెంది
యతఁడు సనియెఁ ద్రిరాత్రంబు లైనఁ దాన
మేను గావించి మునిఁ జేర నేఁగుదేర. ॥246॥

ఉ. వాఁడినమేను నజ్జయినవాతెఱయున్ గడువిన్నఁబాటుతోఁ
గూడిన నెమ్మొగమ్ము దడరు న్నడ లంతకు మున్న తెల్పనా
జాడ యెఱింగి నెమ్మది పొసంగక రాగము కన్నులందుఁ దో
డ్తోడ నెసంగ నజ్జటిలధూర్జటి పల్కె రదాళి గీటుచున్. ॥247॥

ఉ. ఏను వరించియున్నతమి యించుక గాంచక కొంచ కెంచ కె
వ్వానికి జవ్వనం బొసఁగి వచ్చితివే? మఱుమాయలాఁడి! యే
హీనుఁడు నన్నుఁ గైకొన్న యింత యకృత్యము చేసె నయ్యయో!
యేనియమంబు వేశ్యకన నేటికిఁ జేసితిఁ? గాంక్ష నీయెడన్. ॥248॥

ఉ. చిత్తము వంచుటో హరి భజించుటొ బంధము లూడ్చ ధైర్యపుం
గత్తి భరించుటో నియతి గైకొని మించుటొ యాత్మఁ గాంచుటో
చిత్తజరోగముల్ పెనుచు నీ కసుమాలపుఁదోలుబొమ్మతో
హత్తుట లేమి? పొమ్మన కహమ్ములు మూఁడు వితా క్రమించితిన్. ॥249॥

తే. ఒకనితో మాటలాడి వేఱొకనిఁ గూడి
యొకనిమనసున నెంచి యొండొకని నొంచి
యెవ్వనికి మర్మ మీని మీ కెల్ల మొదలఁ
బుట్టఁగాఁ బుట్టినవి గావె యిట్టివగలు. ॥250॥

ఉ. కాయము చూత మన్న నతికష్టము నెమ్మది యన్న వక్రభా
వాయతనంబు మోహగుణ మన్నను జంచలచంచలాలతా
ప్రాయము గ్రామ్యధర్మసుఖ మన్నను స్వల్ప మనేకదోషనిం
దాయుత మింతె కాక కలదా? సుఖ మింతులయం దొకింతయున్. ॥251॥

శా. శీలక్ష్మాధరవజ్రధారలు దయాసింధూజ్జ్వలద్బాడబ
జ్వాలల్ లోభమృషాభిమానమదహింసాజన్మభూముల్ వృథా
కాలక్షేపవిధాదికారణలు జాగ్రత్కీర్తిబాలానిల
వ్యాళస్త్రీలు వివేకపాకసుకృతవ్యాపారసారంగశా
ర్దూలల్ కొమ్మలు వీరి నమ్ముదురె సాధుశ్రేష్ఠు లెప్పట్టునన్. ॥252॥

ఉ. కామిని! నిన్ను సాధనముగాఁ గొని కాముకకోటి గెల్చున
క్కామునిటెక్కెపుందెఱఁగుఁ గాంచి విచారము డించి నక్రి వై
యామెయిఁ బాసి యుండు మిల నేను వరించిన నిన్ను బల్మిమైఁ
గామశరార్తిఁ గైకొనినకష్టుఁడు కామినివంక నే చెడున్. ॥253॥

ఉ. తప్పదు పొమ్మటన్నఁ బరితాపము శాపముఁ గ్రమ్మఁ గన్నులన్
జిప్పిలుశోకబాష్పములచే జడదారికిఁ బాద్య మిచ్చి యీ
తప్పు ఘటిల్లె నక్కుటిలదైత్యబలాత్కృతివంక నింక నా
యెప్పటిరూప మెప్పుడు వహింపఁగలానొ వచింపరే యనన్. ॥254॥

ఉ. ఆమునిరాజు క్రమ్మఱ దయార్ద్రమతిన్ ననుఁ జూచి "సిద్ధసా
ధ్యామరయక్షకిన్నరముఖార్తితమోడహృతిక్రియామహో
ధాముఁడు వాయునందనుఁడు దాశరథిప్రియుఁ డిందు వచ్చి నీ
బాము హరించి పోవు" నని పల్కి చనెన్ వినవే గుణాంబుధీ! ॥255॥

ఉ. ఒక్కొకచోగదా మకరికోజ్జ్వలతల్ వహియింతు రెక్కడన్
జక్కెరబొమ్మలా గతి పొసంగక తాపసశాపసంగతిన్

గ్రక్కునఁ గోమలాంగ మఱి కర్కశదేహము గల్గె నంతలో
నెక్కడఁ బోయెనో గుణము లే నెఱుఁగన్ మకరిత్వ మొందితిన్. ॥256॥

శా. శాండిల్యుండు గణించినట్ల తెలిసెన్ స్వామీ! భవద్విక్రమా
ఖండప్రాభవ మాఁడుదానఁ బొగడంగా నేర నేఁబోయెదం
దండం బాశ్రితరక్షణప్రవణ! మీదాసిం దయాదృష్టిఁ జూ
డుండీ యంచు విమాన మెక్కుకొని వీడ్కొన్నం గపిస్వామియున్. ॥257॥

మ. తనలోఁ జేరి త్రిలోకభీకరమహాదర్పయినం బేర్చున
క్రిని జక్కాడినఁ దత్సరఃకమలభృంగీనాదసంపత్తి దీ
వన గావించి ప్రఫుల్లకైరవరజోవ్యాసక్తహేవాకమో
హనమందానిలయుక్తి గందవొడిమై కర్పింప మోదించుచున్. ॥258॥

తే. కపటమునివేషమున నున్నకాలనేమి, నపుడె వైవస్వతునివీటి కతిథిఁ జేసి
కహకహార్భటి నభ్రమార్గమున కెగసి, యతిజవంబున ద్రోణపర్వతముఁ జేరి. ॥259॥

మ. రతనంపుంజిగినించుకూటములు మీఱం జండవేదండవి
శ్రుతగంధర్వసమృద్ధి వర్ధిలఁ దృణజ్యోతిర్లతాదీపికా
తతి నల్వంకలఁ దోప సాను లిరవొందన్ గహ్వరన్ బొప్పఁగా
క్షితిభృత్సంజ్ఞ నిజంబు సేయుశిఖరిన్ గీర్తించె సౌమ్యస్థితిన్. ॥260॥

ఉ. ఓనగచక్రవర్తి! సుగుణోర్జితకీర్తి! జగద్ధితంబు రా
మానుజుప్రాణరక్షకుఁ ద్వదౌషధముల్ గనిపింపు మన్న స
న్మాన మెఱుంగ కగ్గిరి ప్రమత్తతఁ జెందెఁ గఠోరగహ్వరం
బూనెడుగట్టువాయులు మృదూక్తిస్వభావము పూన నేర్తురే. ॥261॥

వ. ఇత్తెఱంగున మొఱకుందనంబున సరకుగొనని కఱకుమలం జూఱుకుచుఱుకునం
గనుంగొని. ॥262॥

చ. అడరి ధరాధురంధరుల నందఱఁ దాల్చు మహాఫణీంద్రుఁడే
పుడమి సుమిత్రపట్టి యయి పుట్టి సురద్విషదగ్రగణ్యుచేఁ
బడి యటు లున్నవాఁ డతఁడు ప్రాణము లొందఁగ మందు లిమ్మటం
చడిగిన మేల్ దలంచికొనవైతి కృతఘ్నత భూధరాధమా! ॥263॥

సీ. పలుధాతురాగదంభమున నెప్పుడుఁ గిన్కచే బలె మో మెఱ్ఱ చేసికొనుట
పలుకూటములఁ గూడి పరవంశదహనసంపత్తి నొక్కకచోటఁ బ్రబ్బికొనుట
బహుగనుల్ గొనియు దుర్భరతచే ద్విరసనప్రాప్తి నెత్తములసొం పందుకొనుట
పాదంబు సాను లెప్పటికిఁ జెందిన శృంగమిషమున మిన్నంది మెండుకొనుట
తే. నీకు నైజంబు లివి యెల్ల నేఁ డడంతు, చూడు న న్నని పవమానసూనుఁ డడరి
చండదోర్దండలీల నక్కొండదండ, దండధరుఁ జెండుచండిశుదండి నిండి. ॥264॥

స్రగ్ధర. పంచాస్యధ్వానశంకన్ బ్రమదకరిఘటల్ పర్వు లెత్తం దటోర్విం
జంచద్విద్యాధరస్త్రీజనము పతులు మెచ్చన్ హఠాశ్లేషముల్ గ
ల్పించన్ దన్ బ్రోచువారిన్ బెదరి కుధరమే! పిల్చెనో నా గుహల్ ఘో
షించన్ గర్జించి తమ్మిం జెనయుకరిగతిన్ శ్రీహనూమంతుఁ డంతన్. ॥265॥

చ. పదహతిఁ జుట్లపాదములు భగ్నము లై చన మందరంబుచు
ట్టొదవినసర్పరాజుతెఱఁ గొప్పఁగ వాలము గట్టుచుట్టుఁ జు
ట్టి దిటవువాపుటన్ గిరి కడిందివెతం గనుబాష్పవైఖరిన్
బొదలి ఝురంబు లెల్లెడలఁ బోవఁ బెకల్చి వహించి పోవఁగన్. ॥266॥

శా. గంధర్వుల్ పదుమూఁడుకోటులు మహోగ్రక్రోధరక్తాస్యు లై
సింధూదగ్రగభీరఘోషముల నాక్షేపించి యిక్కొండ గ
ర్వాంధత్వమునఁ గొంచు నెం దరిగెదం చగ్గంధవాహాత్మజుం
గంధేభంబు నెదుర్చుదోమగమిజోకన్ వీఁకమైఁ దాఁకినన్. ॥267॥

మ. పదివేలర్కులరూపుఁ జూపెడు ప్రతాపస్ఫూర్తి వర్తిల్లఁ ద
న్మదజంబాల మడంచుఘోరకరచండవ్యాప్తి శస్త్రాదిగా
ఢదశోద్భూతతమిస్రముల్ విరియఁ గ్రీడన్ వాల మల్లార్చి పె
ల్లదరం గొంతులఁ జుట్టి మింటి కెగవేయన్ వారు భీతాత్ము లై. ||268||

చ. తునిసినకాలుచేతులును దొరపునెత్తుటఁ దోఁగుమేరులున్
ఘనపడతాడనంబుల వకావక లైన యురంబు లూని యో
వనచరనాథ! నన్ దొడర వచ్చిన నేరము గాచి కొండఁ గై
కొని చను మింక దీనులము కోపము నిల్పకు మంచు మ్రొక్కినన్. ||269||

ఉ. ఆదరదృష్టి వారిఁ గని యక్కపిరాజు భుజాగ్రపీఠిపైఁ
బాదుగ నిల్చుకొన్నగిరి భాసురసానుతటీచిరత్నర
త్నోదితకాంతు లంధతిమిరోద్ధతి మాన్చి పదంబు సూప రా
నాదట మాల్యవంతుఁడు దశాననుపంపున శౌర్యవంతుఁ డై. ||270||

క. మేటినిశాటులు దశశత, కోటులు గొలువంగఁ బరశుకుంతక్షురికా
ఝూటము మీటుగ నక్కపి, జూటునఁ గని ధాటి కెదిరి శూరతఁ బలికెన్. ||271||

శా. ఓరీ వానర! సత్వరంబు గల దం చూహించియో యిట్లు ప
ల్మారున్ మందులగట్టుఁ దెచ్చె దిఁకి నేలా పేర్మి నాముందరన్
బోరా దీశ్వరకేశవాదులకు నంభోరాశి నీశైలముం
బాఱన్ వైచినఁ బోవనిచ్చెదను నిన్ బ్రాణంబుతో నావుడున్. ||272||

శా. ఆరామక్షితినాథుబంటు నిడుతోఁ కల్లార్చి యేమంటివో
రీ రాత్రించర! గట్టుమా ఱిపుడు వార్ధిం దావకీయాంగ మే
పాఱన్ వైచెద బంటవై నిలువు నీపాలింటికాలుండ నే
నే రా యంచుఁ బ్రదీప్తపావకశిఖల్ నేత్రంబులం జూపినన్. ||273||

ఉ. బింకపు మాటలాడి వెఱపించి వనాటుఁడు పాఱఁజూచె రం
డింక నిశాటులార! చననియ్యక పట్టుడు గట్టుఁ డంచు ని
శ్శంకత మాల్యవంతుఁ డనఁ జక్రశరాసనముఖ్యసాధనా
లంకృతహస్తు లై కపిలలాముని దాఁకి సురారు లీసునన్. ||274||

శా. దేహచ్ఛాయలఁ జీఁకటుల్ బలియ నుద్రేకించి శస్త్రాస్త్రసం
దోహంబుల్ నిబిడంబుగాఁ గురిసి రోధోభేదిధిక్కారగ
ర్జాహుంకారము లంకురింపఁ గన లెచ్చన్ దీర్ఘవాలంబుచే
నాహేతిప్రముఖాయుధచ్ఛటలు మాయం జేసె యమ్మేటియున్. ||275||

సీ. విమతభుజాభుజంగమగర్వతమ మార్చుతఱిఁ బతంగవరప్రతాప మంది
యహితోత్తమాంగశృంగాదికముల గెల్చువేళ ధృతాశనిలీలఁ జెలంగి
పరనైకనాళీకబహుళహేతు లడంచునెడ ఘనప్రబలత్వ మెఱుకపఱిచి
విద్విషత్పురసముద్వేలలీలలు మాన్చుచోట నుగ్రసమగ్రధాటి నాటి
తే. మూఁక నెల్లను నిశ్శేషముగ వధించి, దండి చూపిన మాల్యవంతుండు గినిసి
కార్ముకమునారి సారించి ఖరశరములు, ఘనము నిర్ఘాతతతి నీనుకరణిఁ గురియ. ||276||

ఉ. అన్నియు వాలహస్తచటులానిలశక్తి శరాఖ్య నిక్క మొం
ద న్నడుమన్ దళించియు రణంబునఁ దార్క్ష్యుఁడు పాపతున్కఁ దాఁ
దన్నెడుచెన్నునన్ దనువుఁ దన్నిన మందులగట్టు కొన్న ని
ద్వన్నుతు గిట్టి బెట్టుగద వైవ నురస్స్థలి దాఁక నుగ్గుగాన్. ||277||

శా. చేశూలంబు దళించి వైచిన హుతాశజ్వాలికాభీల మై
రాశూరాగ్రణికేలఁ దట్టి దిగజాఱన్ ఖడ్గ మంకించి యా
కాశం బంటినమంట నొంటిముదిరాకాసిన్ సునాసీరము
ఖ్యాశాధీశులు మెచ్చఁ బార్ష్ణిహతి డయ్యం జేసెఁ గయ్యంబునన్. ||278||

శా. ఆలో మూర్ఛిలి తేఱి వైరిపయిరా నక్షారి తత్కంఠమున్
వాలాగ్రంబునఁ జుట్టి వార్ధి బడవైవం గూలి దుష్కీర్తిజం

బాలంబుంబలెఁ బంక మంగ మెనయన్ భంగంబునం దూలి పా
తాళద్వారముఁ బట్టి యట్టె సనియెన్ దర్శించుదివ్యుల్ నగన్. ||279||

శా. జేజేరాజులు పూలవానలు ప్రవర్షింపన్ మహోత్కర్షహ
ర్షాజేయుండయి యేఁగుదెంచి నిజబాహాగ్రాచలాధిత్యకా
భూజాతౌషధయుక్తి లక్ష్మణున సుస్ఫూర్తుల్ గనంజేసె న
య్యాజేయుం డనుజప్రదాయి యని డాయం బిల్చి నెయ్యంబునన్. ||280||

మ. రవివంశం బనుపైరు మత్సహజమూర్ఛాకుత్సితావగ్రహా
ప్తి వికాసం బఱివోవ నీవు ఘనరీతిన్ భీతిఁ బోకార్పఁ బూ
ర్వవిధిన్ వృద్ధి వహించె నింకఁ బ్రతికారం బేది? నాచిత్తమే
భవదాయత్త మటంచుఁ గౌగిటను సంభావించి దీవించినన్. ||281||

ఉ. అద్రిచరాధినాథులముదశ్రుజలంబులతో సుధాశిక
ల్పద్రుమపుష్పవర్షము లపారములై కురియన్ నిశాచరా
చ్ఛిద్రభుజాప్రతాపశిఖ శీతతఁ జెందఁ దదీయకీర్తిదీ
వృద్రుచిహంస మేఁగె దివియం దమరీశిఖినృత్యముం దగెన్. ||282||

సీ. పడియున్నసౌమిత్రిప్రాణంబు క్రమ్మఱఁ బూన్ప మందులు దేరఁబూనుమైత్రి
పూని వార్ధిద్వీపభూము లన్నియు దాఁటి క్షణములో గిరిఁ జేరఁ జనెడుజవము
చని మందు లోనఁగూర్పు మని వేఁడినను గొండ యాకున్నఁ బెకలించి యెత్తుకడిమి
యెత్తి తద్రక్షకు లెంద ఱడ్డము సొచ్చి దురము చేసిన వారిఁ దునుముతెగువ
తే. తునిమి తెరువున నేవిఘ్నమును బొరయక, వచ్చి బ్రతికించి యచ్చటివారిలోన
నొక్కరుం డయి గమకింప కున్నమహిమ, హనుమయెడఁ గాక యితరులయందు గలదె? ||283||

మ. సమరాభీలుఁ డతండు శైలము యథాస్థానంబునం దుంచఁగాఁ
గమియింపం దశకంఠుఁ డంపఁ బటుసంగ్రామస్పృహన్ స్థూలజం
ఘమహాదంష్ట్రమహోదరాద్యసురసంఘాతంబు మార్కొన్నచో
నమితాహంకృతి నవ్వి రాత్రిచరులారా! నిల్వుఁడం చుద్ధతిన్. ||284||

చ. శిరములు ద్రెంచి కంఠములు చించి కరంబులు ద్రుంచి శస్త్రముల్
శరములు నొంచి మించి నిమిషంబున సేన నడంచి యమ్మహో
దరముఖసైనికాగ్రణుల దక్షిణదిక్పతిఁ జూడఁ బంచి త
ద్గిరి నలచోట డించి చనుదెంచి రఘూద్వహుఁ గాంచి రంజిలన్. ||285||

సీ. వానరావళి కెల్ల వజ్రంపుఁగోటయై వలనొందె నెవ్వానివాలవల్లి
పరగు నెవ్వనిపెంపు పాతాళలంకేశముషితరాఘవబంధమోక్ష మగుచు
నెల్లవేల్పులకీర్తు లీక్షింప నెవ్వానిసామర్థ్యమున శతాంశంబుఁ బోల
వెవ్వానికనుదోయి కిసుమంత మశక మై కనిపించుఁ గఱకురక్కసికులంబు
తే. లట్టిజగజెట్టి గాడుపుపట్టి గట్టి
దిట్టతన మిట్టి దని మాటఁ బట్టుకొలువ
నెట్టివారికి బెట్టు నే నెట్టు లనఁగ
నెట్టుకొనువేడ్క విని శ్రోత యిట్టు లనియె. ||286||

క. పాతాళలంకరాక్షసు, చేతం బట్టువడి రెట్లు శ్రీరఘువర్యుల్
వాతూలసూతి యిరువుర, నేతెఱఁగున దెచ్చెఁ దెలుపవే యని యడుగన్. ||287||

మ. శరసంధారణ! ధారణప్రియమనస్సద్వాస! సద్వాసనా
సిరమాహృద్యశ! హృద్యశర్వనుతశ్రీసార! శ్రీసారసే
శ్వరతావాహన! వాహనప్రముఖతీవ్రత్యాగ! ప్రత్యాగమో
త్కరబృందారక! దారకత్వకృతయోధన్యాయ ధన్యాయనా! ||288||

క. సారంగహరణ మునిజన, సారంగఘనాంగ! జనకజాహృన్నలినీ
సారంగ! దశముఖాసుర, సారంగవిభంగకార్యశౌర్యమృగేంద్రా! ||289||

ఆశ్వాసాంతము

కవిరాజవిరాజితము. ప్రణుతసనందన! బంధురనందనపాలకనందననేత్రభిదా
చణ! శరపన్నగ! సాధువిపన్నగశక్ర! ప్రపన్నగణప్రమనా!
గణుతివికస్వర! కంధ్యధికస్వర! కంటకకస్వరధీశమనో
వ్రణపరిహార! కరప్రవిహారకరాజితహార! కళాచతురా! ||290||

గద్య. ఇది శ్రీమదంజనాతనయదయారసలసత్కటాక్షవీక్షామహత్వసంప్రాప్తకవిత్వవిద్యా
వధాన సగుణనిర్గుణధ్యానవాసనాభిధానమానసబిసపుష్ప పుష్పగిర్యప్పనార్య
కుమార సమాశ్రితబుధాచార గురుజనవిధేయ తిమ్మననామధేయప్రణీతంబైన సమీర
కుమారవిజయం బనుమహాప్రబంధంబునందు గుణవర్ణనంబును రామసుగ్రీవసంధానం
బును సముద్రలంఘనంబును సీతాసందర్శనంబును రావణసంభాషణంబును రఘువీర
దర్శనంబును రామచంద్రునకు విభీషణుం గానుపించుటయు సేతుబంధనంబును
ధూమ్రాక్షాదిరాక్షసశిక్షయు మకరిశాపమోక్షణంబును లక్ష్మణప్రాణదానంబును
నన్నది తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

చతుర్థాశ్వాసము

శ్రీధర! రుచిదూరితధా
రాధర! ధరణీసుతాదిరాజిసుధాధా
రాధర! పరమాదరధా
రాధర! ధైర్యాభిరామ! రఘుకులరామా! ॥1॥

తే. అవధరింపుము భూతదయాగరిష్ఠుఁ
డగువసిష్ఠుం డనియె గౌతమాత్మజునకు
విను శతానంద! యక్కపివీరుఁ డవల
సంఘటించినకార్య మాశ్చర్యముగను. ॥2॥

ఉ. రావణుఁ డాంజనేయునిపరాక్రమమున్ రఘురాముఘోరబా
ణావళియుం దలంచి భయ మంది నిజాన్వయవాశ మెంచి చిం
తావిలుఁ డై యందున కుపాయము గన్గొని నాగలోకలం
కావిభుమాయదారిఁ జెలికానిఁ దలంచిన వాఁడు వచ్చినన్. ॥3॥

క. తత్కాలోచితవార్తల, సత్కార మొనర్చి రామజనపతి దన కా
పత్కారి యగుట రాత్రిచ, రోత్కర మీల్గుటయు నొడిని యుడుకుచుఁ బలికెన్. ॥4॥

క. నాపయిని వానరబలం, బేపొందఁగ నిన్నువంటిహితశీలుఁడు మా
యోపాయజ్ఞుఁడు గలిగియుఁ, జూపెట్టుక యుండుటకునె సువ్రత యనుడున్. ॥5॥

క. లంకేశుతో రసాతల, లంకేశుఁ డదెంతపని చలంబున నరులన్
గొంకక కొని చని నాపురి, కంకాళికి బలి యొనర్తుఁ గనుఁగొను మనుచున్. ॥6॥

ఉ. అప్పుడె వచ్చి యచ్చెడు గహంక్రియతోఁ దనపూన్కి పత్నికిన్
చెప్పిన నప్పయోజముఖి జిహ్వ దడంబడఁ బ్రాణనాథ యీ
చొప్పున కొప్పి రాఁదగునె? చొప్పడునే పెఱవారిమాటలం
గప్పిననేర్పునం జని జగత్పతి రామునిమాయఁ గప్పఁగాన్. ॥7॥

శా. సాధింపం దరమే రఘూత్తముని దత్సన్మంత్రి యై భృత్యుఁ డై
మేధాశాలి జగత్త్రయైకనుతగాంభీర్యుండు ఖండేందుభృ
ద్వేధోముఖ్యబుధేంద్రదత్తవరవర్ధిష్ణుప్రభావుండు సం
బోధాంభోధిమహాబ్జమిత్రుఁడు మరుత్పుత్రుండు వర్ధిల్లఁగన్. ॥8॥

క. ఆతఁడు వానరమాత్రుఁడె, యాతతశత్రుకులజైత్రుఁ డఘటనఘటనా
స్వాతంత్ర్యశుభచరిత్రుఁడు, నీతరమా? యతనిఁ దొడరి నిలువఁగఁ బోరన్. ॥9॥

సీ. కపటంపుజడదారిగతిఁ బూని యతనిచేఁ గడతేఱఁడే? నిన్న కాలనేమి
ప్రతిఘటింపఁగ నున్నబలుతోక వడి నొచ్చి సురుఁగఁడే మాల్యవత్సురవిరోధి
కామరూపము లూని గమకించి రణకేళి స్థూలజంఘాదులు దూలిపోరె?
చేకొండ విడు మంచుఁ జిత్రసేనాదికుల్ బవరంబులోఁ బడ్డపాటు వినమె?
తే. అక్షధూమ్రాక్షదేవాంతకాదిదుష్ట, దైత్యవిధ్వంసనోద్ధురౌద్ధతి యెఱుఁగవె?
కనియు వినియును జి చ్చొడిఁ గట్ట నేల?, చుట్టములకీడు పైఁ బూని గిట్ట నేల? ॥10॥

శా. అక్షధూమ్రాక్షవిరోధి బాల్యమున బాలార్కుండు జంభాసుహృ
త్సౌధాగ్రస్ఫుటహైమకుంభనిభ మించన్ బింబబుద్ధిన్ నభో
వీథిం బోయి దినేంద్రునిం బొదువఁగా వీక్షించి రాహుగ్రహం
బాధిం జెంది పయోజసంభవున కయ్యాశ్చర్యముం దెల్పినన్. ॥11॥

మ. విని రోషించి కషాయితాక్షుఁ డయి భావిబ్రహ్మపై బ్రహ్మయున్
దనదివ్యాస్త్రముఁ బంపఁగా నదియు నుద్యత్కోటిమార్తాండలం
ఘనజంఘాలయుగాంతదీర్ఘతరనిర్ఘాతచ్ఛటాభీలని
స్వనభిద్యద్ద్రుహిణాండభాండఘటనాసన్నస్వతంత్రేశ మై. ॥12॥

చ. కఱకఱ మండుచుం బొదువఁ గన్గొని మారుతసూతి వాలమున్
బిఱబిఱ ద్రిప్పి కొట్టుటయు బెండయి తచ్చిరమున్ బెళాలునన్
విఱిగిన జంభవైరిముఖదివ్యులు బాలుర కిట్టిబెట్టిదం
బిరువుగ నెచ్చటం గలుగునే? యని కోయని యార్చి యుగ్రతన్. ॥13॥

క. బవరంబున కరుదెంచినఁ, జవిరెం దంభోళికర్కశం బగుతోఁకన్
దివిజులు బెగడఁగ నంజన, జవమునఁ బఱతెంచి పలికె శక్రాదులతోన్. ॥14॥

క. చిన్నశిశువు పసిపాపఁడు, కన్నులు దెఱవండు చక్కఁగా బవరము ము
న్నెన్నఁ డెఱుఁగం డని చన, కిన్నిసువుం బొదువఁ జేతు లెట్లాడెనొకో? ॥15॥

ఆ. పాలపాపఁ డగుట బాలభానునిఁ జూచి, పం డటంచు వచ్చి పట్టికొనినఁ
బట్టి బట్టి యుగ్గు పెట్టి పోరార్పక, నిట్టు లట్టు సేయ నేల? యనిన. ॥16॥

మ. పరమేష్ఠిప్రముఖామరేశు లనిలో బద్మాక్షి! నీపుత్రుతో
దరమే? పో రొనరింప మాదృశులకున్ ధాత్రాశుగస్తంభనో
ద్ధురదోస్తంభవిజృంభణోగ్రతకు సమర్థుం డౌట నీమేటికిన్
బరుఁడై మీఱెడువీరుఁ డెవ్వఁ డని సంభావించి రా సాటికిన్. ॥17॥

ఉ. మాటలు వేయు నేల? హనుమంతు మహాబలవంతుని న్నిరా
ఘాటపటుప్రతాపశిఖి గ్రమ్మిన నీవెడమాయ లాయెడం
బాటి వహించునే? యుఱక పై నుఱుకం జను టేటిధాటి? యి
ప్పాటి క్షపాటకోటికి సపాటము గాటముగా ఘటిల్లదే? ॥18॥

క. చిత్తేశ! నాప్రియోక్తులు, చిత్తములో హత్తికొనుము శ్రీమారుతిపై
బత్తి గనుము బహుసుఖసం, పత్తి మనుము నీ వటంచుఁ బడఁతుక దెలుపన్. ॥19॥

క. అలదోషాచరుఁ డను ని, శ్చలదోర్బలశాలిఁ దొడరఁ జనిన నెటులు గాఁ
గలదొ యని వెఱవవల దో, జలదోపమవేణి! నాదుశౌర్య మెఱుఁగవే? ॥20॥

క. అని పలికె నంత నిక్కడఁ, దనమగనికి సరమ యవ్విధము చారులచే
వినిపింప విని విభీషణుని, డనిలజుకడ కేఁగుదెంచి యపు డి ట్లనియెన్. ॥21॥

ఉ. టక్కరు లుక్కివుల్ బలుతుటారులు క్రూరులు వేషధారులున్
రక్కసు లౌట నెక్కరణి రాయిడి సేయఁ దలంచి వత్తురో
యిక్కపికోటికిన్ నృపుల కీవుకదా! బహిరంగజీవ మిం
కొక్కటి పేర్మిఁ బ్రోవఁగు నిందఱ నేఁ డని విన్నవించినన్. ॥22॥

సీ. ఆత్మీయచలనలీలాధూతకంజాతగర్భాండభాండోర్ధ్వకర్పరంబు
నిజకర్బురప్రభానిర్భేదితక్ష్మాధ్రశాసనోదగ్రబాణాసనంబు
ప్రత్యర్థిరాక్షసప్రాణాహృతిక్రియాభీలకాలవ్యాళఖేలనంబు
పర్వతోత్పాటనోద్భటపాటవకఠోరతాటోపవిజితవజ్రాయుధంబు
తే. నై చెలంగెడు లాంగూల మట్టె పెంచి, క్రింద మీఁదట నెల్ల నేకీభవించి
చుట్టు సేనకుఁ గోటగాఁ బెట్టి యొక్క, పట్టునను నెట్టుకొని గాడ్పుపట్టి యుండె. ॥23॥

తే. వజ్రపంజరమున నున్నవానికంటె, నిర్భయస్థితిఁ గపికోటి నిదురఁ జెందె
శ్రాంతిఁ బొందిరి రామలక్ష్మణులు నపుడు, ప్రహరి దిరుగుచు రావణభ్రాత యుండె. ॥24॥

వ. అయ్యవసరంబున. ॥25॥

ఉ. గాటఁపుగావిబొట్టు మొలఁ గన్నపుఁగత్తియు నీలిదట్టిలో
మాఁటినసొక్కు బూదిముడి మాయలమందుకరాట మొంది దో
షాటుఁడు దొంగయంగున రయంబున వచ్చి కపీంద్రువాలపుం
గోటతెరం గెఱుంగుటకుఁ గూర్చినవేగులవారిఁ బంపినన్. ॥26॥

ఆ. నేల త్రవ్వి త్రవ్వి నిలిచె సూచీముఖుం, డెగిరి యెగిరి ఘటకుఁ డెత్తువడియె
వెనుక ముందు గాఁగ వినికి చేసినవారి, వలనఁ గోటతెఱఁగు వాఁ డెఱింగి. ||27||

పంచచామరము. విభీషణాకృతిన్ వనాటవీరుఁ జేరి మైత్రిపూ
ర్వభాష లాడి చొచ్చి పోయి రాము లక్ష్మణున్ నిల
ప్రభావలీలఁ గాంచునాత్మపట్టణంబుఁ జేరఁ బో
యి భద్రకాళిచెంత నుంచి యింట వేడ్క నున్నచోన్. ||28||

సీ. అంత విభీషణుఁ డవ్విధం బెఱిఁగింపఁ బాతాళలంకేశుపట్టణంబు
మార్గంబు గని పోయి మత్స్యవల్లభనాముఁ దనకుమారు రణంబుతఱిఁ దరించి
నగరాంతికమున నున్నదదంతరంబున దుర్దండి యనుదానితోడువలన
దనుజుమర్మ మెఱింగి ద్వారపాలురఁ జంపి పురిఁ జొచ్చి పలుసేనఁ బొలియఁజేసి
తే. తస్కరుని బుత్రమిత్రపౌత్రంబు గాఁగఁ, దత్క్షణంబునఁ దునిమి దుర్దండిసుతున
కప్పద మొసంగి యతఁడు త న్నభినుతింప, రాఘవులఁ దెచ్చెఁ గ్రమ్మఱ నాఘనుండు. ||29||

క. ఇట్టియసహాయశౌర్యం, బిట్టినిగూఢప్రయత్నహితచాతుర్యం
బిట్టిఘనధైర్య మంజన, పట్టికె కా కెందుఁ గలదె! పరికింపంగన్. ||30||

క. కపు లలరి రుర్వి నాలో, కపులఁ గని జగము లుత్సుకత్వ మెనసెఁదో
రపుమహిమ హనుమ నిర్జర, రిపుపాటచ్చరుని సంహరించుటవలనన్. ||31||

ఉ. అప్పుడు దన్ను గూర్చి యిటు లాపదఁ జెందినఁ బజ్కికంఠుఁడుం
ప్రాప్తవిచారుఁడై మఱి యుపాయము గానక సంగరక్రియో
ద్దీప్తమనోగతిన్ రఘుపతిన్ దొడరన్ జనుదేర విక్రమా
వాప్తిని ఖడ్గరోమునిని వాయుకుమారుఁడు దాఁకె వీఁకతోన్. ||32||

క. నిస్తులనిజముష్టిహతి స, మస్తము స్తుతియింప దనుజుమస్తముఁ గెడపన్
భూస్తటిఁ బడె వాస్తోష్పతి, హస్తాసిధ్వస్తపర్వతాకృతి వాఁడున్. ||33||

మ. అనిలోఁ బజ్కిముఖాసురప్రభృతి సేయంజాలియున్ వాయునం
దనుఁ డిచ్చం దశకంఠకంఠదళనోద్దండైకదోర్దండమం
డనకోదండవిముక్తచండతరకాండప్రాప్తకీర్తిప్రతా
పనిరూఢోన్నతి రామభద్రున కదభ్రస్ఫూర్తి వర్తిల్లఁగన్. ||34||

క. పావనిముందర మశకము, రావణుఁ డన నెంత పట్టి రాచఁగ లేఁడే?
దేవునికీర్తి జగత్త్రయి, తావుకొనఁగ నూరకుండుటయ కాక యనిన్. ||35||

మ. కనకక్ష్మాధరదేహదీప్తి దనరాకన్ మున్నుగాఁ దెల్ప ఘో
రనిశాటీకరిణీగణంబు హరిగర్జం దారఁ గారానివా
సనిరుద్ధామరకామినుల్ ప్రమదబాష్పస్ఫూర్తి శోకాగ్నిఁ బా
య నిలాకన్యక డాయ వచ్చి వినతుండై పల్కె సౌమ్యోక్తులన్. ||36||

క. చిత్రచరిత్రుఁడు నీపతి, శత్రునిరుధిరమునఁ గాఁక సడలించెఁ జుమీ!
ధాత్రికి నేఁ దెలుపుట జన, యిత్రీ! నిజ మయ్యె నని కపీంద్రుడు దెల్పెన్. ||37||

ఉ. నొచ్చిన నౌషధక్రియల నూల్కొనఁ జేయుట శత్రువాసముం
జొచ్చుట హెచ్చుటల్ సహజశూరతఁ జచ్చినగంధమాదనున్
దెచ్చుటగాదె! వింత జగతీస్థలి నా విని గౌతమాత్మజుం
డచ్చెరు వొంది తెల్పఁదగు నాకథ యన్న వసిష్ఠుఁ డిట్లనున్. ||38||

మత్తకోకిల. రావణాసురవీరుఁ బోరను రాముఁ డీగతిఁ జంపినన్
దేవతల్ చనుదెంచి స్వామి నుతించి హాలినవానరేం
ద్రావళిన్ బ్రతికించి పోవ ననంతరంబున జానకీ
దేవితోఁ బతి పుష్పకస్థితిఁ దేజరిల్లుచు వేడుకన్. ||39||

చ. ఘనముఖు లైనవానరశిఖామణులన్ దనపుష్పకంబుపైఁ
గనుఁగొని గంధమాదనునిఁ గానక యెక్కడఁ బోయె నావుడున్

బెనఁగొనుభక్తి నప్పుడు విభీషణుఁ డాతఁడు కుంభకర్ణుతో
మొనసిన మైనలంతవడి మున్ననిలోఁ గడతేఱె నావుడున్. ||40||

ఉ. వేదనఁ దత్తఱిల్లి రఘువీరుఁడు బల్కు మదీయకార్యలీ
లాదృతిఁ దోడు వచ్చి యకటా! తెగటాఱెనె గంధమాదనుం
డీదురవస్థఁ బాప ఘనుఁ డెవ్వఁడొ! యన జాంబవంతుఁ డే
లా! దురపిల్లఁ బావని గలాఁడు భవవ్యథ మాన్ప నన్నచోన్. ||41||

ఉ. భూపతి సంతసించి ప్రియపూర్వముగా హనుమంతుఁ జూచి మా
యాపద లెల్లఁ బాప మహిమాంబుధి నీవె కదయ్య! శత్రుచే
రూపఱిపోయె నాతఁ డొకరుండు సమస్తకపీంద్రకోటిలో
నాపనిఁ బూని వచ్చి తెగినం దగునయ్య? యుపేక్ష సేయఁగన్. ||42||

ఉ. ఎక్కడ నున్న దేఁగల వహీనబలాఢ్యుఁడ వౌట నిక్కడం
జిక్కినకార్యముల్ దడవుసేయక సేయు మటంచు నక్కునన్
గ్రక్కున మక్కువం బొదివి క్రమ్మర మూర్ధముఁజక్కి మూర్కొనన్
జొక్కపుబత్తి నిక్కి నృపసోమున కాయన మ్రొక్కి యి ట్లనున్. ||43||

హనుమంతుఁడు బ్రహ్మలోకమునుండి గంధమాదనుం దెచ్చుట

ఉ. హెచ్చన నేల? శ్రీరఘుకులేశ్వర! యిప్పుడె మృత్యుగర్భమున్
వ్రచ్చెద దండపాణిభటవర్గముతోఁ బడఁబెట్టి యావలన్
జొచ్చెద నందుఁ జూడఁగల చోటులుఁ జూచి నిమేషమాత్రలో
దెచ్చెద గంధమాదనుని దేవర! చూడు మటంచు నుద్ధతిన్. ||44||

సీ. పెళ పెళ పెళ నార్చుభీకరార్భటులచే దిక్పాలిగుండియల్ దిగ్గుమనఁగ
బిర బిర బిరఁ ద్రిప్పుపృథువాలవిస్ఫూర్తిఁ దూలంబు లై గిరుల్ తోన నెగయఁ
గహ కహ కహ నవ్వుకఠినాట్టహాసంబు సురలఁ గాంతాశ్లేషసుఖులఁ జేయ
బిస బిస బిసఁ బోవు పెనువీఁక నిలలేక పైమేఘములు పటాపంచలుగను
తే. నుప్పరమునకు గుప్పించి యుబ్బి గబ్బి
నిబ్బరంబున సంయమనీపురంబు
ద్వారమునఁ బేర్చి యార్చినఁ దత్తఱిల్ల
జముఁడు పఱతెంచి పూజించి సంభ్రమమున. ||45||

క. సద్భావ మెసఁగ నిట్లను, మద్భవనమునందు గంధమాదనకపి లేఁ
డద్భుతవిక్రమ! సరసిరు,హోద్భవుసె నిప్పు డాతఁ డున్నాఁ డనినన్. ||46||

ఉ. మంచి దటంచు మ్రొక్కి పవమానకుమారుఁడు భూర్భువర్ముఖో
దంచితపుణ్యలోకములు దాఁటి క్రమంబున సత్యలోకముం
గాంచి తదీయవైభవము కన్నులపండువు సేయఁ బోయి య
క్కాంచనగర్భుఁ డున్నమణికాంచనకూటము సొచ్చి యచ్చటన్. ||47||

సీ. ద్వాదశార్కకిరీటతటనీలరుచు లంఘ్రిపద్మంబులకు మధుపములు గాఁగ
నమరఫాలన్యస్తహస్తాంజలులు వాకిటికిఁ బద్మకోశమాలికలు గాఁగ
నటనలీలాస్ఫురఃకుటిలాలకాలోకనంబులు నీరాజనంబు గాఁగ
వర్ణనాయితయతీశ్వరభాష లాత్మచారిత్రవన్యలకుఁ గోరికలు గాఁగఁ
తే. దనసుతుండు వీణె వినిపించువిధమున
కెద మయూరంబుగాఁ గూర్మి యిగురులొత్త
నాసరస్వతిఁ గూడి పద్మాసనమునఁ
గమలగర్భుండు పేరోలగమున నున్న. ||48||

తే. అచ్చటిజనంబు దనమేనిపచ్చనిబిగి, కచ్చెరువుఁ జెంద నలువకు వచ్చి మ్రొక్క
గ్రుచ్చి కౌఁగిటఁ జేర్చి నీవచ్చుటేమి, మచ్చిక వచింపు పవనకుమార! యనిన. ||49||

ఉ. అక్కపిచంద్రుఁ డిట్లను మహాత్మ! సమస్తము నీ వెఱుంగవే?
యిక్కడ గంధమాదనకపీశ్వరుఁ డుండు టెఱింగి వచ్చితిన్
గ్రక్కునఁ బంపు మక్కపిశిఖామణిఁ జూడక పోవకున్నవాఁ
డక్కడ రాముఁ డన్న విని యాతని నిచ్చి విధాత యి ట్లనున్. ॥50॥

ఆ. ఇతఁడు రామకార్యహితబుద్ధి ఘటకర్ణు, మేన నలఁగి తొంటిమేను మాని
యజరుఁ డమరుఁ డయ్యె నవని కంపఁగఁజెల్ల, దైన నీవు రాఁగ నంపవలసె. ॥51॥

క. తను వుడిగినజనుఁ గ్రమ్మఱఁ, గొనితెచ్చెద ననుచుఁ బూనుకొని రా వశమే?
వినుతప్రభావతేజో, ఖని వగునీయందె చెల్లె గాక మహాత్మా! ॥52॥

మ. అని సార్థంబుగ బ్రహ్మ సన్నుతులు సేయ న్నమ్రుఁ డై గంధమా
దనునిం గౌఁగిటఁ జేర్చి తోడుకొని రాఁ దత్తజ్జగద్వర్తనుల్
దనతేజోబలధైర్యశౌర్యమహిమల్ వాక్రుచ్చి వర్ణింపఁగాఁ
జనుదెంచెన్ రఘురాముచెంత కఖిలాశ్చర్యప్రభావోన్నతిన్. ॥53॥

సీ. వచ్చితె మాతోడినెచ్చెలితన మీవు మఱచితో యని చెంతఁ దిరుగువారు
నీవు లేకుండిన నెందఱు లేనట్టు లుండె మా కని చేతు లూఁచువారు
ఎచట నేతెంచె నీ కిటువంటిదేహంబు మరలనం చంగంబు లరయువారు
నా పేరు దెల్పు మానాఁడు నే నే మంటి నని తొంటిచందంబు లడుగువారు
తే. ఎచట మంటివి? మముఁ బాసి యిన్నిదినము, లెటులు నచ్చోటి కరుదెంచె నీమహాత్ముఁ
డనుచుఁ గపు లెల్ల గంధమాదనునిఁ జుట్టు, కొనిరి మృతజీవిఁ గ్రమ్మఱఁ గనుటఁ జేసి. ॥54॥

క. అనిలజ! నీవె విధాతవు, విను మది గాకున్న మృతుని వెనుకొని మరలం
గొని తేవచ్చునె యితరుల, కని కపివిభు లెంచ స్వామి కనిలజుఁ డంతన్. ॥55॥

తే. వినయమున మ్రొక్కి గంధమాదనవనాట, చంద్రుఁ బొడ గానిపింప నాశ్చర్య మంది
మెచ్చి కౌఁగిట గ్రుచ్చి భూమిపతి యవల, సేతుతటమున శివుఁ బ్రతిష్ఠించె ననిన. ॥56॥

ఉ. గౌతమసూతి పల్కె ననమా! మును రాముఁడు శంభులింగము
న్సేతువుభూమి నేమిటికి నిల్పె నొకో! పవమాననందనుం
డాతఱి నేమియైన విహితాద్భుతకర్మము లాచరించెనో!
చేతన కింపు గుల్కఁగ వచింపు మనంగ వసిష్ఠుఁ డిట్లనున్. ॥57॥

ఉ. ఎక్కడ నద్భుతక్రియ వహింపఁడు? రామకథాంబురాశిలో
నక్కపిచక్రవర్తి సకలాత్ముఁడు రాము శివప్రతిష్ఠ పెం
పెక్కుటకై ఘటించె విను మిక్కథ యక్కరణిన్ రఘూద్వహుం
డిక్కడ గంధమాదననగేంద్రముచెంతకు వచ్చునంతకున్. ॥58॥

తే. దశరథాత్మజుదండ కాదండకావ, నాంతరంబున నున్నమహర్షివరులు
వచ్చి పూజించి శుభసూక్తివైభవంబు, భాసిలఁగ నిట్టు లభినుతి చేసి రపుడు. ॥59॥

సీ. రవివంశసంజాత! సవనావనోపేత! ఘనశాతశరధూతదనుజజాత!
చలితయోషాశాప! దళికశంకరచాప! క్షితిసుతాంతర్దీప! శ్రుతికలాప!
భార్గవాహంకారభయదబాహాసార! సంప్రాప్తకాంతార! జయవిహార!
యినతనూభవపక్ష! యింద్రనందనశిక్ష! సింధుబంధనరక్ష! జితవిపక్ష!
తే. పాలితవిభీషణైశ్వర్య! పరమధైర్య!, రక్షితాయోధ్య! సేవకారంభసాధ్య!
శరణు వొందినమము నేఁడు కరుణఁ జూడు, రవిసహస్రమహాస్సాంద్ర! రామచంద్ర! ॥60॥

క. అని కుంభసంభవాదులు, వినుతించిన సంతసించి విభుఁ డతిభక్తిన్
మునులకు బ్రాంజలి యై వం, దన మొనరిచి ప్రావృడంబుదధ్వని ననియెన్. ॥61॥

సీ. అఖిలజీవులకు సంప్రాప్యుఁడ నైననే నతివిశుద్ధాత్ముండ నౌట కేమి
యరుదు మద్దృష్టిగోచర మైనజంతు వెప్పటికిని కైవల్యభాజన మగు
నైన సుస్వాంతవిజ్ఞానసంతుష్టుల శిష్టుల సర్వభూతేష్టతముల
నిరహంక్రియుల శాంతినిధుల జితేంద్రియు లగువార నెఱిఁగి సాష్టాంగ మెరఁగి

తే. సేవ గావింతు బ్రహ్మణ్యదేవుఁ డనఁగ, నేను వేఁడెదఁ బౌలస్త్యుఁ డైనదైత్య
పతి వధింపంగ నైనదుష్కృతి దొలంగ, నిష్కృతి వచింపుఁ డిపుడు మౌనివరులార! ||62||

రాముఁడు బ్రహ్మహత్యానిష్కృతికై శివప్రతిష్ఠ సేయుట

మ. అనినన్ మౌనులు సంతసించి పరమాత్మా! నీకు దోషంబు గ
ల్గునె? లోకంబు ననుగ్రహించుటకు నాలోచించి తత్సైన శం
భుని నిచ్చోటఁ బ్రతిష్ఠ సేయు దురితంబుల్ వాయు లింగప్రతి
ష్ఠ నుతింపన్ బరమేష్టి నేరఁ డన నస్మాదృగ్జనుల్ నేర్తురే? ||63||

తే. కాశికాలింగదర్శనాగతఫలమున, కరయ శతకోటిగుణితమహాఫలంబు
గలుగు జనులకు నీపేర గంధమాద, నమున నేపారు శివదర్శనంబు సేయ. ||64||

క. డం బడరంగం బవనంబు జ, వంబడచు జవంబునన్ భవం బడఁప సదా
లంబ విలంబము సేయక, సాంబుఁ బ్రతిష్ఠింపు మని మహర్షులు పల్కన్. ||65||

వ. సంతోషతరంగితాంతరంగంబుతో హరిత్తురంగకులతరంగిణీరమణకురంగలాంఛనుం
డు లింగప్రతిష్ఠాపనంబున కభంగురమాంగల్యముహూర్తంబు ప్రసంగించి మునిపుం
గవులవలన ముహూర్తద్వయమాత్రంబుగా నెఱింగి కుఱంగటం జెలఁగుసమీర
కుమారుం గనుంగొని. ||66||

క. కలధౌతధరాధరమునఁ, గలిగినలింగంబు నాల్గుగడియలలోఁ దే
వలయు నట పోయి తెమ్మీ! వలయుదువే యెట్టిపనుల కనిలకుమారా. ||67||

మ. అనినన్ సామి! హసా దటం చతఁడు బాహాస్ఫాలి యై గంధమా
దన మిట్టట్టయి యూగఁగా నెగిరె గంధర్వాప్సరస్సిద్ధసా
ధ్యనిశాటోరగకిన్నరప్రముఖు లాహా యావిజృంభంబుతో
నను కైలాసమె తెచ్చునో యని జవౌన్నత్యంబు వర్ణింపఁగాన్. ||68||

తే. ఎగిరి కైలాసగిరిఁ జేరి తెగువ మీఱి, యల్లసామీరి శివలింగ మందు వెదకి
వెదకి కానక కానకవిభుఁ దనర్చు, నచట కానక వెఱఁగంది యందు నిలిచి. ||69||

మ. చరణాంగుష్ఠముచేత నూఁతగొని పక్షద్వంద్వమున్ విచ్చి భా
స్కరు దృష్టించుచు నూర్ధ్వబాహుఁ డయి నిశ్వాసంబు బంధించి బం
ధురవిశ్వాసముతోఁ దపంబు సలుపన్ దోడ్తోన ప్రత్యక్ష మై
హరుఁ డిష్టార్థము వేఁడు మన్న వినతుం డై పల్కె సద్భక్తితోన్. ||70||

కందద్వయగర్భితసరసిజవృత్తము. ఏనా నిన్నున్ ధ్యానమహీనాదృతి గొని కనుఁగొన నెద నహహ మహా
మౌనీశానుల్ భానుసమానుల్ మది నిడ నెఱుంగక మనికితపడఁగా
నీనామంబే లోనిడి నే నంతటిమిఁ గొలువఁగ నెనరున దనరన్
సానందోక్తుల్ మానక యో నంచని మనుపఁగఁ దగు నసదృశనయనా! ||71||

కందద్వయగర్భితభాస్కరవిలసితవృత్తము. తాపము గెడపఁగ నోపిన చూపున్ దాపసమనసుల
సొబగురూపున్
పాపపుదనుజుల మాపినయేపున్ బంకజవదనకు హితవగుతూపున్
గోపురవిలసన మాఁపిన మూపున్ ఘోరహలహలము మొనసినయేపున్
గోపతిగమనము చూపినకోపున్ గూడి తనరునినుఁ గొలిచెన నభవా! ||72||

స్రగ్విణీభుజంగప్రయాతగర్భితవృత్తము. శ్రీకపర్దీ! మునిశ్రేయ! కామాపహా, రీ! కృపావార్ధి! నీరేజహృచ్చేకరా
ఢ్యా! కపాలస్ఫురద్ధస్త! గందేభదా, రీ! కపోలోజ్జ్వలశ్రీ! జగజ్జీవనా! ||73||

తే. వేళ తప్పక రమ్మని విభుఁడు పల్కె, నిష్ట మొనఁగూర్పవే యన్న నీశుఁ డలరి
యతని కప్పుడు లింగద్వయం బొసంగి, తక్షణంబునఁ జూడ నంతర్ధి జెందె. ||74||

ఉత్సాహ. అంత నిందు మౌనిచంద్రు లాంజనేయుఁ డేమొ య
త్యంతతామసంబు చేసె నయ్యొ వేళ నిర్మల

స్వాంత సీత చేసినట్టి సైకతంపులింగ మీ
వింతలోఁ బ్రతిష్ఠ సేయుము మేల వేళ పోవఁగాన్. ||75||

సీ. అనిన మంచిది యంచు నజ్ఞానకీనేత సీతతో మంగళస్నాత యగుచు
జ్యేష్ఠమాసంబున సితపక్షమున దశమిని జంద్రసుతవారమునను హస్త
తారను గరకరణారూఢ మగువ్యతీపాతయోగంబున భాస్కరుండు
వృషభంబునను గన్య నిందుఁ డుండెడుమహాపుణ్యయోగమునను గంధ
తే. మాదనాచలమున సేతుమధ్యమునను, జేసె లింగప్రతిష్ఠ ప్రసిద్ధి గాఁగ
నఖిలలోకప్రతిష్ఠాత కట్టివేళ, నభవులింగప్రతిష్ఠ యర్హంబ కాదె. ||76||

సీ. ఆవాహన మొనర్చి యర్ఘ్యపాద్యము లిచ్చి భక్తితోఁ బూరుషసూక్తి నమక
చమకాదివేదమంత్రములతోఁ బంచామృతస్నాన మొనరించి పవననంద
నానీతగంగాదికానేకతటినీజలంబుల నభిషేచనంబు చేసి
వసనవిభూషాదు లొసఁగి శైవసహస్రనామంబులను బూజనంబు సలిపి
తే. ధూపదీపంబు లైనఁ దోడ్తోడ షడ్ర, సాన్ననైవేద్య మర్పించి యంత వీటి
కార్పణంబుఁ బ్రదక్షిణ మాచరించి, సన్నుతి ఘటించి శ్రీరామచంద్రుఁ డపుడు. ||77||

నాగబంధము

చ. జయ జయ సామగేయ! హర! సారసగర్భశిరోహరా! పురం
జయవిమలాభిధేయ! మృగసంగతహస్త! మఖాతిభంగదా!
భయదహనాగణేయ! భవభావజగర్వభిదా! యమోహ! య
వ్యయమతిదా! శివా! యసురవారకపుణ్యద! రామలింగమా! ||78||

కందగర్భితమణిగణనికరము. తొగదొరజిగినిగి దొరసినసిగయున్, సెగగను కనుఁగొనఁ జెనకినపగయున్
మగువ సగము గలమయినిగనిగయున్, నెగడిననిను మతి నిలిపెద నభవా! ||79||

అనులోమవిలోమకందము. ధీర హిమభామహి రధీ, తారరనా మదహరాహచమవారరతా
మారవరవీరపరమా, సారసదాయక దరాద యదాసరసా. ||80||

పంచచామరము. ధరాధరాధిరాజభూసుధాధరాధరాధరా!
ధరాధరాతిదూరసారదాచ్ఛకీర్తిసుందరా!
పురందరావరాగదారణాపురందరా!
సురాసురస్థిరాసురార్చ్యశుద్ధమూర్తిభాసురా! ||81||

తే. అని నుతించినఁ బ్రత్యక్షమై శివుండు
మీరు నిల్పినలింగ మీ మీఁద సకల
పూజ్యమును దోషహరమును బుణ్యఫలవి
దాయి యగు నిక్క మని యేఁగెఁ దత్క్షణంబ. ||82||

తే. శ్రీరఘుస్వామి గంగాభిషేకమునకుఁ
దగినశుద్ధోదకములకై తత్సమీప
ధరణిఁ దనవింటికోపునఁ ద్రవ్వి నూయి
సేయ నది కోటితీర్థప్రసిద్ధిఁ గాంచె. ||83||

ఆ. వినినయంత సుకృతవిభవరీతు లమర్చుఁ
గనినయంతఁ బ్రకృతికడకుఁ జార్చు
శుభము లొసఁగ నేర్చు నభిమతం బొనఁగూర్చు
కోటిసరము కలుషకోటిహరము. ||84||

తరల. సురమునీంద్రులు సిద్ధసాధ్యులు శోభనక్రియ జానకీ
వరునిలింగము పూజ సల్పిరి వానరుల్ పరమానురా
గరసవారిధి నోలలాడిరి కంజగర్భదిగీశ్వరుల్
పరమభక్తి నుతించి రన్నను బల్కెఁ శ్రోత వసిష్ఠుతోన్. ||85||

క. కాలము దప్పక రమ్మని, లాలించి మరుత్సుతుని నిలాపతి పనుపన్
కైలాసంబునకుం జని, యాలస్యము చేసెఁ దెలుపుఁ డతనికత యనన్. ||86||

చ. మునిపతి గౌతమాత్మజునిమోము గనుంగొని పల్కె నీగతిన్
దినకరవంశుఁ డీశ్వరుఁ బ్రతిష్ఠ యొనర్చినమీఁద వాయునం
దనుఁడు నమందబుద్ధి శివదత్తమహత్తరలింగయుగ్మముం
గొని ఘనవేగి యై గిరులు ఘూర్ణిల వచ్చుచుఁ ద్రోవలోపలన్. ||87||

ఉ. ఉగ్రమయూఖవంశుఁడు ముహూర్తము దప్పక లింగమూర్తిఁ బ్ర
త్యగ్రవినీతి నిల్పఁడుగదా! జగదాదరణీయకీర్తి మ
జ్జాగ్రదుదారబుద్ధిఁ గనఁజాలక యింతటిలోన నన్యలిం
గగ్రహణంబు సేయునె విచారము చెల్ల దటంచు ముంగలన్. ||88||

సీ. జడి వట్టి కురియునిర్ఝరులపూవులసోనతావిఁ జెందెడుమిళిందములమ్రోఁత
బెళుకుఁజూపులు మించు తళుకు మించ నటించు తెఱగంటిచెలులయందియలమ్రోఁత
జయ రాజశేఖర! లయ ధరాత్మభ వేశ! యందు వేల్పులు సన్నుతించు మ్రోఁత
తంత్రులు సారించి తపసి వీణియ మీటఁ బరగుగీతీపరంపరలమ్రోఁత
తే. మద్దెలలమ్రోఁత ఋషిపాఠ్యమానవేద
మంత్రముల మ్రోఁత లొక్కటై మట్టుమీఱి
తనకు శ్రీరామలింగసంస్థాపనోత్స
వంబు సూచింప నొకయింతడంబు మాని. ||89||

చ. ధరణికి డిగ్గి రామువసుధాపతికిన్ నతి చేసి జానకీ
తరుణికి మ్రొక్కి లక్ష్మణుపదంబుల కానతుఁ డై సమస్తవా
నరుల యథోచితస్థితి మనఃప్రమదాంబుధి ముంచి సైకత
స్థిరశివలింగపూజనము సేయురఘూద్వహుఁ గాంచి ఖిన్నుఁ డై. ||90||

క. కంపింపఁ బెదవితో నెద, కెంపుజిగివన్ను కన్నుఁగ్రేవల నీటం
జెంపలు దడియఁగ శోకప, రంపర నప్పవనసుతుఁడు రామునిఁ బల్కెనన్. ||91||

క. కనవలవదు ననుఁ బోలిన, తనుజాతుని నెప్పఁటికిని దల్లి! నిజం బో
జననాథ! వృథాస్థూలము, తను వుండిన నేమి లేక తలఁగిన నేమీ? ||92||

ఉ. అందఱముందఱ ననుఁ బ్రియంబునఁ బిల్చి "సమీరపుత్ర! నీ
కెందు నసాధ్యముల్ గలుగ విప్పుడె తప్పక వెండికొండ నెం
చం దగులింగముం గొని వెసం జనుదె" మ్మని తెచ్చునంతలో
దందడి చేసి వాసి సికతామయలింగము నిల్పఁ జెల్లునే? ||93||

క. నే నెంత నాదుబల మనఁ, గా నెంత యనంతశక్తిచిత్తుఁడ వగునీ
కేనా? యుద్యోగంబులు, పూని ఘటింపం దయాప్రపూరితహృదయా! ||94||

క. పరితాపానలకీలల, భరియించి వసించుకంటెఁ బ్రాణంబులు వే
గిర మేఁ బెడఁబాసి మఱి నీ, చరణంబులు గనుట మిగులసౌఖ్యం బనుచున్. ||95||

భుజంగప్రయాతము. వగం బుట్టుబాష్పాంబువర్షంబుతోడన్
దెగం బిట్టు చింతించుతీవ్రంబు గూడన్
సెగం బెట్టునిట్టూర్పుచే మోము వాడన్
దగం దొట్టునజ్జట్టి దర్శించి క్రీడన్. ||96||

క. కరుణ జిగి చూపుచూపులు, చిఱునగవు ప్రసన్న ముఖము చిన్నిపలుకులున్
మరులుకొనఁజేయుసోయగ, మరుదుగ నను రామదేవుఁ డనిలజుతోడన్. ||97||

ఉ. ఇంతవిచార మయ్యెఁ గద! యేనును నీ వనుభేదయుక్తి నీ
స్వాంతమునందు వర్తిలుట నన్యుఁడు నే ననుచింత యెంతప
ర్యంతము జంతుసంతతిహృదంతమునందు వసించు నంతప
ర్యంతము జన్మమృత్యువుల కంతము లేదు సమీరనందనా! ||98||

ఉ. ఊరక శోకమందెద వయో! వినయోన్నత! సన్నుతుల్ తిర
స్కారము లాత్మరీతిఁ గన సర్వము దేహగతంబు లెవ్వియుం
జేరక చిత్స్వరూపగతిఁ బెల్వగునీకు శరీరమం దహం
కారము దూర మైన నధికారము గల్గెడుఁ దత్త్వసిద్ధికిన్. ||99||

క. నిత్యానిత్యవివేకము, ప్రత్యేకము దేహ మనెడుభావము నంత
స్థిత్యచలత్వము గల్గిన, సత్యాశయుఁ డొందు ముక్తిసంపద ననఘా! ||100||

చ. జననము నొందుజంతువులు సంజననం బయి యున్నజంతువుల్
తనువులు వీడుజంతువు లుదారగుణాకర! లెక్క లేవు సం
జననము నొందునప్పుడయ చచ్చుట తప్పదు చచ్చినప్పుడే
జననము దప్ప దేటికి విచారము? నిత్యమె దేహ మేరికిన్? ||101||

చ. కలిగినయట్టి యున్నవి జగంబులు స్త్రీధనజాతసౌఖ్యముల్
తలఁగనియట్టె యున్నవి సతం బయి దేహము కాలసంగతిన్
నలఁగనియట్టె యున్నది జనంబు మనంబున కింత మాయ వె
గ్గల మని యుగ్గడింపఁ గలకారుణికుండు గురుండు గల్గమిన్. ||102||

చ. చనియెడువేళ భోజనము సల్పెడువేళ శయించువేళ లే
చినయెడఁ గామినీరతి వసించినవేళఁ గృతాంతుఁ డీజగ
జ్జనముల వెంబడిన్ విడువఁజాలక ద్రిమ్మరుచున్కి నిచ్చలోఁ
గనుఁగొనలేక లోప లధికస్పృహ మాన రదేమొ! మేనిపై. ||103||

క. ఈదేహమునకు నీకును, లే దనుబంధ మన దేహలీలావిభవా
పాదిత మగునొకవస్తువు, నీది యగునె? యేల భ్రమ? మనీషివరేణ్యా! ||104||

తే. కర్మవశమున సుఖము దుఃఖము జనించు, నదియె బీజంబు వివిధదేహాంకురముల
కంగసంగతి హెచ్చుగుం దగుటఁ దొలుత, దేహి దేహవిభేదంబు దెలియవలయు. ||105||

క. పరవస్తువు నావస్తువు, నరి మిత్రుం డనెడువికృతి యంతయు నంతః
కరణవశంబునఁగా యని, పరికించితివేని భేదభావము పాయున్. ||106||

క. ఏనును నాయది యనునభి, మానంబునఁగాదె జననమరణము లగుటన్!
మానసమున దేహాద్యభి, మానము లేకున్నచోఁ బ్రమాదము గలదే? ||107||

క. తను వభిమానించినయది, మన మగుటన్ బుద్ధివలన మఱి దోఁచిన వె
ల్లను మిథ్యగా నెఱింగిన, ననఘా! దేహాభిమాన మంత నడంగున్. ||108||

క. ఒడ లన్య మస్థిరం బని, జడమతి తెలిసికొని దీన సౌఖ్యము దుఃఖం
బెడ చేసె శత్రువుంబలె, విడువుమికం దదభిమానవిభవము వత్సా! ||109||

తే. నిజము చెప్పెద విను నీకు నిఖిలజగము, ప్రకృతివశమునఁ గలిగినభాతిఁ దోఁచుఁ
గలిగినది కాదు జ్ఞానియె కాని దాని, కల్పితం బని యితరుండు గానలేఁడు. ||110||

సీ. ప్రత్యక్ష మైనప్రపంచ మేలాగున సత్యంబు గా దని సంశయించి
కలిగినవిశ్వంబె కాదన్నఁ గనరానియాత్మ నిశ్చయ మెట్టు? లని తలంచి
కర్మాతిశయమునఁ గాదె? బ్రహ్మాదులు ఘనులౌట లని కర్మగతి నుతించి
పరమాత్మకును జీవభావంబునకు భేద మై యుండు నైక్య మె ట్లని చలించి
తే. విపులవిపరీతసంశయావేశు లగుచు, నజ్ఞులై స్త్రీధనాసక్తి నన్య మెఱుఁగఁ
జాలక కుయుక్తి గురుభక్తి సలుపలేక, జడులు సంసారమునఁ జిక్కి చెడుదు రనఘ! ||111||

క. అంతఃకరణ నశించిన, జంతువులకుఁ జావుపుట్టు సంగత మైన
ట్లెంతయును దోఁచుఁ జూచిన, భ్రాంతియ కా కందు లేవు భవమరణంబుల్. ||112||

తే. పవననందన! సకలప్రపంచమునకు, నశ్వరత్వంబు సిద్ధంబు శాశ్వతంబు
బ్రహ్మ మిందున సంశయపడఁగ నేల? మనన మొనరించి తెలియు నీమానసమున. ||113||

ఆ. పంచభూతములకుఁ బదియింద్రియములకు, విషయములకుఁ జిత్తవృత్తులకును
దెలియఁబడక తానే తెలివియై యన్నింటిఁ, దెలియుచున్న తెలివిఁ దెలిసికొనుము. ||114||

క. జ్ఞాతృజ్ఞానజ్ఞేయము, లేతాదృశబుద్ధి నిడక నేకాకృతి నీ
చైతన్యంబునఁ గనఁబడు, చైతన్యమే చూడు కలుగు సౌఖ్యము లెల్లన్. ॥115॥

తే. తనువు కడఁ ద్రోసి మరి నొండుతలఁపుఁ బాసి
కన్నుఁగవచూపు చంద్రభాస్కరులమండ
లాగ్రముల నుంచి లింగత్రయప్రముక్త
సచ్చిదానందరూపంబు సరగఁ గనుము. ॥116॥

ఉ. తత్త్వము లైదు వాటిలఁగదాఁ దను వయ్యెఁ దదీయమోహసం
గత్వమునంగదా భవము గల్గె నటంచు వివేకి వై రజ
స్సత్త్వతమోగుణేతరవిశాలమతిం దిలకించి చూడు మా
తత్త్వ మసీతివాక్యభరితస్ఫురితార్థము వాయునందనా! ॥117॥

క. ప్రీతిని హృదయాకాశము, భూతాకాశంబుఁ గలయ బొందించినచో
నాతఱి గతలక్ష్యం బగు, చైతన్యాకాశ మొదవు సౌజన్యనిధీ! ॥118॥

క. పొడవుగఁ బెరుఁగుట లెల్లను, బడుటకొఱకె కూడు టెల్లఁ బాయుటకొఱకే
పుడమిం బొడముట లెల్లను, గడపట లయమందుకొఱకెగా! కపిముఖ్యా! ॥119॥

తే. కాన నీలోన దేహాభిమాన ముడిగి, యద్వయజ్ఞాననిష్ఠ నహర్నిశంబు
నాత్మ చింతయె ఘటియింపు మందువలన, మొనయనేరవు భవరోగములు కపీంద్ర! ॥120॥

క. మత్కృతము త్వత్కృకం బగుఁ, ద్వత్కృత మగు మత్కృతంబు ద్వైతము వలదో
సత్కృతి లింగస్థాపన, సత్కృతి నీ వాచరించుసత్కృతి గాదే? ॥121॥

ఉ. లగ్నము చారు వౌట జటిలప్రవరుల్ వివరింప భూసుతో
ద్విగ్నమృగాక్షి చేసి యొదవించినసైకతలింగమున్ గ్రియా
మగ్నత నిల్పి పూజన లమర్చితి మిచ్చట నింతమాత్రకై
భుగ్నతఁ జెంద నేల కపిపుంగవ! నాపలు కాదరింపుమా. ॥122॥

ఉ. ధీరవరేణ్యా! నీ విపుడు దెచ్చినలింగము నేఁడె నిల్పు నీ
పేర జగంబులన్ వెలయఁ బెంపుగ నెల్లజనంబు లింక నీ
పేరిటిలింగమున్ మొదటఁ బేర్కొని పూజ లొనర్చి యంత
నాపేరిటిలింగముం గని యభీష్టగతిన్ భజియింతు రెప్పుడున్. ॥123॥

ఉ. ఈవును బ్రహ్మరాక్షసుల నెందఱనేని వధించి తాజిలోఁ
గావున నీదుపేరఁ గుతుకంబున శంభుఁ బ్రతిష్ఠ చేసినన్
బోవు నఘంబు లెల్ల దయఁ బూని మహేశుఁ డొసంగినట్టి నీ
దేవుని వామదేవుని ధృతిం దిలకించినవారె యుత్తముల్. ॥124॥

వ. అని మఱియు ని ట్లనియె. ॥125॥

మ. సికతాలింగము చేసి లింగముఁ బ్రతిష్ఠింపం దలంతేని దు
శ్శక మాకార్య మదెట్టు లన్నఁ దిలకించన్ సప్తపాతాళభూ
మికలం బాదుకొనెన్ మహేశుఁ డిఁకఁ బేర్మిన్ దియ్యనే శౌర్యరా
శి కశక్యం బటు గాక దీసినఁ బ్రతిష్ఠింతున్ భవల్లింగమున్. ॥126॥

చ. అనవుడు నెమ్మొగంబుఁ దెలియం జిఱునవ్వున గంధవాహనం
దనుఁడు రఘూద్వహంప్రులకు దండము వెట్టి యి దెంతకార్యమో
దినకరతేజ! దేవరప్రతిష్ఠ గదా యని కొంకినాఁడఁ గా
కనిమిషశైల మైన ద్రుహిణాండము దాఁటఁగ మీట నేరనే? ॥127॥

సీ. అని విజృంభించెఁ బావని నా శతానందుఁ డావసిష్ఠునిఁ జూచి యచ్చెరుపడి
పరతత్త్వమార్గంబు పతి దెల్ప వినియును దత్ప్రతిష్ఠితశివోత్పాటనంబు
పరుల కసాధ్యమం చెఱిఁగియు స్వామిభృత్యన్యాయసరణి దా నధికుఁ డయ్యుఁ
దన కసాధ్యం బైన దాశరథీశ్వరోత్పాటనోద్ధతి కేల పాలుపడియె?
ఆ. నెఱుఁగ కిట్టిచెయ్ది మెనసెనో యెఱిఁగియుఁ జేయవలసి చేసెనో యథార్థ
వచనరచనఁ ెలుపవలయు నావుడు లెస్స, యడిగి తని వసిష్ఠుఁ డతని కనియె. ॥128॥

సీ. శ్రీరామలింగంబు సికతామయంబుగాఁ జింతించులోకులభ్రాంతిఁ బాపఁ
బదరి సాంబద్రోహ మొదవించి ఘనుఁ డైన నెఱి దూలుననుమాట నిర్వహింప
నతలాదిలోకముల్ వ్యాపించె శివుఁ డన్న రామువాక్యము నిదర్శనము సేయ
నణురేణు వైన రామావనీశుఁడు నిల్పి నొరుల కసాధ్యమౌ టెఱుకపఱుపఁ
ఆ. దలఁచి రామనాథదైవతోత్పాటనో, ద్ధతి వహించెఁ గాక ధర్మవేది
పరమపుణ్యుఁ డతఁడు ప్రత్యక్షపరమేశుఁ, డజ్ఞుఁడే చెలంగు నవల వినుము. ॥129॥

వ. ఇవ్విధంబున దశకంధరపరిపంథివచస్సంధిబుద్ధి ననుసరింపక గంధవాహనందనుండు
పుండరీకంబునకు శుండాదండంబు నిగిడించుమదవేదండప్రకాండంబు మెండున
నాఖండలాదిదివిషన్మండలఖండనసముద్దండదండధరాఖండప్రతాపప్రచండదైతేయ
మండలేశ్వరమదాంధకారమార్తాండకరప్రకాండభీకరతరకరప్రకాండంబు సారించి
నిజాటోపవిలోకనజాయమానభయవేపమానగౌరీమానవతీహఠాత్కల్పితదృఢా
లింగం బగురామనాథలింగంబు ననాయాసంబునం దెమల్చి యగలకున్న దిగులుపడక
కలకల నగుచుఁ గిలకిలార్భటి సముద్ఘటించి మోఁకారించి వాలం బెగవట్టి కరద్వయం
బునం బట్టి దిట్టతనంబున నిట్టట్టుగా నూఁగియుఁ జట్టుకన్న గట్టియై నెట్టుకొన్నయట్టి
లింగంబునెడ నుట్టిపడుకట్టల్క నహంకారంబున హుంకరించుచుఁ దటతట కటతక
టంబు లదరఁ జటులతరలోచనంబులఁ జిటచిట నిప్పుకలు చెదర గిటగిట పండ్లు గీటుచు
బటపట బ్రహ్మాండభాండంబు పగుల నట్టహాసంబు చేసి యిట్టియీశ్వరాపరాధం
బున నేమి పుట్టునో యని పుడమిపట్టి బిట్టడల నింతయహంకృతి దగునే యని
లక్ష్మణుండు నొడువ నీబలవంతున కింత యసాధ్యం బగుట వింత యని రుమాకాం
తుండు చలింప రామప్రయుక్తతృణంబు ద్రుహిణాస్త్రం బగు టెఱింగియుఁ
దత్ప్రతిష్ఠితలింగంబు భంగంబు నొందింపఁ దలంచుట వివేకంబు గాదని విభీ
షణుం డాడ నాడాడ నంగద కుముద నల నీల పనస జాంబవదాదివనచరనాయ
కులు దమకుఁ దోఁచినతెఱంగునఁ బలుభంగులం బలుక రఘుకులాధ్యక్షునికటాక్షం
బున జగత్ప్రాణసూనుని ప్రాణంబులకు హాని లేకుండెడు మని మహర్షు లాశీర్వ
దింప నభోభాగంబున బారులు దీఱి నగవిదారిప్రముఖబర్హిర్ముఖగరుడగంధర్వ
కిన్నరకింపురుషయక్షరాక్షససిద్ధసాధ్యాదివియచ్చరులు మచ్చికంటులతో నిచ్చ
నచ్చెరుపడి చూడ సప్తమారుతంబులు నిజానుకూలంబుగా వాలంబున బలంబు
గూర్ప సాటి యేర్పఱుపరానియున్నిద్రరౌద్రంబునఁ బ్రళయకాలరుద్రుని కకాల
రుద్రుం డై దిక్కూలముద్రుజసముల్లోలకల్లోలంబు లై సప్తసాగరంబులు గలంగ
నభంగభయభంగురంబు లై సప్తద్వీపజనంబు లడలంగ సప్తాశ్వప్రముఖగ్రహ
నివహంబులు త్రోవలు దొలంగ సప్తకులపర్వతంబులతో ధరాతల ముఘ్ఘూత
లూఁగ మహాభూతంబు లాక్రోశింప దిక్కరులు ఘీంకరింప భూమిభరంబు భరింప
లేక వ్యాకులపడుకాకోదరలోకనాయకునిఁ బట్ట నట్టిట్టగుణరతకమతపరివృఢు నాను
టకై ముట్టె బిగఁబట్టి యాదిమకిటిపట్టభద్రుండు గట్టిగాఁ బీఁటపెట్ట నెట్టియుత్పా
తంబు పుట్టె నని పట్టుపుట్టంపుఁబట్టంపువేల్పుపట్టికి బెట్టిదపుఁజింత దొట్టికొనఁ
బాశాంకుశత్రిశూలడమరుఢక్కాటంకఖట్వాంగాదిసాధనంబులు గైకొని
తత్తఱించుకుమారప్రముఖప్రమథులు వారణాననినివారణోక్తులు సైరించి కాచి
యుండ నానతాంగంబున సమంబులుగఁ గరచరణంబు లిలాతలంబునం బెట్టి సింధు
బంధనసమయసముత్పాటితమంధరధరాధరబంధురరేఖాధురంధరవసుంధరాధరజాలం
బగువాలంబున లింగమూల మామూలంబుగాఁ జుట్టి పట్టి చలపట్టి కరువలిపట్టి
యప్ప ట్టించుకయుఁ దర్పించి యుప్పరంబునం బెట్టెదనని చట్టుపలుగనుపట్టి మిట్టి
పడుగట్టుఁజేనిగుట్టు మట్టుపెట్టి గట్టితనంబున బిట్టెగసి లింగంబు వీఁక తనతోఁక
వెంట నంటిరాక నిరాకరించుటం జేసి యాకసంబున సేకరింపలేక సకలలోకపాలక
హాహాకారంబులతో నవరంధ్రంబుల బుడబుడ నెత్తురులు వడియ వడి యడఁగి
యక్కడికి రెండుగడియలయెడ వొడ లెఱుఁగక పరవశుం డై పుడమిం బడియె
నప్పుడు. ॥130॥

క. పవమానతనూజన్ముని, నవరంధ్రములందుఁ దొరఁగునవరక్తముచే
నవలోకసురవధూదృ, క్కువలయవలయ మన రక్తకుండము వెలసెన్. ॥131॥

సీ. గమనవేగంబున ఘనజటాబంధంబు గళితమై యంసభాగమున గునియఁ
గేలఁ గుచ్చెలకొంగు గీలించి దగ మించ నసురుసురై సీత యరుగుదేర
భుజముల వెడజాఱుభుజపత్రవల్కలాంచలము చేఁ బూని లక్ష్మణుఁడు నడవఁ
గైదండ యొసఁగుటకై దండసాఁచినశయముతోడనె విభీషణుఁడు రాఁగ
తే. నేరిపైఁ జింత లేక హాహారవంబు, తోడఁ గన్నీటిమున్నీటఁ ద్రోవ దడియఁ
దడయ కప్పుడు దశరథాత్మజుఁడు వచ్చెఁ, బవనతనయుండు మూర్ఛిల్లి పడినయెడకు. ॥132॥

ఉ. అప్పుడు ధూళిధూసరితుఁ డై కనుదమ్ములు మోడ్చి మక్షికల్
గప్పుగొనంగ నెత్తురులు గ్రక్కెడునక్కపిముఖ్యుఁ జేరి మా
యప్ప! యిదేమిరా? యని ధరాత్మజ కన్నుల బాష్పపూరముల్
చిప్పిలఁ గేలుదమ్మిఁ దుడిచెన్ దనుసక్తధరాపరాగమున్. ॥133॥

తే. అచట వసియించి తొడమీఁద ననిలసుతుని, శిరము గీలించి నెత్తుటిచేతఁ దడిసి
పుల్లసిలుమోము గనుఁగొని తల్లడించి, ప్రేమ సీతాధిపతి విలపింపఁదొడఁగె. ॥134॥

ఉ. దాయలశూలముద్గరగదాపరశుక్షురికాదిహేతులం
గాయము గీయముం గననికాయ మపాయముఁ జెంది కందెనే
మోయి? మదీయసూక్తి వినవోయి! యి దేటికి మాటలాడ వా
హా! యసహాయశూరవిజయైకవిహార! సమీరనందనా! ॥135॥

క. మాతయుఁ దాతయు మీ రని చేతులు మొగిడించి సేవ సేయుదువుగదా!
నాతండ్రి! మున్ను నాకును, సీతకు నిపు డేల? భక్తి సేయవు చెపుమా! ॥136॥

ఆ. కన్నతల్లిఁ దండ్రి నున్నసోదరులను, జిన్ననాఁటనుండి చెలిమి నిండి
మన్నవారి నెల్ల మఱచియుంటిఁగదోయి, గాడ్పుపట్టి నీవు కలుగఁబట్టి. ॥137॥

ఉ. క్షోణికుమారికామణి నశోకవనిం గని సంతసించి త
త్ప్రాణము నిర్వహించి వనపాలకులన్ వివళించి రావణా
రీణచమూవరేణ్యుల హరించి చరించుట లెంచ కక్కటా!
స్థాణువుచంన మొంది వివశత్వముఁ జెందుదురయ్య? పావనీ! ॥138॥

ఉ. హాటకగర్భబాణము నిశాటకుమారుఁడు నాట నేయఁ బో
రాటము వాయఁ బట్టువడి యట్టిటు మిట్టిపడంగ రావణున్
నోటికి వచ్చి నట్టని యనూనభుజాగతి నీటుమేటికిన్
బాటిలె నేటికిన్ వివశభావము దైవమ! యేమి సేయుదున్? ॥139॥

క. సేమంబున నీ వున్నను మామూర్ఛ లడంచి ప్రాణి మరలింతు వయో
నే మెందఱ మున్నను నీను, నేమంబున మూర్ఛ దెలుపనేరమ తండ్రీ! ॥140॥

తే. అకట! కనుసన్న చేసినయంతమాత్ర, నాత్రమున నేఁగి సంజీవనౌషధంబుఁ
దెచ్చి యిచ్చిన నినువంటిధీరమణికి, జీవ మెడఁబాయనాయె సంజీవరాయ! ॥141॥

ఆ. జగతి యేల నేల సౌమిత్రి యేల సీ, తాలతాంగి యేల తక్కియున్న
వార లేల నిన్నువంటిగుణాఢ్యుండు, లేకయున్న నాకు నోకుమార! ॥142॥

క. అని పలురీతుల మారుత, తనుజుని వదనాంబుజంబు దర్శించుచు రా
మనృపాలకచూడామణి, కనుఁగవపెన్నీట నతనికాయము దడిపెన్. ॥143॥

ఆ. అంత మూర్ఛ దేఱి యక్షరక్షోవైరి, చింత జాఱి రాజసింహుఁ జేరి
కొంత తన్ను దూఱికొని బత్తిఁ దగుదారి, వింతసూక్తి మీఱి వినుతి జేసె. ॥144॥

నిరోష్ఠ్యదండకము. శ్రీరాజితాకార! సాకారసాకేతరాచారసాకేతరాజన్యసన్యస్తనానాక్రియా! ధన్య
సంకీర్తనాసక్తనక్తంచరాదైన్యజన్యాచలాగణ్య! ధైర్యాశ్రయావాస! నిశ్రేయ
సాధార! సాధారణాన్యత్రయీకేళికాశాలినాళీకరాట్సంతతిక్షీరనీరాకరాధీశరా
కానిశాకాంతశాస్త్రైకరాద్ధాంతగాధేయయాగాంతరాయక్రియాకారణాదిత్య
రాజారినిర్దారణా! చారణశ్రీహృతాంచజ్జటాధారినారీశిలాకార! శ్రీకంఠకాండా
సనాహీంద్రనాగాంతకాశాంతకాంతాంతరంగాధరాకన్యకారీణకల్యాణకల్యా
సకల్యాణ! కల్యాణధాత్రీధరస్థైర్య! రక్షశ్ఛటాహస్తిహర్యక్ష! క్షత్రక్షయాక్షయ్య

శక్తిస్థిరజ్యాజిరేశానసంఘర్షణాశాలితాశ్రాంతసత్కీర్తిసంఛన్నదిగ్దేశకర్ణాంత
దృగ్దీర్ఘతానందితానందనాత్యచ్ఛనీరేజతేజఃకళానిర్జితానంగరత్నాంగదా! రంగదా
కాశగంగాతరంగచ్ఛటాసంగజంఘాలనిర్వాణదఖేదా! నతాస్యైకదృశ్యర్ధశస్యంద
నాజ్ఞాదృతారణ్య! తారాకళత్రాననశ్రీచకాసత్కళత్రాశ్రితాశ్లేషణానంద! నానా
జటీశాగ్రణీజాగ్రదర్చాలసచ్చిత్త! సత్యాశయాయత్తపారంగ! దైతేయశిక్షాకళా
దక్ష! సత్తాంత! సాక్షాచ్చిదాకాశసంకాశహేతీ! కిరాతీకృతానేకసత్కార!
సత్కారణైరాదృతాదిత్యసంజాత! శాతాస్త్రసంధాత! లేఖాధిరాణ్ణందనాకంధి
సంత్రాససన్నాహఛిన్నాదితేయారి! యేరీతి నీరీతి నీరేజజాతాదిధీరాగ్రణీజాతికిం
జింత సేయంగఁ జిచ్ఛక్తి రంజిల్లెడిన్ జెల్లరే హల్లకాస్త్రారిదారిన్ గ్రసింపన్
హృషీకేశతాసక్తి రక్షింపఁ గంజాసనాఖ్యం జగజ్జాతసృష్టిన్ ఘటింపన్ నటింపన్
ద్రిలోకాధినాథాకృతన్ జెంది నీశక్తి నిత్యస్థితిం గాంచఁగారాని హేలాగతిన్
రాజలీలన్ రజఃకేళి లాలింపఁగా నెంతయాసక్తి యయ్యారె యయ్యాసతీసంగతిన్
రాగలీలాదృతిన్ గన్నచందాన నందంద క్రీడింప డెందాన నీక్రీడ ధ్యానించి యజ్ఞా
ళిరాజన్యతాజ్ఞాతృచాంచల్యసంగాంతరంగస్థితిన్ జిక్కి తర్కించి హీనక్రియం గాంచి
కించిజ్జ్ఞధీలీల నీహేల శ్రీలాకుటీసక్తిగా నిర్జరాధ్యక్షరక్షావనారక్తిగా నెంచి యిష్టార్థ
సిద్ధిం గనం జాలె నజ్ఞానరింఛోళినీహాళికంజాతజాతాండకాండక్రియాశాలిగాఁ
గాంచి నీచిత్కళాకారరేఖాగతిన్ జ్ఞానదృష్టి న్నిరీక్షించి చిత్తేంద్రియాదిక్రియా
సాక్షిచైతన్యరేఖన్ నిరాఘాటతన్ జేసి రాజిల్లె శ్రీజానకీకాంత నీచెంత నత్యంత
కాంతాకృతిన్ నిల్పి కల్గింపఁగాఁ గంటి నేతాదృగంగాఖ్యలీశాతదన్యస్థితిన్ గన్న
నీచేతనే ఖ్యాతి రాజిల్లెడిన్ జండరాత్రించరచ్ఛేదనక్రీడఁ గ్రీడింపఁ దండ్రీ!
జగత్కారణక్రీడ లిచ్ఛాగతిం జెంది యాద్యంతహీనాకృతిన్ గన్నజెజే గలాఁడే
యిలాకన్యకాచిత్తకాసారసంచార! చంచద్దయాదృష్టి దృష్టించి నాజాతిచేష్టాని
కృష్టేహ దృష్టింప కిష్టాదృతిం జేర్చి రక్షింపఁగా నీకె కా కెరికిం జెరికే? హరి
కల్యాణసంాయకా! దైత్యహృత్సాయకా! జానకీనాయకా! ||145||

మ. అని వినుతించి రామవసుధాధిపుచెంత వసించి మూర్ఛిలం
గను గనుదోయిబాష్పములె కౌతుకబాష్పము లైనమాతకున్
జనకకుమారికామణికిఁ జాఁగిలి మ్రొక్కి కరద్వయంబు చ
క్క నుదుటఁ జేర్చి యి ట్లనియె గౌరవచారువచోవిజృంభణన్. ||146||

మత్తేభకందగర్భితసీసము. విగతకామాత్ములు విశ్వమాతవుగదా కల్యాణియం చెన్నఁగాఁ దనర్చి
విహితతత్త్వస్థితి విద్యలై త్రిగుణతాహేలాకృతిం జెంది యాక్రమమున
సతతసౌశీల్యవిశాలకల్ వెలయఁగా దర్శించి ధన్యుల్ సదా ముదమున
నిశితబుద్ధ్యున్నతి నిన్నె కొల్తురు గదా సీతా జగత్కారిణీ! తిరముగ
ఆ. ననుచు వివిధగతుల ననిలతనయుఁడు పొ, గడిన వినుచును దగుకరుణ ననెను
జనకనృపతితిలకతనయ ఘనతరల, సదమృతరససుఖదవిదితగతిని. ||147||

మ. సకలసజ్ఞానకళాకలాపుఁ డినవంశస్వామి లోకావనో
సికతామాత్రునిగాఁ దలంపఁదగునే నే డాదిగా నిట్టిగా
త్సుకుఁడై శాశ్వకభ క్తియుక్తి శివు నీచోటక్ బ్రతిష్ఠించిన జ్
యకముల్ సేయకుమన్న! స్వామిహితకార్యాసన్నతం పుత్రకా! ||148||

తే. తప్పు చేసినిఁ బతి కని తల్లడిలకు, నీమనశ్శుద్ధి యెఱుఁగు శ్రీరామవిభుఁడు
పాపఁ డాటల కెనసినపనులు చూడఁ, దండ్రి కానందములు గాక తప్పు లగునె? ||149||

క. స్వామి నిజమర్మ మంతయు, నీమీఁదియనుగ్రహమున నీ కెఱిఁగించెన్
బ్రేమమున దాఁ కిప్పుడె, నామర్మము దెలిపెదను సనాతనఫణితిన్. ||150||

క. రామస్వామిపరాత్పరుఁ, డేమూలప్రకృతిఁ గార్యహేతుత్వములన్
మే మిరువుర మై చెలఁగుదు, మామీఁదటియొకరహస్య మధిపుఁడె యెఱుఁగున్. ||151||

శా. తత్సాన్నిధ్యవిశేష మేఁ గని మహత్తత్త్వాదితత్త్వైకసం
సత్సామగ్రి వహించి తద్విషయరూపవ్యాపకం బైనయే
తత్పర్వంబు సృజింతుఁ బెంతు నడఁతున్ దైగుణ్యవిస్ఫూర్తిచే
వత్సా! మన్మహిమంబె సుమ్ము మతిదృగ్వ్యాపారదృశ్యాకృతుల్. ||152||

మ. త్రిపుటీశూన్యున కీజగజ్జననశక్తిస్ఫూర్తి వర్తిల్లఁగాఁ
గపిలోకేశ్వర! సత్వసంకలితసంకల్పాకృతిన్ మించి భే
దపుభావంబు వహించి యుండియు నభేదవ్యాప్తి వర్తింతు నీ
యపురూపంపురహస్య మీ వెఱిఁగి నిత్యానందముం బొందుమా. ||153||

తే. తావకీనాంగకీలాలధార జాఱ, వఱలుకుండంబు నీపేర వన్నె మీఱ
ఘోరదురితాపహారప్రకార మగుచు, నిది మొదలుగాఁ బ్రసిద్ధి వహింపఁగలదు. ||154||

సీ. పొడగన్న నడ రెన్నఁ డిడకున్నఁ గడచన్నయెడ మన్ననల నిల్పు నీతటాక
మరుదెంచు బిరుదెంచునరుముంచు తెరవొంచి పెరిగించు గురుఁ జేర్చు నీతటాక
మనువారఁ దనుఁ జేర నైన రూరఁ దనివారు నినపారరుచి సేయు నీతటాక
మును మానమున మాన కనుతానమున పాన నెనలేని సిరు లీను నీతటాక
తే. మిది జగజ్జనజీవనం బిది సుధైక, జీవనం బిది లోకైకపావనంబు
ఇది తపోధనపరితోష మిది విశేష, మీసరంబు సరంబులమీసరంబు. ||155||

తే. జనులయెమ్ములు నీసరోజలములందు, నెంతకాలం వసియించు నంతకాల
మంతకాలయ మొందక చింత మాలి, దివ్యగతి నుందు రమరసదృక్షు లగుచు. ||156||

తే. హేళిలీల తమఃపాళి హాళి మాలి, వ్రాలులీల సదాలోకలోలలోక
జాలభవహాలహలహారి! శూలపాణి, త్వత్సరోమణి మునుఁగ దుర్దశ లడంగు. ||157||

సీ. భవజటాజూటసంభవ యైనగౌతమీనదిలోనఁ దాన మొనర్చుసుకృతి
కశ్వమేధసహస్రశాశ్వతఫల మబ్బు నబ్బుర మబ్బింప నంతకంటె
శతగుణాధికపుణ్యసంపద నింపుగంగాపతంగకుమారికాతరంగ
సంగతి గలసరస్వతిలో మునింగిన నానదీస్నానోపమానఫలము
తే. చేరుఁ దావకకుండాభిషేకమహిమ, నహి మహేశ్వరునంతవాఁ డైన దీని
నెఱిఁగి యిదమిత్థ మని నుతియింపఁగలఁడె, నిజము చెప్పెద విను మింక నిష్కళంక! ||158||

క. హనుమత్కుండంబున నే, జనుఁడేని తిలోదకము లొసఁగు ముదమున నా
తనిపితరులు ఘృతకుల్యాం, దనరుదు రని సపతియై జనకసుత పలుకన్. ||159||

క. సీతారాములపలుకుల, చేతఁ గలఁకదేఱి యచట శివలింగము సం
ప్రీతిమెయి నిలిపె మారుతి, భూతలజను లెల్ల మొదటఁ బూజ లొసంగన్. ||160||

వ. ఇత్తెఱంగున లోకోత్తరుం డైనమరుత్తనయుండు సీతామత్తకాశినీచిత్తేశచిత్తహర
లింగంబునకు నుత్తరంబున నిజాయత్తలింగంబు నభంగనిష్ఠం బ్రతిష్ఠించెనట
న్నతనిలాంగూలవేష్టనంబున రామలింగంబు వళిత్రయకలితాంగం బై యిప్పటికి
జగజ్జనదర్శనంబులకు నిదర్శనం బయ్యె నని రామలింగప్రతిష్ఠాపనకథనంబు దురధి
గమజనురంబుధినిర్మథనం బని వసిష్ఠమునిపురుహూతుండు గౌతమసూతి కి ట్లనియె. ||161||

ఉ. వాయుజుపై ధరాత్మజకు స్వామికిఁ గల్గినప్రేమ తత్కృపా
శ్రీ యిరువొందుటల్ తెలియఁజెప్పినయాకథ విన్నమేటి దీ
ర్ఘాయురుపేతుం డై బహుధనాన్వితుఁడై చెలువొంది యంతటన్
శ్రేయముఁ జెందు నా విని వసిష్ఠతపస్వికి శ్రోత యి ట్లనున్. ||162||

ఉ. హృత్పరితాప మార్చి కృప నీగతి మారుతిఁ బ్రోచి రామభూ
భృత్పరమేశుఁ డెందు వసియించె? విశేషము లెవ్వి? శ్రీహనూ
మత్పరసత్కథామృతము మాటికిఁ గ్రోలెదఁ దెల్పవే యనన్
దత్పరతం దథావిధకథావిదుఁ డమ్మునివర్యుఁ డి ట్లనున్. ||163||

ఉ. రాజకులైకభూషణుఁడు రాముఁడు పుష్పక మెక్కి జానకీ
రాజముఖీసమేతుఁ డయి రమ్యమతిన్ నిజరాజధానికిన్
దేజ యెలర్పఁ బోవుచును దివ్యులపువ్వులసోనతో భర
ద్వాజులయాశ్రమం బరసి వాయుకుమారునిఁ జూచి యి ట్లనున్. ||164||

చ. పరహృదయజ్ఞతాగరిమఁ బ్రౌఢవచోరచనాచమత్క్రియన్
సరసుఁడ వౌట మాభరతుసన్నిధి కేఁగి మదాగమంబు మ

చ్చరితముఁ దెల్పి రమ్మనుచు స్వామి ప్రియంబునఁ బంపె మారుతిం
దిరువడికంటె నాప్తుఁ డవనీపతి కెవ్వఁడు భక్తిశక్తులన్. ॥165॥

ఉ. పంచిన మంచి దం చంగి పావని మానపరీతి నాతనిం
గాంచి తదంచితార్చనలు గైకొని రామకథామృతంబు వ
ర్షించె హరించె శోకశిఖిజీవన మిచ్చి తటంచు నెంచి హ
ర్షించె ఘనప్రభావులకుఁ జిత్రమె యుల్లము చల్లసేయుటల్. ॥166॥

తే. హనుమరాక వహిల్లనయాక్షణంబ
దరహసనచంద్రికలు గాయఁ దమము వాయఁ
డఱుచుగా హర్షబాష్పామృతంబు గురియఁ
బటుకళానిధి చెలువొందె భరతుఁ డపుడు. ॥167॥

మ. ఘనసేనావళి మేనఁ బూసికొని శాకద్వీపమర్దక్షణం
బునఁ బ్రాపించినసత్వరంబు దనరం బోనిచ్చి రామాభిషే
కనిమిత్తం బయి యుత్తరాంబునిధి రంగన్నీరపూరంబు కాం
చనకుంభంబునఁ దెచ్చు టేమిటికి నాశ్చర్యంబుగా నెన్నఁగన్. ॥168॥

ఉ. మారుతిఁ గూర్చి స్వామి బహుమానము మిక్కిలి చేసి యున్నచో
నారఘురామునానతి మహామణిహారము పూని దీనమం
దార! కుమార! రమ్మనుచుఁ దానె యురంబున వైచి చూదె న
య్యారె! ధరాకుమారి కనిలాత్మజుపైఁ గల కూర్మి యెట్టిదో! ॥169॥

ఉత్సాహ. ధారుణీకుమారికాప్రదత్తరత్నహార మ
క్షారి వక్షమందుఁ బూని యభ్రశుభ్రవాఃకణో
దారతారకానళీవృతస్ఫురత్సురాచలా
కారుఁ డై చెలంగె నన్న గౌతమాత్మజుం డనున్. ॥170॥

ఉ. అప్పుడు రామచంద్రుఁడు శతాననరాక్షసశిక్షఁ బూనుటల్
డెప్పర మైన మారుతికడిందిబలంబునఁ బూనె నంటిరే
యప్పని యెట్లు పూనెఁ బవనాత్మజుఁ డంత సవిస్తరంబుగాఁ
జెప్పఁగదే యనన్ ముని వచించు సమంచితవాక్చమత్క్రియన్. ॥171॥

ఉ. ఆహవభూమి రామవినుతాత్మశరోదితశోణితోద్భవో
త్సాహబృహచ్ఛతాననశతంబు హతంబుగ నేల మట్టుచున్
వాహన మై ద్విషజ్జయ మవారణ నిచ్చిన మెచ్చి మచ్చికన్
శ్రీహనుమంతుఁ గన్గొనెడు సీత జగత్త్రయమాతఁ గొల్చెదన్. ॥172॥

చ. క్షితిసుత మున్ను రాఘవునిచే హనుమత్కపి యేకపాదరు
ద్రతయుఁ దదంశ మూని యవతారముఁ జెందుట లాలకించె నం
చతని రఘూద్వహుండు గొనియాడిన దెల్లను దేటగా వచిం
చితిఁ గద యంతమీఁదటివిశేష మశేషము విన్ము తెల్పెదన్. ॥173॥

శా. కాకుత్స్థాగ్రణి యట్టు లాత్మకథ వక్కాణింప భూపుత్త్రి య
త్యాకాంక్షన్ వినఁగాఁ బ్రపత్తి మెయి సాష్టాంగంబు సేవించినన్
మీకారుణ్యమునం జెలంగుభటునిన్ మీ రింత వర్ణింతురే?
యోకారుణ్యచరిత్ర! శత్రుహృతి కుద్యోగింపరే నావుడున్. ॥174॥

సీ. పురరక్ష కనురూపబుద్ధిసంపన్ను మహామాత్యు నియమింప నవధరించి
యుఱువైన ప్రజ నేఱుపఱచి తోతెండని సేనాధిపతులకు సెల వొసంగి
కౌసల్య మొదలుగాఁ గలతల్లులకు మ్రొక్కి వారిచ్చుదీవనల్ వరుస నంది
తమయత్తలకు మ్రొక్కి తాను రాఁ బయన మౌక్షితిసుతరాక కంగీకరించి
తే. మణిమకుట మూని హైమవర్మంబు దొడిగి
హారకేయూరకరకంకణాదిబిరుద
భూషణాలంకృతాంగుఁ డై భూమివిభుఁడు
వేగమున యుద్ధసన్నద్ధవేషుఁ డయ్యె. ॥175॥

సీ. తనవామహస్తంబు దక్షిణమ్మృదుపాణి వహియించి సీత పార్శ్వమున నడవ
నాబద్ధతూణీరుఁ డై వెన్క సౌమిత్రి శరచాపములఁ బూని యరుగుదేరఁ
దొడి పూసి కట్టి యప్పుడు వచ్చుప్రజ జూపి భరతశత్రుఘ్ను లెచ్చరిక సేయ
నుభయభాగంబుల నొడ్డోలగంబుగా సబలు లర్కజవిభీషణులు గొలువ
తే. గజరథతురంగమపదాతికలితమనుజ, దనుజవనచరసైనికోత్కరముతోడ
హనుమ వలపలిమూఁపుపై హస్త మూని, యినకులస్వామి నగరోపవనముఁ జేరి. ॥176॥

తే. భరతభానుజపౌలస్త్యపతులఁ జూచి, మనబలము లెల్ల వచ్చెనే యనిన స్వామి
యన్నియును గూడె నని వారు విన్నవింప, హనుమకడఁ జూడ నతఁడు సాష్టాంగ మెరఁగి. ॥177॥

క. చుక్కలు మొలపూసలుగా, దిక్కుల కవకాశ మిడని దివ్యాంగముతో
నెక్కడఁ జూచినఁ దా నై, యక్కపిశేఖరుఁ డజాండ మంతయు నిండెన్. ॥178॥

సీ. ఒక్కజంగకుఁ జాల వుల్లోలకల్లోలసంప్లుతాంబరసప్తసాగరంబు
లొక్కచక్కికిఁ జాల వుగ్రభానుహిమాంశుకుండలోద్యద్గ్రహమండలంబు
లొక్కఘట్టన కోర్వ రుర్వరాఖర్వదూర్వహవరాహివరాహరాజముఖ్యు
లొక్కయుద్ధతి కాన దూర్ధ్వలోకానీకగర్భితబ్రహ్మాండకర్పరంబు
తే. శక్రవిద్వేషివిభవంబు నాక్రమింప, విక్రమించుత్రివిక్రమోపక్రమమున
నధికుఁ డమేటి కమలగర్భాండపేటి, నిండి నిజమూర్తి విస్ఫూర్తి నిలిచె నపుడు. ॥179॥

సీ. మయి గదల్పఁడు గాక పయిచూర్ణ మై రాలు క్షణములో నూర్ధ్వలోకంబులెల్లఁ
జక్క నిక్కఁడుగాక వ్రక్కలై పడిపోవు గడి దక్కి యట మీఁదికర్పరంబు
పదము మెట్టఁడుగాక భగ్గున నడుగంటుఁ బైమోపుతో గచ్ఛపప్రభుండు
బిగువు చూపఁడుగాక పెటిలి బీఁటలు వాఱుఁ జక్రవాళముతో దిశావలయము
తే. అఖిలదుస్సహరాక్షసాధ్యక్షశిక్ష, కెనయుతను వావహించుట యింతె కాక
యట్టివిగ్రహమున నాగ్రహమును బూని, నిగ్రహించిన లోకముల్ నీఱు గావె? ॥180॥

తే. మారుతి సమస్తలోకోపకారి గనుక, నొక్కదిక్కున ఘనమూర్తి నొందియున్న
నవని యెక్కడఁ గ్రుంగునో యతిభరమున, ననుచుఁ గకుబంతముల నెల్ల నావరించె. ॥181॥

మ. తననిర్ఘాతకఠోరవాలము బృహత్కాయంబు రక్తాననం
బును బద్ధాంజలియున్ రఘూద్వహపదాంభోజాతవిన్యస్తస
ద్వినయాలోకము దుర్నిరీక్ష్యతనుకాంతిస్ఫూర్తి వర్తిల్లఁగా
హనుమద్వానరవీరుఁ జక్క గనలే రవ్వేళ బ్రహ్మాదులున్. ॥182॥

సీ. ఆపదుద్ధారకం బనుమనూత్తమముచే సద్భక్తుఁ డై విభీషణుఁడు పొగడె
మంత్రి గాఁదలఁచుదుర్మదుఁ డనన్ క్షమియింపు మని హస్తములు మోడ్చె నర్కసుతుఁడు
మాత్రివిక్రమమూర్తి మారటమూర్తియే యౌ నని ఋక్షేశుఁ డభినుతించె
నింతవాఁ డై గర్వ మింతయుఁ గనఁ డంచుఁ గాకుత్స్థపతి శిరఃకంప మూనె
తే. ధరణిసుత కన్నుఁగవ మోడ్చె భరతుఁ డెంచె
నలరె సౌమిత్రి శత్రుఘ్నుఁ డరుదు సెందెఁ
గొదవవారల నేమి చెప్పుదు కపీంద్రుఁ
జక్కఁ గను విచ్చి చూడ నశక్తు లైరి. ॥183॥

సీ. ఆవేళ హనుమంతుఁ డాకాశ మంటిన తనదీర్ఘదేహంబు ధరకు వంచి
పతి కెక్క నజ్జుగా నతి సేయునటు లున్నఁ దన్మహాకంధరాంతరమునందు
ధరణిజ నెక్కించి తానును మున్నెక్కి మెట్టి రాఁ దలఁకుతోఁబుట్టువులను
నరసైనికుల వనేచరసైనికుల నిశాచరసైనికులఁ జూచి శంక యేల?
తే. హనుమ నారోహణము సేయుఁ డనిన వారు, నేల యాలినచందాన నిండియున్న
తమతమబలంబుతో గూడి తరుచరేంద్రు, వీఁపుపై నెక్కి వినుతి గావించి రపుడు. ॥184॥

సీ. ఎవ్వాని బలుసేన లెత్తిరాఁగలవన్నఁ బల్లటిల్లుదు రిలాభారవహులు
లెక్క సేయఁగరాని దిక్కున నేరాజుమూఁక పేరు గణించు లోకవితతి
యేరాజువాహిను లెదురొడ్డి లవణాబ్ధి బెట్టిదం బడఁగించి కట్ట గట్టె
నేరాజుబలకోటి నీక్షించి జేజేలు చుక్క లెన్నికయైన సులభమండ్రు

తే. సాగరము వెల్లివిరిసినచంద మొందు, నేమహారాజుదళ మట్టిరాముసేన
యఖిలమును గూడి వీఁపుపై నధివసించె, ననిన సామీరిమహిమ యే మనఁగవచ్చు? ||185||

క. హనుమచ్చరమాంగాగ్రం, బున సీతాయుక్తి రామభూవరుఁ డలరెన్
కనకధరాధరశిఖరం, బున నిలిచిన మెఱుఁగుతోడిమొగులుతెఱఁగునన్. ||186||

ఉ. సందడి సెంది వందురక సందుల గొందులఁ జిక్కి తొక్కుడుల్
పెంపక వెక్కసం బడరి చిందఱవందఱ గాక మూఁక లా
నందము నొందుచున్న రఘునాథునియాజ్ఞ శిరంబునన్ మరు
న్నందనుఁ డావహించి గగనంబున కుద్ధతి నుద్గమించినన్. ||187||

తే. వనచరేంద్రునిలాంగులవల్లి యనెడు, కాఁడతుదఁ గూడి లోనఁ జుక్కలబెడంగు
దొరసి మెఱసినయూర్ధ్వకర్పరము వొలిచె, బుడమిఱేనికి ముత్యాలగొడుగులీల. ||188||

శా. ద్యావాభూఃపరిపూర్ణభృత్యచరమాంగాగ్రస్థలాధ్యాసి యై
భూవర్యాగ్రణి మింటిత్రోవ జనుచున్ బుణ్యాశ్రమోర్వీరుహా
గ్రావారణ్యసరిత్సరోవరనదగ్రామావళుల్ చూపి సీ
తావామాక్షికిఁ జెల్పె ని ట్లనుచుఁ దత్తద్వర్ణనోదీర్ణతన్. ||189||

చ. అరిహరణార్థియై చన నిజాయతవార్లహగీఘుమంఘుమ
స్వరమున గెల్పుదీవన లొసంగుచుఁ దుంపరముత్తియంబు లు
త్తరళతరంగహస్తములఁ దాల్చి లయార్థము సేస వెట్టెడిన్
గరువలిపట్టికిం గగనగంగ గనుంగొను మంగనామణీ! ||190||

ఉ. గిబ్బవయాళికానిజడకెంజిగి యంటెనొ వేల్పుసిబ్బెపుం
గుబ్బెత లుబ్బియాడుతఱి గుబ్బల జొబ్బిలుకుంకుమప్రభల్
ప్రబ్బెనొ మంచుగుబ్బలిఁ దొఱంగుట జేగురు రేఁగెనో యనన్
గబ్బి వహించె నెఱ్ఱనయి గంగ మరుత్సుతుకాంతి పర్వినన్. ||191||

మ. సరసభ్రాజదనంతపాదకటకున్ సంఛాదితాశాంబరున్
సురసంసేవ్య శిరస్సముజ్జ్వలసురస్రోతస్వినీచంద్రు బం
ధురశుభ్రచ్ఛవిమూర్తిఁ బల్లవధనుర్దుస్సాధ్యయోగీంద్రు భా
సురసారంగసముత్కరున్ హిమగిరీశుం జూడు మబ్జాననా! ||192||

లయగ్రాహి. రంగుగల పచ్చలమెఱుంగుఁ గని పచ్చికబెడం గనుచు వచ్చినకురంగములగుంపుల్
చెంగటనే భగ్గునఁ బతంగమణు లంటినమిడుంగుఱులు గెంటి తమయంగములఁ బాఱన్
చంగునను దాఁటి యుఱుకం గెలన నవ్వెడిసురాంగనలనవ్వులఁ గరంగునెలరాలం
గాంగలహరింబలెఁ దొరంగుచఱులం గెలయు బంగరపుగ ట్టదె కుఱంగట లతాంగీ! ||193||

తే. కౌంజరేయాంగరుచివల్లికలు కడాని, గట్టు ముంచినఁ గని తెలఁగంటిచెలులు
మింటఁ జనుదెంచె రెండవమేరు వనుచు, నుఱక భయవిస్మయము లొందియున్నవారు. ||194||

సీ. డిండీరఖండప్రకాండధావళ్య మాననము వెల్వెలఁ జేసికొనుట గాఁగఁ
దోడ్తోఁ బొడమునీటితుంపరల్ నెఱ మేనఁ దవులు స్వేదాంబుబిందువులు గాఁగ
వినువాఁక మొనదాఁక నెనయ నుబ్బుట పత్నిఁ గూడి యోజింప నేఁగుటలు గాఁగ
సర్వదిక్కూలంకషధ్వాన మిది మానుఁ డని బిట్టు మొఱపెట్టుకొనుట గాఁగఁ
తే. దివిరి మును దక్షిణాబ్ధి బంధించినటుల, వచ్చెనో తన్నుఁ గట్టింప వాయుజుఁ డని
వెఱవు మది గ్రమ్మి ముత్యంపువిరులఁ బూజ, లొసఁగుచున్నట్టు లున్న దీయుత్తరాబ్ధి. ||195||

తే. సహజగుంభితశబ్దముల్ శ్రావ్యములుగ, సహజగాంభీర్యమాధుర్యసహిత మగుచుఁ
గవుల నోరూరఁజేయుసత్కావ్యరీతి, యిక్షురసవార్ధి చెలువొందె నింతి కనుము. ||196||

ఉ. ఊరక మ్రోయుచుం దెసల కుద్ధతిఁ దుంగతరంగహస్తముల్
బారలు చాఁపుచున్ నురుఁగుఁ బైపయిఁ జూపుచు దుంపరల్ పడం
బాఱుచు బొంగుచున్ బయలు ప్రాఁకుచు గట్టులు దాఁకుచున్ సురా
నీరధి మించెఁ జూడు తరుణీ! జడభావము మాన దెయ్యెడన్. ||197||

మ. జలకాంతాకబరీభరోజ్జ్వలమిళచ్ఛైవాలనీలప్రభా
వలయోత్తుంగతరంగసంఘవిచలద్వైమానికానీక మై
జలభద్రేభవిహారముద్రితసమంచచ్చంద్రికావర్త మై
చెలువొందెన్ ఘృతవారిరాశి యెదుటన్ సీతాసితాబ్జేక్షణా. ॥198॥

శా. ఆకర్ణాంతవిశాలలోచనశతాస్యాదిత్యవిద్విడ్భుజా
వ్యాక్షప్తామితపాలనాన్వితము మాయాపట్టణం బున్నత
ప్రాకారోపరిశృంగలగ్నరవిచక్రక్షేమసాక్షాత్కృతే
చ్ఛాకల్పారుణదోఃప్రయాస మదిగో శాకాంతరీపంబునన్. ॥199॥

ఉ. దానవలోకనాథునిప్రతాపశిఖల్ వడిఁ గ్రమ్మి నిల్చిన
ట్టీనగరంబుచుట్టుఁ దగుహేమపుఁగోట త్రినేత్రుఁ డైనచో
మానిని చక్కఁ జూడ నసమర్థుఁ డనన్ బెఱవారు శక్తులే?
వీనిఁ దృణీకరించి కపివీరుఁడు మారుతి వచ్చెఁగా కిటన్. ॥200॥

మ. అతిలోకం బగుదైత్యవానరనరేంద్రానీకమున్ వీపుపై
భృతి గావించి నభోగతిం ద్రిజగదాభీలప్రయాణోద్ధతిన్
జతురంభోధులు దాఁటి శత్రుపురిఁ జేర్చ న్నేర్చు నెవ్వాఁడు? మా
రుతపుత్రుం డవలీల నింతపని కారోహించెగా కియ్యెడన్. ॥201॥

ఉ. నాలుగువారిరాసులు క్షణంబున దీవులతోఁ దరింపఁగాఁ
జాలినయప్రమేయజవశాలికి మున్ లవణాబ్ధి దాఁటుటల్
చాలబ్రయత్నమే? భువనజాలము లన్నియు నొక్కజంగకుం
జాలునె? కామరూపత పొసంగిన నిక్కపిచక్రవర్తికిన్. ॥202॥

మ. మన లంకాపురిమీఁదఁ బోవుతఱిఁ నిమ్మూర్తిన్ విజృంభించి ని
ల్చినఁ దద్రావణకుంభకర్ణు లెదురే చింతింప మత్కీర్తిభూ
జను లెంచన్ లవణాబ్ధిబంధనముఖోత్సాహైకసాహాయ్యుఁ డై
తనరెన్ నా కితఁ డాప్తుఁ డై తగ నసాధ్యం బెద్ది లోకంబులన్. ॥203॥

క. ఈకడ వింతలు మనము వి, లోకింప జవైకగతిని లోభము వొరసెం
గాక మనోజవగమనముఁ గైకొన నిద్దీవి నిమిషగతి కున్నదియే? ॥204॥

ఉ. బాలమరుచ్చలత్కిసలపాణి చలింపఁ బికాళి రాజకీ
రాళి మృదూక్తిఁ బావని నిజావనిఁ బాదము లూఁదఁ బిల్చుఁ ద
త్కేళివనాంలలక్ష్మిఁ దిలకించితె? చంచలనేత్ర! యచ్చటం
బాళెము డించి రక్కసులఁ బంపుద మర్కజువీడు చూడఁగన్. ॥205॥

మ. అని రామక్షితిపాలమౌళి సుమనోహారిత్వరంభాదిరం
జన మై సంశ్రితదేవవల్లభరమాసంభావితం బైననం
దనముంబోనిద్విషత్పురోపవనమున్ దర్శించి వాతాత్మజుం
గని సేనాతతి నీడ డించు మని పల్కన్ భూమికిం డిగ్గుచోన్. ॥206॥

ఉ. అబ్బురమయ్యె నద్దిర యజాండము నిండినదండిమేనితో
గొబ్బున వచ్చుచున్న దొకకోతి యటం చురుదండపాణు లై
ప్రబ్బినకిన్కఁ బూను వనపాలురు మ్రగ్గగ డిగ్గె నేలకున్
డెబ్బదిరెండువెల్వలును డిగ్గెను డిగ్గిరి సైనికాగ్రణుల్. ॥207॥

క. ఆరామనృపతి సతితో, నారామ మలంకరించి యర్కజముఖులం
జీరి సురారిమహాపురి, పై రణమున కరుగుఁ డనుచుఁ బనిచె ననుటయున్. ॥208॥

క. విని గౌతమసుతుఁ డిటువలెఁ, బనిచిన పతియాజ్ఞ బూని భానుజముఖ్యుల్
చని సురవైరులతో నని, మొనసినపని దెలుపుఁ డనుచు ముని నడుగుటయున్. ॥209॥

ఆశ్వాసాంతము

చ. అసురహరా! హరాజమహితాక్ష! హితాత్మవిచార! చారణా
ప్రసరదయా! దయారసనిరంజన! రంజనభావ! భావనా
భ్యసనపరా! పరాశరముఖాదర! ఖాదరధీర! ధీరతా
హసితధరా! ధరావనసమాహిత! మాహితబోధ! బోధకా! ॥210॥

క. శరణాగతభరణాభ్యా, శరణాహతదూషణాదిశాత్రవ! కరుణా
శరణా! పరిహృతశరధీ!, శరణాకరణాదిదూరసంవిద్ధరణా! ॥211॥

స్రగ్విణి. అబ్జపత్రేక్షణా! యార్తసంరక్షణా! యజ్ఞరేఖాననా! యాశ్రయత్కాననా!
యబ్జకీర్త్యాదరా! యార్యవర్యాదరా! యబ్జసింధూర్భిదా! యచ్ఛమద్ధ్యాస్పదా! ॥212॥

గద్య. ఇది శ్రీమదంజనాతనయదయారసలసత్కటాక్షవీక్షామహత్వసంప్రాప్తకవిత్వ విద్యావధాన సగుణనిర్గుణధ్యానవాసనాభిధానమానసబిసపుష్ప పుష్పగిర్యప్పనార్య కుమార సమాశ్రితబుధాచార గురుజనవిధేయ తిమ్మననామధేయప్రణీతంబైన సమీర కుమారవిజయం బనుమహాప్రబంధంబునందు మైరావణవధయును సత్యలోకగతుం డైన గంధమాదను మరలఁ దెచ్చుటయు లింగప్రతిష్ఠాపనకథయును దత్త్వోపదేశం బు సేయుటయు హనుమత్తీర్థమాహాత్మ్యవర్ణనంబును హనుమద్విశ్వరూపంబును మాయాపురప్రయాణంబును దత్పురోపవనప్రవేశంబును నన్నది చతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

పంచమాశ్వాసము

క్షోణీప్రియకన్యా
భీక్షణలీలామిళిందబృందసరోజా
పేక్షాసఖలక్షణముఖ!
దాక్షాయణ్యుక్తనామ! దశరథరామా! ॥1॥

తే. అవధరింపుము భూతదయాగరిష్ఠుఁ, డగువసిష్ఠుఁ డనియె గౌతమాత్మజునకు
విను శతానంద! శ్రీరామవిభునియాజ్ఞఁ గపు లొనర్చినరణము సాంగంబు గాఁగ. ॥2॥

ఉ. మర్కటసైనికేంద్రుల సమగ్రబలాఢ్యులఁ బేరుపేరునం
బేర్కొని యర్కజాంగదవిభీషణముఖ్యుల నన్యసైన్యసం
పర్కముగా శతాస్యపురిపైఁ బురికొల్పి పరాగపాళిచే
నర్కునిఁ గప్పుచుం గిలకిలార్భటి దిక్కులు వ్రక్కలించుచున్. ॥3॥

చ. తరుధరణీధరాశ్మములు బొల్చి సముద్ధతి భూమికోట డ
గ్గఱి నలువంకలం గలయగడ్తలు పూడిచి కోటఁ గూల్చి గో
పురములు నేల వ్రాల్చి తలుపుల్ బడ డుల్చి యదల్చి పౌరు ల
చ్చెరువడఁ బెచ్చు రేఁగి కపిసేన విభీషణసేన హెచ్చినన్. ॥4॥

ఉ. ఎక్కడిక్రోఁతిగుంపు లివి యెక్కడిరక్కసిమూఁక లిప్పురం
బక్కట! లోకభీకరశతాననపాలిత మౌ టెఱుంగవో
చిక్కె నిఁ కెందుఁ బోవు నని సింహనినాదము మేదురంబుగా
నొక్కటఁ గాలగేయు లన నొప్పెడుతత్పురరక్షణక్షముల్. ॥5॥

సీ. ఖరకుఠారత్సరుక్షురికాశుగస్సృగాదిబహుసాధనోదగ్రపాణు లగుచు
హయతరక్షుమదేభహర్యక్షముఖసమిత్ప్రౌఢైకవాహనారూఢు లగుచు
స్వచ్ఛవజ్రచ్ఛటోచ్ఛ్రయకంకటచ్ఛవిప్రచ్ఛాదితవ్యోమభాగు లగుచు
భీమాట్టహాససంభేదితాశాకుంజరస్వాంతకర్ణాంతరాళు లగుచుఁ
తే. గనుఁగొనలఁ బ్రస్ఫురస్ఫులింగములు చెదరఁ
జండగుణఘోషణముల బ్రహ్మాండ మగల
గర్జితావర్తకోద్వృత్తిఁ గాలకేయు
లడరి కపిదైత్యవరులపై నడచి రపుడు. ॥6॥

క. కాలవ్యాళకరాళ, క్ష్వేళజ్వాలోగ్రత న్నిశితకరవాలా
భీలప్రభ లొరసిన రవి, యాలో నద్దంపుబిల్ల యనఁ గనిపించెన్. ॥7॥

చ. పొడుపొడు పట్టుపట్టు మదె పోయెడుఁ బోయెడుఁ బోవనీకు మ
న్నొడువుల బెట్టిదం బొదవ నూఱులసంఖ్యలు గుంపు లై వడిన్
బుడమి చరింప నిర్జరరిపుల్ కసిసేనలఁ దాఁకి లగ్గ లె
క్కుడు గనకుండ బల్లెములఁ గ్రుమ్ముచు రెమ్ముచుఁ బాఱఁజిమ్ముచున్. ॥8॥

లయగ్రాహి. తిట్టుదురు పాదముల మట్టుదురు శూలములఁ గుట్టుదురు మీఁది కెగఁగొట్టుదురు జాఱన్
నెట్టుదురు పాశముల గట్టుదురు పెన్గదలఁ గొట్టుదురు నేలఁ బడఁ బెట్టుదురు మీదన్
జెట్టులును గట్టులును జట్టులును హస్తములఁ బట్టి వెస వైచి కపు లిట్టు నటు పోరన్
జుట్టుకొని యట్టెబలుదిట్టతన ముట్టిపడ నట్టియెడ బిట్టడరి రట్టడి యొనర్పన్. ॥9॥

శా. బద్ధస్పర్ధఁ గడంగుదైత్యులమహాబాహాబలాటోపసం
పద్ధాటీపటిమం దిటంబు వహియింపంజాల కుద్భ్రాంతు లై

యుద్ధక్షోణిఁ జలించువానరుల నోహో నిల్వుఁడీ యంచు స
న్నద్ధుం డైనవిభీషణుండు కపిసేనన్ నిల్పి సక్రోధుఁ డై. ||10||

మ. అలఘుగ్రావమహోగ్రకాయులు సురౌఘాజేయులం గాలకే
యుల నీక్షించి స్వసైనికోత్తముల కత్యుద్వృత్తి జే వీచినన్
గలహారం భవిజృంభణోద్ధతి పొసంగన్ వానరుల్ వారితో
దళముల్ గూడిరి తారసిల్లి రట శస్త్రాశస్త్రి నద్దైత్యులున్. ||11||

శా. ఉల్లోలధ్వజవిస్ఫుటత్పటపటాత్యుగ్రార్భటుల్ దైవహృ
ద్భల్లోద్యత్పటహచ్ఛటాధణధణంధాణంధణల్ శత్రుహా
హల్లోలస్వనముల్ విభీషణబలాధ్యక్షక్షపాటాగ్రణీ
కిల్లిల్లి ధ్వను లెల్లెడం జెలఁగె నేకీభావ మై యయ్యెడన్. ||12||

శా. సాహంకారనిరంకుశాహవముఖాహంపూర్వికాలాప మై
బాహాబాహికచాకచిం బల మెలర్పం గాలకేయాసుర
వ్యూహంబుం బొదివెం గపవ్రజము బాహాస్ఫూర్తిమైఁ బోరె హో
రాహోరిన్ నిజఘోషనిర్దలితతద్రక్షోవధూగర్భ మై. ||13||

చ. అగచరు లెత్తివైచువిపులాచలశృంగములన్ గణింగునన్
దగిలి మిణుంగుఱుల్ పొగలు దార్కొనురక్కసిమిక్కుటంపుటు
క్కుగదలు మింటితో నొరసికొన్న మహోల్కకశంకఁ బాఱువె
ల గజము నొల్లఁ డింద్రుఁ డకలంకవిమాన మలంకరించుచున్. ||14||

క. కరనఖరచరణవాల, స్ఫురణలఁ గపు లసురవరులఁ బొదివిరి వారున్
శరపరశుకుంతతోమర, కరవాలోద్ధతులఁ గపుల గదిమిరి సోరన్. ||15||

క. పూసినతరుగిరు లలుఁగుల, చే నొగి చూర్ణములు సేయ సింహధ్వనితో
వానరవీరులు దనుజుల, పై నుఱుకుటె కాని చేటుపా టెంచ రటన్. ||16||

క. చూచి తము నడవి ద్రిమ్మరి, రాచఱికము వైచుఱాలు రక్కసిగుంపుల్
డాచేత దట్టి వైచిన, ఖేచరులకు మిగులపొడవుకే చనవలసెన్. ||17||

తే. ఉదుటఁదనమున హరి యొక్కఁ డెదుటివాని
మదమదావళ మరుదేర నెదిరి తొండ
మూఁది పట్టి చివుక్కున మీఁది కెగసి
కుంభములు వ్రచ్చె నఖముఖోజ్జృంభణమున. ||18||

సీ. క్రూరాంఘ్రిహతుల దేవారిశతాగముల్ వారిశతాంగముల్ వ్రక్కలించి
యలవుమైఁ బూర్వదేవాజిసంచారంబు వాజిసంచారంబువై పడంచి
వడి మీఱి దానవవారణస్ఫురణంబు వారణస్ఫురణంబు తీరు మాన్చి
బలుకిన్క శత్రుసంపత్తిప్రాబల్యంబు పత్తిప్రాబల్యంబు పరిహరించి
తే. పోరువానరవీరుల భూరిశక్తి
దాఁటి నిల లేక ముందరిబారు విఱుగఁ
గాలకేయాదిదనుజు లాగ్రహము మిగులఁ
గపులపై సేనఁ బురికొల్పి కడఁగుటయును. ||19||

ఉ. శంక యొకింత లేక కపిసైనికు లుద్ధరసింహనాద మ
భ్రంకష మై చెలంగ జలరాశి పదాహతిజాతధూళిచే
నింక భుజాభుజిం దొడరి రే మని చెప్పుదు నట్టిపోరునన్
బింక మెలర్ప మార్కొనె విభీషణుసేనలు కాలకేయులన్. ||20||

క. ఈరీతి సైనికద్వయ, మారూఢమిథోజయార్థ మై రెండునెలల్
హోరాహోరిఁ గడంగి య, హోరాత్రము లని ఘటించుచుండెడుచోటన్. ||21||

ఉ. ఆనగరాధినాథుఁడు శతాననుఁ డంతకు మున్న శంకరున్
ధ్యాన మొనర్చుచుండి కలహాన్వితసైనికదుర్భరార్భటుల్

వీనుల సోఁకినన్ మది చలింపఁగ నత్తఱి ద్వారపాలకుల్
గానఁబడం బురంబు వెలి గ్రమ్మెడుస ద్దది యేమి? నావుడున్. ||22||

ఉ. మ్రొక్కి భయంబు మీఱఁ గరముల్ ముకుళించి పరాకు రా జొకం
డెక్కడివాఁడొ యొక్కకపి నెక్కి నరాసురవానరాళితో
నిక్కడ డిగ్గి రెండునెల లేఁగెఁ గపుల్ మనకాలకేయులుం
దక్కక పోరసాగి రిది తద్ధ్వని స్వామి! యటంచుఁ బల్కినన్. ||23||

క. ఆహా! నాపురిపై కొక, బాహుజుఁ డరుదెంచి క్రోతిబలములతోడన్
బాహాబలమున రణస, న్నాహము వహియించె ననిన నగరే లోకుల్. ||24||

క. ఆజి బిడౌజుఁడు మొదలగు, జేజే లల వుడిగి నన్ను జేజే యనఁగా
నేజాడ వచ్చె నిచటికి, రాజు వనచరులఁ గూడి రణ మొనరింపన్. ||25||

సీ. గుటగుటార్భటుల మిక్కుటపుబెబ్బులి యున్నపొద లేడికొదమలు పొదివినటులు
అడఁగి యూరకయున్న హర్యక్షపతిగుహాంతర మేనుఁగులగుంపు దొరసినటులు
చుట్టఁబెట్టినభోగి పుట్టపట్టున దొట్టి చిఱుతతెమ్మెరలు ద్రిమ్మరినయటులు
కడిఁదిమార్జాల మాఁకటఁ బొంచి యున్నచోఁ జిట్టెల్కగమి తారసిల్లినటులు
తే. మది మది వసించి మత్తు లై మచ్చరించి, నన్నుఁ బొదివినదనుజవానరనరాళి
పచ్చిపొల శూలశిఖికీల వెచ్చ చేసి, భూతకోటులఁ బరితృప్తిఁ బొందఁజేతు. ||26||

మ. అని రోషించి కషాయితాక్షుఁ డయి రక్షోధ్యక్షుఁ డాత్త్ర్యక్షచిం
తనతో నక్షసరంబు డించి సచివాప్తశ్రేణి మున్నైనవా
రిని సన్నద్ధులు గాఁగఁ బంచి రణభేరీభూరిధాణంధణ
ధ్వని బ్రహ్మాండము నించి యుద్ధకుతుకోద్యద్ధామితధ్వానుఁ డై. ||27||

సీ. ద్విశతపాణింధమోద్దీప్తాయుధప్రభల్ డాలయేలికచపేటంబు వ్రేయఁ
గరకంకణాంగదగ్రైవేయకాద్యంశువల్లికల్ బ్రహ్మాండ మల్లికొనఁగ
శతమస్తకస్థలాంచత్కిరీటాగ్రంబు లాఁగి నక్షత్రాళి వీఁగ నొత్తఁ
గపటగాఢతమిస్రఘటనాపటుస్ఫూర్తి నిష్ఠురాంగము వొంగి నింగి మ్రింగ
తే. సమరసంరంభసంభృతోత్సాహలీలఁ, గాలనిర్గంధనోత్కంఠకాలకంఠు
నోజ శతకంఠుఁ డుగ్రశౌర్యోపకంఠుఁ, డగుచుఁ బురి నిర్గమించునయ్యవసరమున. ||28||

మాలిని. బిరుదపటహశంఖాభీలఢక్కాహుడుక్కా
ద్యురుతరరవధూతాహూతసన్నద్ధవీరా
చరితకహకహాదిస్వాననిర్భేదితాశా
శరణకరణకర్ణస్థాన యై సేన మించెన్. ||29||

సీ. ఘోర మై కురియునంగారవృష్టికిఁ దోడు తురగవాలధినిప్పు లురులసాగె
నెడలేక పుడమి రాలెడుతారలకుఁ దోడు కరులకన్నుల బాష్పకణము లొదవెఁ
దమయిచ్చ దివిఁ గబంధము లాడుటకుఁ దోడు ఘనపతాకలమీఁద గ్రద్ద లాడె
దళ మైనభూతబేతాళార్భటికిఁ దోడు మదఫేరవారావ మెదురుకొనియె
తే. మొనయుమృత్యువునిశ్వాసమునకుఁ దోడు, పరగెఁ బ్రతికూలవాయువు బలముమీఁద
మొఱకుఁదనమున నవి యెల్ల సరకు గొనక, బెఱసురక్కసి యని సేయుకొఱకు రాఁగ. ||30||

ఉ. వానిధగద్ధగోద్ధృతసువర్ణకిరీటశిరశ్శతద్యుతుల్
వానివిభూషణోజ్జ్వలదవార్యకరద్విశతాయుధద్యుతుల్
వానిశరీరజృంభణము వానిమదోద్ధతిఁ జూచి జానకీ
జాని శిరఃప్రకంపన మెసంగ మహాద్భుత మంది యుండఁగన్. ||31||

ఉ. అంత సమీరసూతి నతుఁ డై కరముల్ మొగిడించి స్వామి! యా
ద్యంతవిదూరవిగ్రహుఁడ వవ్యయతత్త్వమ వయ్యు నెంతయున్
వింతగఁ జూడ నేమిటికి? వీఁ డెదురే భవదీయదృష్టికిన్?
జింత దొఱంగి శత్రుహృతి సేయుము నేఁ డని తెల్పి పొల్పుగన్. ||32||

సీ. శతకోటిమార్తాండచండలోచనములఁ గాలానలజ్వాల గీలుకొనఁగ
దుష్టరాక్షసవంశధూమకేతువుఁ బోలి కాలంబు విషవీథి జాలువాఱ

దంతసంఘట్టనోద్ధతవిస్ఫులింగముల్ నెఱసి దిక్కుల నెల్ల నిండుకొనఁగ
నుచ్ఛ్వాసపర్యాప్తహుంహుంక్రియార్భటు లెదిరిమూఁకలగుండె లదరఁజేయ
తే. నిడుదమై వచ్చి యదలించి పిడికిలించి, హనుమ కట్టల్కతో నిదె తిను మటంచు
నడుగుబెడిదంపుఁదాఁకులఁబుడమి వడఁకఁ, బొడిచె వడిమించి శతకంఠు వెడఁదఱొమ్ము. ||33||

చ. పొడిచినపోటున న్వొగిలి భూమిని ద్రెళ్ళి ముహూర్తమాత్రముం
గడచిన లేచి కట్టెదుట గంధవహాత్మజుఁ గాంచి మాయురే!
కడుబలశాలి వౌదు త్రిజగద్భయదాంగుని నన్ను నొంచె నీ
పిడికిటిపోటు బెట్టిదము పేర్కొన శక్యమె? వానరోత్తమా! ||34||

శా. ఈలోకంబున నెల్లఁ ద్రిమ్మరితి దేవేంద్రాదిదిక్పాలరిం
ఛోళిం గెల్చితి నింతవాఁడ నయితిన్ శోధించితిన్ వీరులన్
నీలీలన్ నను నొంచువాని నెఱుఁగన్ నీముష్టి నేఁ గంటి మ
చ్ఛాలం బెట్టిదొ నీవు గన్గొనుమటంచుం బేర్చి పెల్లార్చుచున్. ||35||

మ. తనకంటెం బొడ వైనశూలము సమస్తద్వేషిహృచ్ఛూల మం
జనపుత్రుం గని యూఁచి వైచిన మహాసంవర్తకావర్తక
స్తనితోద్వర్తనవిస్తృతాశనిశిఖిజ్వాలాకరాళప్రభన్
జనుదేరన్ దృణలీలఁ బాదహతిఁ ద్రుంచం దైత్యుఁ డత్యుద్ధతిన్. ||36||

ఆ. మేలు మేలు నిన్ను మెచ్చితిఁ గొను మంచు, ద్విశతబాహుభరితదీర్ఘముసల
పరశుభిండివాలకరవాలముఖసాధ, నములు వైవ హనుమ నడుమఁ ద్రుంచె. ||37||

శా. ఆవేళన్ రఘునేత మారుతిశరీరాటోపమున్ దద్భుజా
ప్రావీణ్యంబును గాంచి సంతసిలి యాపైనుండి క్రిందైన ర
క్షోవీరుం గనుగొంచు లక్ష్మణునిచేఁ కోదండముం దాల్చి త
జ్జ్యావల్లీధ్వను లెల్లెడన్ నిగుడఁజేయన్ దాయ యుగ్రాకృతిన్. ||38||

మ. కుటిలభ్రూకుటులున్ బ్రకోపవశదృక్కోణస్ఫులింగస్ఫుట
స్ఫుటలుం గ్రూరరథచ్ఛటాగిటగిటస్వానస్ఫుటాస్యజ్వల
చ్చటులజ్వాలలు నట్టహాసములు మించం జండబాహాశతో
ద్భటకోదండవిముక్తకాండములు నింప రాముఁ డత్యుద్ధతిన్. ||39||

క. దోర్జవమున నలినిజధను, రూర్జితవిశిఖములఁ దునిమి యురవడి చూపన్
గర్జించుచుఁ దర్జించుచు, భర్జించుచు నసురవరుఁడు బవరము చేసెన్. ||40||

శా. శంకాతంకము లేక యప్పుడు రణోత్సాహంబు వాటించి య
ప్పంకేజాప్తజుఁడున్ విభీషణుఁడు పైపై శైలశస్త్రాదు లి
ర్వంకం గప్పినఁ ద్రుంచి పాదహతిఁ బాఱం జిమ్మినన్ దిమ్మునన్
లంకాద్వీపములోనఁ గూలి రిరువు ర్లజ్జాకులస్వాంతు లై. ||41||

ఉ. ఆలములోన నున్నమరుదాత్మజుఁ డాకడనుండి యాకడన్
వ్రాలినవారిఁ జూచి దనవాలము చాఁచి చతుఃపయోధులన్
వేలమ కట్ట గట్టి యొదవించఁను దత్పునరాగమార్థి యై
వాలధిసేతుమార్గమున వచ్చిరి వా రతనిన్ నుతించుచున్. ||42||

సీ. సర్పివార్ధివిశాలశైవాలభూమిళన్నీలపాళీనిగన్నిగలఁ గలసి
హాలాంబుధితరంగడోలాంబుబాలికాతాటంకమణిధగద్ధగల నొరసి
యిక్షుసాగరగర్భరక్షితామృతదంతిదంతావళీతళత్తళల నొలసి
క్షారపారావారశకులపుచ్ఛోత్క్షిప్తమకరతోద్యచ్చకచ్చకల బెరసి
తే. సకలలోకాద్భుతక్రియాజనకశక్ర, చాపకర్బురవైభవోద్దీప మగుచు
ద్వీపవాసులు భయ మంద దీర్ఘలీల, వాలసేతువు చెలువొందె వనధులందు. ||43||

క. వదలఁడు సమరోదగ్రత, గదలఁడు తా నున్నచోటు గగనాంతరమున్
దుదగన్న మేనితో నత, డుదధులపై వాలసేతు వొదవించునెడన్. ||44||

క. రూపింపవసమె హృదయ, వ్యాపారము లీల వాలవల్లిక సకల
ద్వీపము లబ్ధులు క్షణమునఁ, బ్రాపించె నటన్నఁ దత్ప్రభావ మొరులకున్. ॥45॥

ఉ. అంత నభస్వదాత్మజదయాగతి ని ట్లరుదెంచుటన్ రుమా
కాంతవిభీషణుల్ రిపునిఁ గ్రమ్మఱఁ గ్రమ్మిన దొమ్మిగాఁ గపుల్
చెంతలవృక్షముల్ గిరులు చేకొని శత్రునిమీఁద వైవ వాఁ
డింతలు నింత లై తునియ నేసె శితాస్త్రపరంపరాహతిన్. ॥46॥

ఉ. అందఱిశైలజాలము నిజాంగమునం దుము రై ధరం బడం
గొందఱఁ బాదఘట్టనలఁ గొందఱ బాహుమహోగ్రహేతులన్
గొందఱఁ బార్ష్ణి ఘాతములఁ గొందఱ జానుల బెట్టిదంబుగన్
గొందఱ ముష్టిసంహతులఁ గూల్పఁ గపీంద్రులు కాందిశీకు లై. ॥47॥

సీ. సంగ్రామమున నిల్వఁజాలక పగవాని కంగదుం డై పాఱె నంగదుండు
పరిపంథినిశ్వాసపవమానహతిఁ జన్ననలనామ మిరవయ్యె నలున కప్పు
డరిఖడ్గహతిఁ దూలి యంతరిక్షమునందు నీలలీల వహించె నీలుఁ డంత
రిపుదేహదీప్తి పర్విన మింటఁ గళ లేని బుక్షరా జన నిల్చె బుక్షరాజు
తే. రంభుఁ డలరారె గతజయారంభుఁ డగుచు, స్వేదుఁ డురుసాధ్వసోద్భవస్వేదుఁ డయ్యె
ముక్తుఁ డాజిక్రియోద్యోగముక్తుఁ డయ్యె, దంభుఁ డాక్రాంతడంభుఁడై దాఁగియుండె. ॥48॥

ఉ. చెప్పెడి దేమి వానరులు చిక్కినవారలు తత్పదాహతిం
గుప్పలు కుప్ప లై పడిరి కూలె విభీషణుసేన భూమిపై
నప్పుడు కాలకేయబల మంతముఁ జెందె రఘూత్తమానుజుల్
ముప్పిరిగొన్నకోపమున ముువ్వురుఁ దాఁకిరి రాక్షసేంద్రునిన్. ॥49॥

ఉ. తాఁకి భయంకరాంబకకదంబవిశాలకృశానుకీలలం
గాఁక యొనర్ప దర్పమునఁ గన్నుల నిప్పుక లుప్పతిల్లఁ బే
రాఁకలిగొన్న సింహము సటాగ్రము లూఁచినఁ దోఁచునాకృతిన్
వీఁక నెదిర్చె రాత్రిచరవీరవరేణ్యుఁడు వారి ముువ్వురన్. ॥50॥

చ. కరభరితాశుగాసశతకప్రవిముక్తశరప్రకాండవి
స్ఫురణ దివంబు రాతిరియు భూరికృపాణమరిచిపాళి రా
తిరి పగ లై కనంబడ నుదీర్ణతఁ బోరెడుదైత్యనాథుతో
నరపతినందనుల్ రణ మొనర్చిరి నాల్గునెలల్ క్రమంబునన్. ॥51॥

క. దొరకొని పోరఁగఁ బోరఁగ, నఱకువ తెఱకువయు లేనియసురదురములో
దొరసి తముఁదామె బడలిక, పొరసిననోదరులఁ జూచి భూవిభుఁ డనియెన్. ॥52॥

చ. అమరవిరోధి మార్కొనియ హస్తము లస్తిమితాస్త్రశస్త్రచం
క్రమణశయప్రశస్తిమెయిఁ గయ్యము సేయఁదరంబె? నాల్గుమా
సము లోకరీతిఁ బోరితిరి చాలుఁ గుమారకులార! మీపరి
శ్రమము దొఱంగి నిల్వుఁ డని రాముఁ డుదగ్రభుజాబలోగ్రతన్. ॥53॥

శా. ఆటోపంబున నాంజనేయ చరమాంగాగ్రస్థితుం డై ధను
ర్జ్యాటంకారకఠోరరావ మఖిలాశాభిత్తికల్ హత్తి యు
త్పాటింపన్ శతకంఠుమేనఁ గులిశోద్యత్ప్రాకారబాణంబులన్
నాటింపం గని బిట్టు నవ్వి కినుకం దైత్యేశ్వరుం డిట్లనున్. ॥54॥

ఉ. రావణు గీర్వణున్ సమరరంగమునం గుదియించినట్లు నా
లావున కోహటింపక నిలం గలవే రఘురామ? వేత్త వై
యీవెడక్రోతి నెక్కుకొని యేటికి వచ్చితి వింతదూర? మ
య్యో! విజయంబు సెంద గలఁ డోటు శతాస్యుఁ గడంగి రుద్రుఁడున్. ॥55॥

చ. ఎద నను వీరివారివలె నెంచితివేమొ శతాస్యుఁ డన్నచో
బెదరు సమస్తలోకములు భీతమృగేక్షణఁ గూడి సిగ్గు లే
కెదిరి రణంబు చేసెద విహీ యిది వీరగుణంబె బీరము
న్వదలక చూడు నాకడిమి నా విని రామనృపాలుఁ డిట్లనున్. ॥56॥

ఉ. బీరము గల్గియున్న, గనిపింపుము వీఱిఁడిమాట లాడినన్
వీరుఁ డటందురే సమరవీథిక నీయిరునూఱుబాహువుల్
నూఱుతలల్ దళించి పలలోలత జంబుకకంకగృధ్రముల్
పో రొనరింపఁ జూచి మఱి పోవుదు మన్న శతాస్యుఁ డీసునన్. ॥57॥

ఉ. ఘోరశరావళుల్ వఱపి కో యని యార్చిన రాముఁ డుగ్రుఁ డై
యూరక దివ్యబాణపటలోద్ధతి జర్జరితాంగుఁ జేసినన్
బోరనఁ గ్రమ్ముతద్రుధిరపూరకణావళు లెన్ని యన్నిటన్
దోరముగా శతాననులు దోఁచిరి కోటులసంఖ్య లయ్యెడన్. ॥58॥

మ. పెడబొబ్బల్ ఘనసింజినీధ్వనులు గంభీరాట్టహాసార్భటుల్
పిడుగుంజప్పుడు లప్పు డుప్పతిల నాభీలక్రియాలీల నే
కడలం జూచినఁ దామ యైన వనరుడ్గర్భాండమధ్యంబు గ
న్పడియెన్ భీకర మై శతాస్యమయమై భావింప నప్పట్టునన్. ॥59॥

మ. తనపైఁ గ్రమ్మి శతాస్యకోటు లురుశస్త్రంబుల్ మహాస్త్రంబు లే
సిన శ్రీరాముఁడు ద్రుంచుఁ ద్రెంచు నడుచున్ జించుకొ విచారించుఁ ద
త్తనువుల్ కంకటముల్ కిరీటములు కోదండంబు లొక్కుమ్మడిన్
దనకోదండకళాగురుత్వము సుధాంధశ్రేణి కీర్తింపఁగన్. ॥60॥

మ. వసుధానాథుఁడు వింటఁ బూన్చి వెస శైవబ్రాహ్మ్యనారాయణా
ద్యసమాస్త్రంబులు వైవఁ గ్రమ్మఱఁ దదీయాస్త్రంబులం ద్రుంతు ర
య్యసురుల్ దచ్ఛరముల్ దళించు నృపుఁ డి ట్లన్యోన్యశాస్త్రాస్త్రపా
తసముద్భేదితదేహు లై ప్రసవితోద్యత్కింశుకశ్రీ తగన్. ॥61॥

సీ. హారకేయూరకోటీరకాంతులతోడ ధగధగద్ధగితనేత్రములతోడఁ
జటులదంష్ట్రాభీలశతవక్త్రములతోడ బ్రహ్మాండభేదనార్భటులతోడ
నక్షత్రలలితకుండలమండలులతోడ గగనరోధోద్ధురాంగములతోడ
బాతాళనిర్భేదిపదఘట్టనలతోడఁ జలదసిద్విశతహస్తములతోడ
తే. మఱియు మఱియును నెత్తురుల్ దొరఁగుకొలఁదిఁ
గొలఁది మీఱి శతాననకోటు లొదవ
నందఱకు నంద ఱై తోఁచు నవనివిభుఁడు
హనుమ యొక్కరుఁ డారహస్యం బెఱుంగు. ॥62॥

క. మనుకులమణి శతముఖవ, ర్ధనమున కస్త్రములు వైవఁ దత్క్షతులశతా
ననవర్ధన మగుటకుఁ దన, మనమునఁ గినుక గని హనుమ మహిమాధికుఁ డై. ॥63॥

మ. సకలలోకనభీకరాకృతిశతాస్యవ్రాతదీవ్యచ్ఛిరో
మకుటంబుల్ నిజపద్మరాగయుగమంజీరాగ్రరత్నప్రభా
నికురుంబంబున కంకురంబు లయి కన్పింపన్ యుగాంతాంబుభృ
ద్వికటధ్వానము మీఱ వీరరస మావేశించి పెల్లార్చుచున్. ॥64॥

స్రగ్ధర. కట్టల్కం దిట్టు మట్టున్ ఘనచరణయుగీఘట్టనన్ బిట్టు తోఁకన్
గట్టున్ గొట్టున్ ధరిత్రిన్ గటతట మదరన్ గాటమౌ రక్తధారల్
పుట్టించున్ బెట్టు మించున్ బొడమిన నడుచున్ భూరివజ్రాభముష్టిన్
గిట్టించున్ బట్టి త్రుంచున్ గిటగిట కదముల్ గీటు ద్విట్కోటి మీటున్. ॥65॥

వ. వెండియు నతం డఖండప్రభాచండిలప్రళయమార్తాండమండలప్రదీపప్రతాప
ప్రదీపితాటోపవ్యాపారంబున నేపు మీఱి కోపంబు రూపంబుఁ బ్రాపించినకోపున
నజాండంబు నిండి చండకరకులీనప్రకాండప్రచండభుజాదండమండితకోదండముక్త
కాండప్రకాండంబుల మెండున నాఖండలారిమేనికాటుకకొండనుండి జొటజొటఁ
దొరఁగుక్రొత్తనెత్తురు సెలయేటివఱదల కరుదుపడక బిరుదు విడక సురరిపునివృత
కరాళవదనంబులు నిబిడనిశాతరదనంబులు వెడఁదచూపులు నిడుదరూపులు శతశిరం
బులు ద్విశతకరంబులు గలిగి హుంకరించుచు నహంకరించుచు గేక వేయుచు వీఁక
డాయుఁచు బరుసంబు లాడుచు హరుసంబు గూడుచుఁ గత్తులజతనంబు జిత్తులయ
తనంబు నొక్కటియై మిక్కుటంపుఁగడిమి నెక్కువ తక్కువ నొందక పెక్కువ

డిందక యొక్కొక్కపరి పొడమురక్కసులు లెక్క కెక్కువ యై పిక్కటిల్లిన నజ్జ
గజెట్టి యట్టియెడ గట్టులగొట్టు దెగగొట్టుపట్టింపువేల్పుపట్టెంబు గట్టి నిట్టట్టు నెట్టు
పదఘట్టనంబుల మట్టియాడునప్పు డకాండతాండవక్రీడోద్దండతాప్రచండుం డగు
రెండవదండధరారిమెండు నిండింపుచుఁ గాలదండంబుదండియుఁ జక్రంబువిక్రమం
బును శూలంబువేలంబును జరణతలఖరనఖరముఖరచిత్రప్రహారంబులం జూపుచుఁ
గరములు శిరములు నరములు నుఱుము చేసియుఁ బక్కలు డొక్కలు పిక్కలు
వ్రక్కలించియు నొడళులు తొడలు మెడలు నడలించియు నెమ్ములు ఱొమ్ములు
సొమ్ములు దుమ్ము చేసియుఁ జర్మంబులు వర్మంబులు మర్మంబులు నిర్మూలించియుఁ
బౌనఃపున్యంబుగాఁ బొడముకొలఁదిఁ బొడవడంగఁ ద్రొక్కునెడ ఖంగునం దునుక
లై పడుమణిమకుటంబుల నికటంబునఁ బటిల్లునఁ బగిలినకరోటికోటులఁ గలసి పెళ
పెళ విఱిగి పొడిపొడి యగునమ్ములదుమ్ములఁ గ్రమ్మి మెదడునం గదడుకొని రుధి
రపూరంబు తోరంబుగాఁ బ్రవహింప ననేకశతముఖపరంపరలఁ బిపీలికలపోలిక
దోమలసామాన్యంబునఁ జెదలుపురువులహరువునఁ గాల మెట్టి నేల రాచియుఁ
బోద్రోచియు మహదంబరాడంబరంబున నవధిం బొరయక నిరవలేపరూపంబున
ఘోషించుచు ఝుంఝూసమీరంబుతీరున బలిమి దక్కక యెక్కడం జిక్కక
దిక్కులు ధూళిధూసరితంబులు గావించుచుఁ గాలాగ్నిలీల వేఁడిమి వీడక జగతి
వ్రక్కలించుచుఁ బ్రళయసముద్రంబు రౌద్రంబున మిన్ను ముట్టి శతముఖప్రపం
చంబుఁ గీలాలధార ముంచుచు నప్పంచముఖహనుమత్కపి పంచముఖుండు వియ
చ్చరుల కచ్చెరువును శతముఖశతశతకంబులకు రౌద్రంబును దచ్చమూపతులకు
భయానకంబును నిజసైనికులకు సంతసంబును స్వామికి భృత్యభావంబును సుగ్రీ
వాదులకు సౌహార్దంబును గనిపించుచుఁ బోరునం బెంపు మీఱినవెఱపు దీఱ నర
వానరాసురబలంబులు కలకలంబులం బొదలినయుదుటుఁదనంబున శతముఖమూల
బలసంఘాతం బసంఖ్యాతం బై యడరి యడవిచిచ్చు దొడర వచ్చు
మిడుతలచెడుతలంపునం గవిసినగవుసెన దివిచి పరివాదిని మొరయించుచుఁ బోరు
దిండిపాఱుండు తీరుమానంపుఁదానంబు లాని విచ్చలవిడి నిచ్చ మెచ్చుకొన నచ్చ
రవెలందిమందిమందిరంబులసందడి గ్రందుకొన నందఱం క్రిందుపడఁ గేలఁ గొట్టియు
గాల మెట్టియు నవలీల శవలీల లొందించె నట్టిక్రందునఁ దద్రణస్థలి నుద్రేకించి
భద్రగజచర్మంబు లొలిచి విద్రూపంబుగాఁ బయిం గప్పికొని యప్పు డప్పుడమిం దెగి
వడిన బెడిదంపుటడిదంపుఁదునుక లందుకొని యక్కడక్కడ నొక్కొక్కకండ ఖండిం
చి నోట నిడి గసగస నమలి చవి గొని సొక్కి పెక్కురీతులఁ బాతరలాడుభూతతతుల
మతుల కతులప్రియంబు లొదవింప బెదపెదతల లొక్కొక్కపరిం దెచ్చి వ్రక్క
లించి యెక్కుడుమెదడుముద్ద లొక్కొకకడ రాసి చేసి దక్కినపునుకులం గుటం
బులం గదియించి కొఱవిదయ్యంబులు రవులుకొలుపుమంట లంటినక్రొత్తశవంబుల
వడిసినతైలంబు పదిలంబుగా నిడి పులుసుకంపుకొననిపొలసురుచికొని యొండెడ
నిండించి ఖండఖండంబు లగుగొంతుక్రోవులు తుతునుక లైనమాంసమాంస
లాస్థిశకలంబు లొకవంకం బొంకించి యంగుళంబు లొరయనిచేతులు పదత
లంబు లొకతలంబునందుఁ బొందించి నజ్జురజ్జగుమజ్జ నుజ్జగింపక ప్రేవు లొక
తావునఁ బ్రోవులు గావించి తండతండంబుగా గండ మెండుకొనుగుండియ లొండు
చోట నిండి నిండువేడుక నేడుపండువు భుజియింప రం డని బ్రహ్మరక్షోమండ
లంబుఁ దోతెచ్చి బంతులు సాగించి యవి యన్నియు నిడి యెడనెడ వలసినపదా
ర్థంబు లనుమయ్యా దయ సమగ్రంబు లడిగి పెట్టించుకొనుండని నొడివి కడునియ
మంబున భోజనంబు లిడి శాకినులు వెనుకటిబంతి కాయితమె చనుదెం డని పంచినఁ
గన్నులకుఁ గోరగించుక్రొన్నెత్తురుకాలువల గుబులుగుబుల్లునం దుమికి యొండొ
రులు చల్లులాడుచుఁ బాయుచుఁ ద్రోయుచుఁ బట్టుచుఁ దట్టుచుఁ బెక్కుంబ్రోదుల
నీఁదులాడు శాకినులడాకకు వీఁక వీడక మూఁక గూడి స్థూలంబు లగుమస్తజాలం
బులు గ్రక్కునఁ ముక్కునం బొడిచికొని యొక్కటి కొక్కటి తల కడచి బంతులు
గొని పాఱుబోరువలపొంతలవంతుల మింతుమనుమంతునన నంత నింత దూఱి కొంత
దేఱి చెంతఁ జేరి బెగడు డిగి ముంగాళ్లు నిగిడి యమ్ములం గ్రమ్మిన యెమ్ము లొడలం
గడలుకొనకుండునట్టి లెంతయుఁ గ్రుంగి బలిమికలిమిం గలగొంతుక్రొవ్వంతయుం
బెకలిరాఁ గఱచుకొని పఱచునక్కలకుం దక్కనియ్యక పెక్కుగతులఁ బెనంగుచు

నాలుగైదు మీఁద బిస్సనన్ వ్రాలినం బెగడుకుడిచి కడచి చనువానియవటుతలంబు
లగలఁ దన్ని తద్దయు గద్దరితనంబున నోటిమాంసంబు లొడియుగద్దలయుద్దవిడిఁ
గైకొనక యొక్కదిక్కునఁ బెక్కుకూటువ గూడుకొని ఖరనఖరధారమర్మంబులు
ద్రించి భటకళేబరచర్మంబులు సించి నంజుడు దినునెడఁ గ్రొవ్వున జివ్వునం దూఱు
గూబలకు జడిసి నలుగడలం బఱచువాయసంబులునుం గలిగి సగుణవృద్ధిపదం బై
వ్యాకరణంబుజోక, నవయవనిగ్రహస్థానంబై తర్కంబుకర్కశంబున, బహుచక్ర
సూచితగ్రహచారంబై జ్యోతిశ్శాస్త్రంబురీతిని, బరుషశూలగదావళిప్రభంజనంబై
వైద్యవిద్యపద్ధునం బెద్దయు భీతివిస్మయబీభత్సహేతు వయ్యె నట్టియెడ. ||66||

క. ఇక్కరణిఁ బెక్కురక్కసి, రిక్కదొరల హనుమ సంహరింప రఘువరుం
డెక్కటిపో రొనరింపఁగ, నక్కజపడె జగము వారియలవుకలిమికిన్. ||67||

మ. శరవర్షంబునఁ బెక్కుతూపులు జనించన్ మించి వీరత్వముక్
వెరవున్ లావుఁ బలంబు వీడక మరుద్విద్వేషి పోరాడఁగా
నరరే మేలని మెచ్చి శ్రాంతి గనిన ట్లాత్మీయకోదండమున్
శరధిద్వంద్వ మొసంగె దాశరథి పార్శ్వద్యోతకున్ సీతకున్. ||68||

ఉ. ఇచ్చిన మచ్చికన్ వినయ మేర్పడఁ గైకొని వీరపత్నియో
టిచ్చరణంబు సేయుతమి హెచ్చినసిగ్గున మోము వాంచె నా
ముచ్చట తా నెఱింగి చెలి మో మరవంచఁగ నేల రక్కసుం
జెచ్చెరఁ బోరఁ జీరు మని శ్రీరఘునాయకుఁ డాన తిచ్చినన్. ||69||

మ. దరహాసాంకుర మాస్యసీమ దళుకొత్తన్ భర్తయగ్రస్థితిన్
సరసాలోకనలీల మ్రొక్కి శరముల్ చాపంబుఁ జేఁ బూని య
య్యరవిందాస్య గుణంబు దీఁటుచును బ్రత్యాలీఢపాదాబ్జ యై
నెఱబీరంబునఁ గాళరాత్రివలెఁ గన్పించెన్ సురారాతికిన్. ||70||

ఆ. కినుక గడలుకొనినఁ గెంపుకన్గొనచాయ, మొదట నెఱ్ఱ నైన ముదితతూపు
లసురఱొమ్ము దూరి యావలఁ జనునప్పు, డేకరీతిఁ దోఁచె లోకములకు. ||71||

చ. పిడికిట లస్తకం బెనయుపెంపు గుణంబున వాఁడిబాణముల్
దొడిగెడిసొంపు శత్రుపయిఁ దోరముగా నిగిడించుతెంపు వాఁ
డుడుగక యేయునస్త్రతతు లొక్కటఁ ద్రుంచుతలంపు నింపుగాఁ
బడఁతుక భండనద్రఢిమ భర్తకుఁ గన్నులపండువై తగెన్. ||72||

శా. కోపం బూని శతాస్యుఁ డాత్మశతదోఃకోదండచండాస్త్రధా
రాపారంపరి ముంప నేకధనురుగ్రవ్యాళదివ్యాశుగ
వ్యాపారంబున నన్నియుం దునిమి యుద్యచ్చాపవిద్యానవ
ద్యోపాధ్యాయి యనం దనర్చెను బ్రయోగోత్సర్జనోద్వేగతన్. ||73||

తే. సాహసోద్వృత్తిఁ గపి వరారోహ యైన, యవ్వరారోహపై దైత్యుఁ డపుడు నించు
శరము లరిమీఁద నిగిడించు జనకతనయ, యస్త్రములు నిండి నీరంధ్ర మయ్యె నభము. ||74||

సీ. కమలాక్షితెలివాలుగన్ను లేగతిఁ జూపెఁ గాలానలజ్వాల నేలుడాలు
మగువలేనగవారుమొగ మేకరణిఁ దెల్పెఁ బ్రళయకాలాభీలభానులీల
నబలశింజినిమ్రోఁత యది యెట్లు ప్రకటించెఁ గల్పాంతదీర్ఘనిర్ఘాతరవముఁ
గలకంఠియలఁతిహుంకార మెమ్మెయి దాఁటె నిలయఝంఝామరుద్విహరణంబు
తే. నతివమార్దవ మెటులు క్రౌర్యంబు నెఱపె
లలనసౌశీల్య మెటులు దౌర్లభ్యమయ్యె
బాలముగ్ధత యెటు లనిఁ బ్రౌఢి మెఱసె
నని వెఱఁగుఁజెందె రాముఁ డయ్యవసరమున. ||75||

క. తనఘనశరములు దునుముచుఁ, దనపై విశిఖములు గురియుదనుజేశ్వరునిన్
దన కతిదుస్తరుఁ డెటు లని, తనలో జింతించి కాంత తదవసరమునన్. ||76||

సీ. ఏమంత్రరాజంబు నేమంబున స్మరింప వివిధసంసృత్యుపద్రవము లడఁగు
నేమంత్రము జపించి పామరత్వము డించి వాల్మీకి సత్కవీశ్వరతఁ జెందె

నేమంత్రమహిమచే నీశ్వరత్వము గాంచి హాలాహలాహారి యతిశయిల్లె
నేమంత్రమణి దా వహించిన విభునందుఁ బ్రకటించెఁ దారకబ్రహ్మసంజ్ఞ
తే. యట్టి శ్రీరఘురామమాలాభిధాన
మంత్రము స్మరించి వింట నంబకము పూన్చి
సత్యనిధి రాముఁ డేని నే సాధ్వి నేని
వీనిఁ దునిమెడు నిది యని విడుచుటయును. ॥77॥

క. అక్కడిఁదిశరము దిక్కులు, వ్రక్కలు గా మంట లంటి వనధులు గలఁగన్
రక్కసితేనిపయిం బడి, యొక్కటఁ దల లెల్ల డుల్చి యుర్విం గూల్చెన్. ॥78॥

సీ. బర్హిర్ముఖానందబాష్పవర్షముతోడ సంతానసూనవర్షంబు గురిసెఁ
దపసివీణానూనతానమానంబుతో గాంధర్వమానినీగాన మెసఁగె
సకలలోకశ్రేణి చల్లనియూర్పుతో నాలితెమ్మెరహాళి గీలుకొనియె
మునిమానసములఁ బాయనికలంకములతో జలధులఁ గలకలఁకలును దేఱె

తే. చెఱ లుడిగి వేల్పుదొరలు జేజే యటంచు
రామసీతాంజనేయులఁ బఱుతి చేసి
రఖిలవానరవీరులు హర్ష మొంద
రని శతాననదనుజేంద్రుఁ డడఁగినపుడు. ॥79॥

మ. తనచే నున్నధనుశ్శరంబులు సుమిత్రాసూతికి భర్తపం
పున లేన వ్వొలయంగ నిచ్చి విజయంబున్ వీరశృంగారముల్
తనరూ పొందెనొ నాఁగఁ గ్రొంజెమరునిద్దాచెక్కుటద్దంబులన్
మొనయం గారవ మింపు సొంపు నెనయన్ మ్రొక్కెన్ రఘుస్వామికిన్. ॥80॥

క. మ్రొక్కినచక్కెరబొమ్మను, మక్కువ పెక్కువ గనంగ మన్నించి విభుం
డెక్కటిగారామునఁ దన, చొక్కపుమణిహార మొసఁగఁ జూచి సతి యనున్. ॥81॥

శా. ఘోరాస్త్రాహత మైనశాత్రవునిమైక్రొన్నెత్తుటల్ బుట్టి పెన్
బారుల్ దీరుశతాస్యకోటిమశకప్రాయంబుగా స్వాంఘ్రిసం
చారస్ఫూర్తి నడంగఁద్రొక్కిన నభస్వత్సూతికే గాక నీ
హారం బన్యులు దాల్ప నర్హులె త్రిలోకాశ్చర్యచర్యాధికా! ॥82॥

మ. శతకోట్యర్బుదసంఖ్యలం బదహతిం జక్కాడి యీయొక్కనిన్
హృతి గావించఁగలేక డించెనె జగం బెల్లన్ భవత్ప్రీతి నన్
స్తుతి గావింప దలంచి గాక మనకున్ సూనుండు సద్బంధుఁడున్
హితుఁడున్ భృత్యుఁ డమాత్యుఁ డాప్తుఁ డిఁక లేఁ డేతాదృశుం డెయ్యెడన్. ॥83॥

క. మీకారుణ్యనిధానం, బీకరువలిపట్టియే బహిఃప్రాణము నా
కేకమతి మీకు నితఁడే, గాక తదన్యుండు కలఁడె కాకుత్స్థమణీ. ॥84॥

శా. ఆజిం జేసె మహోపకారములు దౌత్యం బూని యన్యోన్యర
క్షాజీవాతువనం జెలంగె మతివాక్శారీరనానాక్రియల్
మీజాడన్ వెలయించె నుంచె మది మిమ్మే వాయుజుం డీఋణం
బేజన్మంబునఁ దీర్చుకోఁగలమొకో యింకన్ నృపాలాగ్రణీ! ॥85॥

క. భావింప జగములందు మ, హావీరుఁడ వీ వొకండ వస్తదృఢిమన్
మీవెనుకఁ దావకీయకృ, పావని జగదేకవరుఁ డనిలజుఁ డధిపా! ॥86॥

క. ఒక్కనిఁ జంపితి మీదయ, నిక్కువముగ నే నితండు నేలనె రాచెన్
బెక్కండ నెక్కడక్కడ, నిక్కలిగినజయవిధాన మితనిది గాదే? ॥87॥

క. ఇచ్చుటికి మనల నందఱఁ, దెచ్చినవాఁ డసురవరులఁ దెగఁజూచి జయం
బిచ్చినవాఁ డితఁ డుండఁగ, నిచ్చిరతరహార మెవరి కిచ్చెద రధిపా! ॥88॥

సీ. ఏరమ్యమతిసత్కథారత్నహారముల్ ఘనమతుల్ కంఠభాగములఁ దాల్తు
రేమహామహుదృష్టి కీరేడులోకంబు లసదుకుండలదొంతు లై కనఁబడు
నేవీరవరుదేహ మావహించినదీప్తి మిహిరాదులకు మిఱుమిట్లు గొలుపు

నేకపేంద్రునియున్కి మీకీర్తివల్లికాజాలకంబున కాలవాల మయ్యెఁ
తే. గంతచరమాంగఫాలభాగముల మనుజ
దనుజవానరసేనలఁ దాల్చె నెవ్వఁ
డట్టివిశ్వాధికునకు మీయనుఁగుఁబట్టి
కాంజనేయుని కొసఁగుఁడు హార మనిన. ||89||

మ. ప్రియురా లాడినమాటలం బతి నిజప్రేమైకపాత్రున్ మరు
త్ప్రియపుత్రున్ బహుకార్యనిర్వహణతాభీరుప్రభావప్రతా
పయశశ్చిత్రచరిత్రు దివ్యకరుణాపారీణదీవ్యత్సుధా
శ్రయదృష్టిం దిలకించి యిట్టు లనియెన్ బ్రావృట్పయోదార్భటిన్. ||90||

క. నీ వెప్పుడు మాతాపితృ, భావమునను మమ్ముఁ గొలిచి ప్రబలితి గానన్
భావిబ్రహ్మపదశ్రీ, బ్రోవంగల మహిమ మింకఁ బొందెదు తండ్రీ! ||91||

శా. బ్రహ్మజ్ఞాననిధానమానసమునన్ భావింపఁగా నవ్యయ
బ్రహ్మత్వం బనుభూత మైన దయినన్ బాహ్యంబునన్ నిశ్చల
బ్రహ్మత్వంబు వహించి భావిసమయప్రాప్తప్రభావోన్నతిన్
బ్రహ్మాండోద్ధరణప్రసక్తి మనుమా భాషాధృతిం బుత్రకా! ||92||

సీ. ఈరత్నహారంబు నారాయణుఁడు దొల్లి సృష్టికిఁ బ్రభునిగాఁ జేయునపుడు
బ్రహ్మ కొసంగె నాబ్రహ్మ యుగ్రతపంబునకు మెచ్చి యిక్ష్వాకునకు నొసంగె
నారా జయోధ్యఁబట్టాభిషేకమువేళ ధరియించెఁ గానఁ దద్వంశభవులు
తరతరంబులనుండి తాల్తు రన్యు లనర్హు లిది కంఠమునఁ బూన నిదియుఁ గాక
తే. కామరూపాన్వితము సార్వభౌమచిహ్న, మీవు ధరియింపు నీ కర్హ మిది ధరింప
మత్కుమారుఁడ వగుట విమ్మహితహార, ధారణంబునఁ గననయ్యె వీరవర్య! ||93||

క. అని పల్కి రాముఁ డాశ్రిత, జనసురనైచికి ధరాత్మజకు సంతోషం
బినుమడిగాఁ దనహారము, హనుమమెడన్ వైచె దివిజు లలరులు గురియన్. ||94||

క. ఆహారము భావిజితసు, రాహారము హనుమమేన నలరె భవిష్య
ద్వ్యాహారమోహనాంగ్యప, గూహనపులకాంకురములకొమరు దెలుపుచున్. ||95||

ఉ. ఆరఘురాముఁ డిట్లు జనకాత్మజతో బరమాప్తు సింహికా
వైరి బహూకరించి సురవర్యులు ధాతృపురోగముల్ దనున్
జేరి నుతింప వారినుతిఁ జేకొని వారలఁ బంపి పోరిలోఁ
దాఁకినయాత్మసేనల సుధామయవీక్షలఁ దెల్పిఁ గ్రక్కునన్. ||96||

మ. సకలానీకముతో ససోదరముగా ఛాయాపహారాపరాం
గకసీమాగ్ర మలంకరించి సతితోఁ గైలాసముం జేరి చం
ద్రకళోత్తంసునిప్రార్థనన్ నిలిచి తద్భక్తిప్రహృష్టాత్ముఁ డై
సకలవ్యాప్తి రహించురూపు గనిపించన్ విస్మయస్వాంతుఁ డై. ||97||

ద్విపదగర్భితసీసము. తారకబ్రహ్మమంత్రవిహార! సుగుణహార! కృపానిధీ! యని రాజధరుడు
వ్యష్టిసమష్టిజీవసమగ్రరూప! యష్టమదాపహ! యని శాంభవియును
ఋగ్యజుషాదివర్ణిత! నిన్నుఁ గంటి భాగ్యము దగె నని పవనాత్మజుండు
కించుల మము నిలోకించి రక్షించు మంచును నమ్రు లై యలసోదరులును
తే. దక్కినసురవరోత్తము లొక్కనుతిని, బెక్కువినతులు సల్పిన సొక్కి వాయు
సూనునిమొగంబు చూచు చమానుషంబు, మాన కతఁడు వహింపంగఁ దోన కదిలి. ||98||

క. అనుజులు మనుజులు దనుజులు, తను బయపెట్టంగ భానుతనుజాదికపుల్
మొనసి కొలువఁగను బహువిధ, జనపదములు వననదములు సతికిఁ దెలుపుచున్. ||99||

మ. చని కాంచెన్ రఘువంశచంద్రుఁ డెదుటన్ సాకేతమున్ వజ్రమో
హనవప్రానిలభుక్ప్రభూన్నతఫణోద్యచ్ఛృంగసంఘాతమున్
వనజాతప్రియరాహుమోహకలనావష్టంభసౌధాగ్రకే
తననీలాంశుపటీపరీతము సమస్తప్రాభవస్ఫీతమున్. ||100||

తే. కాంచి శుభలగ్నమునఁ బ్రవేశించి నగరి, వాకిట సుమిత్రసోదరానీకముగను
జానకియుఁ దాను బవమానసూను డిగ్గి, విడుదులను దండనాథుల విడియఁ బంచి. ॥101॥

తే. హనుమ కైదండ గొని రాముఁ డవనికన్య, యెడమకత రా సహోదరు లెనసి కొలువఁ
గతిపయజనంబుతో నిజాగమనము విని, సంతసముఁ జెందుతల్లులచెంత కరిగి. ॥102॥

ఉ. మ్రొక్కిన నక్కునం బొదివి మూర్ధము మూర్కొని హర్షబాష్పముల్
మిక్కిలిగాఁ గుమారకులమేనుల ముంపుచు వారు రామ! నీ
వెక్కరణిన్ శతానను జయించితి వన్నఁ ద్రిలోకకంటకుం
డక్కఱినాత్ముఁ డంచుఁ బవనాత్మజుఁ జూపి రఘూద్వహుం డనున్. ॥103॥

సీ. చుట్టుమీఱినమహామహిమ మై చద లెల్లఁ గప్పినలోకవిఖ్యాతుఁ డితఁడె
లెక్క కెక్కువ యైనపెక్కుసేనల మేన సంభరించినమహాసత్త్వుఁ డితఁడె
నిమిషములో సముద్రము లెల్లఁ గ్రమియించుసరిలేనిఘనవేగశాలి యితఁడె
శాకాంతరీపభూస్థలినుంచి లంకకు వాల మర్చినజగద్వంద్యుఁ డితఁడె
ఆ. యప్రమేయధృతి శతాస్యకోటులఁ గాల, మెట్టినట్టి గట్టిదిట్ట యితఁడె
వేయిమాట లేల? వినుఁడు పోరున మాకు విజయ మిచ్చినట్టివీరుఁ డితఁడె. ॥104॥

తే. తల్లులార! పురంధ్రీమతల్లులార!, యితనిసాహాయ్యమున నయ్యె యింతకార్య
మనినఁ గౌసల్య మొదలైనయతివ లతని, నానతశిరస్కుఁ గని కొనియాడి రపుడు. ॥105॥

క. అత్తలకు మ్రొక్కి జానకి, యుత్తమసతి వని యథోచితోక్తులఁ బొగడన్
జిత్తమున నలరె రఘువరుఁ, డత్తఱిఁ జనె నగరి కనిలజాదులతోడన్. ॥106॥

తే. అరిగి యభ్యంతరగృహంబునం దొకయెడ, నిష్టగోష్ఠి వసించి యొకింతసేపు
నకు విదేహనృపాలకన్యాలలామ, చెలియ జలకంబులాడ విచ్చేయుఁ డనిన. ॥107॥

తే. అడవిదిరుగుడువడుగురా జడుగుఁ బాయ, కరుగుదేరంగఁ జని రాముఁ డలరుతావి
గులుకుపన్నీట జలకమై జిలుఁగుమడుఁగు, లమర ధరియించి మాధ్యాహ్నికము లొనర్చి. ॥108॥

మ. తనచెంతన్ గృతకృత్యుఁ డైనహనుమం దర్శించి రావోయి పా
వని! యంచుం గర మూఁది తోడుకొని దివ్యద్భాసురమ్నాయమం
త్రనినాదాన్విత మార్యసోదరహితాప్తభ్రాజితం బైనభో
జనశాలాంతరసీమ సొచ్చి రఘువంశస్వామి యప్పట్టునన్. ॥109॥

ఉ. ఉత్తమరత్నపీఠమున నుండి కుఱంగటఁ దళ్కుగిన్నియల్
పుత్తడిమేలిపళ్లెరము ముందర నుంచిన నందుఁ జేరి రా
కత్తరి నోసరించుమరుదాత్మజుహస్తముఁ బట్టి పట్టి! నా
పొత్తున నారగింతు వెటు పోవక రమ్మని పల్కి మక్కువన్. ॥110॥

చ. కుడియెడఁ గూరుచుండ నిడి కూరిమి నందఱుఁ దాల్చి వచ్చుటన్
బడలెఁగదా! శరీర మని పాణి స్పృశించుచు నొయ్యనొయ్యనం
గడిమి నుతించుచుం గరుణ గన్పడ సారకు మోము చూచుచున్
వడుగు ముదబ్ధిఁ దేల్చెఁ బతివత్సలతాగతి యేమి చెప్పుదున్. ॥111॥

చ. మొగ మొకయింత వంచి కయిమోడ్పునఁ గుండలకాంతి చెక్కులన్
ధగధగ లీన దేవునిపదద్వయి చూచుచు నేవికారమున్
దగులనిచిన్నిరూపున నతండు గనంబడె రాముచెంగటన్
ముగుదతనంబు సద్వినయమున్ భయమున్ బ్రియముం బెనంగొనన్. ॥112॥

సీ. అడుగుఁ గెందమ్మిచాయలు చందురాకట్టుజగతిప్రాఁగెంపురాజగతి సేయఁ
బైఠాణిసరిగంచు బలుమించు తెలినఖంబులకాంతులకు మేలుముసుఁగు వేయ
మొలనూలిచిఱుఘంటికలనాదు నవరత్నకరకంకణధ్వని గారవింప
నికరంపుకెంపుటందియలసందడి నొంది గిలుకుమట్టెలరవల్ గులకరింప
తే. నఱుతఁ దొడిగిన తెలిముత్తియంపుఁగూర్పుఁ, బసులజంటిఱవికమీఁదిపైఁటచెఱఁగు
వెనుక బిగియంగఁ దిగిచి నీవికడఁ జెక్కి, బంతి వడ్డింప జానకీకాంత వచ్చె. ॥113॥

తే. కౌను చలియింపఁగా నెమ్మొగము సెమర్పఁ, జెదరి పాపటచేర్చుక్క చిందుద్రొక్కఁ
జెలు లొసఁగుహేమపాత్రలు చే ధరించి, రాముబంతిని వడ్డించె భూమికన్య. ||114||

మ. కలమాన్నంబులు పప్పు లప్పడములున్ గారెల్ వడల్ బూరెలున్
ఫలముల్ చక్కెర లుక్కెరల్ సిగరలుం బచ్చళ్లు సద్యోమృతం
బులుఁ దేనెల్ పరమాన్నముల్ పలురసంబుల్ కూరలున్ మున్నుగాఁ
గలనానావిధభక్ష్యభోజ్యములు వేడ్కన్ సీత వడ్డించినన్. ||115||

మ. అనఘాచారులు బ్రాహ్మణుల్ మునుపుగా నాపోశనంబుల్ ధరిం
చిన సర్వత్ర సుభోజ్యమ స్తని రఘుశ్రేష్ఠుండు నాపోశనం
బును బ్రాణాహృతు లైన మారుతిమొగంబుం జూచి యాహారముం
గొను మాతండ్రి! క్షుధాగ్ని దీఱ నని వాక్రువ్వన్ భయం బొందుచున్. ||116||

క. ప్రాంజలి యై నృప! మీరలు, భుంజింపక మున్ను గాఁగ భుజియింపఁగ నా
కుం జన దనవుడు రఘువరుఁ, డంజనిసుతు నాదరించి యౌఁగా కనుచున్. ||117||

ఆ. మొదటఁ గొన్నికబళములు గొని యిఁక నైన, నారగింపు మనిన నాంజనేయుఁ
డధిప! మీర లుఱక యారగింపుచు నున్నఁ, గాని భుక్తి సేయఁ బూన ననిన. ||118||

క. ప్రతికబళమునకు శ్రీరఘుపతి, భుజియింపు మని పల్క భాగ్యం బిదిగో
కృతకబళుఁడ నయ్యెద నని, యతఁ డనఁ బరితుష్టి గాఁగ నశనం బైనన్. ||119||

క. భూజనపతి సంతుష్టిగ, భోజన మొనరించినంత ప్రొద్దును వినయ
వ్యాజమునఁ గడపి పిమ్మట, భోజనభాజనము వేగఁ బుచ్చుకొనుటయున్. ||120||

ఉ. పొత్తున నారగింపకయె భోజనభాజన మిట్లు లేల నీ
వెత్తుకపోయెదన్న జగదీశ్వర! దేవరభుక్తశేష మే
నిత్తఱి మత్కులప్రజల కెల్లను బెట్టి భుజించువాంఛ మైఁ
బుత్తడిపళ్లెరంబు గొనిపోయెద నంచు నమస్కరించినన్. ||121||

తే. అలఁతినగవునఁ గడు మంచి దట్లు సేయు, మనిన నతఁ డేఁగఁ దమ్ముల నవనిసురులఁ
గాంచి కంటిరె? హనుమంతు గాఢవినయ, సనయచాతుర్యములు నిదర్శనము గాఁగ. ||122||

సీ. భుక్తశేషము మనంబున నెంచి యధికారి నౌనొ కానో యని యడుగ వెఱచెఁ
బొత్తున నాతోడ భుజియింప రమ్మన్నఁ దగవు గా దనక యొద్దనె వసించె
నేఁ దుష్టి గనకము న్నెత్తుక సనరామిఁ దగునీతి వహియించి తామసించెఁ
గపులలోఁ దాను నొక్కఁడ స్వామిహితు లౌట నందఱ కిడుదునం చభిలషించె
తే. నిట్టినిరహంక్రియాస్ఫూర్తి యిట్టివినయ, మిట్టిభయభక్తు లెవ్వనికేనిఁ గలవె?
యనుచుఁ బొగడుచు నుత్తరాపోశనంబు, గొని కరంబులు వార్చెఁ బావనియు నంత. ||124||

తే. తళుకుబంగరుకుండలంబులు చలింప
హారములు జన్నిదంబుతో ననఁగి పెనఁగఁ
బాణియుగమునఁ బళ్లెంబుఁ బట్టి వడుగు
మొగము చెమరింపఁ బఱతెంచి యగిసె కెగసె. ||124||

చ. గునగున వచ్చి య ట్లగిసెకొమ్మపయిన్ వసియించి చుట్టునుం
గని కపులార! దైవతశిఖామణి డించిన సుప్రసాద మేఁ
గొని చనుదెంచినాఁడ మిముఁ గూర్చి ప్రియం బగునేని మీరు దా
రన నిని స్వీకరించుటకు రాఁగదరో యిట కంచుఁ జాటినన్. ||125||

సీ. ప్రావృడ్బలాహకార్భటుల నాకర్ణించి దివి బలాకశ్రేణి గవియుకరణిఁ
బూర్ణచంద్రోదయంబు గనుంగొని చకోరనికరంబు నల్ దెసల్ నిండినటులు
సరసవసంతావసరమున భసలముల్ కుసుమమంజరి మూఁగికొనువిధమునఁ
గపటనారాయణికరసుధాకలశంబు గని తారసిలుదివౌకసులవరుసఁ
బెఱవారిఁ జొరనీక పెఱదారి తమిమీఱి తేనెయీఁగలు బారుదీరుకరణి
తే. నఖిలవానరు లరుదెంచి యగిసెచుట్టు, నట్టు లెత్తుక మాకు మా కని యడుగుచు
నిడుదచేతులు చాపుచు నిక్కి నిక్కి, రంతుఁ గావింప హనుమ తదంతరమున. ||126||

క. కపు లాచరింప నొక్కొ, కృపులాకము లెక్క నొక్కొకనికి నిడంగా
నపుడుం జాలమి నగి సా, కపరిమితంబుగను డుస్సి యనిలజుఁడు దయన్. ||127||

క. ఒడయనిమణిభాజనమునఁ, దుడిచి తుడిచి వైవ నొక్కతునుకయుఁ బుడమిం
బడకుండఁ బట్టి లోఁగొని, యొడ లెత్తినఫలము నేఁటి కొదవె నని కపుల్. ||128||

చ. తళిగప్రసాద మందఱికి దక్కువ యెక్కువ లేక మార్చి మా
కలుషము లెల్ల మార్చి హితకార్య మొనర్చిన నిన్ను దీనవ
త్సల! నుతియింప శక్తులమె? సర్వశరణ్యబుధాగ్రగణ్య యం
చెలమి దలిర్ప నెంచిరి కపీశ్వరు లందఱు వాయునందనున్. ||129||

క. మా కందఱకును బ్రాణము, లాకలన నొసంగి ప్రోచి తైహికసుఖముల్
లోకేశుశేష మొసఁగి ద, యాకలనం గలుగఁజేసె తాముష్మికమున్. ||130||

మ. భవపాశంబులు వాసెఁ బేశలదయాపాంగావలోకామృత
ప్లవకృప్తాత్ముల మైతి మిందఱము శుంభద్భుక్తిముక్తిప్రదా
నవిధానాత్మ కొలల్ దొలంగె నని యానందాశ్రువుల్ జాఱఁగాఁ
బ్లవగేంద్రుల్ నుతియించి రంచికహితాలాపావనిం బావనిన్. ||131||

ఉ. ద్వాదశినాఁడె మౌనివసుధారుహ మెక్కి ప్రసాద మియ్యఁగా
నాచటఁ జాలకున్న నగిసాకు లొసంగుట నాఁటనుండియున్
గావె జగత్ప్రసిద్ధిగ నగస్త్యతరుచ్ఛదపాళి ద్వాదశీ
ద్వాదశి మాన రార్యులు సదాగతసూతి పరిగ్రహించుటన్. ||132||

ఉ. తారకమంత్రరాజము సదా పఠియించు నగస్త్యపేరిటన్
మీఱిన దొట నయ్యగిసె మేదినిఁ బూజ్యముగాఁ దలంచి సీ
తారమణాన్నభాజనము దాల్చి వసించుట గాక లేనిచో
వేఱొకచెట్టు లేదె? రఘువీరునిపళ్లెముఁ బూని నిల్వఁగన్. ||133||

సీ. రమణీయమణికుండలమరీచివల్లిక లంబరన్యగ్రోధ మావరింపఁ
దనుకాంతిహరిదంతదంతిదంతములకు నికరంపుబంగారునీరు పూయఁ
గటిఁ గట్టుకొనినబంగరుపట్టుపంచెపై ముప్పేట మిసిమిక్రొమ్ముంజి వెలయ
మాకు మా కనుచు నుద్రేకించుకపులందుఁ దనచూపు కరుణామృతంబు గురియ
తే. మునిమహీరుహశాఖాగ్రమున నొకింత, యొఱగి డాకేలఁ బళ్లెరం బూని రామ
చంద్రునిప్రసాద మొసఁగు ప్రసన్నమూర్తి, మారుతి ఘటించుఁ గోరికల్ మాదృశులకు. ||134||

ఉ. అంబుజసంభవాదికసుఖాశనదుర్లభరామభుక్తశే
షంబు లభింపఁజేసి కపిజాతికిఁ బుణ్యపదంబు జూపి యు
ల్లం బలరించె వానరకులప్రభుఁ డాతఁడు తన్నుమాలియై
నం బరబంధురక్షణ మొనర్చుట పెద్దలశీలమేకదా. ||135||

క. మారుతిఁ బోలినవంశో, ద్ధారకుఁడు వసింపఁబట్టి దనరెఁ గపికులం
బేరీతి నైనసద్గుణ, పారంగతుఁ డున్నకులము ప్రబలకయున్నే. ||136||

క. ఏలికకుం బ్రియుఁడై కుల, పాలకులకుఁ బ్రియ మొనర్చి ప్రబలినహనుమ
ల్లీలలు విన్నకృతార్థుఁడు శ్రీలం, బెనుపొందు నని వసిష్ఠుఁడు పల్కన్. ||137||

క. విని గౌతమసూతి వసి, ష్ఠునికిం జేదోయి మొగిచి శుభమతి రఘురా
మనృపతిరాజ్యంబున దిన, దినముం బావని ఘటించుతెఱఁ గేది యనన్. ||138||

క. దినకరవంశపురోహితుఁ డనియెన్ వినవయ్య మున్ను హనుమయ్య దినం
బును రామరాజ్యమున నడ, చినగతిపరిపాటిఁ దెలియఁ జెప్పెద నీకున్. ||139||

క. సామీరిరహితకార్యం, బే మున్నది? రామనృపతి కితనికి రామ
స్వామివినా పరకార్యం, బే మున్నది? యింత దెలుప నే శక్తుఁడ నే? ||140||

మ. శతకంఠాసురునిం జయించి యిటులం జాయాసమేతంబుగాఁ
బతి సాకేతపురంబునం బ్రబలసంపత్కీర్తి వర్తించుచున్

కృతకృత్యుం డయి యొక్కనాఁడు కరుణాదృష్టిన్ నిజానీకినీ
పతులన్ మైత్రి విభీషణాదికుల సంభావించి తా నిట్లనున్. ‖141‖

మ. శ్రమమ్ముం జెందితి రన్నలార! బహుసంగ్రామంబులన్ మీసఖి
త్వమునం గార్యము లెల్లఁ జేరుటె యథాస్థానంబులం బొందుఁ
డంచు మణిస్వర్ణవిభూషణాంబరము లచ్చో నిచ్చి వీ డ్కొల్పినం
గములై వారలు నేఁగఁగా హనుమ యొక్కండుండెఁ దత్సన్నిధిన్. ‖142‖

క. మనుకులనృపహేళి సహా, సనమజ్జనభోజనాదిశయనగమనుఁడై
హనుమం బాయఁడ హస్తము, లనితరసామ్రాజ్యపాలనాన్వితుఁ డయ్యెన్. ‖143‖

సీ. క్ష్మాసుతాచుంబనాసక్తవీటీరసాక్రాంతశోణాంతనేత్రములతోడ
సీతాదృఢస్తనాశ్లిష్టకుంకుమపంకలక్షితవక్షస్స్థలంబుతోడ
జనకజానయనఖంజనరంజనాంజనాడంబరస్ఫుటలలాటంబుతోడ
స్వప్రియాధరపానసమయగల్లవ్యాప్తకరయుక్తహారిద్రకాంతితోడఁ
తే. దావివీడెంపునునుఁగెంపుమోవితోడ
నుదయమునకంటె ముందుగా నిదుర లేచి
రాముఁ డలకేళికారామభూమి వెడలఁ
బాదుకల చప్పు డాలించి పావనియును. ‖144‖

మ. జననాథాగ్రణి కేళిమందిరముపజ్జం గెంపురాగోడవం
కనె పొంకంబగు కుందనంపుజిగిబల్కంబందుదారిన్ దన
ర్చినరేరాయలరాలతిన్నియపయిం జెల్వొందుటన్ లేచి గ్ర
క్కన సాష్టాంగ మొనర్చి నిల్చునతడుం గైదండ వాటింపఁగన్. ‖145‖

క. సరయూతరంగిణీపతి, సరణిం జని యచట స్నానసంధ్యాజపముల్
నెరవేర్చి భద్రకరిపైఁ, బరగుపతికి గొడుగు పట్టి పావని నడచున్. ‖146‖

క. వేదండము డిగినప్పుడు, కైదండ యొసంగు నోలగం బున్నయెడన్
పాదుకలచెంత దక్షిణ, పాదము కెంగేలఁ బూని భక్తి వసించున్. ‖147‖

క. కొలువునఁ బ్రసంగవశమున, నిలరాయఁడు పలుకరించెనేనియుఁ దానున్
లలితయథోచితరచనా, కలనం దత్తత్ప్రసక్తిఁ గార్యము దెల్పున్. ‖148‖

తే. ధర్మతంత్రంబు సలుప మంత్రంబు దెలుప
నన్నిట సమర్థుఁ డయి స్వామియాత్మ దెలిసి
తదనురూపమనీషావిధానరీతిఁ
బగటికొలువున వర్తించుఁ బవనసూతి. ‖149‖

తే. కొలువు చాలించి పీఠి డిగ్గుతఱి రాము
నకుఁ గడానిమెఱుంగుపాదుకలు దొడుగు
దక్షిణభుజంబుమీఁద హస్త మిడి నగరి
లోని కరిగెడుపతివెంటఁ దాను నరుగు. ‖150‖

మ. తనతో మజ్జనభోజనప్రముఖకృత్యంబుల్ నివర్తించి రా
మనరేంద్రాగ్రణి తన్నుఁ దోడుకొని ప్రేమం గేళికారామ మొం
దినచో జానకి వీడె మిచ్చి చన నెంతే తేటగా నానతి
చ్చిన వేదాంతగతుల్ వినున్ శిరము కించిత్కంపనం బొందఁగన్. ‖151‖

క. మంతనమునఁ దా నడిగిన, దంతయు రఘునేత దెలుప నాలింపఁగఁ ద్ర
య్యంతపదార్థవ్యాఖ్యా, నాంతరమున రవియుఁ బశ్చిమాబ్ధి మునిఁగినన్. ‖152‖

క. సాయంసంధ్యాకృత్యము, లాయెడ రచియించి చెలువ మలవడఁ గొలువై
పాయనివైభవమున రఘు, నాయకుఁడు వసింపఁ బవననందనుఁ డంతన్. ‖153‖

సీ. తారచించినదాది శ్రీరామబిరుదైకగద్యముల్ వందిమాగధులు చదువఁ
దనశిక్ష చెంది గీతప్రబంధాదులు వీణెల వైణికుల్ వినికి సేయఁ
దనకు మున్ వినిపించఁదగినకావ్యములందుఁ గలరసస్థితి మహాకవులు తెలుపఁ

దససహాయత వహించిన రామచరిత్రప్రసంగానుగతి సభాసదులు పొగడఁ
తే. గంబళాశ్వమతంగాదికథితనర్త, నాగమోక్తమతప్రౌఢి నధిగమించి
తా నొనర్చినభరతశాస్త్రక్రమమునఁ, జెలులు నటియింప హనుమఁడు గొలువు సేయు. ||154||

క. కూరిమిపుత్రులకును జొరఁ, గారానితదీయకేళికాకనకగృహ
ద్వారప్రదేశమున నతుఁ, డై రేలు గ్రమించు వారియనుమతిపేర్మిన్. ||155||

చ. హరువుగ నొక్కరాగ మనుమా యనుమా యనుమాట వీనులం
బొరసిన స్వామి కింపయినపోలిక రాగము దా ననంగ రాల్
గరఁగి ఘళంఘళార్భటిఁ జెలంగిన నీదగురాగరక్తిమైఁ
గరఁగెడుసౌధలక్ష్మి యని కౌఁగిటఁ జేర్చు నృపాలుఁ డొక్కెడన్. ||156||

మ. సరిప్రొద్దప్పుడు నిద్ర లేచి రఘువంశస్వామి వైదేహి ని
ద్దుర సెందన్ శ్రమమొందెఁ గూర్కె హనుమంతుం డిప్పు డప్పౌరపౌ
త్కరవార్తల్ విని వత్తు వేగ నని లోఁ గాంక్షించి తా నున్నక్రొ
వ్విరిపా న్పియ్యన డిగ్గి గూఢకలనావేలాప్రభావోన్నతిన్. ||157||

ఆ. నీలిదట్టి గట్టి కేలఁ బట్టెము వట్టి
పొసఁగ నసితపటము ముసుఁగు వైచి
తలుపు లొయ్యఁ దెఱచి తరలుచో మూయుచో
సద్దు సేయ కరుగుసన్న యెఱిఁగి. ||158||

ఉ. అంతిపురంబుఁ బాసి మనుజాధిపుఁ డావలఁ బోవఁ జూచి తా
నంతకుమున్న నిద్ర గనినట్లు సమస్త మెఱుంగుఁ గాన భూ
కాంతునిజాడ పట్టుకొని గాడ్పుకొమారుఁడుఁ బోవు వీటిలో
నింతట నంతటన్ నృపతిదృష్టికిఁ దోపక గూఢచాతురిన్. ||159||

క. ఒంటిఁ జనుపతికిఁ దో డని, వెంట నరుగఁ డధిపుఁ డెంతవీరుం డయినన్
ఒంటిఁ జన వెంట నంటుట, బంటుతికపుఁబాటి గానఁ బవనజుఁ డరుగున్. ||160||

చ. పురిఁ బలువీథులం దిరిగి భూవరుఁ డింటికి మళ్లి వచ్చుచో
ప్పరసి సమీరణాత్మభవుఁ డంతకు ముందర వచ్చి యేమి తా
నెఱుఁగనివానిచందమున నెప్పటితావునఁ బవ్వళించి ని
ద్దుర సనినట్టు లుండుఁ బతితోడన వచ్చి నిశాంత మొందఁగన్. ||161||

క. ఉదయమున మున్ను నొడివిన, చదురున వర్తించునీడచందమున నృపున్
వదలక యిది మరుదాత్మజు, సదమలదైనందినప్రచారం బనఘా! ||162||

క. జనకసుతాధిపదాసుని, దినచర్యలు విస్తరించి తెలిపెద మన్నన్
జను బహుకాలము లిటువలె, విను మాతఁడు పదునొకండువేలేం డ్లలరెన్. ||163||

ఉ. ఆపవనాత్మజన్మునిమహత్త్వము లివ్వియె కావు రాఘవ
క్ష్మాపకులేశ్వరుండు హయసత్రసహస్రము లాచరింపఁగా
నాపనికై యొనర్చెను సహాయము లవ్విధ మెట్టు లన్న వా
చాపటిమన్ వచింతు నని సంయమి గౌతమసూతి కి ట్లనున్. ||164||

క. రవికులచూడామణి జగ, దవనార్థము వాజిమేధయాగశతంబుల్
సవరింప నెంచి నేమము, సవరించి సమంచితోక్తి సామీరి కనున్. ||165||

క. భువనాధికగతిఁ గర మొ, ప్పవనాటతఁ గనియు శౌర్యబాహుళ్యము చూ
పవవాఁటికి నేఁటికి సలు, వవ నాసవనాశ్వరక్ష పవనాత్మభవా! ||166||

క. నీ కెదు రెవ్వరు సను మను, కాకుత్స్థునియాజ్ఞ మస్తకస్థలి నిడి శో
కాకులు లై పగతురు చీఁ, కాకుపడన్ హయముపిఱుఁదఁ గపిపతి చనఁగన్. ||167||

మ. నిమిషోత్తీర్ణచతుస్సముద్రుఁడు సమున్నిద్రాంఘ్రిసంఘట్టన
స్తిమితానేకశతాననుండు హనుమద్దేవుండు రామాధ్వరా
శ్వమువెంటం బఱతెంచె శూరు లీలలో వర్తించినన్ బట్టుఁడన్
క్రమ మష్టాపదపట్టలేఖఁ గనియుం గర్వించి దేశాధిపుల్. ||168||

క. తమరు మహత్తమరుచిచే, త మరుద్గతిచేత నమరుదాశరథిహవో
త్తమరుచిరాశ్వము గొన ధూ, తమరుత్ప్రతిపంథి యగుసదాగతిసుతుఁడున్. ||169||

క. రోధించుం బురిఁ దగ దని, బోధించున్ వినక తన్నుఁ బొదివిరయేనిన్
గ్రోధించున్ బలయుతముగ, వేధించున్ విపులన్నృపులవిపులభుజాప్తిన్. ||170||

క. దశదిశల నొరయునార్భటి, నశనిసదృశముష్టినిహతి నధిపులు మూర్ఛా
వశు లై కృశు లై పొలిసిరి, మశకీకృతరాక్షసునకు మానుసు లెదురే? ||171||

మ. అవనీజాధిపసప్తతంతుహయరక్షాసక్తిమై వాయుజుం
డవనీనాథులతోడఁ బోరుచుఁ దదీయారీణబాణాసతం
తువులం ద్రెంచుటె కాని తత్ప్రియవధూస్తోమస్ఫురత్కంఠతం
తువులం ద్రెంపఁడు భీతు లై నృపులె మున్ముట్టం దనుం గొల్చుటన్. ||172||

చ. ఎదను సపత్ను లన్నను సహింపనిగంధవహాత్మజుండు త
న్నెదిరినరాజకోటి నలయించి పరాజయ మొందఁజేయఁ ద
న్మదవతు లిచ్చలో జయరమన్ వహియింప సపత్ని యంచు సీ
ర్ష్య దొరసి వారుస చేరినఁ బరాఙ్ముఖలీల వహింతు రంచునో. ||173||

మ. హనుమంతుం డట నశ్వపాలనరతుం డయ్యారె! యమ్మేటి మా
ర్కొన మే మెంతటివార మంచు హరియుం గ్రోశద్వయిన్ రా భయం
బున దండంబులు పెట్టిపోదు రవనీభుక్కుంజరుల్ కొంద ఱా
యనలా వెంచక పట్టి యిత్తు రనిచాయన్ గొంద ఱుద్భ్రాంతు లై. ||174||

క. తండములై హయములు వే, దండంబులుఁ గొలువ హనుమఁ దార్కొని తమదో
ర్దండంబులగం డడఁగిన, దండంబులు పెట్టుదురు వెతం గొంద ఱనిన్. ||175||

మ. క్షితి యొక్కొక్కెడ నూతనక్షతజకాశ్మీరార్ద్రయై మూర్ఛిత
క్షితిపాస్యాంబుజమాలికాకలిత యై కేతుచ్ఛటాచ్ఛాంబరా
వృత యై స్వర్ణకిరీటకాంతిమయహారిద్రాంగి యై మాక్తిక
ద్యుతిరేఖాస్మిత యై చెలంగెఁ గపిబాహుశ్రీసఖిత్వంబునన్. ||176||

సీ. ప్రాగ్దేశభూపాలపాలికాబాలికాకేళికావనవాటిఁ గేలి సలిపి
దక్షిణక్షోణిభృద్ద్వాఃకవాటస్థలీగరుడోపలచ్ఛాయఁ గసిమసంగి
పశ్చిమాశాధీశభర్మసోపాననిర్నిద్రదీర్ఘికలలో నీరు ద్రావి
యుత్తరోర్వీశవర్యోత్తమప్రాసాదనవనీయవీథుల నటన చూపి
తే. యితరవిషయాధినాయకహృదయసరసి
జాతములతోఁ దదీయయౌభూతధాత్రి
ఖురపుటాహతిఁ బెకలించికొనుచుఁ దిరిగి
హయము హనుమత్సహాయత నభయ మగుచు. ||177||

క. ధర యంతయుఁ ద్రిమ్మరి హరి, హరి గొనిరా మఘ మొనర్చె నధిపతి యిటులే
విరచించెఁ బెక్కుక్రతువులు, తరణికులుం డనిలజునిప్రతాపమువలనన్. ||178||

ఉ. అక్కపిచంద్రుఁ డిట్లు నిమిషార్ధముఁ బాయక సేవ సేయఁగా
నొక్కదినంబునం దినకులోద్వహుఁ డాతనిభక్తియుక్తికిన్
మిక్కిలి మెచ్చి పల్కె నవనీయగుణాకర! నీప్రపత్తికిం
జొక్కితి నీకు దక్కితిఁ ద్రిశుద్ధికి మాటలు వేయు నేటికిన్. ||179||

చ. ఒకగుణరీతి నైన వినయోన్నతినైన విరక్తినైన శౌ
ర్యకలన నైన నామదికి రాగ మొనర్పఁగ నేర రన్యు లీ
వొకటనె కా ద నకగుణయోగసమగ్రత మెచ్చఁజేసినా
వికఁ ముద మందినాఁడ నన నేటికి నీమది నేనె యుండఁగన్. ||180||

ఉ. నాదయ నామనూత్తమము నాదగుభక్తియు నీస్వరూప మై
మేదిని నిల్చి లోకులకు మే లొనరింపఁ దలంచి సూర్యచం

ద్రాదులు నాయశంబు చతురాగమముల్ గలయంతకాల మ
త్యాదరలీల వర్తిలఁ జిరాయువు గల్గ వరం బొసంగితిన్. ||181||

చ. వనచరలీలఁ గింపురుషవర్షములోపల గంధమాదనం
బనునొకశైల మున్నది తదగ్రమునన్ రహి మించుమంచికాం
చనకదళీవనం బతివిశాలతలంబును గ్రామరూపకం
బును నయి యందుఁ గల్పతరుమూలమునన్ వసియింపు మింపునన్. ||182||

క. కింపురుషవర్షవాసులు, సంపద్విజ్ఞానమోక్షసౌఖ్యార్థము పూ
జింపం గలారు వారల, కింపైనవరంబు లొసఁగు మీ వధిపతి వై. ||183||

క. ప్రతియుగవేళల మావలెఁ, బ్రతిమారూపములఁ బూజ వడసి జనుల కీ
ప్సితదాయి వయ్యె దీనుడి, కత గా దని పలికి స్వామి కౌఁగిటఁ జేర్పన్. ||184||

శా. సాష్టాంగం బొనరించి వాయుసుతుఁ డయ్యా! తావకాంఘ్రిద్వయీ
ద్రష్టృత్వం బెడఁబాసి యొండుకడఁ జేర న్నేర నన్మన్మనో
దృష్టి న్మీరు వసింప నాత్మదృఢభక్తిం జెంద నాలింపఁగా
నిష్టంబైనభవత్కథల్ వినఁగ నూహింతుం బ్రసాదింపవే. ||185||

క. మనమునఁ దలఁచుచుఁ బలుకుల, నిను స్మరియించుచును జెవులు నీదివ్యకథల్
వినుచున్నఁ గాక యూరక, మనవచ్చునె! యనిన నృపతి మారుతి కనియెన్. ||186||

శా. నీ వాసించినపోల్కి నీమనములో నేఁ దోఁచెదన్ దైలధా
రావిచ్ఛిన్ననిరూఢి నీతలఁపు నాయం దుండు నీచెంత నా
నావిద్యాధరముఖ్యు లచ్చరలు వీణామౌనియుం దుంబురుం
డేవేళన్ నినిపింతు రాత్మకథ లీ వింపొందుమీ పొందుగన్. ||187||

మ. హనుమద్వానరవీర! యీకదళికోద్యానంబు వానాజను
ర్ణనితానేకవివేకపాకసుకృతాచారంబులన్ మీరు స
జ్జనరింఛోళికిఁ గాక యన్యులకు నశ్రాంతంబు గన్పింపఁబో
దనఁగా వెంకటివారు శక్తులు త్వదీయాకార మీక్షింపఁగన్. ||188||

శా. ఈ డెవ్వారును లేక యుండు మిఁక నీ వేజాడఁ గీర్తింతు వా
జాడన్ నే వసియింతు నన్న నుడికిన్ సందేహ మేలా కపి
క్రీడాఢౌకమనస్సి రోనేత్ర! యని సూక్తిం దెల్పి రా జప్పుడున్
వైడూర్యోజ్జ్వలహార మిచ్చి పనిచెన్ వాత్సల్యకల్యాత్ముఁ డై. ||189||

ఉత్సాహ. గాంధవాహి రాముఁ డిట్లు గారవించి పంచినన్
గంధమాదనంబుఁ జేరెఁ గాన నీవిధంబు దో
షేంధనాగ్నికీల యం చహీనవాక్సుధాసుధా
సింధుబంధురార్భటిన్ వసిష్ఠమౌని క్రమ్మఱన్. ||190||

క. ఏతాదృక్చాతుర్యవి, నీతివివేకాతిగుప్తనియమైకగతుల్
వాతాత్మజునకె కా కీ, క్ష్మాతలమున నేరి కైనఁ గలదె? యతీంద్రా! ||191||

క. తర మగునె? నాకు హనుమ, చ్చరితము నుతియింప రామచంద్రుఁడు మొద ల
చ్చెరు వతనిచరిత మని మం, త్రరహస్యము లడుగుఘటజునకు వివరించెన్. ||192||

క. ధీవర్య! యింక నొక్కపు, రావృత్తము కలదు వనచరప్రభుమహిమ
శ్రీ వెలయించెడు నది విను, మా వివరించెదను నిరుపమానమృదూక్తిన్. ||193||

ఉ. ఉర్వి వడంకు నెవ్వనితనూద్ధతి కెవ్వఁడు కేలు సాఁచి సౌ
పర్వసరిత్సరోజములఁ బట్టి నఖంబుల గిల్లు నట్టిదో
ర్గర్వధురంధరుండు ఘటకర్ణుఁడు మున్ను సుతాభిలాషి యై
శర్వు గుఱించి మంచిమతి శాంతి వహించి తపం బొనర్పఁగన్. ||194||

చ. మిసమిస లీనుమంచుతెలిమేనిపసల్ దెస లెల్లఁ దెల్లఁగా
బసవని నెక్కి తత్ప్రసవబాణనిరోధి ప్రసన్నుఁ డై వరం

బొసఁగెద వేఁడు మన్నఁ దనయోదయకాంక్ష వచింప నుగ్రశౌ
ర్యసహితు లిర్వు రాత్మభవు లయ్యెద రంచు నదృశ్య మౌటయున్. ॥195॥

చ. అభవువరంబునం గనె దశాననుతమ్ముఁ డదభ్రఘోషసం
క్షుభితదిగంతకుంభుల సకుంభనికుంభుల వారు తండ్రికం
టె భయదమూర్తు లై కడుఁ గడిందిమగంటిమి వృద్ధి బొంది
రెల్లభువనజంతుకోటికిఁ దలంకును దోడన వృద్ధిఁ బొందఁగన్. ॥196॥

శా. ఆపుత్రుల్ వసియింపఁగాఁ దగినచో టర్థించి వార్ధిం జయ
ద్వీపం బన్ పురి గట్టి యగ్రసుతు నవ్వీటన్ బ్రభుం జేసి మా
యోపాయజ్ఞునిఁ గుంభుఁ జెంత నిడి సర్వోత్కృష్టబాహాబల
వ్యాపారంబునఁ గుంభకర్ణదివిజేంద్రారాతి వర్తిల్లఁగాన్. ॥197॥

క. ఇరువురు నురువున నొకనా, డిరవు వెడలి కడలికడ రహిం గనువనిలోఁ
దిరుగుచు గురుసుత దొరసిన, మరులున దిట్టువడి బెట్టు మదకరు లగుచున్. ॥198॥

మ. తమయిచ్చం జరియింపఁగాఁ దొడఁగి రంతన్ రామభూమీశ్వరో
త్తముఁ డాకాలమునందె రావణు సపుత్రభ్రాతృపౌత్రాప్తమి
త్రముగాఁ ద్రుంచి విభీషణుంబ్రభుతఁ జెందం జేసి వేంచేయ దై
త్యమదేభంబులు నప్పులస్త్యుదయఁ బూర్వాకారసంపన్ను లై. ॥199॥

మ. ఎదురుం దమ్ము నెఱుంగ కెల్లసురలన్ హింసింపఁగా వారితో
నెదు రై సంగర మాచరింప వసగా కింగ్రాదు లీదుష్టు లె
ట్టుదయం బందిరొ మున్నె పజ్కి ముఖముఖ్యుల్ మ్రగ్గి రం చాత్మలో
బెదరంగా నొకనాఁడు నారదుఁడు తత్ప్రోత్యర్థ మై వేడుకన్. ॥200॥

తే. అల సకుంభనికుంభులనిలయమునకు, నరిగి వారిచ్చునర్చల కలరి కుశల
మడిగి యొక్కింకప్రొద్దు లోకాభిరామ, ములు వచించి ప్రసంగంబు మొనయఁదిగిచి. ॥201॥

శా. రక్షోనాయకులార! మీరలు కటారం బెత్తినంతన్ సహ
స్రాక్షశ్రీ పరువెత్తు మీచటులగర్జాప్రోద్ధతిన్ దైవప
ద్మాక్షీవీక్షల బాష్పముల్ గురియు బాహాశక్తి నా హిర
ణ్యాక్షాదిత్రిదశారులం గనమె? మీయ ట్లొప్పిరే? వారలున్. ॥202॥

మ. పరమాశ్చర్య మొకండు వింటిరె? శచీప్రాణేశ్వరం డుగ్రసం
గరరంగంబుల మి మ్మెఱింగి యునికిం గాయంబు భీతిజ్వర
స్ఫురణం గ్రాఁగఁ బులోమకన్య బలితంపుంగాఁక యేలయ్యో? నా
సరగన్ నీవరుదేరమిం బొడము కంజాతాస్త్రతాపం బనున్. ॥203॥

శా. మి మ్మేవేళఁ దలంచుటన్ నిదురలేమిన్ గుంది యస్వప్ననా
ముమ్ముల్ గన్నసుధాశనాగ్రణులు భామాగాఢసంశ్లేషసౌ
ఖ్యమ్ముల్ చెందియు భీతి మేనులు వడంకన్ జెమ్మటల్ గ్రమ్మఁగా
నమ్మే కొమ్మలు వేఁడ మోహగుణ మం డ్రామాటలో మాటుచున్. ॥204॥

శా. మీసంగ్రామజయానకార్భటుల భూమిస్స్వర్గపాతాళముల్
గ్లాసిం జెందె యశఃప్రతాపముల మీలా గెవ్వ రున్నా రనన్
మీసంబుల్ వడి గొల్పుచున్ నగుచు నేమీ మమ్ముఁ గయ్యంబులో
నోసామీ! యెదిరించఁగాఁ గలుగఁడొక్కో? యొక్కఁడున్ నావుడున్. ॥205॥

ఉ. రావణకుంభకర్ణుల దురంబునఁ ద్రుంచినరామునాజ్ఞ లం
కావిభుఁ డావిభీషణుఁడె కాని తదర్యుఁడు మిమ్ము మార్కొనన్
లావరి లేఁడు నావుడుఁ గలంగి పితృప్రభృతివ్యధావిరో
ధావిలచిత్తు లై వగచి యప్పినతండ్రిఁ దలంచి క్రూరతన్. ॥206॥

శా. శుండాపుత్కృతిఁ బుట్టుతుంపురులచే శుండాలకాండంబు లు
ద్దండాశ్వాంఘ్రిఖురాహతక్షితిరజోధ్వాంతం బడంపన్ దినేం

ద్రు డాఖండలవైరిఖడ్గనచికేతుస్ఫూర్తి నిష్కాంతిగా
దండెత్తెన్ దశకంధరానుజసుతద్వంద్వం బొగెన్ లంకపై. ॥207॥

ఉ. ఇట్టుల యెత్తివచ్చి పురి కించుకదవ్వుల సేన డించి తో
బుట్టువ వయ్యు నగ్రజులఁ బోర వధింపఁగఁజేసి పట్టముం
గట్టకయున్నవాఁడ విట కష్టమతీ! నరుఁ గొల్చి య న్నుడుల్
బెట్టుగ దిట్టి ర మ్మని విభీషణుచెంతకు దూత నంపినన్. ॥208॥

ఉ. వాఁడు విభీషణుం గదియ వచ్చి సకుంభసురారి యాడుమ
న్నాఁడని కొన్నిమాట లనినన్ విని యాతఁడు నిష్ఠురోక్తులన్
వేఁడిమి చూసినన్ మఱచి వేగమె చెప్పిన నెట్లు నిల్చునో
నేఁ డని లంకఁ జుట్టుకొని నెట్టగ లగ్గలు పట్టసాగినన్. ॥209॥

క. అప్పటి కొకగతి రిపుచేఁ, దప్పి సనఁగనీక శరగదాకుంతములన్
గుప్పి విభీషణుసేనలు, కుప్పలుగాఁ బరులఁ బోరఁ గూలుచువేళన్. ॥210॥

ఉ. రామునివంశకర్త నయి రాముఁడు నిల్చినయానిశాచర
గ్రామణి వీడు శత్రువులు గాడ్పుఱపం దడ విందు నిల్చుటల్
ప్రేమము పెంపు గా దనెడురీతి దివాకరుఁ డస్తమింప సం
గ్రామము మాని యప్పటికిఁ గంటకులున్ శిబిరంబు చేరినన్. ॥211॥

శా. తద్వేళోత్థతమిస్రముం దొరసి చింతాధ్వాంత మంతంతటన్
హృద్వీథిం గలయన్ విభీషణుఁడు వీ రెవ్వారిచే బాహుసంప
ద్వైకల్యముఁ జెంద రాజి నిఁక రామస్వామియే దిక్కటం
చుద్వేగంబున నేఁగె వాయుజున కన్యోపాధి సూచింపఁగన్. ॥212॥

మ. చని కౌబేరదిశాంతరంబున దశాస్యభ్రాత శ్రీగంధమా
దన మన్ పర్వతరాజముం గని తదూర్ధ్వస్థానలోకైకమో
హనరంభావనమధ్యవీథి శశికాంతాశ్మస్ఫురద్వేది దిం
చనినిష్ఠన్ వసియించియున్న హనుమచ్ఛాఖామృగగ్రామణిన్. ॥213॥

క. సందర్శించి నిటాలము, సం దంజలి సేర్చి ప్రోవవయ్యా! కరుణా
కందళితహృదయ యని పలు, కం దనకను జెఱచి చూచి కరువలిసుతుఁడున్. ॥214॥

క. రావోయి విభీషణ! నేఁ, డీవనమున కరుగుదేర నేమి నిమిత్తం
బావహిలెఁ? దెలుపు మనవుడుఁ, బావనికి విభీషణుండు పలికెం దెలియన్. ॥215॥

ఉ. నీకరుణాకటాక్షముననేకద నేను నిశాచరోత్తమ
శ్రీ కొడయుండ నైతి రఘుశేఖరకింకర! యిన్నినాళ్లు నే
నేకమతిన్ సుఖోన్నతి వహించితి నిప్పుడు దాయ లిర్వు ర
స్తోకభుజుల్ మదీయపురిఁ జుట్టుక వర్తిలఁ దెల్ప వచ్చితిన్. ॥216॥

శా. వా రెవ్వా రని యంటివేని భువనవ్రాతాధికప్రాభవ
స్ఫారాహంకరణైకశీలురు మహాశౌర్యుల్ మదీయాగ్రజుం
డై రాణించినకుంభకర్ణుసుతు లయ్యా! దుర్జయుల్ నిల్వఁగా
లే రావీరులఁ బోర మార్కొని ధృతిన్ లేఖర్షభేశాదులున్. ॥217॥

శా. ఆదిన్ నన్ గపటాత్ముఁ డంచు రఘువంశాధీశుతో నర్కపు
త్రాదుల్ తెల్పినఁ గాదు సాధు వని దైన్యం బార్చి నీవేకద
య్యా! ది క్కైతివి? నాఁడు నేఁ డరుల మాయం జేసి రక్షింపఁగా
నీదే భారము వాయుపుత్ర! యని విన్పింపం గపిస్వామియున్. ॥218॥

శా. నీ కేలా పరితాప మాశ్రితజనానీకామరానోకహం
బాకాకుత్స్థకులాగ్రగణ్యుఁ డజితుం డై క్షోణి రక్షింపఁగా
నాకష్టుల్ నీల నేర్తురే? రణములో వ్యర్థోక్తు లిం కేల ర
మ్మీకార్యం బెఱిఁగింత మానృపున కం చెంతే జవం బొప్పఁగన్. ॥219॥

శా. సాకేతంబున కేఁగి రాముఁ గని సాష్టాంగంబు సేవించి సీ
తాకాంతుం డిది యేమి? వాయుసుత! యాదైత్యేంద్రుఁడున్ నీవు నేఁ
డేకార్యంబున కీనిశాసమయమం దేతెంచినా రింతయున్
నాకుం దెల్పుఁడు నాఁ గపీంద్రుఁడు వచోనైపుణ్య మేపొందఁగన్. ॥220॥

మ. విను సాధుప్రియ! కుంభకర్ణసుతు లుద్వేలప్రతాపుల్ సకుం
భనికుంభాఖ్యులు తండ్రికంటె నధికుల్ పాకారిముఖ్యామరే
శనికాయంబుల గెల్చి తండ్రుల ననిం జంపించినాఁ డంచు నీ
యనపై మార్పడి లంకపై విడిసి నారయ్యా! సమీకస్పృహన్. ॥221॥

శా. ఆబాధం బడలేక మీ కెఱుకసేయన్ వచ్చినాఁ డియ్యెడన్
మీబం టన్న రఘూద్వహుండు హనుమన్ వీక్షించి యిన్నాళ్లు న
ద్దీబల్ గన్పడ కేడ నుండి? రన నద్దుర్మార్గు లిన్నాళ్లు తే
జోబాహుళ్యము మానియుండ్కి వినుఁ డంచున్ వాయుజుం డిట్లనున్. ॥222॥

మ. త్రిజగద్ద్రోహి దశాస్యసోదరుఁడు మధ్యేవార్ధి పుత్రార్థ మై
విజయద్వీపముపేరిట్ఫ్రో లొకటి గావింపం దదావాసమం
దజహత్ప్రీతి వసించి యొక్కదినమం దాడాడఁ గ్రీడించుబు
ద్ధి జనింపం బురి వాసి వార్థిదరి నేతేరన్ నిజాగ్రస్థలిన్. ॥223॥

శా. చూచె న్దానవనందనద్వితీయ మచ్చోఁ గేసరాశోకపూ
గీచాంపేయకురంటకామలకకంకేళీపటాశ్వత్థరం
భాచూతాదులఁ బ్రోది గాంచువనసీమం గ్రీడ గావించుశు
క్రాచార్యాత్మజ దేవయాన నవపుల్లాంభోజపత్రేక్షణన్. ॥224॥

శా. ఆలోకించి ప్రసూనబాణవిశిఖవ్యాధూతచేతస్కు లై
యాలోలేక్షణఁ జేరి యోపడుచ! నీయందంబు డెందంబులన్
మే ల న్వారిధి ముంచె నీకుఁ బ్రతియౌ మిథ్యావలగ్నన్ నిజం
బేలోకంబునఁ గాన మేలు దగ మాయాయిద్దఱం దొక్కనిన్. ॥225॥

క. నీచన్నులు నీకన్నులు, నీచొక్కపుఁదొడలు నడలు నీచెలువంబున్
జూచినఁ దమి నిలుపఁగ లే, మోచెలి! దయఁ జూడు మనిన యుగ్మలి కినుకన్. ॥226॥

శా. ఓరీ రాక్షసులార! శుక్రసుత యం చూహింపకే సోదరిం
గోరంగాఁ దగునే? మదాంధు లయి యీఘోరంపుఁబాపంబునన్
మీ రిర్వు ర్మదవారణంబు లయి భూమిం ద్రిమ్మరుం డం చనన్
వారున్ మ్రొక్కి భయాప్తిఁ దిట్టుకడ యెన్నండంచుఁ బ్రార్థించినన్. ॥227॥

శా. ఓశక్రాహితులార! మీఁదటఁ బులస్త్యుం డన్ మునిశ్రేష్ఠుచే
మీశాపంబులు వాయుఁ బొం డనినఁ గుంభిత్వంబుఁ బ్రాపించి నా
నాశైలాటవులందుఁ ద్రిమ్మరుచు నానాఁ డాజికిన్ రాక నేఁ
డాశాపంబు దలంగఁ దండ్రిపగ వాయన్ వచ్చినా రం చనన్. ॥228॥

మ. విని సీతావిభుఁ డవ్విభీషణునితో వీ రేమి యోయీ శతా
స్యునికంటెన్ బలవంతులే యతఁడు వాయుప్రోద్భవోత్సాహశ
క్తి నిలం గూలఁడె? యెంత కార్య మిది యీధీరుండు సాహాయ్య మై
చనుదేరం జను మెల్లి వత్తు మని పంచన్ మంచిదం చేఁగినన్. ॥229॥

మ. మనువంశాగ్రణి యాంజనేయ! యిటు రమ్మా యానిమేషంబునన్
బని దీర్పన్ ఘనుఁ డెవ్వఁ డీవెకద! పొమ్మా పూర్వశైలాగ్రసీ
మ నినుం డానకమున్న సేనలను దెమ్మా యన్న ఛాయావిభే
దనుఁ డాలీలనె భానుజాదికపిసంతానంబుఁ దోతెచ్చినన్. ॥230॥

శా. ఆమోదించి రఘూద్వహుం డఖిలదేశాధీశులున్ వానర
స్తోమంబుం దనుఁ గాంచి వా రతులతేజోధుర్యు లై వెంట రా
సౌమిత్రిం బురి నుంచి యాభరతుఁడున్ శత్రుఘ్నుఁడున్ గొల్వ లం
కామార్గంబున నేఁగి వారినిధివంకం బాళెముం డించినన్. ॥231॥

శా. ఆవృత్తాంతము వేగువా రెఱుక సేయన్ గుంభకర్ణాత్మజుల్
లావుం జేవయుఁ గల్గువీరుల రణోల్లాసాప్తిమైఁ బంప వా
రావాయుప్రియనందనాదికపిబాహాశక్తి వైవస్వతున్
సేవింపం జనఁ గోపగించి తమరే సేనాసమేతంబుగాన్. ||232||

మ. అని సేయం జనుదేర వానరనరేంద్రానీకముల్ వారి మా
ర్కొని పోరాడఁగ మృత్యుదేవి కిరవై ఘోరాజి మీరన్ సకుం
భనికుంభుల్ రఘువీరు డాయం గని తద్భ్రాతల్ రణోద్వృత్తి చూ
పినఁ గోపించి సకుంభదానవుఁడు గప్పెన్ వారి బాణావళిన్. ||233||

శా. ఆబాణంబులు రాఘవానుజులు బాహాహంకృతిం ద్రుంచినన్
శాబాసిందున డెంద మెంతయును మెచ్చున్ దోర్బలస్ఫూర్తి న
న్నే బంటుం గెరలింపఁగా వెఱచుమీ రేపాటివా రీజయ
శ్రీబాలామణిపట్లఁ గ్రీబత విసర్జించంగ నేఁ డం చనన్. ||234||

క. శత్రునిఁ గని నగుచు భరత, శత్రుఘ్నులు చిఱుతపిడుగు చాలదె? యోరీ!
గోత్రము దెమల్ప నిలు నీ, గోత్రముతో నిన్ను నేలఁ గూలుతు మన్నన్. ||235||

ఉ. దానవుఁ డాగ్రహించి తమతండ్రికి మున్ జముఁ డియ్య నయ్యెడం
దా నది పూని యుర్కి యమదండము గైకొని బెట్టు గొట్టి ఝుం
ఝూనిలశక్తిఁ గూలెడుమహాధరణీజములో యనంగ రా
మానుజు లుర్విపైఁ బడిరి యామరశోకదృగంబుధారతోన్. ||236||

ఉ. తమ్ములపాటు చూచి వసుధాపతి నెమ్మది రోషశోకముల్
గ్రమ్మ నిశాటనందనులఁ గట్టెదురం గని తిట్టి వాయుబా
ణమున వారిధిన్ బడి సనన్ వడి నేసి సహోదరద్వయిన్
గ్రమ్మఱఁ జేరి ప్రాకృతునికైవడిఁ బైఁబడి దైన్య మందఁగన్. ||237||

శా. ఆసంతాపము చూచి మంత్రు లిటు లేలా? నీకు శోకింప స్వా
మీ! సామీరి సమస్తకార్యఘటనామేయప్రభావాఢ్యుఁ డై
నీసాన్నిధ్యమునందె గల్గి మును సౌమిత్రిం బ్రబోధింపఁడే
దా సంజీవని దెచ్చి పంపుఁ డిపుడుం దాదృక్క్రియావ్యాప్తికిన్. ||238||

శా. అన్నన్ ఖిన్నత మాని రాఘవుడు రావన్నా మరుత్పుత్ర! యీ
వన్నా! తమ్ములప్రాణముల్ సరగ లేవన్నా మహాఖ్యాతిఁ బో
వన్నా యాపద కైన చుట్టమవు నీ వన్నా విమర్శింపలే
వన్నా నీకు నసాధ్యముల్ వినుతిగో వన్నా బుధశ్రేణిలోన్. ||239||

క. ఆకాలంబుననుండియుఁ గాకుత్స్థులఁ బ్రోవ వ్రతము గైకొంటిగదా
యోకారుణికాగ్రేసర, యీకడ వింతగ నుతింప నేమిటి? కనినన్. ||240||

శా. కేలుందోయి విశాలఫాలపదనిం గీలించి లీలాశివుం
డేలా జాలి? భవత్సహోదరులమే నెట్లొందెనో మిత్తి దాఁ
కాలుం డేగతిఁ బంపెనో విధి సమీకక్షోణి దండించుమం
చీలా గప్పన వెట్టినన్ దమకు ది క్కేదో విమర్శించెదన్. ||241||

శా. నీతమ్ముల్ సమరంబులోఁ బడుటయే నిక్కంబు గావించినన్
సీతానాయక! విశ్వ మంతయును హానిం బొంద కె ట్లుండెడున్
నాతోడన్ గలహించి దేవవిభుఁ డైనన్ నిల్చునే పోయి వి
ఖ్యాతం బౌనమృతంబు దెచ్చెద నటిం చాస్వామికిన్ మ్రొక్కుచున్. ||242||

మ. విలసత్సౌధసువర్ణకుంభములఁ దద్విశ్రాంతకాంతాముఖం
బుల నైకార్కశశాంకశంక లిడు నెప్రోలేపురం బాహవ
స్థలముక్తాంగులకున్ హవాన్వితులకున్ దావై ప్రవర్తిల్లు నే
స్థలి మందాకిని యట్టినాకమున కుద్యద్వేగి యై పోయినన్. ||243||

మ. అతఁ డల్లంతట రా నెఱింగి భయభక్త్యన్వితుఁ డై దేవతా
పతి చింతామణిపీఠి డిగ్గి యెదురై భాగ్యంబు చేకూరె నా
యతనంబుల్ ఫలియించె నాయతనమయ్యా పావనం బయ్యె నేఁ
దతివేగంబున నేఁగుదెంచుటకుఁ గార్యం బేమియో నావుడున్. ॥244॥

మ. అమృతాంధోవర! రాముతమ్ము లరిబాహాస్ఫూర్తి మూర్ఛిల్లి
రమృతప్రాప్తిని గాని కోలుకొన రిమ్మా సర్వలోకోపకా
రముగా నీ వమృతంబు నావుడు శచీప్రాణేశుఁడున్ భాగ్యమా
యె మఱేమి? యనుచున్ సుధాకలశ మియ్యం గొంచు నేతేరఁగన్. ॥245॥

శా. గంగాభంగతరంగరంగతలరంగత్పద్మసంక్రాంతచ
క్రాంగాధ్యక్షవళక్షపక్షవిధుతోద్యద్బిందుపారంపరీ
సాంగత్యాదితుషారసౌరభము మించం దండ్రి తోడ్తోడ నా
త్మాంగశ్రాంతి హరించుచుం గదిసి రా నాస్వామికిన్ మ్రొక్కినన్. ॥246॥

శా. ఆశ్లేషించి రఘూద్వహుం డనియె నన్నా! లక్ష్మణుం బ్రోచి ము
న్నశ్లీలంబు హరించి త ట్లమృత మాహా! యింతలోఁ దెచ్చి పు
ణ్యశ్లోకంబు వహించితే యనుజులన్ నన్నుం బునర్జన్మభ
వ్యశ్లాఘాఢ్యులఁ జేసి యిప్పుడె భవిష్యత్కీర్తిఁ బ్రాపింపఁగన్. ॥247॥

ఉ. మానసవేగి వౌట క్షణమాత్రన స్వర్గముఁ జేరు టద్భుతం
బౌ ననరాదు సర్వభువనాధికకీర్తికి దేవతార్చలం
బూనుట దొడ్డుగా దమృతమూర్తికి నీ కమృతాప్తి హెచ్చుగా
దే నుతియింప వింతగుణ మెయ్యది నీయెడ నంచు నెంచఁగన్. ॥248॥

మ. పవమానుండు భవత్ప్రతాప మిది నిబంటుం బ్రకీర్తింపనే
ల? వెసం దమ్ముల మేలుకొల్పుఁ డనునాలాపంబు లాలించి య
య్యవనీశుం డమృతంబు సోదరుల సర్వాంగంబుల న్నించి యీ
యవశత్వంబు హరింపవే యిఁక జగత్ప్రాణా! యనం జెచ్చెరన్. ॥249॥

మ. శ్వసనుం డట్టుల సేయఁగా భరతుఁడున్ శత్రుఘ్నుఁడున్ లేవ సం
తస మొప్పం బిగియారుకౌఁగిట జగత్ప్రాణాత్మజున్ దమ్ములన్
వసుధేశుం డలరించి పోర వివశత్వప్రాప్తి నిద్రించువా
రి సుధన్ లేపి సుధాఘటం బనిలుచే వృత్రారి కంపెం గృపన్. ॥250॥

మ. రణసంరంభవిజృంభణోద్ధతి దలిర్పన్ గుంభకర్ణాత్మజా
గ్రణి తోఁబుట్టువు సేనలుం గొలువ రా రాముండు పోరాడఁగాఁ
దృణసంజాతునిచేతఁ జావ మునిచేఁ దిట్టొంది రంచున్ విభీ
షణుఁ డాడం గుశుఁ డట్టివాఁడె యగుటన్ సాధించె నవ్వీరులన్. ॥251॥

తే. అల జయద్వీపమును లంకయట్టు లేలు
మని విభీషణునకె యిచ్చి యవనినేత
యింతయును నీవకా నిర్వహించి తనుచు
హనుమఁ బొగడుచు సాకేతమునకుఁ జనియె. ॥252॥

క. ఈయితిహాసముఁ జదువుచు, వ్రాయుచు నాలించుచున్నవారి కొసఁగు దీ
ర్ఘాయువు నారోగ్యంబును, శ్రేయము హనుమత్ప్రియుండు శ్రీరాముఁ డనన్. ॥253॥

ఆశ్వాసాంతము

మ. చతురాజ్ఞాపనయజ్ఞగోపన! నయజ్ఞశ్రావ్యవిజ్ఞాపనా!
యతిబోధావనవాద్యభావనవవాద్యవ్యాద్యసద్భావనా!
గతబాధాదరసాకభేదర! రసాకన్యానురోధాదర
క్రతుమత్సత్తమసారచిత్తమమసారశ్రీనివాసత్తమా! ॥254॥

క. నవఘనవిగ్రహ! కృతదా, నవఘనవిగ్రహ! సమగ్రనాకుభవమహా
కవనార్హచరిత! సకలో, కవనాధికమధువిలాస! కరుణోల్లాసా! ‖255‖

పృథ్వి. సుధీజనసుధీరసస్ఫురితదివ్యకహంసాకృతీ!
సుధాశివసుధాధరస్ఫుటమహోరిరంసాకృతీ!
విధాతృవివిధార్థభృద్విమతిరూపవద్భారతీ!
విధూజ్జ్వలవిధూననావృతముఖాబ్జశోభారతీ! ‖256‖

గద్య. ఇది శ్రీమదంజనాతనయదయారసలసత్కటాక్షవీక్షామహత్వసంప్రాప్తకవిత్వ విద్యావధాన సగుణనిర్గుణధ్యానవాసనాభిధానమానసబిసపుష్ప పుష్పగిర్యప్పనార్య కుమార సమాశ్రితబుధాచార గురుజనవిధేయ తిమ్మననామధేయప్రణీతంబైన సమీర కుమారవిజయం బనుమహాప్రబంధంబునందుఁ గపికాలకేయాదియుద్ధంబును, వాలసేతువర్ణనంబును, సుగ్రీవవిభీషణపునరాగమనంబును, భరతాదివీరులయుద్ధ పరిశ్రమంబును, పంచముఖావతారంబును, శతముఖసహస్రకోటిమర్దనంబును, జానకీ సంగరోపక్రమంబును, శతాననవధయును, బ్రహ్మాదివరప్రసాదంబును, గైలాస యాత్రయు, విశ్వరూపప్రదర్శనంబును, అయోధ్యాపురప్రవేశంబును, రామభుక్త శేషస్వీకరణంబును, రామదినచర్యయు, అశ్వమేధాశ్వానుసరణంబును, రామవర ప్రసాదంబును, కింపురుషవరాధిపత్యంబును, సకుంభనికుంభోపాఖ్యానంబును, హను మంతుం డమృతంబు దెచ్చి భరతశత్రుఘ్నులం బ్రతికించుటయు నన్నది పంచమా శ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

షష్ఠాశ్వాసము

క. శ్రీరఘుకులచంద్ర! మరు
ద్వైరివధూవరహరప్రతాపవిధూతాం
భోరుహసఖశిఖిచంద్రా!
సారయశశ్చంద్ర! రామచంద్రనరేంద్రా! ||1||

తే. అవధరింపుము భూతదయాగరిష్ఠుఁ, డగువసిష్ఠమునిశ్రేష్ఠుఁ డాత్మనిష్ఠుఁ
డనిలపుత్త్రువిచిత్రమోహనచరిత్ర, లమృతరసపూర మూర ని ట్లానతియ్య. ||2||

భుజంగప్రయాతము. శతానందుఁ డాలించి సద్భక్తిఁ బల్కెన్
ప్రతిశ్రేష్ఠ! ము న్మీరె వాక్రుచ్చినా రే
గతిన్ మంత్రజాలం బగస్త్యుండు వేడెన్
హితప్రౌఢి శ్రీరాముఁ డే మాన తిచ్చెన్? ||3||

మానిని. అప్పటిమంత్రరహస్యములో మరుదాత్మజువైభవ మమ్మునికిం
జెప్పిన దేమి విశేష మశేషము చెప్పుఁ డటన్న వసిష్ఠుఁడు మే
లిప్పుడు నీవిన నెంచిన దెవ్వఁడు నెవ్వని కెన్నఁడు నెన్నఁడు నా
చొప్పునఁ దెల్పెద సూక్ష్మతరోక్తుల సొంపుగ నీ కనుచుం బలికెన్. ||4||

లయగ్రాహి. వారిజహితాన్వయవిహారి శతకంధరసురారి జయమొంది పురిఁ జేరి ఘనలక్ష్మిన్
మీఱి యొకనాఁడు కనఁగోరి ఘటసూతి చనుదేర వివిధార్చన లుదారవినయం బిం
పార నొనరించి తనచేరువ మణీమయమహారజతపీఠ మిడి మీరు సుఖు లై యు
న్నారుగద! బాధకులు లేరుగద! యన్న రఘువీరునకు నిట్టులని యాబుషి వచించెన్. ||5||

శా. సాధుద్రోహవిధానదోహదభుజాశాఖాపలాశిచ్ఛటన్
సాధింపన్ జనియించి రాజ వయి విశ్వం బీవు రక్షించుటన్
సాధుల్ సాధులు గాక యెంతయు సముత్సాహాప్తి వర్తిల్లఁగా
బాధల్ మా కొనరింప నెవ్వ రని సంభావింతు సీతాపతీ! ||6||

క. ప్రతివిశిఖసంజనితశో, ణికబిందుపరంపరావినిర్మితవితతా
యుతశతనిజావతారుని, శతకంఠునిఁ ద్రుంచు టెంత సంస్తుతి చేతున్. ||7||

క. వెఱవేఁకి మానె వేలుపు, దొరలకుఁ దెఱఁగంటిచెలులతుందుడుకులతోఁ
జెఱ లుడిగెఁ దపసిమూఁకల, మొఱ లడఁగెన్ మీకటాక్షమున నని పొగడన్. ||8||

మ. కలశసంభవుఁ జూచి రాముఁ డను లోకద్రోహియౌ నూఱుమో
ములరేడ్రిమ్మరి గ్రుమ్మినన్ జగము లామోదించు టాశ్చర్యమే
కలిగెన్ మా కిటువంటికీర్తిరమ యక్షద్వేషి తోడై తగన్
బలవంతుం డగుబంటుగల్గుదొరకున్ బ్రఖ్యాతి రాకుండునే? ||9||

క. శ్రీహనుమన్నామస్మృతి, యాహవమున విజయ మొసఁగు ననఁగా నతఁడే
సాహాయ్యమై వహింపఁగ, నాహవమున విజయ మొందు టరుదె? మునీంద్రా! ||10||

క. ఇ న్నేల? యితఁడె రణమున, మున్నె జయ మిచ్చెఁ బంచముఖముల హనూ
మన్నామస్మరణము గై, కొన్నకుమారుండు తారకుని గెల్వండే. ||11||

క. హనుమత్కవచము మాలా, మనురాజప్రముఖనిఖిలమంత్రములు జపిం
చినవాఁడె లోకవిజయము, గనఁగా శతకంఠుఁ డెంత గలఁ డతని కనన్. ||12||

క. ఆమాటలు విని విస్మయ, మామోదము భయము వినయ మైక్యంబుగ లో
పాముద్రాపతి రాముని, మోము గనుంగొని కరాబ్జములు మోడ్చి యనున్. ||13||

ఉ. ఈమతిమత్స్వరూప మది యెట్టిది? షణ్ముఖుఁ డెన్నఁ డీకపి
గ్రామణి సంస్మరించి రిపుగర్వ మడంచెఁ? బ్రభావ మెద్ది? మా
లామనుముఖ్యమంత్రజపలక్షణ మెయ్యది? యందునన్ ఫలం బే
మి? యుపాస్తి యెద్ది? వచియింపఁగదే! యన రాముఁ డి ట్లనున్. ||14||

రాముఁ డగస్త్యునకు హనుమన్మంత్రమాహాత్మ్యముం దెల్పుట

చ. మునివర! నీవు సత్పురుషముఖ్యులలోన సుబుద్ధి వౌట మా
హనుమరహస్యముల్ వినుట కాత్మఁ దలంచితి గావునన్ ముదం
బెనసె స్వరూపమంత్రవిధు లెల్ల గణించెద సూక్ష్మపద్ధతిన్
విను మిటువంటి వెల్ల విన వేఱొక రర్హులె? నీవు దక్కఁగన్. ||15||

ఆ. పంచముఖుఁడు త్రిపురభంజనుఁ డార్యాభి
మతుఁడు ఫాలనయనుఁ డతనువైరి
శంకరుం డితండు నింక భేదం బేమి
హరునియందు నక్షహరునియందు. ||16||

క. జవరాలి కపుడు సగమై, కవ వాయక యుండి యుండి కడు వేసఱి నీ
త్యవిరక్తి నిలుప వచ్చిన, శివుఁడు సుమా! యితఁడు వేఱు సేయకు మనఘా! ||17||

క. ఏకాంతభక్తుఁ డితఁడే, గా కన్యుఁడు లేఁడు నా కొకఁడు సత్యము నే
నాకార మొందుటకు నీ, లోకోత్తరుభక్తి రంజిలుటయె ఫల మగున్. ||18||

మ. తను వంతఃకరణంబు నాత్మయును దత్తత్కర్మముల్ నావశం
బని స్వాతంత్ర్యము మాని మద్భజన సేయం బూనె భారంబు వీ
డినఁ జుల్కందన మొందు భారవహుమాడ్కిన్ నేను నామేను నా
దని యాత్మాకృతి నేన కాఁ దలఁతు బాహ్యాభ్యంతరవ్యాప్తులన్. ||19||

మ. హరి యై వైష్ణవపూజ్యుఁ డయ్యెఁ బరమేశాంశస్థుఁడై శైవభ
వ్యరతిం గాంచె ధవిష్యచబ్జభవుఁడై హైరణ్యగర్భార్చనా
విరళత్వంబు వహించె జ్ఞానఖనియై వేదాంతవిద్యోన్నతిన్
బరఁగెన్ దా నొకఁ డయ్యుఁ బెక్కుగతులం బాటించి కుంభోద్భవా! ||20||

తే. అన్నిట సమర్థుఁ డనవద్యుఁ డన్నియెడల
నందఱకు నాత్మహితుఁ డితఁ డఖిలనుతుఁడు
ఇష్టవస్తువు నాకంటె నెఱుఁగఁ డీతఁ
డితనికంటెను నాకు లేఁ డిష్టతముఁడు. ||21||

శా. భాషేశాదులు మేము ధారుణి జనింపం దాము నేతెంచి శు
శ్రూషల్ సేయఁ దలంచి ఋక్షకపిరాడ్రూపంబులం బుట్టి రి
ట్టీషద్భేదము లేక యట్టిగమిలో నీవాయుజుం డగ్రియుం
డై షడ్భావవిదూరుఁ డై పరమభక్త్యన్వితుఁ డై వర్తిలున్. ||22||

తే. మూఁడుమూర్తుల కిరవైన వేఁడివేల్పు, పుట్టినప్పుడె పట్టెడిదిట్టతనము
గలిగి త్రైగుణ్యదూరుఁ డై తెలియరాని, జ్ఞానరీతి ననిర్వాచ్యుఁ డైనవాఁడు. ||23||

శా. న న్నాలించు ననున్ గణించుఁ దలఁచున్ నామూర్తి నన్ బేర్కొనున్
న న్నర్చించు ననుం గనుంగొను మదిన్ నాయందె మోదించు నా
యన్నున్ నన్నును దల్లిదండ్రు లని పెంపొనించు సర్వాత్మనా
నన్నే కాని భజింపఁ డన్యు నితఁ డన్నా! యెన్న సామాన్యుఁడే? ||24||

తే. మత్పరాయణుఁ డగుహనునుత్స్వరూప, మిట్టి దని యన్య మెంచక యెవ్వఁడేని
యతనిదృఢభక్తి భజియించునట్టివాని, కతనివంటిమహత్త్వంబు లగు నిజంబు. ||25||

సీ. అవి యెవ్వి యన నజేయత్వ మమర్త్యత్వ మిష్టకామప్రదాతృత్వ మమిత
వాక్పటుత్వము కవిత్వప్రదాతృత్వంబు కామరూపత్వంబు కాలసూక్ష్మ

గతివిధానత్వంబు కాలకాలజ్ఞదాతృత్వంబు మోక్షదాతృత్వ మఖిల
కాలకర్మగుణాతిగత్వసర్వజ్ఞత్వతత్త్వసౌఖ్యప్రదాతృత్వములను
తే. నిగ్రహానుగ్రహత్వంబు నిర్మలత్వ, మవ్యయత్వంబు మొదలైనయధికమహిమ
ములు స్వతస్సిద్ధములు మంచుమలకుమారి, జఠరగోళంబునను వసించకయమున్న. ||26||

ఆ. నీవు నిట్టిసూక్ష్మభావంబు భావించి, హనుమఁ గొలువు మనిన మునివరుండు
పంచముఖుఁ డటంచుఁ బలికితి రవ్విధం, బేమి? స్వామి! యనిన రాముఁ డనియె. ||27||

క. పంచముఖవీరహనుమ, చ్చంచద్దివ్యస్వరూపసంపద గిరిజా
చంచలనయనకు శివుఁడు వ, చించినపరిపాటి. దెలియఁ జెప్పెద నీకున్. ||28||

శా. ఆకైలాసనగాగ్రసీమ నొకనాఁ డార్యామహాదేవి తా
నేకాంతంబున నున్న శంభుఁ గని స్వామి! లోకరక్షేచ్ఛ ల
క్ష్మీకాంతుం డవతారముల్ వొరయుభంగిన్ మీరు నీరూపమే
గా కన్యాకృతి దాల్చినం దెలుపుఁ డాకర్ణింతు నే నావుడున్. ||29||

శా. హాసాంకూరము మోముఁ గ్రమ్మఁ బతి ప్రోయాలిన్ విలోకించి దు
ర్వాసోముఖ్యులు మామకాంశజులు గారా? వార లధ్యాత్మవి
ద్యాసంపత్తినె కాని నావలె మహత్త్వం బొందలే దంటినే
నేసంపూర్ణశుభాకృతిం దనరు టింతీ! విన్ము వాక్రుచ్చెదన్. ||30||

ఉ. జ్ఞాన విరక్తి భక్తి నయ సాత్త్విక సాహస శాంతి దాంతి వి
ద్యా నిపుణత్వ సత్త్వ జవ ధర్మ జయా గుణ ధైర్య నిశ్చల
ధ్యాన తపః ప్రభావగతు లన్నియుఁ దాల్చి పటుత్వ మొంది పం
చాననయుక్తి శ్రీహనుమదాఖ్య వహించితి నేనె పార్వతీ! ||31||

తే. ఏగుణంబునఁ జూచిన నితనికంటెఁ
దక్కొరుఁడు లేఁడు ఘనుఁ డనఁ దనరినాఁడఁ
బంచముఖములు నిశ్చలబ్రహ్మచర్య
మమర లోకోపకారార్థ మై మృగాక్షి! ||32||

క. ఈపదునాలుగుజగముల, లోపలిజను లట్టినను విలోకించికదా
యేపట్ల సకలకర్మ, వ్యాపార మెఱింగికొనఁగవలయు లతాంగీ! ||33||

క. ఈరూపం బారూపము, నారూపము లగుట వే అనఁగరా దైనన్
ఈరూపు నిన్నుఁ బాయని, దారూపము సంగరహిత మగుట ఘన మగున్. ||34||

మ. అలరుం గీశనృసింహపక్షికిటివాహాస్యంబులం దూర్పు గు
బ్బలిపై నుబ్బెడిసూర్యకోటిరుచితో బాహాదశాగ్రంబులన్
హలపాశాంకుశశూలముద్గరకపాలానోకహోద్యద్గదా
చలఖట్వాంగము లూని హైమపటి మించన్ వానరుం డెప్పుడున్. ||35||

తే. షడ్దశాక్షరమంత్రప్రసన్నమూర్తి, నావహించినపంచముఖాంజనేయు
మంత్రము జపించి భక్తిసంపత్తి బుధులు, ధ్యాన మొనరించుక్రమము నీ వాలకింపు. ||36||

సీ. ప్రాగ్దిశాసౌమ్య మై బాలార్కరమ్య మై కామితార్థము లిచ్చుఁగపిముఖంబు
దక్షిణాభీల మై దంష్ట్రాకరాళ మై శ్రీకరం బగు నారసింహముఖము
పశ్చిమోద్దండ మై పటువజ్రతుండ మై గరళాపహృతి మించు గరుడముఖము
నుత్తరోదార మై యురురుక్ప్రహారమై కృష్ణదీప్తి ఘటించుఁ గిటిముఖంబు
తే. ఊర్ధ్వ మొరసి సురారుల నుక్కడంచు
హయముఖముగూడఁ జౌవంచయాననములు
పరగుఁ బదియైదుకన్నులు బాహుదశక
కనకచేలంబు లూహింతు రనఘమతులు. ||37||

క. ఈయన పదిబుజములఁ దగు, నాయుధములు పదియుఁ దలఁచు నతఁ డొందు జగ
ద్గేయప్రభావ మఖిల, శ్రేయము లరిభయదబలవిశేషము లతివా! ||38||

తే. అయిదుముఖములు మీఱ నాయాయివేల్పు, లొసఁగుఫలములు దా నియ్యనోపుఁ గానఁ
దనస్వరూపమునందే నిదానమయ్యె, సర్వదేవాత్మకత్వంబు చంద్రవదన! ‖39‖

మ. తను నానాభరణాభిశోభితమహోదారాంగు రక్తానులే
పను రక్తాంబరు రక్తమాల్యధరు శుంభద్రక్తవర్ణున్ మనం
బునఁ జింతించిన నిచ్చుఁ బంచముఖుఁ డాపూర్ణేప్సితార్థంబు లా
యన మంత్రంబుఁ ద్రిసంధ్య లెంచిన వశం బౌ మూఁడులోకంబులున్. ‖40‖

క. ఈమంత్రశిరోమణిగా, దే మున్ను కుమారకునకు దేవజ్యేష్ఠుం
డామూలాగ్రము దెలిపిన, నామహిమ వహించి విజయ మాతఁడు గాంచెన్. ‖41‖

చ. విను మది యెట్టు లన్న మును విశ్వభయంకరమూర్తి తారకుం
డనుపొలదిండిమన్నెదొర యాజి సుధాంధుల నేలఁ గూల్చి యు
క్కునఁ దన కీడుగాన కనిఁ గోరి యెదిర్చినఁ బెక్కుగాలముల్
మనకొమరుండుఁ బోరి విసుమానముతో వసపోకయున్నెడన్. ‖42‖

తే. వేల్పు లబ్బూరి నలువకు విన్నవింపఁ, జిలువఖాణంబుపులుఁగుతేజీవజీరుఁ
జేరి వెఱఁగందుదురె చెండి పోర నిట్టు, లనుచు నల్లనఁ బలుకుఁ బ్రోయాలిమగఁడు. ‖43‖

శా. ఏకాంతంబునఁ బల్కె శత్రుఁ డధికుం డీ వెంతయున్ శ్రాంతియున్
గైకొన్నా వటు గాన నాత్మబలరేఖన్ గెల్వ లేవిం కిటన్
లోకాతీతుఁ ద్రిలోకవందితుఁ గృపాళుం బంచవక్త్రాన్వితున్
శ్రీకంఠాత్మకు నాంజనేయు మదిలోఁ జింతింపుమా షణ్ముఖా! ‖44‖

క. అని పంచముఖహనూమ, న్మను వుపదేశించి చనఁ గుమారుఁడు దానన్
దనశ్రమము దీఱ నొకపరి, మనమున స్మరియించి శక్తి మార్తుని వైవన్. ‖45‖

క. తారకుఁ డంగారకనిభ, తారకుఁ డురుమస్తచలితతారకుఁడు బలో
దారకుఁ డపహృతదైవత, దారకుఁ డపు డుప్పుకడలిఁ దాఱునఁ బడియెన్. ‖46‖

క. పంచముఖమంత్రయంత్రము, మించున్ భవవంచకము సమిజ్జయచంద
త్కంచుక మవహృతపాకక, పంచక మవితాఖిలప్రపంచక మగుచున్. ‖47‖

క. అనిన విని షోడశాక్షర, మనురాజము గాక యెన్నిమంత్రములు గలా
వనిలజుఁ డాయామనువుల, ననువొందెడురూపు లెట్టి వనిన శివుఁ డనున్. ‖48‖

క. భావిబ్రహ్మవరంబులు, గావే వర్ణంబు లతఁడె కాఁడే తత్త
ద్దైవము తన్మంత్రంబులు, గావే శ్రుతు లెన్ని దెలుపఁగా నాతరమే? ‖49‖

ఆ. ఐన విను ముపాప్తి నఖిలార్థములు శీఘ్ర, మిచ్చుమంత్రమణుల నేర్పరించి
తత్తదర్హరూపధారియౌ సామీరి, ధ్యానవిధి గణింతుఁ దలిరుఁబోణి! ‖50‖

సీ. తప్తకాంచనధగద్ధగితదివ్యశరీరు నానావిధప్రసూనమయహారు
బాలార్కకోటిప్రభాభాసికముఖాబ్జు నుపవీతధవళకాంత్యపగతాబ్జు
ఫాలలోచనకుండలాలంకృతకపోలుఁ గటిబద్ధకౌపీనకనకచేలు
సురవిద్విషద్భయంకరటంకగిరిహస్తు దైవత్రయాత్మకత్వప్రశస్తు
తే. మేరుగిరిధైర్యు గురుశౌర్యు ధీరవర్యు, రమ్యగుణవాసు సువిలాసు రామదాసు
సారమనుమంతు హనుమంతు సత్యవంతు, మతిఁ దలంతు గణింతు నమస్కరింతు. ‖51‖

పంచచామరము. జపాప్రసూనకాంతిమంతు శాంతిమంతుఁ ద్ర్యక్షరీ
జపాత్మకస్వరూపశాలిశాపకేళికోన్మన
స్తపస్విదుస్తరప్రచారుఁ దత్తదంగసంగకాం
త్యపారభూషణాభిరాము నాంజనేయుఁ గొల్చెదన్. ‖52‖

శా. లంకాదాహవిధానధానుఁ గరుణాలక్ష్మీహరిద్రప్రభా
శంకాసంగపిశంగనేత్రు విలసచ్చారిత్రు లోకస్తుతా
లంకారాంచితు హీరవర్ణు నమృతాలాపున్ శుభాష్టాక్షరీ
పంకేజాతమహాహనూజ్జ్వలముఖున్ భావింతు భావంబునన్. ‖53‖

ఉ. ద్వాదశవర్ణమంత్రమణిదామవిభావిభవాభిరాము఼ గుం
తాదిరణోగ్రసాధనమహాభుజభీము నవోదయస్ఫుర
ద్ద్వాదశభానుబింబనిభధాము సుధామధురోక్తిధాము నా
నాదురితావహప్రవణనాము వలీముఖసోము఼ గొల్చెదన్. ॥54॥

పంచచామరము. త్రయోదశాక్షరీవిరాజితస్వరూపు జానకీ
భయావహప్రతాపు఼ బద్మబంధుపుత్రబంధురా
శయాను గాంచితానులాపు఼ జంద్రహీరతారకా
పయఃకళాకలాపు భావిభారతీపు఼ గొల్చెదన్. ॥55॥

మ. భయసంసారవిదూరు఼ జిత్రరుచిసంపచ్ఛాలి఼ బాశాంకుశా
భయటంకోగ్రచతుర్భుజున్ మకరికాప్రాణాపహారక్రియా
లయు దేవాసురసేవితాంఘ్రి యగు మాలామంత్రదివ్యన్మణీ
మయసింహాసనమధ్యభాసితు జగద్మాన్యున్ హరినం గొల్చెదన్. ॥56॥

క. అని యివ్విధమున ధ్యానం, బున కనుగుణఫణితి హనుమ఼ బొగడినయేనిన్
జను఼ డఖిలాఘచ్యుతు఼ డై, తనతల఼చినచింతితములు తడయక చెందున్. ॥57॥

తే. అష్టమి చతుర్దశి విశేష మర్కమూల
మున వసించి హనుమంతు఼ బూజసేయ
నతివ! ముఖ్యంబు ద్వాదశి యంతకంటె
నర్కవారంబు హనుమత్ప్రియం బొనర్చు. ॥58॥

చ. వనితరొ యర్కమూలమున వాయుజురూప యొనర్చి రక్తచం
దనకుసుమాదులం దొలుత఼ దత్పదపూజ ఘటించి జ్ఞానవం
తుని ద్విజునిన్ సపర్య఼ బరితుష్టుని఼ జేసి భుజింప఼బెట్టి యి
ట్లనయము పర్వపర్వ మిడునాత఼డు చెందు నభీప్సితార్థముల్. ॥59॥

క. ఎక్కడి దనిలజపూజా, భాక్కర్మకులకును శస్త్రపవనసఖమరు
ద్ధిక్కాలభయము లిటు లిం, పెక్కినజను఼ డతని఼ బొగడు టెఱిఁగింతు నిఁకన్. ॥60॥

శా. సీతాశోకదవానలాపనయవర్షీయస్సుధాబంధువా
క్చాతుర్యాత్మకు రామపాదయుగళీసంసేవనాసన్నదృ
క్చేతఃపద్ము దశాననాదిదనుజశ్రేణీమదోద్భేదని
ర్ఘాతప్రోద్ధతముష్టిఘాతు గిళితోగ్రద్యోతు నే఼ గొల్చెదన్. ॥61॥

సీ. ఫలమనీషాహృతప్రత్యగ్రమార్తాండ! యాపదంధతమిస్ర మాపవయ్య
పంచవక్త్రత్వసంభరితగారుడవక్త్ర! బహురుజాభుణగాళి఼ బాపవయ్య
బ్రహ్మాస్త్రకృతపాశబంధనిర్బంధన! భవబంధముల హరింపంగదయ్య
శాఖామృగవ్యాజసాక్షాన్మహేశ్వర! లసమానవిభవంబు లొస఼గవయ్య
తే. యమితబాహ్యాంతరారిసంహరణశూర!, నావిరోధుల నాశ మొనర్పవయ్య
సేవకమనోగణేయ! సంజీవరాయ!, మనోదుఃఖనివహంబు మాన్పవయ్య. ॥62॥

మ. అని సంకల్పవికల్పదూరు బరమాత్మాకారు ధూమ్రాక్షము
ఖ్యనిశాటాభ్రసమీరు మేరునగధైర్యాధారు఼ గీర్తించున
జ్జను఼ డిష్టార్థసమృద్ధి఼ దత్కృపరహించం బుత్రపౌత్రాభివృ
ద్ధినిరాతంకవిశుద్ధబుద్ధి నజహత్తేజోధికుం డై మనున్. ॥63॥

శా. హాహాకారముఖాంతనిర్యదనలోద్యజ్జ్వాలికాభీల మై
బాహాభావితశైల మై పటుతటిద్భాశోభినేత్రాంతవీ
క్షాహంకారకరాళ మై కహకహోదారార్భటిన్ దైవసం
దోహం బెంచ రహించు వీరహనుమద్రూపంబు రూపింప఼గన్. ॥64॥

క. జ్వాలాహనుమద్రూపము, కాలానలకీర్తికాప్రకాశము బహుబే
తాళవ్యాళభయాపహ, మాలోకింపగను దుస్సహం బెవ్వరికిన్. ॥65॥

శా. సాకేతాధిపదివ్యకోమలపదాబ్జన్యస్తహస్తాబ్జు నా
లీకప్రోద్భవముఖ్యు దైవనుతకేళీలోలు వజ్రోపల
వ్యాకీర్ణాంచితహైమకుండలయుగున్ వాయూద్భవున్ భక్తితో
నేకీభావము చేసి భావమున నూహింపన్ శుభం బింపగున్. ‖66‖

క. అని తెల్పె శివుఁడు పార్వతి, కనినం గలశజుఁడు రాఘవాధిప! మఱియున్
హనుమత్సరమంత్రంబులు, వినిపింపు మటన్న రామవిభుఁ డి ట్లనియెన్. ‖67‖

క. అమరున్ షట్త్రింశద్వ, ర్ణమయం బై యొక్కమంత్రరాజము తద్వ
ర్ణముల నిజాంగన్యాసము, సమకూర్చినజనుఁడు చెందు సకలేప్సితముల్. ‖68‖

క. ఇందున బ్రహ్మయు ఋషియును, ఛందము దైవంబు బీజశక్తులు కల్పో
క్తిం దెలిసి బుధుఁడు తత్పతి, యం దూనెడుధ్యాన మెట్టు లనిన విను మిఁకన్. ‖69‖

సీ. సుందరోన్నతపీఠిఁ జుట్టి వచ్చిన వాలవల్లితో జిగిపాలవెల్లితోడఁ
బరిపూర్ణచంద్రబింబము విడంబముసేయు మోముతోఁ జిఱునవ్వుమోముతోడ
రత్నకుండలకాంతిరంగు లీనుకపోలపాళితో ముత్యాలతాళితోడ
మగరాలతెగరాలఁ దగుశుభ్రరదనాళిరూపుతో నునుఁబచ్చచూపుతోడ
తే. హైమయజ్ఞోపవీతపీతాంబరాజి, నాపరాంగవిలంబశిఖాంబుజాత
కీలితకరద్వయాకారలీలతోడఁ, దనరుగుణవంతు హనుమంతుఁ దలఁపవలయు. ‖70‖

క. భవభయదారిద్ర్యోప, ద్రవవిద్రావణనిరూఢదారుణముద్రల్
నవముద్రలు నవముద్రలు, నవరించినపుణ్యశాలి సర్వజ్ఞుఁ డగున్. ‖71‖

క. లోకారాధ్యము శుభదీ, ప్రాకారాస్పదము భవభయాపహ మగ్నీ
ప్రాకారమనువు వజ్ర, ప్రాకారము సాధకునకు పరమమునీంద్రా! ‖72‖

క. హనుమద్గాయత్రీస్మృతి, ననఘా! నశియించు బ్రహ్మహత్యాదిమహా
ఘనికాయము జపియించిన, గనరాదె? యభీప్సితములు కైవల్యంబున్. ‖73‖

పంచచామరము. అనుష్టుభాఖ్యమంత్రరాజ మష్టభూతిగాయకం
బనేకముద్విధాయకం బపాస్తశత్రుసాయకం
బు నై చెలంగు నేకవర్ణపున్ మనూత్తమంబెకా
యనేకవర్ణసిద్ధిఁ జేయు నాశ్రయించువారికిన్. ‖74‖

పంచచామరము. మహావిభూతు లియ్య నేర్చు మాయ నేర్చుఁ జిత్కళా
మహాసుఖాబ్ధి నోలలార్చు మానసార్తిహవ్యభు
జ్మహార్చు లార్చు నిట్టి దంచు మాకు నెంచ శక్యమే
మహావిభూతినామదివ్యమంత్రమాత్మ విన్మణీ! ‖75‖

క. చింతామణి దానాహృత, చింతామణి యనఁగ వేఱె చెప్పఁగ నేలా?
చింతించినంత సంతత, చింతితసంతానఫలవిశేషము లొసఁగున్. ‖76‖

ఉ. కంబునిభోపవీతలత కైరవబంధుసహస్రకాంతి హే
మాంబరమున్ భుజాయుగ ముదంచితకుండలముల్ పిశంగనే
త్రంబులు జ్ఞానముద్ర యనుతమ్మియుఁ గల్గి యనుష్టుభాఖ్యమం
త్రంబునఁ దేజరిల్లుపరదైవము శ్రీహనుమంతుఁ డెప్పుడున్. ‖77‖

క. అక్షారిఁ గూర్చి నాలుగు, లక్ష లనుష్టుపు జపించులలితాత్ముఁడు స
ర్వక్షేమంకర మగుత, త్సాక్షాత్కృతిఁ గాంచి నిత్యసంపన్నుఁ డగున్. ‖78‖

తే. ప్రకటమధ్యాహ్నరవివర్ణు రత్నకుండ, లాకలితవర్ణు జ్ఞానముద్రాక్షవలయ
దీపితుఁ దలంచి విజ్ఞానదీపమంత్ర, మాఱులక్షలు జపియింప హనుమ మెచ్చు. ‖79‖

సీ. ఇచ్చు నెచ్చినకోర్కు లిచ్చు మెచ్చులచెట్టుచుట్టు నెట్టనిచందు చట్టుదిన్నె
నున్నమిన్నలవన్నె గన్నసింగపుగద్దె నిరువంకఁ దెఱఁగంటిదొరలు గొలువ
నెలకొని పసిఁడిఱింగులరంగు గలవింతవగవ్రాతపని భైరవాసుపసిమి
కనుదోయి పున్నమకలువనెచ్చెలి హెచ్చు నెమ్మోము వేల్పుమన్నీనివింటి
తే. వంటినిడుఁదోక వెఱఁ బాపి వలయుతలఁపు

లొసఁగు టెఱిఁగించుకేల్దోయి పొసఁగువేల్పుఁ
దలఁచి మది నైదులక్షలు తలఁపుమిన్న
గొణఁగికొన్న ఫలించు లోఁ గోర్కు లెల్ల. ||80||

క. మును నొడివినయష్టాక్షరి, యెనిమిదిలక్షలు జపింప నింపగుసద్భ
క్తిని బదిలక్షలు నొడివిన, మునినాథ! దశాక్షరంబు ముదమిచ్చు ననన్. ||81||

తే. కలశజుఁడు రామచంద్రునిఁ గని యనుష్టు, భాఖ్యమంత్రంబు జపియించినందువలన
నగు ప్రయోజన మిదమిత్థ మని వచింపుఁ, డనిన ని ట్లని రఘురాముఁ డానతిచ్చె. ||82||

సీ. షణ్మాసజపమున సత్కవిత్వము నేర్పు నొకయేట సుజ్ఞానయుక్తి నలరు
హాయనద్వయమున నపమృత్యువుఁ జరించు మూఁడేఁడులను గాలమును హసించుఁ
దనరు వర్షచతుష్కమునఁ జిరాయువుఁ జెంది యారోగ్యవంతుఁ డౌ నైదుసమల
భోగభాగ్యసమృద్ధిఁ బూను నాఱేఁడుల సప్తవర్షంబుల జరఁ గ్రమించు
తే. నెనిమిదిటఁ దొమ్మిదింట సర్వేప్సితంబు, లింద్రియజయంబు గనుఁ బదియేఁడులకును
సకలభువనవశంకరప్రకటమహిమ, మెనయు జాపకుఁ డిది సిద్ధ మనఘవర్య. ||83||

సీ. ఇరువదేఁడుల మింట నెగిరిపోవఁగనోపు మొనయు నెచ్చటికైన ముప్పదింట
నలువదివత్సరంబుల మనోవేగి యౌ నితరాంగములఁ జొచ్చు నేఁబదింట
నఱువదిసమలఁ బాయక కామరూపి యౌ ఢీకొను గిరియైన డెబ్బదింట
నెనుబదివర్షంబులను సిద్ధుఁ డై మించు దొరయు భూతుల నెల్లఁ దొంబదింట
తే. సిద్ధసంకల్పుఁ డై సదాశివునిలీల, హాయనశతంబులఁ గృతార్థుఁ డగుబుధుండు
అభిలషించిన నపవర్గమైనఁ గలుగు, నమ్మహామంత్రమహిమ మే మని గణింతు. ||84||

ఆ. వేయిసుద్దు లేల వినుము భూతప్రేత, శాకినీపిశాచసముదయములు
సంస్మరించినంత జరగుఁ గుష్ఠాదిక, దుష్టరోగములును దూలిపోవు. ||85||

క. సంకెలలఁ దగిలినాతఁడు, శంకింపక యొక్కదినము జపియించినచో
సంకల్పించినపోలిక, సంకెల లవి తమకుఁ దామె సడలు మునీంద్రా! ||86||

క. మతి భుజబలంబు కీర్తియు, ధృతి నిర్భయ మజడభావరీతి యరోగ
స్థితి వాక్పటుత్వ మనిలజు, స్మృతిఁ గల్గఁగ మంత్రజపము సేయఁగలేదే? ||87||

క. తెలియరు గాక మనుష్యులు, దలఁపఁగ మాహనుమకంటె దైవతము న్మం
త్రలలామంబునకంటెను, బలమంత్రము గలదె? యేల బహుభేదంబుల్? ||88||

శా. కల్పక్ష్మాజముఁ జేరి కాయఁ దనకుం గాంక్షించిన ట్లల్పసం
కల్పంబుల్ వహియింప కాత్మసుఖమే కాంక్షించి శశ్వద్దయా
కల్పున్ శంకరకల్పు భక్తపటలీకల్పున్ గుణాకల్పు హృ
త్తల్పస్థాయిగఁ జేసి తన్మనువు నిత్యంబున్ జపింపందగున్. ||89||

మ. అనిశంబున్ జయింపఁడేని యొకనాఁడైనన్ దినద్వంద్వ మై
నను ఘసత్రయమైన నొక్కనెల యైనన్ వత్సరం బైన నో
పినచందంబునఁ గాలదేశ గుణసంభేదంబు లీక్షించి త
న్మనురాజంబు జపించినం గలుగు సంపన్మోక్షముల్ కుంభజా! ||90||

క. హనుమన్మఘచింతామణి, మొనయక జనుఁ డెన్నిమంత్రములు గొణఁగినఁ గ
ల్గునె? స్వానుభూతిలీలా, జనితానందైకమోక్షసంపద జగతిన్. ||91||

క. జపఫలదుం డనిలజుఁడఁట, జపమంత్ర మనుష్టుభాఖ్యసన్మనువఁట త
జ్జపిత కిహాముత్రానం, దపరంపర గలుగదో యనఁగ నేమిటికిన్? ||92||

మ. పరదైవం బగునాంజనేయుని సదా భావించి రంభావనాం
తరవాసిన్ హనుమన్ దయాజలనిధిం దాసోహ మంచున్ నరుం
డురుభక్తిన్ స్మరియించెనేని యిహమం దుత్సాహి యౌనేకదా
జరగున్ నిత్యపదంబుఁ గూర్చి పిదపన్ సత్యంబు ముమ్మాటికిన్. ||93||

క. నా విని ఘటజుఁడు హనుమ, ద్దేవార్చన సేయువిధము దెలుపంగదవే
యోవిశ్వైకహితోక్తిసు, ధావైభవ! యనిన రామధరణీశుఁ డనున్. ||94||

తే. అనఘ! బ్రాహ్మీముహూర్తంబునందె లేచి
గురువులకు మ్రొక్కి యనుమతి గొని బుధుండు
ప్రాఙ్ముఖంబున నైన నుదఙ్ముఖంబు
గా నయిన నాత్మగృహసీమలోన నిలిచి. ॥95॥

క. ఎనిమిదియావరణములకు, హనుమచ్చక్రము లిఖించి యందు హనూమం
తుని నావహించి ప్రణవ, ధ్వనితో వివిధోపచారతత్పరమతి యై. ॥96॥

సీ. గురువరగురువులఁ బరమేష్ఠి గురువుతో మొదటియావరణాగ్రమున భజించి
గజరాజముఖ చండికా భారతీ క్షేత్రపాలుర రెండవపరిధిఁ గొల్చి
యర్కజ జాంబవ దంగ దర్షభ నల నీలుల మూఁడవనేల నెంచి
యష్టదిక్పాలుర నవలినాల్గవభూమికాంతరంబునఁ బూజ లాచరించి
తే. యష్టశక్తుల కైదవయండ మ్రొక్కి, నారదాదుల కాఱవదారి నెరఁగి
చక్రవారణముఖ్యుల సర్వదివిజ, సమితి మిగిలినరెండుసాలములఁ బొగడి. ॥97॥

మ. పలుభక్ష్యంబులు పాయసాన్నములు రంభాముఖ్యనానాఫలం
బులు క్షీరంబులు లడ్డుకంబులు మహాపుండ్రేక్షుఖండంబులున్
తళిగల్ నీటి నివేద మిచ్చి మఱి మీఁదన్ బాద్యనీరాజనం
బులు పుష్పాంజలియున్ బ్రదక్షిణము లింపుల్ మీఱఁ గావించుచున్. ॥98॥

క. అమితప్రణామములు మీ, ఱ మహాత్మ! మదూర్జితాపరాధశతసహ
స్రములఁ దలంపక కరుణను, క్షమియింపం దగునటంచు సంప్రార్థనతోన్. ॥99॥

సీ. ఓంనమో వాయుదేవోద్భవాయ భవాయ లంకారయే వార్ధిలంఘనాయ
సీతార్తిహారిణే శ్రీరామదూతాయ సిద్ధాయ కపిలోకశేఖరాయ
దశకంఠదోర్దర్పదళనోద్ధతాయాక్షధూమ్రాక్షహరణైకదోర్బలాయ
సుభగాత్మనే బృహత్సుశ్రవసే విజితేంద్రియాయ కపీశ్వరేశ్వరాయ
తే. పరమకపయే నమోస్తు మాం పాహి పాహి
యని నుతించి స్వకీయహృదబ్జవీథి
హనుమ నెలకొల్పువాఁడె కృతార్థుఁ డనుచు
మఱియు శ్రీరామచంద్రుఁ డమ్మౌని కనియె. ॥100॥

మ. యమకాంక్షల్ ఘటియింప నింపగు సమిద్ఘవ్యాజ్యలాజాపయః
ప్రముఖద్రవ్యము లర్థమైనగణనం బాటించి విధ్యుక్తకుం
డములన్ వేల్చి కృతార్థులౌదురెకదా నట్టింట సామీరిరూ
పముఁ జిత్రించి భజించి చెందుదురు సౌభాగ్యంబు లార్యోత్తముల్. ॥101॥

తే. సర్వలక్షణసౌభాగ్యసంగతముగ, హనుమవిగ్రహ మెనరించి మనుజుఁ డెవ్వఁ
డేని తనయింట నర్చించెనేని వాని, కరుదె సంకల్పసిద్ధియౌ ననఘచరిత! ॥102॥

ఉ. ఇంతయు నీకుఁ గాఁగ వచియించితి నన్యు లనర్హు లౌట నే
కాంతముగా వచింపు మధికారులు గల్గిన నంచు బ్రహ్మసి
ద్ధాంతరహస్య మంతయుఁ గృపాన్వితుఁడై పరిపాటి రామభూ
కాంతుఁడు దెల్పఁగా విని యగస్త్యుఁడు కేల్గవమోడ్పుతో ననున్. ॥103॥

ఆ. మీయనుగ్రహమున వాయుసూతిస్వరూప, మంత్రజపవిధానమహిమ లెల్ల
వింటి నతనికరుణఁ గంటిఁ గృతార్థుఁడ, నైతి నని యథేచ్ఛ నరిగె నంత. ॥104॥

చ. మనుకులరాజమౌళి హనుమన్మహిమంబు జగద్ధితార్థ మ
మ్మునికి గణించుటల్ వినినపుణ్యుఁడు శాశ్వతభోగభాగ్యముల్
గను ననుచున్ వసిష్ఠుఁ డను గౌతమసూతి మునీంద్ర! తత్కథల్
విన విన నింపు పుట్టె మఱి వింతలు గల్గినఁ దెల్పవే యనన్. ॥105॥

ఉ. అన్వయశాలి పల్కె వినవయ్య! మునీశ్వర! వాయునందనుం
డెన్నివిచిత్రలీలలు వహించినవాఁడొ యుగాంతరంబులం
దన్నియు నెన్న నాతరమె? యార్యముఖంబుల నేను విన్నదిం
గన్నది తోఁచియున్నయది గౌరవలీల నుపన్యసించితిన్. ॥106॥

సీ. ఏపక్షిపక్షవిక్షేపానిలోద్వృత్తిఁ గులపర్వతంబులు గునిసియాడు
నేపుల్గుపై వచ్చి యింద్రాయుధము రోమమాత్రదానమునకుఁ బాత్ర మయ్యె
నేవిహంగమునామ మించు కెంచినఁ జిల్వరాచవారలబిటారంబు లాఱు
నేఖగేంద్రునిడాక కెదిరింపఁగా లేక నాకలోకము గతాలోక మయ్యె
తే. నట్టివిశ్వంభరాశ్వమై యలరుతార్క్ష్యు, వాలరోమాగ్రమున నేల వ్రాలఁ జేసెఁ
దుంబురుని నారదుని గెల్చెఁ దొడరిగాన, కలన నటువంటిహనుమ శక్యంబె పొగడ? ||107||

క. జవసత్వగానవిద్యా, ప్రవణుం డగుహనుమఁ బొగడ బహుముఖములు గ
ల్గి వెలయు శేషాదులతర, మవునె? యన వసిష్ఠునకు శతానందుఁ డనున్. ||108||

ఉ. ఏమని యంటి రిప్పుడు మునీశ్వర! మిక్కిలివింత యయ్యెడున్
రామునిదూత యేయుగమునన్ గరుడోద్ధతి మాన్చె? బాటచే
నేమినిమిత్త మామునుల నిద్దఱ గెల్చె? వివాద మేల? తా
నాముకొనెన్? గణింప నగునన్న వసిష్ఠమునీంద్రుఁ డిట్లనున్. ||109||

ఉ. శ్రీ రమణీమణీశయకుశేశయలీల శుభైకరేఖలన్
దీరగు ద్వారకాపుర ముదీర్ణహిరణ్మయగోపురాగ్రత
స్తారమృగేంద్రదర్శన ముధాగతసాధ్వసధావదభ్రగం
గారుచిరాంబుపానకుతుకత్వరితోపగతేంద్రదంతి యై. ||110||

మ. శతమన్యూపలసౌధమేఘతతికిన్ శ్యామామణుల్ చంచలా
లత లై కన్పడువీథికానదులకున్ లాలాస్యరంగత్తురం
గతతుల్ ఫేనమిళత్తరంగములజోకన్ దెల్పు కేళీనగ
వ్రతికిన్ శోణమణిప్రభల్ జడలలేవన్ రీవి గుల్కుంబురిన్. ||111||

ఉ. ఆపురి ద్వాపరాంతమున నంబుజనాభుఁడు భూమిభారముం
బాపుటకై జనించి పరిపాలన సేయుచు శత్రురాజశి
క్షాపరతంత్రుఁడై సుజనసంతతిచింతితముల్ ఘటింపఁగా
నోపి యమానుషైకమహిమోజ్జ్వలసంపద నొప్పు నెప్పుడున్. ||112||

సీ. చెలువొందు నొకవేళ శ్రీరుక్మిణీకుచప్రసవమంజరులపై భ్రమరలీల
శయనించు నొకపూఁట సత్యభామాభుజాశ్లేషపంజరములోఁ జిల్కపోల్కి
సరి మించు నొకమాటు జాంబవత్యధరపల్లవరక్తి మదకోకిలంబుఠేవ
మెల పొందు నొకరేయి మిత్రవిందానందకరవయస్సరసిలోఁ గలువకరణిఁ
తే. జెలఁగు భద్రాచలమబ్బుబలె సుదంత, మణికగర్జితములఁ గేకిమతిఁ గళింద
కన్యమొగమున లక్షణాకాంచిమృగము, దేంద్రమణిరేఖ నొక్కొకయెడల శౌరి. ||113||

చ. చికిలికడానిక్రొమ్మెఱుఁగుచెక్కిలి నొక్కిన నొక్కనీలకై
శిక నిలువెల్లఁ బెంజెమటచిత్తడి హత్తఁగఁ గన్ను మోడ్చి చే
ష్టకుఁ బ్రతిలేక లోఁ బరవశస్థితి నూరకయున్న నెంతసా
త్త్వికమని భావగర్భితగతిన్ హరి ముంచుఁ ద్రపాపయోనిధిన్. ||114||

మ. వివిధోద్యానలతాకుడుంగముల గోవిందుండు మాధ్వీకబిం
దువులం దోఁగిన మాధవీలతికపొందుం జెందుపూగుత్తులన్
లవలీపత్రములన్ గణించి యొకతెన్ లజ్జాన్వితం జేయుచున్
గవయన్ మైఁజనుదోయిఁ జెక్కుఁగవ వాకల్ గన్నస్వేదస్మృతిన్. ||115||

మ. ప్రసవాకల్పికకల్పసీమ నొకతేఁబ్రాయంపుఁబూఁబోఁడి నిం
పెసఁగన్ గూడి సుఖించి వేఱొకతెపేరే తప్పి వాక్రుచ్చి చి
ల్కసమాఖ్యం బ్రకటింప నల్క సన వాల్కందోయి బెళ్కన్ హసిం
ప సరోజేక్షణుఁ డెంచెఁ బూర్వభవసౌభాగ్యంబు భావంబునన్. ||116||

మ. ఒకమంథాచల మాత్మరూపమున నుద్యోగించి పై దాల్పనో
పక కూర్మాకృతిఁ గన్నఁవెన్నుఁ డొకచోఁ బైకొన్నప్రాయంపుబా

లిక బల్ సిబ్బెపుగుబ్బగుబ్బలులు కేళిన్ ఱొమ్మునన్ గ్రమ్మి పా
యక యున్నన్ సహియించుటం గనుట నైక్యంబంచు నెంచన్ దగున్. ॥117॥

ఉ. కావిమెఱుంగుమోవి నును(గాటుకరేక ప్రియాంఘ్రిలాక్షకుం
దావగుపేరురంబు గల తన్ గని వేఱకయింతి కిన్కమో
మావల(జేయ(జూపు నలు పన్నను నవ్వినదాన నైల్యముం
బోవ నురోమణిప్రభల(బొందును శౌరి ద్వితీయశంకకున్. ॥118॥

క. ఈలీల నీలవర్ణు(డు, స్త్రీలం దమి నేలుకొని విశేషించియు స
త్యాలోలేక్షణ నెంతయు, బాలించుం జను వొసంగి పరమప్రీతిన్. ॥119॥

సీ. పట్టంపు(జెలులలోపల నెల్ల(దను మెచ్చి చన విచ్చి తమి హెచ్చి మనుచుననుచు
నొకపువ్వు భీష్మకన్యక కిచ్చె నని తాను గినుక(బూసిన వే(డుకొనియె ననుచు(
దనతోడ గరుడవాహనము నారోహించి దేవతాపూజ లందించె ననుచు(
బాకశాసను గెల్చి పారిజాతము దెచ్చి తనకేళివనములో నునిచె ననుచు
తే. సకలసౌభాగ్యసౌందర్యసౌకుమార్య, లక్షణంబుల(దానె శ్రీలక్ష్మి ననుచు
నన్యకాంతల సరకుసేయక మదించి, నంతకంతకు(బొంగి సత్యాలతాంగి. ॥120॥

ఆ. ఈగి మ్రాను దెచ్చి యిచ్చి మచ్చిక సేయ(, బంకజాక్షి యిటు లహంకరించె
నింగలంపుమంట నింధనంబులు వైచి, నెయ్యి వోయ మఱియు నిగుడుకరణి. ॥121॥

వ. తత్కాలంబున. ॥122॥

చ. నరకుని ద్రుంచి దైవతవనద్రుమముం బెకలించి ద్వారకా
పురి కరుదెంచి పక్షికులభూషణు(గాంచి ప్రయాణశత్రుసం
హరణముఖప్రయోజనములందు భరించుట కీవు గల్గ దు
ష్కరపు(బనుల్ ఫలించె నని శౌరి ఖగేంద్రుని గారవించినన్. ॥123॥

సీ. జవసత్వములయందు సకలలోకములలో దనయంతవా(డు లే(డనెడుమాట
వైష్ణవాగ్రణులలో వైనతేయు(డె గాక ఘను(డెవ్వ(డని పెద్ద లనెడుమాట
యేకార్యమునకు నీవేకదా! సాహాయ్య మని జనార్దను(డప్పు డన్నమాట
విశ్వంభరుం డైనవిష్ణుని భరియించు నెంతవా(డని భక్తు లెంచుమాట
తే. దనమనంబున గోచరించిన నొకించు, కేనియు వివేక మెంచక దానవారి
కెపు(డు దనకంటె(బరమాప్తు(డెవ్వ(డనెడు, గర్వము జనించె నావేళ గరుడునికిని. ॥124॥

క. వినతానందన సత్యా, వనితాదుర్మదము లెఱి(గి వనజాక్షు(డు త
జ్జనితాహంకృతు లడ(చుట, కొనరిక గలయొకయుపాయ మూహించు నెడన్. ॥125॥

సీ. కైలాసశిఖరిం బేరోలగంబై పార్వతీదేవితో(గూడి దివిజు లెన్న(
బరమేశు(డున్న(దుంబురునారదులు వచ్చి కొలువు మ్రొక్కు లొనర్చి గూరుచున్న
తఱి(దుంబురు(డు మున్ను తాను గానము చేసి రక్తి గన్పింప నారదు(డు వెనుక
వినికి చేసిన మెచ్చి విశ్వేశు(డిప్పుడు పాట నీటయ్యె నన్మాట పలుకు
తే. నంత(దుంబురుండు నాదుగానములోన, నితనిగానములోపల నెద్ది రక్తి
యనిన నీరక్తి నలువ సత్యముగ(దేర్చు, సత్యమున కే(గు(డన్న(బ్రసాద మనుచు. ॥126॥

చ. ఇరువురు త్రోవలో(జనుచు నెవ్వ(డు నావలె(బాటపాడ నే
ర్పరి? యని సారె నారదు(డు పల్క(ని(కేటికి(బాలు నీరు నే
ర్పఱుచుహుమాయి నెక్కుదొర పల్కెడు నూరక రమ్మటంచు(దుం
బురు(డన నిట్టు లొండొరులు పోరుచు(జెచ్చెర ధాతపాలికిన్. ॥127॥

చ. చని భాషాధిపు(గాంచి మ్రొక్కి యని రోస్వామీ! మహేశానుకొ
ల్వున సంగీతము చేసి గానమున మాలో రక్తి యెవ్వారి ద
న్నను గౌరీపతి బ్రహ్మ దీర్చు జను(డన్నన్ గీతనిర్ణేత వీ
వని యేతెంచితి యేర్పరింపగవే యన్నన్ వచోనాథు(డున్. ॥128॥

మ. వరసంగీతకళానిరూఢి సము లై వర్తిల్లియున్ దుర్మద
స్ఫురణం బోరెడువీరిక్రొ వ్వడ(తు నంచున్ బుద్ధి నూహించి నా

తరమే? తీర్పగ మీపరస్పరవివాదం బార్వఁగా ద్వారకా
పురవాసుం డగు హైమువాసుఁ డెఱుఁగున్ బొండన్న లో నుబ్బుచున్. ||129||

చ. నలువకు మ్రొక్కి తుంబురుఁడు నారదుఁడుం దమతారతమ్యముల్
దెలియుటకై ధరాస్థలి కుదీర్ణరయంబున డిగ్గి పర్వతం
బులు పురఘోషపక్కణతపోవనభూములు చూచుచుం గుశ
స్థలి మణిసౌధశృంగగతతారక ద్వారకఁ గాంచి వేడుకన్. ||130||

చ. శరనిధిఁ బుట్టువంది బహుసంపద సొంపయి లోకమోహన
స్ఫురణ వహించి మేలుగని సొంపరి పోవని నీటుమాటుగా
హరి కనురక్తిగుల్కఁ గలయప్పురలక్ష్మి నుతించుచున్ వియ
చ్చరమును లందుఁ బోయి హరి సత్యగృహంబున నప్పు డుండుటన్. ||131||

ఉ. అంతయుఁ దా మెఱింగి చని యంతిపురంబునఁ గొన్నికొన్నిక
క్ష్యాంతరముల్ గ్రమించి మఱియావలఁ బోవఁగరామి స్వామి యే
కాంతమువేళఁ గాన నొకకంచుకిఁ బిల్చి మదాగమంబు శ్రీ
కాంతున కింత దెల్పు మన గ్రక్కున వాఁడును బోవ నయ్యెడన్. ||132||

సీ. చెలి యాకుమడుపు లిచ్చినఁ గైకొనక పంటఁ గొఱికి యి మ్మని వేఁడుకొనుబెడంగు
నంగన యటు లియ్య నందుచో మోవి చుఱుక్కున మొనపంట నొక్కుదుడుకు
కిసిసి యందులకు జంకెనతోడ విరిఁబోఁడి మోముమలంచిన మ్రొక్కుహొయలు
నందున నొకకొంత యలుక దీఱిన ముద్దుగుమ్మచెక్కిలి ముద్దుగొనువిలాస
తే. మమర సకినలపట్టెమంచమునఁ దలిరు
పాన్పుపై సత్యతో నున్నపద్మనాభు
తోడ నీవలికడ నుండి తుంబురుఁడును
నారదుఁడు స్వామి! వచ్చియున్నా రనుటయు. ||133||

సీ. ఆనుడి చెవిఁ బడ నంత బంగరుచేలచెఱఁగులు నేలపై జీరియాడఁ
దటుకున లేచి పుక్కిటికప్పురపువీడె ముమిసి యత్తఱి నున్నయూడిగంపు
నెలఁతచే గిండిపన్నీట గండూషించి యడుగుఁ గెందమ్ములఁ దొడిగియున్న
మినుకుపావలు విడ్చి కనుసన్న సత్య కెంగేలఁ దమ్మిపసిండిగిండి పూని
తే. మెట నేతేర దేవర్షివిభుని కెదురు
గాఁ జని నమస్కరించి యర్ఘ్యంబు పాద్య
మొసఁగి తగురీతిఁ దుంబురు నుపచరించి
తోడుకొని తెచ్చి బంగారుమేడమీఁద. ||134||

ఉ. వారిజరాగపీఠములు వారిరుహాక్షులు మున్నె యుంచినన్
వారలఁ గూరుచుండ నిడి వారియనుజ్ఞ సువర్ణపీఠిపై
శౌరి వసించి నాయెడకుఁ జయ్యన మీ రిపు డేఁగుదేరఁగాఁ
గారణ మేమి? తెల్పఁదగు గాయకరత్నములార! నావుడున్. ||135||

శా. వీణామౌని వచించెఁ గృష్ణ! విను మద్వ్యాఖ్యాతగీతోన్నతిన్
స్థాణుం బల్లవితాత్ముఁ జేయ నతఁ డెంచన్ మేము మాపాటలన్
రాణింపం గల దెద్ది? యన్న విధి దీర్ప న్నేర్చు నాఁ బోవ నా
వాణీదేవుఁడు మిమ్ముఁ జూపెఁ దగ మావాదంబు దీర్పం దగున్. ||136||

క. ఆకృతి నేకం బైనను, గాకము సిక మనుచు స్వరముగతి దెలియుఁ గదా!
యేకడ మాధవసన్నిధి, మా కేల వివాద మనిన మాధవుఁ డాత్మన్. ||137||

చ. మొకరితనంబుతో వెనుకముంద రెఱుంగక తామె గాక వి
ద్యకుఁ బ్రభు లైనలీల దురహంకృతిఁ బోరెడువీరితోడ స
త్యకు ఖగరాజుకుం గలమదం బడఁగింపఁగ వేళ యయ్యె నే
నొకటికిఁ జూడఁ దోడుపడె నొండొకసేఁత విధాతచాతురిన్. ||138||

ఆ. గానలీల వీరి ఘనశౌర్యజవములఁ, బక్షిరాజు భక్తిపటిమ సత్య
నడఁప సుగుణవంతు హనుమంతుఁ బిలిపింతు, నని తలంచి వారి కనియె శౌరి. ||139||

శా. మీసంగీతకళావిలాసములలో మే లెంచ గానాదినా
నాసారస్వరహస్యవేది సకలామ్నాయాంతవిద్యాఖ్యభా
మాసర్వంకషశేముషీనిధి హనూమద్బ్రహ్మ యట్లౌట నేఁ
డాసర్వజ్ఞుని బిల్వఁ బంతు నని నాగారాతిఁ జింతించినన్. ॥140॥

సీ. తెలిదీవికడనుండి దిగన నెగయుచోఁ బసిఁడిపేరిసుము నల్ దెసల మసలఁ
దళుకుబంగరువుటెక్కలగాలివడి దూలి లెక్క కెక్కువగాఁగఁ జక్కలురుల
నుదధులు మెయి వీఁకఁ జెదరిపో బలిపద్మమందలిఫణు లిట్టు నట్టు సురుఁగ
బలుమేని కెంజాయ నలినభాండకటాహ మట నిండి రవితేజ మపహరింపఁ
తే. జిలువమేపరి తలఁపులోపలనె వచ్చి
వినతుఁ డై యిచ్చఁగలగచ్చుతనము హెచ్చ
నేమికార్యంబు ఘటియింతు నెఱుక సేయుఁ
డనిన లేనవ్వుతో శౌరి యతని కనియె. ॥141॥

మ. ఘనతేజోబలయుక్తి నీసములు వక్కాణింపలేరేకదా
విను వీ రిర్వురు గీతనిర్ణయము గావింపంగ నన్ గోరి వ
చ్చినవా రిప్పని గంధమాదనగిరిన్ జెన్నొందుసామీరిచే
త నగుం గావునఁ దోడి తె మ్మిచటి కుద్యద్వేగి వై నావుడున్. ॥142॥

ఆ. చెఱకువిల్తుతండ్రి చెప్పినమాటలు, మొఱకుఁదనముకల్మి సరకుగొనక
కఱకుకడిమి నతని బెరుకుగా నెంచుచు, నెఱుక మాలి గరుడుఁ డిట్టు లనియె. ॥143॥

శా. నాసత్త్వోన్నతి నాజవద్రఢిమయున్ నాభక్తిసంపత్తియున్
గాసిం జెందఁగఁజేసి క్రోతిఁ బిల వేగం బేఁగు మన్నాస నా
యాసం బేల ఘటించి తిట్టిపని నా కర్హంబె నానాఁటికా
హా! సన్మానము లెస్స చేసితివి బాగాయెన్ యశోదాత్మజా! ॥144॥

శా. హీనాధిక్యము లెంచి పంచితివొ! న న్నేమాడ్కిఁ బొమ్మంటి వా
హీనాత్మం గపిమాత్రుఁ బిల్చుటకుఁ బోనీ యొక్కవేగంబునం
దైనన్ నాకు సమానుఁడే? పలుకు లేలా? నీవె యిట్లాడఁగా
నేనా కా దనువాఁడ నం చడలుపక్షీంద్రున్ నిరీక్షించుచున్. ॥145॥

క. ప్రౌఢాస్మదీయమాయా, వ్యూఢాత్ముఁడు గాన కానఁ డూహాపోహల్
మూఢాత్ముఁ డని తలంచుచు, గాఢాలింగనము చేసి కమలాక్షుఁ డనున్. ॥146॥

శా. పక్షిశ్రేష్ఠ! విచార మేమిటికి? మాభక్తుండ వై యుండియున్
సాక్షాదీశుఁడు వైష్ణవాగ్రణి భవిష్యద్బ్రహ్మ సామాన్యుఁడే
యక్షద్వేషి? తదుజ్జ్వలత్కదళికోద్యానంబు దుర్లక్ష్య మా
త్ర్యక్షబ్రహ్మలకంటె నున్నతుఁడ వీ వౌ టెంచి యి ట్లాడితిన్. ॥147॥

క. లావరి వని బలురయమునఁ, బోవఁగలా వనియు నిన్నుఁ బొమ్మన్న నయో!
నావచనము జవదాఁటుదు, రే? విహగకులేంద్ర! యనుహరికి గరుడుఁ దనన్. ॥148॥

ఆ. ఉత్తమంపుఁగెంపు నిత్తడిఁ జెక్కిన, రతనమునకు నిందరానిలీలఁ
దారతమ్య మెఱిఁగి దాసు నేలనిఁజేని, కింతె కాని వాని కేటిహాని? ॥149॥

ఉ. తావకభాషితంబు జవదాఁటుదునే యిదె గంధమాదన
గ్రావముఁ జేరి వానరుని రమ్మని పిల్చెద రాకయున్న నా
లా వెఱుఁగండె యంచు నిటలంబున నంజలి సేర్చి మ్రొక్కి ప
క్షావహహాటకాద్రియొకదా! యన నాయన సత్వరోద్ధతిన్. ॥150॥

శా. వ్యోమాధ్వంబున నేఁగసాగె నురుపక్షోద్వేగఝుంఝామరు
త్సామర్థ్యంబున గట్టుగుం పదర యోపాయుక్తి వైమానిక
స్తోమంబుల్ చెదరన్ దిశాళి బెదరన్ ద్యోగంగపాంసుచ్ఛటా
సామగ్రిం గదురం దురంతజవచంచత్సాహసాహంక్రియన్. ॥151॥

వ. చని చని తనయగ్రభాగంబున నుగ్రకరాదిగ్రహనివహోపరిమార్గపరిగ్రహణో
దగ్రజాగ్రన్నిజశిఖరముఖరచితగంగాతరంగిణీరంగద్గాంగేయకమలముఖాస్వాదనం
బును నిజాధిక్యకాస్థితాదిత్యకాంతశాంతకాంతాతిశీతలగీతలహరీసల్లలితవల్లకీవాద
నంబును ఘనఖనిస్థలీఘనీభవద్ధగద్ధగితబహిర్గతమణిగైరికధాతురాగవిచిత్రప్రభాన
చిత్రాంబరలక్ష్మీసమాచ్ఛాదనంబును విలోకమాత్రప్రవర్తితానేకజనుస్సంపాతకల్మష
పరంపరావిభేదనంబును నగుగంధమాదనంబు గనుంగొని తద్ధరాధరమధ్యంబున మలయ
పవనచలితలలితసువర్ణపర్ణంబులు మెఱపులయొఱపు నెఱప నసమకుసుమగుళుచ్ఛ
గళజ్ఝరీభూతమరందబిందువులసోన వానపోలికన్ భూనభోంతరాళంబుల సరా
ళంబు లెనయఁ దదీయవాసనలపై నాస చేసి డాసినమిళిందరవంబు లుఱుములగరిమ
పెరిమ గన నప్పటప్పటి కుప్పతిల్లు కప్పురంపుటురవడివడగంటిచాలు నేలుకొన
నంబరం బొరసి దట్టంపునీడలగబ్బిం బ్రబ్బునబ్బురంపునుబ్బులయుబ్బునం బొదలుకద
ళంబులయిరువంకలఁ గ్రేంకారంబు లొనర్చుచుఁ బురులు విచ్చుచు విచ్చలవిడిఁ
బేరెంబులు వాఱుమయూరంబులబారు చేరువయాఱుంబులదారిం దారసిలుతెఱగంటి
యొప్పులకుప్పల జిగిగొప్పుకొప్పులయొప్పు తమచొప్పున మెప్పు గనంగఁ బెనంగొను
ననుఁగుఁదనంబునం గదియ నుదరిపడి కరకంకణంబులు గల్లనఁ జప్పటలు చఱచి
వెఱచి పఱచి గొల్లున నవ్వుజవ్వనుల మవ్వంపునవ్వువెన్నెలఁ గరంగి జాలువాఱు
నెలరాలనీరు పటికపుబానల ముంచి తమప్రోది సేయు గొజ్జంగపాదుల నుజ్జగించు జడ
దారిపడఁతులనడలబెడం గభ్యసించుట కంచల సంచరించునంచలచలద్గరుదంచలవ్యజ
నంబులు శ్రమం బవనయింపఁ దపంబు లొనరించుతపోనిధుల కధిష్ఠాననిదానంబు లై
యభీష్టప్రదానంబుల నిరవుకొని పరిపరివిధంబుల మున్ను విన్న కిన్నరుల చిన్నప్రా
యంపుఁగన్నియల పాటలదీ టలరార రాగంబు లొనర్చుకోయిలయెలనాఁగలబా
గలవడుమరుత్కుమారుపారావారలంఘనాదిబిరుదప్రచారంబులు గావించుకీరకా
శారికావారంబులపొల్పు దెల్పు కల్పతరుశాఖల వ్రేలుచెలు లన లతకూనలు చిఱుత
తెమ్మెరల మరలుటలనెపంబున నటింప మెచ్చి వసంతుం డొసంగుబిరుదుపావడలతే
వ తావుకొనఁ దావులకుఁ దావలం బై యీవలావల నావహిలుపూవుఁదేనియ నాని
పుప్పొడిదుమ్ములఁ గ్రమ్మినపచేళిమఫలప్రచయప్రచురరుచివిలసద్రసవాహినులమోహ
నీయం బై యసమయంబున నైనం దలంచినఁ దత్తదుచితసుఖంబు లొసంగం గల
ప్రభావంబునం బొసంగి సంగీతరతావాసం బయ్యును సంగీతరతావాసం బై పరిగత
సుమనోరజం బయ్యును పరిగతసుమనోరజం బై బహుతరద్విజసంతానశోభితం
బయ్యును బహుతరద్విజసంతానశోభితంబై నిత్యముక్తాస్పదం బయ్యును నిత్యముక్తా
స్పదం బై మాధవాశ్రయంబు గావున సరసపద్మాకరం బై భాస్వత్ప్రభావభాసురంబు
గావునఁ దమోనివారకం బై దుర్నిరీక్ష్యంబైనకన రంభావనంబు పొడఁగని. ‖152‖

శా. ఛాయావర్ధనవైఖరిం గళితభాస్వద్భింబదీవ్యత్ఫల
శ్రీయుక్తిన్ సురసాదృతిస్ఫురికకీర్తిం గేసరప్రీతిసం
ధాయిత్వాప్తి నిజేశుఁ బోలినవనిం దాఁ జొచ్చి యింద్రాయుధ
చ్ఛాయన్ లోపల వాలసాలము రహించం గాంచి చిత్తంబునన్. ‖153‖

సీ. శ్రీగంధమాదనాభోగకర్బురమణిశ్రీ లెల్ల నొకదారిఁ జేరెనొక్కొ
యారామలక్ష్మి శృంగారార్థము వహించుకాంచనాంచితరత్నకాంచి యొక్కొ
సిద్ధయోగీశ్వరుల్ సిద్ధౌషధము లొక్కకడ నించి యుంచినకణజ మొక్కొ
కడుఁబెద్దకాలంబు పుడమిఁ దాల్చినశ్రాంతి యడఁగిపోఁ గూర్కుశేషాహి యొక్కొ
తే. గాక తను నెవ్వరికిఁ గానరాకయుండ
గాడ్పుకొమరుండు గట్టిగాఁ గట్టినట్టి
వజ్రసాలంబొకో యని వైనతేయుఁ
డంతికంబున కరుదెంచి యట్టె కాంచి. ‖154‖

ఉ. పోల నెఱింగి హా తెలిసెఁబో యొకసాలముపోలికన్ వృథా
స్థూలము వాలముం బెనఁచి చుట్టును జుట్టుకయున్నఁ బక్షవ
చ్ఛలవిఖండనప్రవణశస్త్రభయాపహమద్గరుచ్చటా
భీలమరుత్పరంపరలు భేదిలఁజేయక రిత్తవోవునే?

ఆ. చుట్టు నట్టుకొట్టి యిట్టట్టు పడఁబెట్టి, గట్టిచట్టుపలను బుట్టుగాడ్పు
బిట్టు మట్టుపెట్టి యట్టిపైఁ దొట్టగ, నిట్టిక్రోతి నలపఁ గేల? కలఁగు. ||156||

చ. తుద మొద లేమియుం గనక తుచ్ఛపుఁబుచ్ఛపుఁగోటలీల నా
కెదురుగ నొడ్డి తా నడుమ నెంతయు రాజసవృత్తి నున్నవాఁ
డెదురును ద న్నెఱుంగఁ డతిహీనుఁ డనంగను శౌరి తద్దయున్
జదురులు చెప్పె జొప్పడునె జాతికొలందియె కాక బుద్ధియున్. ||157||

చ. మహి వడు గొక్కరుండె శతమర్కటతుల్యుఁడు నాఁగఁ గ్రోతియై
యహహ! వటుండు నైన మఱి యంతటికంటెను జేష్ట లెచ్చవే?
తహతహఁ జెంద నేమిటికిఁ? దా నెదురొనొకొ మద్గరున్మరు
న్నిహతికిఁ జూత మంచు ఖగనేత భయంకరహుంక్రియార్భటిన్. ||158||

క. ప్రళయాబ్ధినడుమ సైకత, మొలసినగతి విలయకాలహుతవహు నార్పన్
సులభమతి నొరయుశలభము, బలెఁ గపివాలంబు విహగపతి కదిసి వెసన్. ||159||

సీ. పటపటార్భటి దిశాపటలి దీటుకొనంగఁ గఱకుఱెక్కలగాడ్పు గడలుకొల్పి
కహకహధ్వనిఁ ద్రిలోకములు నాకంపింపఁ జండతుండంబున సారె వొడిచి
చిటచిటార్భటి నేత్రశిఖి నిప్పు లొప్పారఁ బదనఖాంకురహతుల్ పరిఘటించి
కలకలధ్వని సుధాంధులగుండె లదరంగ మింటి కుద్దతి దాఁటి మీద దుమికి
తే. పట్టు దప్పింప నిట్టట్టు చుట్టు దిరిగి, వీగి సన నొక్కదెస వేఁగుగాఁగ దూఱి
యంగము నెమర్ప నాదిమధ్యాంతరహిత, వాలసాలంబుఁ దెమలింపఁ జాలకపుడు. ||160||

సీ. మత్పక్షవిక్షేపమారుతాహతి వకావక లగు నాచక్రవాళ మైన
మచ్చంచునిహతి దుమార మౌ జరఠకూర్మాధినాథునిచరమాంగ మైన
మత్పాదనఖరముఖోత్పాదనమునకు ధూళి యౌ శక్రదంభోళి యైన
మద్దివ్యమూర్తిశుంభద్ఘర్షణంబున గులగుల లౌ నాదిఘోణి యైనఁ
తే. బగుల దగలదు నొగులదు బలుపు చెడదు, వానరునితోఁక కిట్టిదుర్వారమహిమ
యెట్టు ఘటియిల్లె నని యెంచి యాసు పెంచి, తోఁక కెగఁబాఱి యవతల దుముకదలఁచి. ||161||

ఉ. అండజమండలేశ్వరుఁ డుదగ్రహిరణ్మయపక్షదీధితుల్
చండమరీచిరోచులకుఁ జా టొనరింపఁ బ్రచండమారుతో
ద్దండజవంబుతో నెగసి దారున నేఁగఁగసాగెఁ బద్మగ
ర్భాండము దాఁటి చన్నప్లవగాధిపువాలపుఁగోట వెంబడిన్. ||162||

మ. గణుతింపన్ వసపోనభానునికడన్ ఖద్యోతమున్ సింధురా
గ్రణిచెంతన్ మశకంబు పూర్ణశశియోరం జుక్కయుం బోలి త
త్ఫణివిధ్వంసి కపీంద్రువాలలతికాప్రాకారమధ్యంబునం
దణుమాత్రంబుగ గానుపించె సురు లత్యాశ్చర్యముం బొందఁగన్. ||163||

చ. పొడవుగఁ బోయి పోయి ఖగపుంగవుఁ డంగము చెమ్మరింపఁగా
వడి చెడి గుండె తల్లడిల వక్త్రము వెల్వెలఁ బోవఁ బాదముల్
తడఁబడ నీఁకలం జడిమ దార్కొని మారుతివాలసాలముం
గడ గనలేక కాఁకఁ బడి గర్వము దక్కియుఁ దక్క కక్కఁడన్. ||164||

ఉ. దంటతనంబె కాని యుచితజ్ఞత లేదు వనాటుఁ డౌట నా
వంటిమహామహుండు దనవాలముఁ బాఁకఁగ నూరకున్నవాఁ
డొంటమి యేల? ముందరఁ బ్రియోక్తులఁ బిల్చెదఁ బల్కఁడేని నా
బంటుతనంబు జూపఁగ నెపం బగుఁ గా కని నిశ్చితాత్ముఁ డై. ||165||

ఉ. బెట్టుగ నోకపీంద్ర! నినుఁ బిల్చుకరమ్మనె శౌరి ద్వారకా
పట్టణవాసుఁ డచ్యుతుఁడు పద్మదళాక్షుఁడు గృష్ణుఁ డింపు లో
బట్టఁగ వేగ రమ్మనుచుఁ బల్కుఁ బిల్చిన రామభక్తిసం
ఘట్టితబుద్ధి యౌటఁ గపి కర్ణపదంబునఁ బెట్టుకున్నెడన్. ||166||

మ. అవురా! క్రోతికి నింత వచ్చె నిది గాదా వింత! బ్రహ్మాదిదై
వవరుల్ సైతము భీతి నెవ్వనినుడిన్ వర్తించుచుం గొల్తు ర

ట్టివిభుం డంపెను రమ్మటన్న విని రాఁడే మారు మాటాడఁడే
చెవుడా యిట్టివివేకహీను నిఁక నే శిక్షింతు నం చుద్ధతిన్. ||167||

చ. పదనఖరాజిఁ బై నదిమిపట్టి శతారము మీఱుముక్కునం
బొదివి కపీంద్రువాలలత బోరన వెన్కకుఁ బెల్లగిల్ల నీ
డ్చెద నని కంట నిప్పుకలు చిప్పిల నిట్టటు చుట్టు నూఁగఁగా
నది మదిలో నెఱింగి దరహాసముతోఁ గపిసార్వభౌముఁడున్. ||168||

సీ. అలవోకవోలె వాలాగ్ర మొకించుక విదలించినంత నవ్విహగవిభుఁడు
మొదటఁ బట్టినపట్టు వదలి తన్మారుతోద్రేకంబునను సేకరింపలేక
మురముర ఱెక్కలు మొరయ నుద్భ్రాంతుఁ డై గిరగిర చక్రంబుక్రియఁ దిరుగుచు
వెఱ బెండువడి యొడ లెఱుఁగక దిగచెమ్మటలు గాలువలువాఱ బలిమి జాఱఁ
తే. బృథివి చలియింప దశదిశల్ బెగడు కుడువ, జగము లచ్చెరుపడ మేరునగము పెకలి
వచ్చెనో! యని ద్వారకావాసు లగలఁ, గొలువులో వచ్చి గుప్పునఁ గూలఁబడియె. ||169||

క. పడి వడి యడంగి నెత్తురు, బుడబుడఁ గ్రక్కుకొని యొడలిపోఁడిమి చెడి సొం
పెడలి బలుఱెక్క లగలం, బడలిక మూర్ఛిల్లి విన్నఁబాటున నున్నన్. ||170||

ఉ. అన్నలినాక్షుఁ డాతఁడు నిజాగ్రతలంబున వీతచేతష్షుఁ డై
యున్నవిధంబు లో నెఱిఁగియున్ మఱియేమి యెఱుంగనట్ల యి
ట్లెన్నఁడు విన్నఁబాటు గనఁ డెవ్వరిచే నిపు డేమి వచ్చె నీ
పన్నగవైరికం చుదరిపాటునఁ బీఠము డిగ్గి గ్రక్కునన్. ||171||

ఉ. బంగరుచేల జాఱ నిరుప్రక్కల రుక్మిణి సత్య యేఁగుదే
రంగ విహంగపుంగవుకుఱంగటికిం జని కూరుచుండి య
య్యంగమునం దొఱుగురుధిరాశ్రుకణశ్రమవార్ధరంబు లె
ల్లం గడిగించి యెత్తి తొడలం గదియించి దయాసమగ్రతన్. ||172||

సీ. మేనిక్రొందడి డింద మిహికుందనపుఁజేలచెఱఁగునఁ దుడిచి మైఁ బొరలిపడిన
యురవడి నిటు నటు నెరయు పేరెఱకలఁ గలచిక్కు లెడలించి కలయ దువ్వి
తల కెత్తుగాఁ గేలుదామర యిడి కర్ణములఁ బాఱఁ గపురంపుబలుకు లూది
విరిఁబోఁడికెంగేలిమరువంపుసురఁటినెత్తావితెమ్మెర సోఁకుఁఠీవి నొసఁగి
తే. తత్తదవయవవేదనల్ తలఁగ నల్ల
నల్లఁ దడవుచు నిజకటాక్షామృతమున
నుసురు నెసకొల్పఁ బిమ్మట యుడిగి పులుఁగు
కన్నుఁగవ విచ్చి నలుదెసల్ గలయఁ జూచి. ||173||

మ. తొడపైఁ ద న్నిడి శ్రాంతి వాపెడు ముకుందుం గాంచి లక్షించి దం
దడి సెందం దల వాంచియున్నపులుఁగుం దర్శించి యిం దీగతిం
బడ నేలా? నినువంటివాని కిటులం బాటిల్లెనే! మారుతిం
దొడరంబోవుగదా! వనాటుఁ డని నీదుర్బుద్ధి ప్రేరేపఁగన్. ||174||

ఉ. హెచ్చినభక్తి రాము భజియించుచుఁ బల్కకయున్న గర్వి గా
నెంచి యశక్తిదుర్జనత లేమి ఘటించితొ! రాముకింకరుం
డించుక కోపగించిన సహింతువె? యాతఁడు దక్క నిన్నుఁ గా
రించఁగ నన్యుఁ డేఁడి? వివరింపుము మాటికిఁ గొంక నేటికిన్? ||175||

మ. హనుమంతుం డను పేరు కర్ణముల డాయన్ బ్రహ్మరుద్రాదు లా
త్మనె కీర్తింతురు నాఁగ నన్యులకుఁ గ్రోధం బూనఁగా వచ్చునే!
వినయోక్తుల్ ప్రకటింతువేమొ యని యవ్వీరాగ్రణిం బిల్వఁబొ
మ్మని ని న్నంపితిఁ గాక యిట్లయిన నాహా నిన్నుఁ బొమ్మందునే? ||176||

ఉ. నా విని వైనతేయుఁడు ప్రణామము చేసి యెలుంగు రాల బా
ష్పావృతనేత్రుఁ డై పలికె నచ్యుత! నా కిఁక నేటికొంకు సం
జీవనదేవువాలలతచే నుడివోయె మదీయశౌర్యలీ
లావిభవంబు యుష్మదనులాపము గైకొనకున్కి నావుడున్. ||177||

ఉ. నవ్వి ముకుందుఁ డోయి ఖగనాయక! యెంతటివాని కొక్కెడం
ద వ్వగు బుద్ధి యేల పరితాపము నే నని వివ్వ కీవు కాల్
ద్రవ్వకచువ్వె! జానకియు రాముఁడు రమ్మనిరంచు నొక్కమా
టవ్వటుఁ బిల్వ మిక్కిలిరయంబున వచ్చున టన్న భీతుఁ డై. ||178||

చ. ఒకపరి పోవఁ దోకతుద నూడ విదిర్చిన నింతవచ్చెగా
యిఁక నొకమాటు వోయి పిల నెక్కడ దోకనె చుట్టికొట్టునో
తికమక కోర్వఁజాల వడి దీరె గతుల్ గడతేఱె రాపునే
యకు మిఁకఁ గృష్ణ! నే వెఱతునయ్య సమీరజుదారిఁ జేరఁగన్. ||179||

చ. అన విని శౌరి చిత్తమున హాస్యరసంబును వత్సలత్వముం
బెనఁగొనఁ బల్కె నేమిటికి భీతిలెదోయి ఖగేంద్ర! రాముపం
పునఁ జనుదెంచినా ననిన మున్నటిలీల వహింపఁ డీవు పో
మ్మనుచుఁ గవుంగలించిన జొహా రిడి యాయన పోయి చెచ్చెరన్. ||180||

ఉ. వానరచక్రవర్తి బలువాలముచెంగట నిల్చి యోవిధీ
శానముఖాదితేయనుత! సద్గుణరత్నవిధేయ! యాంజనే
యా! నిను సీతయున్ రఘుకులాగ్రణి రమ్మని రిష్ట ద్వారకా
స్థాననివాసు కై యనువచస్స్థితి యించుక వీనులం బడన్. ||181||

మ. అతిశీఘ్రంబున లేచి కన్గొలఁకుల హర్షాశ్రువుల్ జాఱ నా
నతుఁ డై కేల్గవమోడ్పు నెన్నుదుటఁ జెందన్ మిక్కిలిం గొంచెమై
యతనిం గాంచి మహాత్మ! నీవలన నేఁ డాలించితిన్ భక్తసం
తతచింతాఘభిదాసమర్థములు సీతారామనామార్థముల్. ||182||

మ. జపముల్ మేల్కనె నాతపంబు లలరెన్ సంకల్ప మీడేఱె నన్
విపులాకన్యయు స్వామి పిల్వ మనఁగా నీ విందు రా నైన నీ
కపరాధం బొనరించితిం తెలియలే కజ్ఞాని మన్నింపు మీ
కృప నన్నన్ ఖగరాజు నమ్రుఁ డయి పల్కెన్ భక్తి సామీరితోన్. ||183||

మ. త్రిజగత్సేవ్యుఁ డవప్రతర్క్యమహిమోద్దీప్తుండ వశ్రాంతరా
మజపధ్యానసుధాధురీణమతి వామ్నాయార్థనిర్ణేత వీ
వజహద్ధైర్యుఁ డ విట్లు పల్కఁదగునే యయ్యా మదీయాపరా
ధజనుష్కోటిఁ దలంప కేదఁగదవే త్వద్దాసుఁడన్ నావుడున్. ||184||

శా. పక్షిశ్రేష్ఠుని నిండుకౌగిటను సంభావించి వెన్వెంట ధూ
మ్రాక్షధ్వంసనుఁ డేఁగుదేర వినయవ్యాసక్తిఁ దోకొంచుఁ బు
ణ్యక్షేత్రక్షితిభృత్తటాకతటినీనానాశ్రమశ్రేణికా
వీక్షానందముఁ జెంది ద్వారకపురోవీథిన్ ప్రదీపించినన్. ||185||

శా. సందర్శించితె ద్వారకాపురి ధరాజామాత నీమాతతో
నిందున్నాఁ డని పుల్గుతేఁ డనఁ బ్లవంగేంద్రుండు కేల్మోడ్చి మ్రొ
క్కం దోడ్తో దరియంగఁజొచ్చి హరిరంగన్మందిరాళిందమున్
జెందం దా నట పోయి శౌరిఁ గని వచ్చెన్ స్వామి దాసుం డనన్. ||186||

శా. శ్రీరామాపతి సత్యభామ కను నీరేజాక్షి! పామీరి సీ
తారాముల్ పిలిపించినా రనిన సత్యం బంచు వచ్చెం దదా
కారంబుల్ వహియింపకున్న నగునే కాఁబట్టి నేఁ జెందెదన్
శ్రీరామత్వము నీవు సీత వగుమా శీఘ్రంబుగా నావుడున్. ||187||

శా. వ్రీడారూఢి మొగంబు వాంచి మిగులన్ రీఢాత్మ యై మారుమా
టాడం జాలక రూపభాగ్యజనితాహంకారముల్ దాఱుటన్
గోడం జిత్రములీల నున్న నగుచున్ గోవిందుఁ డుద్యజ్జగ
త్క్రీడాప్రౌఢచరిత్ర భీష్మకసుతం గ్రేఁగంట నీక్షించినన్. ||188||

సీ. నెలవంగడపురాచకలువరాజన్నంపుఁబుడమి నాఁగేటికొమ్మునను బొడమి
వలిగట్టుదొరఁబుట్టుచెలువచుట్టమువింటికోపుమోపడపుటుంకువకు నొదిఁగి

యడుగుసోఁకున జాతి నలరుఁబాయపునాతి గానొనర్చినఁజేని గలసి మెలసి
కవయేనుతలలరక్కసిమిక్కుటపుటుక్కుకడఁజెక్కు పూన్కికి వడి గడించి
తే. తనరు నేకాంత యాకాంత తానె యగుచు
నట్టె యాకస్మికంబుగా నుట్టిపడిన
యట్టు కొలువున నున్నవా రచ్చెరుపడఁ
జెలువ సాక్షాత్కరించిన శ్రీహరియును. ||189||

సీ. తనునీలసౌధాగ్రతలమిళద్రత్నకుంభంబు నా మణికిరీటంబు వెలుఁగ
మౌళికల్పకసూనపాళి మరందేచ్ఛ దొరయుతేం ట్లనఁగ ముంగురులు వఱల
లలితగల్లచ్ఛద్మలవలీదళోత్ఫుల్లకుసుమవైఖరి మందహాస మెసఁగఁ
గంధరాశ్రీగంధగంధలోలవినీలభుజగంబు లన దీర్ఘభుజము లమరఁ
తే. దత్తదవయవసముచితోదాత్తరత్న, భూషణోద్వృత్తిమునుపటిపొలుపు దెలుప
దాను శ్రీరాముఁ డై యంకతలమునందుఁ, గాంత నుంచి గరుత్మన్ముఖంబు గనిన. ||190||

ఆ. స్వామిచిత్త మెఱిఁగి సామీరియున్నక, క్ష్యాంతరమున కరిగి యనఘ! రమ్ము
సమయ మయ్యె రామసంసేవ కన విని, నధికభక్తియుక్తి నరుగుదెంచి. ||191||

సీ. కులుకుమోవులదారి మొలకనవ్వులపేరి జిలుఁగువన్నెలగూరి చెలఁగువారిఁ
గొలుచుపుణ్యులకోరికల నెల్ల నవ్వారి నొసఁగుకూరిమి మీఱి పొసఁగువారి
మెఱసిపోనిమిటారిమెఱుఁగు చేరువవారి దమ దెల్పుకళ లూరి తనరువారి
ధనమనోగతి జారి చనక మించినభూరితరలీల నటఁ జేరఁదగినవారి
తే. జానకీరాఘవులఁ గాంచి సంభ్రమించి
యాత్మ సద్య కృతార్థోస్మి యని తలంచి
యనిలతనయుఁడు సాష్టాంగ మాచరించి
యంజలి ఘటించి యిటు లని యభినుతించె. ||192||

రగడ. శ్రీధరిత్రి కూర్మిపుత్రి క్షేమదాత్రి శరణుశరణు
సాధులోక బోధనైకజాగరూక శరణుశరణు
కమలనేత్ర కలుషజైత్ర ఘనచరిత్ర శరణు శరణు
సుమతిదీప శమిదురాప శ్రుతికలాప శరణు శరణు
కిసలపాణి భసలవేణి కీరవాణి శరణు శరణు
అసమధైర్య ప్రసవకార్య హారిచర్య శరణు శరణు
కరటియాన సుఖవిధాన గతినిదాన దాన శరణు
సరసవేష పరమతోష సద్విశేష భాష శరణు
కరసరోజసురసమాజగతపయోజపూజ శరణు
తరణితేజ నతహరాజ త్యాగరాజరాజశరణు
శతకఖండ సమయచండచటులకాండకాండ శరణు
వితతధామ క్షితిపసోమ విమలరామ రామ శరణు
జనని నన్నుఁ గనిననిన్ను సకలసన్నుతాత్మఁ గంటి
ఘననతార్తి హననకీర్తి గలయుమూర్తిఁ జూడఁగంటి
సగుణపాళి నెగడుహాళి సలుపుకేళి వెలయు దీవ
జగము లెన్నఁదగి ప్రసన్నజనుల నున్న స్వామి వీవ
యెలమి హెచ్చి కలిమి నిచ్చి హెచ్చుమచ్చెకంటి వీవ
జలధిలోన సకల మానఁ జాలుమీనమూర్తి వీవ
కోరి యెంచువారి మంచుకూర్మి మించుబోటి వీవ
వారిప్రాపుఁ జేరి వీపు వంక మోపుగొంటి వీవ
జడిమ మాని నుడవరానిసరణిఁ బూని వెలుఁగు దీవ
కడిమి దేరఁ బుడమికోరఁ గడిమి మీఱ నోపు దీవ
మదిని దృష్టి నొదవుసృష్టిమలయుయష్టి నొందు దీవ
కదిమిపుత్రుఁ బొదువుశత్రు గళితగాత్రుఁ జేసి తీవ
మిన్ను గాలి మన్ను కీలి మించుహేలఁ గాంచి తీవ
చిన్నిమాయ పన్నిదాయసిరులు వాయ మించి తీవ
వికృతి లేక ప్రకృతి నైకవిధులజోక కెక్కి తీవ

సకలరాజనికరభూజశమనతేజ మెనసి తీవ
పురములందు దొరయుచిందుఁ బొందుచందుతోడ వీవ
శరధి గట్టి యరిని గొట్టి జయము జట్టిగొంటి వీవ
బలువినోద మొలయు వేదభరితనాదమూర్తి వీవ
బలుఁ డనంగ ఖలుల భంగపఱప నంగ మొంది తీవ
తలఁపులోన మెలఁపుతోన తగినదాన వౌదు వీవ
యెలమి గొల్లచెలులచల్ల యెల్లఁ గొల్ల లాడి తీవ
కడమ గాక జడిమ లేక గలవివేక మెనయ దీవ
వెడఁగుబుద్ధి నొడివిసుద్ధి విడఁగఁ గొద్ది మీఱి? తీవ
కలిగియుండి కలుగకుండి కలిమి నిండి యుందు వీవ
ఖలులు దాఱఁ గలికిపేర ఘనత మీఱఁ గలుగు దీవ
యలసభావ మొలయుత్రోవ లడఁచి ప్రోవవమ్మ నన్నుఁ
దెలివి గ్రాలఁ బలుకు లేల తెలియఁజాల నయ్య నిన్ను. ||193||

క. అని యాతఁడు కొనియాడినఁ, బునరుపగతరామమూర్తి బొసఁగినహరి పా
వని బిగికౌఁగిటఁ జేరుచు, కొని కనుఁగొనఁ గరుణ గడలుకొన నీటు లనియెన్. ||194||

శ్రీకృష్ణుఁడు హనుమచేఁ దుంబురునారదులగర్వ మడగించుట

ఉ. ఓయనిలాత్మజన్మ మము నుల్లములోపల నెల్లవేళలం
బాయక చింత సేయుచుఁ దపంబునెపంబున నున్ననిన్ను నేఁ
డీయతిచంద్రగాయకుల యిద్దఱిపాటల మేలు దెల్పఁగా
నాయెద నెంచి పక్షికులనాథునిఁ బంచితిఁ దోడితేరఁగన్. ||195||

క. ఆలాగున వచ్చితిగద, యాలస్యం బేల యింక నన్యోన్యవివా
దాలాప ముడిసి పాటల, మే లిది యని తెలుపు మన సమీరసుతుండున్. ||196||

శా. హస్తద్వంద్వము మోడ్చి మీనుడికి మారాడంగ నే నోడుదున్
శస్తప్రాభవసర్వలోకపతి యై సర్వజ్ఞతాస్ఫూర్తిఁ బ్రా
శస్త్యం బొందినమీ రెఱుంగరె యి దేసంకల్పమో యేల నై
కస్తోకోక్తులు నాయెఱింగినటులే గానంబు మే లెంచెదన్. ||197||

మ. జవసూత్రంబులవాఁడు త్రిప్పుగతులం జంత్రంపుబొమ్మల్ నటిం
చువిధం బింతియ కాక జంతువుల కెచ్చో మిమ్ముఁదక్కన్ స్వతం
త్రవిధుల్ గల్గునె యంచు మ్రొక్కి పతిసన్నం బాదపీఠంబుచెం
త వినీతిన్ వసియించి తుంబరుని వీణామౌని నీక్షించుచున్. ||198||

ఉ. గాయకచంద్రులార త్రిజగన్నుతతావకహృద్యగానవి
ద్యాయతతారతమ్యగతు లారయ శక్యమై యైన జానకీ
నాయకుదివ్యపాదనలినద్వయసన్నిధిఁ దేఱునిద్దఱున్
ఠాయిగ నొక్కరాగ మనుఁడా పరివాదిని నన్న వారలున్. ||199||

సీ. గవుసెనల్ సడలించి కవవీణె లూని తంత్రులు దీటి మఱి బిరడలు బిగించి
యనురాగమున రాగమున కనుసారికగా శ్రుతు లొనఁగూర్చికరివె నివిరి
జఱువాటుగ నొక్కసారి మీటి యొకింతజాఱినసారెలు చక్కనొత్తి
సరససప్తస్వరసందర్భవిస్ఫూర్తి మీఱఁగా గమకంబు వేఱుపడఁగ
తే. సారె మొరయించి తగునలంకారసరణి, గొన్నిగీతప్రబంధముల్ గులుకఁ దేనె
లొలుకఁ బలికించి ఠాయంబు లొదవఁ దాన, మానములు రాగముల రక్తి గానుపింప. ||200||

మ. స్వరసందర్భ మయారె! మేల్ శ్రుతులు! మజ్జారయ్య ఠాయంబు! బా
పురె! యాలాపము స్థాయి యౌర! గమకంబుల్ మమ్మ! గీతంబు ల
ద్దిర! ముక్తాయము చాఁగురే! యని మరుద్దేవాత్మజన్ముండు తుం
బురుదేవర్షుల మెచ్చె గానరస మింపున్ సొంపు గావింపఁగన్. ||201||

ఉ. ఈరహి వారి మెచ్చి బళిరే! యిటువంటిసుగీతచాతురిన్
దేరిచి పల్క నాతరమె దేవుఁ డెఱింగెడు మీదుముందరన్
నేరుతునంత గా దయిన నేనును నేర్చినకొన్నిగీతముల్
శ్రీరఘునేతకున్ వినికిసేతు వినందగు మీరు నావుడున్. ||202||

ఉ. అందుల కొక్కయింతదరహాసముతోఁ దమపాటముందరన్
గందళ మొందునే? యితరగానము లంచుఁ దలంచి మంచిదే
యిందఱరక్తిఁ గుల్కుఁ డని యిద్దఱు వీణ లొసంగవచ్చుచో
నొందు నతిప్రియోక్తి వినయోన్నతి ధూర్తత గానిపింపఁగన్. ||203||

క. దేవర్షి చేతివల్లకిఁ, దా వినయమునం గ్రహించి తంత్రులు మొరయన్
జీవాళిఁ గూర్చి రక్తిగఁ, బావని పలికింపసాగెఁ బరమప్రౌఢిన్. ||204||

క. క్రమ మొంద నాభజావళి, గమకముగా శుద్ధసాళగములును సంకీ
ర్ణము లొగి పుంఖింపఁగ మం, ద్రము మధ్యము తార మత్యుదారత మీఱన్. ||205||

క. ఘనవిధము రక్తివిధమును, దనరఁ గ్రియాసావధానతానంబులచేఁ
గనిపింప నింపుసరళియు, మునుకొన హరి కొన్నిగీతములు పలికింపన్. ||206||

సీ. మధువిలాసస్ఫూర్తి నధిగమించుటఁ జేసి పరగించె మోటులఁ బల్లవములు
ఘనసుధాకరరక్తిఁ గాంచి మించుటఁ జేసి నిగిడించె నెలరాల నిర్ఝరములు
అతనుసౌభాగ్యసంగతిఁ బొసంగుటఁ జేసి మొనయించె సకలమోహననిరూఢి
మిత్రలాలిత్యవైచిత్రి హత్తుటఁ జేసి యలరించె జనహృదయాంబుజములు
తే. సారజీమూతయుతసుభద్రారవాప్తి, కలిమిఁ జేసి నివాసబర్హులకుఁ బ్రమద
మావహించె నయారె! యక్షారిహృద్య, మాన్యదనవద్యవల్లకీవాద్యమహిమ. ||207||

తే. శ్రుతుల బెరయుట స్వరముల చొప్పు విడక, ఘనవిధముగాన షడ్జతఁ గలసి మెలసి
సాలశుద్ధతఁ గనుట దోసములఁ బాసి, వానరస్వామి గాన మనూన మయ్యె. ||208||

సీ. బహువిధాలంకారపర్యాప్తి చిత్తముల్ గరఁగించుటను వారకాంతఁ బోలి
పటుతరాలాపసంబంధప్రబంధనిర్వహణవైఖరిఁ గవివాణిఁ బోలి
మహితాంగరాగసంపత్తి గ్రామస్ఫూర్తి బహుళ మై నృపునివైభవముఁ బోలి
వరతారకాంతరస్ఫురితనాదప్రౌఢిఁ దగి మహాయోగికృత్యంబుఁ బోలి
తే. వెండియు భుజంగమోహనోద్వేలర క్తి, జాలమాధుర్యగతి మించి రాలు వెలయ
పారవశ్యైకహేతు వై పవనసూను, మానితానునవల్లకీగాన మమరె. ||209||

సీ. కనుదోయి మోడ్చి నిక్కముగఁ జొక్కనిబోటి నిలు వెల్లఁ గరఁగకుండినవధూటి
ప్రమదాశ్రు లొందనిప్రమదాశిరోమణి చెయ్యులు దక్కి రంజిలనిరమణి
మది పల్లవింప సొమ్మసిలనిలతకూన యొడ లెఱుంగక మ్రానుపడనిచాన
చెలి యని కొమ్మపైఁ జేతు లూఁదనికొమ్మ మునిముద్రఁ దాల్పనిముద్దుగుమ్మ
తే. యాసభాస్థలి లేదయ్యె నసుచు వింత, గా నుడువ నింత యేల యాకాశగాంగ
జలవిహారపరామరీజనములోన, నైన నారీతిఁ గరఁగనియదియు లేదు. ||210||

మ. బలురాలం గరఁగింప నోపినమహాభావ్యజ్ఞభూవల్లకీ
కలనాదంబున కెంత దొడ్డు? దలఁపం గైకొన్నచోఁ గందుక్రొం
దలిరుంబాకులజోక డిందుపడు కాంతాస్వాంతపంకేరుహా
మ్ములరక్తిం గరఁగించి కన్గొలఁకులన్ మోదాశ్రువుల్ నించుటల్. ||211||

సీ. కారుకమ్మి బలాహకము లాకసము నిండెఁ గొంచెంబుగా వాన కురియుచుండె
నీలకంఠంబులు నృత్యసంపద హత్తెఁ బాతాళమున ఫణుల్ పడగ లెత్తెఁ
గొలువువారలరత్నములసొమ్ములు గరంగె శశిమణిస్తంభంబుఝురు లెసంగె
వైమానికులపారవశ్యవైభవ మెచ్చె హరిరాగలహరు లాహరుని మెచ్చె
తే. జటిలగంధర్వమదశిఖిజ్వాల డిందె, జీవదంతంపుబొమ్మలు జీవ మొందె
నాఘనరసౌఘరంజకమేఘరంజి, మంజులానూనబహుతానమానములను. ||212||

సీ. మేటి యై మజ్జారె! మీటుమీటు వహించె నింపయ్యె నయ్యారె! కంపితంబు
నానంద మొందించె నాందోళితం బౌర! బళిబళి! మూర్ఛన బాగుమీఱె

శ్రుతులగతుల్ మమ్ము! శ్రుతులకు హితవయ్యె మేలు! డాలు విరాళి గీలుకొలిపెఁ
జల్లనై యోహోరె! యుల్లాసిత మొసంగె స్ఫురితవిస్ఫూర్తి బాపురే! స్ఫురించె
తే. నని నిజస్వామి భామతో నభినుతింప, ననిలసుతుఁడు త్రిలోకమోహనము గాఁగ
మేఘరంజి యొనర్చి యమేయతాన, లహరిఁ జెంగటిగండోపలంబు గరఁచె. ||213||

క. చండింపక తాళంబు లి, టిం డని కొని కరఁగురాతియెడ నిడి ప్రౌఢిన్
గుండుక్రియం గావించిన, గండోపల మెప్పటట్ల కఠినం బయ్యెన్. ||214||

క. ఇటువలె నఘటనఘటనా, పటుఁడు వటుఁడు రాగగరం బంధించి మరు
జ్జటి చేతికి వల్లకి యె, ప్పటిపటిమ నొసంగి యిటులు పలికెఁ బ్రియోక్తిన్. ||215||

క. ఈగుండు కరఁగి పోవన్, రాగం బని తాళములు గొనంగలవారే
పో గానవిద్య నధికులు, నాఁగ నిజృంభించి యపుడు నారదమునియున్. ||216||

క. ఘనవిధము పంజరంబును, బెనఁగొనఁ బలికింప మఱియు బిగియంగఁ దొడం
గెను రాయి చదువఁ బెట్టిన, మునుపటిమతి వోయె నను టమోఘము గాఁగన్. ||217||

క. తన కాస్తి యైనతానము, లని యని వస గాక కాఁక నతివిహ్వలుఁ డై
ముని యున్నఁ దుంబురుండును, దనచే నైనటులు చూచి తహతహ గదురన్. ||218||

ఉ. వల్లకి నేల నుంచి తల వాంచి యహంక్రియ డించి సిగ్గుమై
నుల్లము తల్లడిల్ల వెత నూరక చెయ్వులు దక్కి యున్నచోఁ
జెల్లరె గానవిద్యలఁ బ్రసిద్ధులు రాగరఁగింపలేకపోఁ
జెల్లునె? యిట్టు లైన నిఁకఁ జెప్పెడి దేగతి తారతమ్యముల్. ||219||

క. జగతి బయకారిపద్ధున, నెగడెడిమీ కింతచింత నిజతాళంబుల్
దిగవిడిచిపోవు టు చితం, బగునే యని యాంజనేయుఁ డాడిన వారున్. ||220||

శా. చేతు ల్మోడ్చి వచించి రో త్రిజగతీశ్రేయోవిధానక్రియా
చాతుర్యాత్మక! యెంతయైనఁ గల దెంచన్ మామదోద్వృత్తి యే
లా తద్విస్మృతు లుగ్గడింప నగుఁ బాటాయెంగదా యిం కిటన్
మాతాళంబులు మాకు నెప్పటివలెన్ మన్నింపవే సత్కృపన్. ||221||

క. ఎంతటివారము మే మీ, చెంతను గానంబు సేయ శ్రీరామమహా
హంత వహించినదుర్మతు, లింతేనియు నెదురుఁ దమ్ము నెఱుఁగంగలరే? ||222||

శా. గ్రావంబుల్ గరగింపనోపిన భవత్కల్యాణసంగీతవి
ద్యానిస్ఫూర్తికిఁ దీటు గాఁ దెలియలే కజ్ఞస్థితిన్ గ్రమ్మఱిన్
మావీణల్ మొరయింపఁబోయితి మహో మా చెయ్దముల్ మాకుమా
కే విభ్రాంతి ఘటించెఁ బ్రోవఁగదవే హీనాత్ములన్ మమ్మిఁకన్. ||223||

ఉ. ఈపదునాల్గులోకములు నెల్లఁ జరింపఁగలేదొ గానవి
ద్యాపరతంత్రులం గదిసి తద్విధముల్ వినలేదొ యిట్లు రా
రూపులు నీరు సేయఁగలరూఢి యెఱుంగము గాక వింతయే?
యీపని శబ్దసంజననహేతుమయాత్మకు నీకుఁ బావనీ. ||224||

సీ. భానుతేజుఁడ వని ప్రస్తుతించెద మన్నఁ బుట్టినప్పుడె భానుఁ బట్టినావు
వనధిగంభీరుండ వని నుతించెద మన్నఁ గడలిమైవడిలోతు గాంచినావు
వజ్రకాయుఁడ వని వర్ణించెద మటన్న హనుతటోద్ధతి వజ్ర మడఁచినావు
శైలధీరుం డని సన్నుతించెద మన్న వాలాగ్రమున గిరుల్ వ్రాల్చినావు
తే. ఒకగుణంబున నొకవిద్య నొక్కసరణి, నీకు సరి యెంచవచ్చునే లోకమునను
సాటి మీరితి వన్నిట మేటి వౌదు, మహితరుచిచంద్ర శ్రీహనూమత్కపీంద్ర. ||225||

చ. కృపణుల సాపరాధుల విహీనమనస్కుల మమ్ముఁ బ్రోవవే
కృప నని పెక్కువాక్కులను గీర్తన చేసిన గారవించి య
య్యుపలము మేఘరంజి మఱియుం గరఁగించి తదీయతాళముల్
నిపుణతఁ బుచ్చి యిచ్చి కపినేత వచించె సమంచితోక్తులన్. ||226||

శా. గానప్రౌఢిని మీర లిర్వురు సమఖ్యాతిం బ్రవర్తిల్లియున్
హీనాధిక్యము లెంచి వచ్చిన విభుం డీలాగు గావించినాఁ
డే నంచుం గణుతింపనేల చనుఁడా యింకన్ మిథోవాదముల్
పూనంబో కితరేతరప్రియగుణాపూర్ణాత్ము లై నావుడున్. ॥227॥

మ. తమలోఁ దా రరుదంది మారుతిప్రసాదం బొంది నీసాటి గా
నముగా మూఁడుజగంబులం దని యమందస్ఫూర్తిఁ దత్కీర్తి గా
నము గావించుచు స్వామి వీడుకొని సన్నన్ వాయుపుత్రుండు భూ
రమణీజం బతి నెంచి తత్కృపకుఁ బాత్రం బైనచిత్తంబుతోన్. ॥228॥

క. పని గలయప్పుడు దలఁచినఁ, జనుదె మ్మని స్వామి పనుప స్వామి ప్రసాదం
బనీ గంధమాదనాద్రికిఁ, జని నిశ్చలభక్తితపము సలుపుచు నుండెన్. ॥229॥

క. శ్రీకృష్ణుఁడు సతితోడ ని, జాకృతి ధరియించి సత్యహామిక గరుడో
ద్రేకము గాయకగర్వము, లీకరణిం బాయ నాత్మ నింపు వహించెన్. ॥230॥

క. ఈకథ విన్నకృతార్థుల, కాకల్పాయుతచిరాయురారోగ్యంబుల్
చేకుఱు ఫల్గునసఖుని ద, యాకలితకటాక్షవీక్షణాతిశయమునన్. ॥231॥

ఆశ్వాసాంతము

మ. శరణార్థ్యాదరణా! రణార్థిహరణా! షడ్వర్గహృత్కారణా!
పరిభూతప్రకృతీకృతిప్రియకృతీ! పద్మాస్త్రరమ్యాకృతీ!
ధరణీజానుభవా! భవాతివిభవా! త్రయ్యంతసత్ప్రాభవా!
పరమార్థగ్రథనా! ధనార్తినిధనా! బ్రహ్మైక్యసంబోధనా! ॥232॥

క. నారదనుత! రుచినారద, శారదఘనకీర్తితులితశారదలీలా!
కారణకార్యనికారణ! వారణముఖజనకహృదయవారణరూఢా! ॥233॥

తోటకము. సరసాదరసాగర! సాంద్రమదా
హరణాచరణా! చరణానతికృ
ద్వరదా! ద్విరదాసురదారిధను
ర్ధరతావిరతావరతాంకహరా! ॥234॥

గద్యము. ఇది శ్రీమదంజనాతనయదయారసలసత్కటాక్షవీక్షామహత్వసంప్రాప్తకవిత్వ విద్యావధాన సగుణనిర్గుణధ్యానవాసనానిధాన మానసబిసపుష్ప పుష్పగిర్యప్పనార్య కుమార సమాశ్రితబుధాచార గురుజనవిధేయ తిమ్మననామధేయప్రణీతం బైనసమీర కుమారవిజయం బనుమహాప్రబంధంబునందుఁ గుంభసంభవాగమనంబును, హనుమ న్మాహాత్మ్యవర్ణనంబును, పంచముఖాంజనేయస్వరూపకథనంబును, తారకాసురమధ నంబును, మాలామంత్రాదిసకలమంత్రజపయంత్రాచరణమానసపూజావిశేషంబులును, ద్వారకానగరవర్ణనంబును, అంగజగురుశృంగారభంగీప్రసంగంబును, తుంబురునా రదాగమనంబును, వాయుజువాలవిక్షేపంబున గరుఁడుండు వాసుదేవునిసన్నిధిం గూలుటయు, హరి యతని నూఱడించి మరలఁ బనుచుటయు, హనుమ యరుదెం చుటయు, సీతారాములస్తోత్రంబును, సత్యగర్వనిర్వాపణంబును, హనుమంతుండు తుంబురునారదులతాళంబు లపహరించి తనగానమహిమంబున రాయి గరఁగించి యందు వైచుటయు, అందునఁ దద్గర్వపరిహారంబు చేసి మరల వారితాళంబు లొసంగుటయు నన్నది షష్ఠాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

సప్తమాశ్వాసము

మహితకరణదక్షా!
స్వామితచరితామృతాయతార్యహృదక్షా!
భామావైరాగ్యదశా
వైముఖ్యపదక్ష! రామవసుధాధ్యక్షా! ||1||

తే. అవధరింపుము భూతదయాగరిష్ఠుఁ
డగువసిష్ఠుఁడు దనచెవులందుఁ జింద
వెలయుహనుమత్కథాసుధావృష్టిఁ దుష్టి
యెసఁగ కున్కి శతానందుఁ డిట్టు లనియె. ||2||

మత్తకోకిల. ఓవసిష్ఠ తపోగరిష్ఠ! మహోవరిష్ఠుఁడు వాయుజుం
డేవిధంబున సవ్యసాచికి నిష్ఠఁ డయ్యెనో తత్ప్రతా
కావహుం డని విందు మింతయు నాలకించెదఁ దెల్పవే
నా విజృంభితవాగ్విలాసమునన్ వసిష్ఠుఁడు ని ట్లనున్. ||3||

క. దుర్జనదోర్జవఖర్జూ, భర్జనతార్జితయశోబ్ధి ప్రభవించుట న
య్యర్జునుఁడును భేదితయమ, ళార్జునుఁడును మున్నొకానొకప్పుడు వేడ్కన్. ||4||

సీ. ద్వారకాసౌధకాంతానిరంతరనిరీక్షావాప్తి ననఁగ నైల్యము రహింప
జలబాలికాసముజ్జ్వలదరస్మితచంద్రికలు నాఁగ డిండీరకాంతి నిండ
శైవాలజీమూతజాతసౌదామినీలతలు నాఁగఁ బ్రవాళతతులు పొదల
వరుణాగ్రశరదంతికరదండకల్లోలకంచుకిధ్వని నాఁగఁ గ్రందు సెందఁ
తే. దమరు చనుదేర నంతకంతకు నిజాంత, రంగమునఁ బొంగెడు ననంగఁ బొం గెసంగఁ
జెలఁగుక్షారపయోరాశిఁ జేరి తీర, వాలుకారామసీమలో వార లపుడు. ||5||

క. డెందంబు లలరఁ బలికెడి, యందంబులు గులుకుచిలుక లంచెడునవమా
కందములం గుందములం, గందములం గడలుకొనెడుకడలఁ దిరుగుచున్. ||6||

శా. ఆకృష్ణుండు కిరీటిఁ జూచి యదె నిమ్నావర్తవీథీభ్ర మ
ద్వ్యాకీర్ణాంబుదమందరాద్రిమథనత్వావాప్తి నీరేభశుం
డాకూర్మాండజశంఖశైవలములన్ నానాంగకభ్రాంతిరా
నీకంధిం బునరప్సరోజనన మూహింపం దగుం జంచలల్. ||7||

ఉ. గట్టులఁజేనిపట్టి బలఘస్మరుచేఁ బడనీక మున్ను చే
పట్టినతప్ప నీ వతనిపట్టివి గావు మటంచు దండమున్
బెట్టెడుకేలు నాఁ దరఁగ మించె గభీరత దానఁ బాయుటన్
దొట్టినదుర్యశం బనఁగఁ దోఁచెఁ గనుంగొనుశైవలచ్ఛటల్. ||8||

ఉ. ఉప్పర మంటి పొఱుచటులోర్మి తురంగమపజ్క్తి నెక్కి పై
నొప్పెడువాలుగల్ కరసమున్నతఖడ్గనిరూఢిఁ దెల్ప మైఁ
గప్పెడుబుద్బుదచ్ఛటలు ఘర్మకణంబులడంబు చూపఁగా
నెప్పుడుఁ గ్రీడఁబాయరు రహిన్ జలమానుషబాలకాగ్రణుల్. ||9||

మ. దరులన్ బాలమరుత్ప్రరంపరలచేతన్ రాలుమవ్వంపుఁగ్రొ
వ్విరు లుత్తుంగతరంగహస్తవశతన్ వే వోయి నీలోపలో
త్కరకాంతిం దొరయం బొసంగెఁ బ్రియకాంతారత్నధమ్మిల్లమున్
వరుణుం డిట్టు లలంకరించె నన దివ్యస్మౌక్తికశ్రీలతోన్. ||10||

మ. ఒకశాఖామృగభర్త దాఁటె నొకరా జుగ్రాస్త్రధారాగ్రమౌ
క్తికమాత్రాంగకుఁ జేసె నొక్కముని మ్రింగెం దుస్తరత్వంబు దు
శ్శకభావంబు దురావహాఖ్య యిఁక నెంచన్ మించునే యంచుమా
టికి లోఁ దాపమునం గలంగెడును గంటే వారిధిన్ నావుడున్. ||11||

క. కేశవుఁ గని యనియె గుడా, కేశుఁడు కోదండవిద్యఁ గేవలుఁ డయ్యెన్
దాశరథి శరము లుండఁగ, దాశరధి నదేల శైలతతిఁ గట్టించెన్? ||12||

క. క్షోణీనాయకుఁ డిట్టిప్ర, వీణత సీతావియోగవేదనఁ గనఁడో
తూణంబులలో నక్షయ, బాణంబులు లేవొ తెలియఁ బలుకు మనంగన్. ||13||

క. ఆశౌరి నవ్వి పలికె ద, యాశరధికి దాశరథికి నమ్ములు లేకన్
ధీశాలి కాక కాదు శుభాశయ! కల దొకరహస్య మది యెటు లన్నన్. ||14||

స్రగ్ధర. ధీరుల్ వీరాదివీరుల్ దివిజకుధరసందేహదేహోగ్రదీర్ఘా
కారుల్ కల్పాంతవేళాకలితజలదసంఘాతసంఘాతజాత
స్ఫారుల్ నిర్ఘాతపానస్వనపరిహననస్వాననిర్భేదితాశుల్
శ్రీరామస్వామి చెంతన్ జెలఁగుదు రధికశ్రీనివేశుల్ కపీశుల్. ||15||

శా. ఆబీరుల్ పదఘట్టనల్ సలువ నిట్టట్టై పటాపంచ లై
పోవుం గావున నంపకట్టె చిద దంభోరాశిఁ గట్టించె న
ద్దేవుం డందఱటుండ నీయొకదురుద్దేవాత్మజుం దుష్ప్రవే
గావష్టంభత డాసినన్ నిలుచునే యాయమ్ములుం గిమ్ములున్. ||16||

క. అతనికి నక్కపు లందఱు, శతాంశమునఁ బోలలేరు శతముఖహననో
ద్ధతి నందఱ మై నిడుకొని, చతురబ్ధుల కవల గాదె క్షణమునఁ జేర్చెన్. ||17||

చ. అన విని యాంజనేయుఁడు బలాధికుఁడేని శరాళి సేతుబం
ధన మొనరింతు నాతనిపదప్రహతుల్ ప్రకటింపఁ బంపుఁ డీ
రని నరుఁ డాడ లేఁతనగ వాననసీమ రహించ మంచిదే
యని హరె లోపలం దలఁచినంతఁ గపీంద్రుడు చెంత నిల్చినన్. ||18||

శ్రీకృష్ణుఁ డర్జునునిసేతుబంధనమును హనుమచే భంగపరగించుట

ఉ. వెన్నుఁడు గారవించి కపివీర! నరుండు శరాళి సేతువుం
బన్నెడు నీపదాహతులఁ బాయునొ పాయదొ యన్న సంశయం
బున్నది సమ్మతింపు మని యోయి ధనంజయ! కట్టు మన్న గ
ర్వోన్నతి నంపకట్టెలఁ బయోనిధిసేతు వతండు గట్టఁగన్. ||19||

మ. అమరాధీశకుమారగాండీవధనుర్జ్యావల్లికామోఘశ
బ్దము లొక్కుమ్మడిఁ గ్రమ్మ శబ్దరహితత్వం బొందె వారాశి వ్య
ర్థముగా శబ్దవిజృంభ మొందు జడు లుద్యన్మార్గణాధారతన్
గోమరౌసద్గుణశబ్దయుక్తి కెదురై ఘోషింపఁగా నేర్తురే? ||20||

మ. తనపై నీనరుఁ డేయునస్త్రములు చెందన్ వచ్చునే వీని మా
ర్కొని యాత్మీయశరంబులం జెఱుతు నన్ గ్రోధంబునన్ వార్ధి వ
చ్చెనొ నా గట్టిసుమంత దాఁటి యలవాసెన్ గ్రమ్మఱన్ బెక్కువా
హినులన్ సర్వసమృద్ధిఁ జంచలుల కెందేనిన్ జయం బిచ్చునే? ||21||

మ. పురుహూతప్రియసూతుఁ డేయుశరముల్ పుంఖానుపుంఖంబు లై
పరిమాణేతరరీతి సేతుగతిఁ బైపై నాటినన్ వాహినీ
శ్వరుమై జొత్తిలునెత్తురో యనఁదగెన్ వ్యాళస్ఫుటారత్నభా
స్వరకాంతుల్ జలదేవతాకరసమంచద్రక్తపద్మద్యుతుల్. ||22||

శా. నాఁ డిక్ష్వాకుకులీశ్వరుం డిడినబాణజ్వాలలం దాఁటి యు
న్నాఁడ నేఁడు శితాస్త్రముల్ పఱపు టన్యాయంబు సైరింపు మే
వేడన్ వచ్చెద నంచుఁ జేతు లెదుటన్ వే యెత్తి వారించుచు
న్నాఁడో వార్ధి యనం గరల్లు చదలంటన్ మ్రోసెఁ దోరంబుగన్. ||23||

శా. క్రూరాస్త్రంబుల నైంద్రిభర్తకు వృథాక్షోభంబు గావించినన్
దోరంపున్ వెత గంగ వార్ధిపయిఁ దోడ్తో నించుబాష్పంబులో
నా రోదోభయదారవప్రదరసంతానాహుతిన్ స్వర్ణదిం
జేరం బోయిన బుద్బుదాళి మరలం జెందుం బయోరాశిపై. ||24||

మ. బహుదివ్యాస్త్రపరంపరం బలుపుగాఁ బైపై సముల్లోలదూ
ర్మిహతిం గ్రుంగకయుండు నట్టలపుకల్మిం గట్టి గాండీవిపా
ణి హరిం గన్గొని పంపుఁ డింక హమనున్ మీ రన్న నాడాడ దు
స్సహబాణాళి బలించినావె యనుచున్ సామీరిఁ గన్గీటినన్. ||25||

సీ. కరులు దెబ్బునఁ గూల భరణి గొబ్బున వ్రాలఁ జక్షుశ్శ్రవోభర్త సంచలించె
హరులపగ్గము లూడ నంత బెగ్గిలి చూడ సప్తాశ్వుఁ డెప్పటిసరణి దప్పె
నుడువుమంత్రము మాని వెడఁగుతంత్రముఁ బూని పరమేష్ఠిచిత్తంబు బంభ్రమించెఁ
గలఁక లప్పుడు మించి యలలచప్పుడు డించి పారావరము లెల్లఁ బంకమయ్యెఁ
తే. బుండరీకాక్షునాజ్ఞ నప్పాండుతనయు, గాండివముక్తకాండప్రకాండసేతు
విశసనోద్యుక్తిఁ గేసరిశిశు వొనర్చు, కహకహార్భటి లోకముల్ గ్రమ్మినపుడు. ||26||

ఉ. అప్పవనాత్మజన్ముఁ డిటు లార్చి జవోద్ధతి నంపకట్టపై
నప్పుడు గుప్పునం దుమికినంతనె దారున విచ్చి నుగ్గులై
గప్పె శరప్రకాండశతఖండము లంబుధినెల్ల ఫేనముల్
జొప్పడెఁ గట్టకట్టునరుఁ జూచి పయోధి హసించెనో యనన్. ||27||

మ. శరరీతిన్ శరముల్ చనం గుభగభస్వానంబులం దోయ మం
బరమార్గంబున కుగ్ర మై యెగసి తద్భాగంబునందుండి క్ర
మ్మఱ వార్ధిం బడు టొప్పె నండబహిరంభఃపూర మూర్ధ్వంపుఁగ
ర్పర మక్షారినదాప్తి బిట్టవియఁ బైపై జాఱెనో నా వడిన్. ||28||

మ. శతకోట్యర్బుదమందరాద్రిమథనోజ్జాతారవం బంజనా
సుతసంఘర్షమునం జనింప నుదధుల్ క్షోభించె నేకాయుధో
గ్రతరంగాహతి నూర్ధ్వలోకములు నాకంపించెఁ బాతాళసం
గతనానావిధజంతుసంతతియుఁ గాంక్షల్ వాసెఁ బ్రాణాలపై. ||29||

క. ఈరీతిఁ దా నొనర్చిన, దారుణశరసేతు వడఁగఁ దద్దయు రోషం
బీరసము వీరరసముం, దారసముగఁ బాండురాజతనయుఁ డలవునన్. ||30||

ఆంజనేయార్జునులు పరస్పరము పన్నిదము సఱచుట

ఉ. పావనిఁ జూచి యింక నొకపారి ఘటించెద నిల్వదేని గాం
డీవముతో శిఖిం బడుదు నిక్క మనన్ భవదీయసేతు విం
కేవడి దూఁకినన్ నిలిచెనేనియు నీచెలి నై ధ్వజంబునం
దే వసియింతుఁ బోర ననియెన్ హనుమంతుఁడు శౌరిచెంగటన్. ||31||

శా. స్రోతస్విన్యధినాథుమీఁద సురరాట్సూనుండు గాండీవసం
జాతాస్త్రంబులచేత సేతు వొనరించన్ గట్టితేయంచు న
వ్వాతూలాత్మజుఁ డుగ్రుఁ డై కహకహస్వానోద్ధతిన్ దీర్ఘని
ర్ఘాతస్ఫూర్తులు మీఱ మేరుగిరిజోకన్ వీక గుప్పించినన్. ||32||

క. నరుఁ డొనరించిన శపథము, నెఱవేర్పఁ దలంచి రుక్మిణీపతి మును మం
దరము ధరించినరూపున, శరసేతువుక్రింద నుండె జాఱఁగనీకన్. ||33||

ఉ. బోరన దూఁకినన్ జెదరిపోనిశరావళిఁ జూచి వాయుజుం
డీరస మొంద కింతయును గృష్ణుమహత్త్వ మటంచు నెంచి య
వ్వీరుఁ గవుంగిలించి సఖవృత్తి వహించితిఁ డెక్కె మెక్కెదన్
బోరున నంచు శౌరిఁ గని మ్రొక్కి యతం డటువోవఁ గృష్ణుఁడున్. ॥34॥

క. బొడబొడ నెత్తురు గ్రక్కిన, గడు నివ్వెఱపడి యిదేమి కారణమొకదా!
నుడువ గదే! యని యర్జునుఁ, డడిగిన దగ దొట్టికొనఁగ హరి యి ట్లనియెన్. ॥35॥

సీ. గంధబంధురబాహుసింధురోగ్రకరాగ్రసౌగంధకితసప్తసైంధవుండు
మసృణజంఘాలతాప్రసృతమధ్యస్థలీసలిలోపమితచతుస్సాగరుండు
పరచంక్రమక్రియాప్రాదేశపరిమితాయతపూర్వపశ్చిమక్షితిధరుండు
వితతవాలలతాభిగతమహామారుతప్రతిహతాంభోజసంభవశరుండు
ఆ. పరమపావనుండు పవమానతనయుండు, దుముక నీశరాళి దునిసెనేనిఁ
దప్పుఁ గార్య మనుచుఁ దామేటిబలెఁ గ్రింద, నుండినాఁడ నగుట గుండె పగిలె. ॥36॥

తే. వీఁపు బ్రద్దలువాఱె మైయేపు దీఱెఁ, జూపు బెడఁగాఱె మున్నటికోపు దీఱెఁ
దూపుగమికట్ట క్రిందటిమోపుగన్న, మూఁపుపై వానరుం డంఘ్రి మోపుకొనిన. ॥37॥

క. అప్పటిచొ ప్పది యేమని, చెప్పుదు గుప్పుమన గుండె చెల్లాచెదరై
నొప్పివడి మూర్ఛ గప్పిన, నిప్పటి కొకయింత దెలిసి యిటు లున్నాఁడన్. ॥38॥

క. ఆతనిఘాతకు నీశర, సేతువు లేకున్న నెటులు చెదరక నిలుచున్
నీతోడికూర్మి నిటువలె, నైతి ననిన సవ్యసాచి యాశ్చర్యమునన్. ॥39॥

ఆ. హరికి మ్రొక్కి తెలియ నైతి హనూమంతుఁ డింతవీరుఁ డగుట నిపు డెఱిఁగితి
నతనిఁ జూడఁగంటి నస్మద్ధ్వజారూఢి, విజయ మొదవె ననుచు విజయుఁ డలరె. ॥40॥

ఉ. సారసగర్భనిర్మితము సర్వశుభావహ ముగ్రవానరా
కారము నగ్నిదత్తమగు గాండివిటెక్కెముమీఁద నెక్కి య
క్కౌరవరాజుసైనికులకన్నులకున్ మిఱుమిట్లు గొల్పుచున్
మారుతి మున్ను దా ననినమాట నిజంబుగ నిచ్చె సౌఖ్యముల్. ॥41॥

సీ. బాహప్పళించి యుప్పరముపై గొప్పరూ పొప్పారఁ గనిపించు నొక్కమాటు
కహకహార్భటులు దిక్కుహరాంతరము లెక్క నుద్ధతుం డై యార్చు నొక్కమాటు
చండిమన్నెఱికంబుగుండె దిగ్గు రనంగ హుంకార మొనరించు నొక్కమాటు
మిహిరరశ్మికి మాఱు మిఱుమిట్లు కవియించు నుగ్రకాంతి వహించు నొక్కమాటు
తే. ధార్తరాష్ట్రులు పాండునందనులు భూమి, మండలాపేక్ష భండనోద్దండు లగుచు
నొండొరు లఖండధృతిఁ బోరుచుండువేళ, గాండివపతాక యెక్కి యక్కపివిభుండు. ॥42॥

ఉ. దుర్భరకాంతికిన్ బెదరి దోర్యుగళం బొగి నప్పళించు ఘో
రార్భటి గుండెలుం బగిలి యట్టిటు చూచుచు భీతు లై సమీ
రార్భకునుగ్రహుంక్రియల నర్థము చచ్చినశత్రువీరులన్
స్వర్భువనాధినాథతనుజాతుఁ డడంచు రణాంగణంబునన్. ॥43॥

క. సామీరినామ మొకపరి, నేమమునం దలఁచినంత నిర్భరరిపుసం
గ్రామవిజయంబు లొదవఁగ, సామీరియె తోడుసేయ జయమగు టరుదే? ॥44॥

ఉ. గంధవహాత్మజున్మఁ డని గాండివికిం జయవైభవోన్నతుల్
సంధిలఁ జేసెనే కద విలాసమతిన్ సతిఁ గూర్చి హైమసౌ
గంధికబంధురేచ్ఛఁ బెనుగాడుపుఁబట్టికి యక్షదైత్యని
ర్గంధనశౌర్య మిచ్చె నన గౌతముజుం డది తెల్పవే యనన్. ॥45॥

పంచచామరము. వసిష్ఠమౌని పల్కె వింటివా మునీంద్ర! తొల్లి పాం
డుసూను లీసుతో సుయోధనుండు వంప ద్రౌపదీ
రసాకటీసమేతు లై యరణ్యసీమ నున్నవా
యుసూతి గంధమాదనాచలోపరిస్థలంబునన్. ॥46॥

మ. నవకంబౌ నునుమల్లెపూఁబొదలలోనన్ బాఱుపన్నీటికా
లువపజ్జం దగుగుజ్జుమామిడులచాలుం గ్రమ్ముపున్నాగభూ
జవితానంబులలోఁ గళానిధిశిలాంచద్భూమి పాంచాలరా
జవరేణ్యప్రియనందనం గలసి స్వేచ్ఛం గ్రీడ గావింపఁగన్. ॥47॥

మ. వనలక్ష్మీసతి ద్రౌపదీప్రియసఖిత్వప్రాప్తిఁ గైదండ సాఁ
చినభంగిన్ దివిజాపగాజలరుహశ్రేణిన్ సుధాంధోవధూ
జనముల్ కోయఁగ నొండు జాఱెనొ యనన్ జంచద్గతిన్ గాడ్పు కాం
చనసౌగంధికపుష్ప మాత్మజవధూసంప్రీతికై వైచినన్. ॥48॥

శా. ఆసౌగంధికసూనవాసనలు లీలారామసంఫుల్లవ
ల్లీసూనోభయసంభ్రమద్భ్రమరపాళిం బిల్వ మున్నాడి య
త్యాసక్తిం బయిపై నటించె ద్రుపదక్ష్మాధీశకన్యానిరీ
క్షాసంఘాంచితచంచరీకము లసంఖ్యల్ మీఱి తోరంబుగన్. ॥49॥

క. ఆబిడ యిష్టం బెఱిఁగి మ, హాబలనందనుఁడు తాదృగంబురుహంబుల్
తేఁబూని శరశరాసగ, దాబంధురపాణియై ముదంబున నెదురన్. ॥50॥

సీ. పూచినసహకారములపొంత సురపొన్నపుప్పొడి గప్పినపొదలనడుమ
బ్రవహించు సెలయేటిపజ్జఁ బాయనినారికేళంపుఁదరువులక్రిందఁ జెందు
చందురాతిన్నెలసందులఁ దెఱగంటితెలిగంటు లెపుడు వర్తిల్లురచ్చ
పట్టునెత్తమ్ములపైఁ జని ముందర నందమౌ కనకపుటనఁటితోఁట
తే. యొకటి గనుఁగొని కనుదోయి కుత్సవంబు
బలియఁ జేయుతదీయవైభవము మెచ్చి
చొచ్చి పోవుచుఁ బవమానసుతుఁడు శంఖ
కలితనినదంబు చదలఁ బిక్కటిలఁ జేయ. ॥51॥

క. ఆధ్వనిఁ జెవి నిడి ధూమ్రా, క్షధ్వంసనుఁ డుదరి యోగసంగతి నిద్రా
ప్రధ్వంసమైన నితఁడు శ, తాధ్వరతనయాగ్రజన్ముఁ డని యెఱిఁగి మదిన్. ॥52॥

ఆ. అతనిబలపరీక్ష యాచరించునపేక్ష, నతఁడు వచ్చుత్రోవ కడ్డముగను
నిడుదతోఁక సాఁచి పుడమిపైఁ బడి చెట్టు, లప్పు డీడ్చెఁ జప్పు డుప్పతిల్ల. ॥53॥

శా. సాలంబుల్ ధర డొల్ల వన్యమృగదృగ్జాలంబు భీతిల్ల ది
క్కూలంబుల్ దుఱపిల్ల నాదిమమహాకోలంబు ఘూర్ణిల్ల లాం
గూలాస్ఫాలన మాచరించుతఱిఁ దద్ఘోరారవం బభ్రగ
ర్జాలీలోద్ధతి వీనులం బడిన నాశ్చర్యప్రమగ్నాత్ముఁ డై. ॥54॥

చ. చని కౌంతేయుఁడు గాంచె హేమకదళీషండస్థలీమధ్యభా
గనిశాపాలశిలీశయాళు మరువక్షస్కంధుఁ గించిన్నమ
ద్ధనుఁ దామ్రోష్ఠుఁ బిశంగనేత్రుఁ జపలత్వాసక్తు నాజానుబా
హు నితాంతస్థవిరత్వదేహు గతమోహున్ యోగనిద్రారతున్. ॥55॥

క. కని తన్నిద్రాభంగం, బొనరింప దలంచి రవళి యొదవించిన మె
త్తన మేల్కని హనుమంతుం, డనిలజుదెస గాంచి యపు డనాదృతిఁ బలికెన్. ॥56॥

భుజంగప్రయాతము. జరారోగతప్తాంగు సంప్రాప్తనిద్రా
భరాకుంచితాపాంగు భ్రాతృత్వనిత్యా
దరస్ఫూర్తి పోనాడి ధర్మంబొ శ్రాంతి
స్ఫురచ్చిత్తు న న్నిట్లు బోధింప నీకున్? ॥57॥

శా. తిర్యగ్జాతులు ధర్మముల్ దెలియ నింతే కాక నీవంటిస
త్కార్యాకార్యవివేకవంతు లిటులుం గావింతురే? యిత్తెఱం
గార్యా! కా దన లేదు భూతదయ లేదా బుద్ధి నీకన్న దు
శ్చర్మల్ మాదృశవృద్ధజంతులమనస్సంక్షోభ మొందింపవే? ॥58॥

చ. నరుల కగోచరం బగువనం బిది యేరికిఁ జేరఁగూడ దె
వ్వరితనయుండ? బీ విటకు వచ్చిన దేమిటి? మీఁదఁ బోవ ఖే
చరగతి లేనివారల కసాధ్యము పోకు సుధోపమంబు లీ
తరుఫలముల్ భుజింపు జవదాటకు నాపలు కన్న భీముఁడున్. ||59||

క. క్షత్రియుఁడ బాండురాజ, క్షేత్రంబున వాయువరవిశేష మొదవుటన్
గాత్రముఁ జెందితి బుధనుతి, పాత్రుఁడ నే భీముఁ డనఁగఁ బ్రబలినవాఁడన్. ||60||

తే. ఏ నొకప్రయోజనముఁ గూర్చి యేఁగుచున్న, వాఁడఁ దెరు విమ్ము నీ వీనినాఁడు నాఁడు
కడలి లంఘించుహనుమకైవడిని వడిని, బొసఁగ గిరితోడ నినుఁ దాఁటి పోదు ననిన. ||61||

క. భీముని గని యక్షాసుర, భీముఁ డనియె నేమిటికిఁ గపిప్రభుడు సరి
త్కాముకుని దాఁటెఁ దెలిసిన, నామూలాగ్రముగఁ దెల్పు మన నతఁ డనియెన్. ||62||

మ. అమరప్రార్థితుఁ డై ముకుందుఁ డినవంశాంభోధి శ్రీరామరూ
పమునం బుట్టి గురూక్తిఁ గానఁ జరియింపన్ వచ్చినన్ సీతఁ బ
జ్కిముఖుం డెత్తుకసన్న నామెఁ బరిశోధింపం బ్రభుం డంపఁ దా
గ్రమియించెన్ లవణాబ్ధి వాయుజుఁ డనంగా విందు నే నెందులన్. ||63||

క. నే హనుమంతునియంతటి, బాహుబలాటోపసత్ప్రభావాఢ్యుఁడ నా
సాహసము సూచెదే యన, నాహనుమ నిగూఢమందహాసాననుఁ డై. ||64||

శా. అన్నా! నేముదివాఁడ లేవ వడిలే దెందెందొ నీ వేఁగఁగా
సన్నాహంబున వచ్చినాఁడవుగదా! జాగేల నీకేల నీ
సన్నంబైన మదీయపుచ్ఛ మొకపార్శ్వంబందుఁ బొందించి పొ
మ్మన్న ద న్మహిమం బెఱుఁగ కుదితాహంకారపంకాత్ముఁ డై. ||65||

క. ఆమధ్యమకౌంతేయుఁడు, మేమదమున నతనితోక మెచ్చక మిగులన్
సామాన్యముగా నెంచుచు, వామకరంబునఁ గదల్చి వసపోకున్నన్. ||66||

సీ. శరశరాసనములు సడలించి పుట్టంబు గట్టిగాఁ బిరిచుట్టు చుట్టుకొనుచు
డాచంక గద యుంచి డాకతోఁ గపితోక నిమ్ముగాఁ జేదోయి నెత్తెద నని
బలిమిమై నిటు నటు పట్టి పల్మఱు నూఁగి తనబాహుసత్త్వ మంతయును మెఱసి
మోఁకరిల్లఁగఁబడి మొగము వెల్వెల్ల నై తల వాంచి దిగు లూని తల్లడపడి
తే. ఘర్మసలిలార్ద్రదేహుఁ డై కాపురుషుఁడుఁ, బోలెఁ దొల్తటివడి గుంది జాలిఁ బొంది
భూరివిశ్రాంతిఁ గొంతసేపునకుఁ దెలిసి, మరలఁ గను విచ్చి యమ్మహామహునిఁ జూచి. ||67||

క. అడుగులపైఁ బడి కేల్గవ, వెడఁదనిటాలమునఁ జేర్చి వినయం బెనయన్
గడగడ వడఁకుచు నాలుక, తడఁబడ భయభక్తియుక్తిఁ దగినప్రియోక్తిన్. ||68||

క. నీమాహాత్మ్య మెఱుంగక, యేమేమొ వెడంగుమాట లేనంటిఁ జుమీ!
సామాన్యుఁడ గుణహీనుఁడ, స్వామీ! నామీఁద దయదవ న్నింపఁగదే! ||69||

క. ఈకీశత వహియించిన, లోకేశుఁడవో యమర్త్యలోకేశుఁడవో
యాకాశకేశుఁడవో లే, కాకేశవుఁడవొ వచింపు మని వేడుటయున్. ||70||

మ. హనుమదేవుఁడు నవ్వుచుం బలికె నన్నా! నేఁ జుమీ! వాయునం
దనుఁడ రామకథాసుధాంబునిధి యెన్నా ళ్లుండు నన్నాళ్లు నా
తను వింపొంద వరంబు లిచ్చి రలసీతారాము లట్లౌట నిం
దనిశంబున్ వసియింతు నన్న భయభక్త్యామోదముల్ మీఱఁగన్. ||71||

పంచచామరము. కృతప్రణాముఁ డై యతండు కేలుదోయిమోడ్పుతో
స్తుతామితప్రతాప నిన్నుఁ జూడఁగంటి మత్పురా
కృతైకసత్క్రియల్ ఫలించెఁ గిల్బిషం బడంచితిన్
గృతార్థతానుభూతి నావహించితిన్ రహించితిన్. ||72||

క. ఐన నొకవిన్నపము గల, దానాఁ డంబుధిఁ గ్రమించునప్పటిరూపం
బేను గనుంగొన నెంచెదఁ, గానఁబడఁజేయవయ్య కపివర! యనుడున్. ||73||

ఉ. గాడుపుఁబట్టి వాని కనుఁ గ్రమ్మఱ మున్పటిరూపు చూపఁగాఁ
గూడునె? కాల భేదములఁ గొంచెముఁ జెందినచోటఁ గాలమున్
జూడ ననేకమార్గములఁ జూపడు వానిఁ గ్రమింపఁ బద్మగ
ర్భోడుపమౌళివిష్ణులకు నోయికుమార! దురంత మెంతయున్. ||74||

క. కా డైనఁ జూడ వీ డగు, వీడగునెడఁ గాడుపడును విభవోన్నతుఁడే
కీ డొందుఁ గీడు సెందిన, వాఁడే మేలందుఁ గాలవశమునఁ గాదే. ||75||

సీ. ప్రత్యూషసమయసంప్రాప్తపద్మవిభూతిఁ గంటిమె? రజనీముఖంబులందుఁ
బ్రావృడంభోధరప్రబలనిర్ఘోషంబు వినఁబడునే శరద్వేళలందుఁ
బౌర్ణమాసీనిశాపూర్ణచంద్రజ్యోత్స్న వహిఁ జెందునే యమావాస్యనాఁడు
సరసమాధవలసత్సకలసాలసమృద్ధి జరగునే శిశిరావసరములందు
తే. బాల్యకౌమారయౌవనప్రముఖవికృతు
లీయొడలు చెందు నెందుఁ బర్యాయమునను
గాలవశమున వృద్ధత గన్నవెనుక
మునుపటిస్వరూప మేరీతి మొనయవచ్చు. ||76||

క. ఒకదినములోనె చూడఁగ, నొకతఱిఁ గనఁబడుప్రకార మొకతఱిఁ గనిపిం
పకపోగా నొకయుగగతి, యొకయుగమునఁ జూపవచ్చునోటు కుమారా! ||77||

క. యుగములు నాలుగువగ ల, య్యుగముల కనురూపరూప మొందు సకలభూ
తగణం బన విని యతఁ డ, య్యుగలక్షణ మడుగఁ గపికులోద్వహుఁ డనియెన్. ||78||

హనుమంతుఁడు భీమునకు యుగధర్మములం దెల్పుట

సీ. ఉభయలోకములఁ బెంపొలయించు వెలిగిత్త నాల్గుపాదంబుల నడుచు నెందుఁ
దనవిధుత్వము యథార్థము చేసె నన వెల్లనై కఱివన్నెవే ల్పలరు నెందుఁ
దొలుకబ్బ మొకటఁ గోర్కు లొసంగు సత్క్రియ లొనరించి ప్రజ సేమ మొందు నెందు
మదము గర్వము దక్కి మత్సర ముడుటు నివ్వెఱకీఁడు చల మీసు పొరయ దెందు
తే. నట్టిది కృతంబు త్రేత మూఁడంఘ్రులందు
ధర్మ వందుల జనులు సత్యవ్రతాఢ్యు
లమితయజ్ఞతపోదానసమితి నొదవు
సుగతి హరి రక్తవర్ణుఁ డయ్యుగమునందు. ||79||

క. ద్వాపరమునఁ జరణద్వయి, చూపడువృషవృషభ మచట శ్రుతి వెలయుఁ జతూ
రూపముల సత్యశమదమ, లోకము కామార్థముఖములుం బ్రజ కొదవున్. ||80||

క. నల్లనివాఁ డై లోపల, నెల్లను రక్షించు విష్ణుఁ డీయుగములలోఁ
గల్లరియుగంబు కలియుగ, మెల్లెడ నన్నృతాభిసారహింసలె వెలయున్. ||81||

సీ. అన్యధనంబు గంగామృతప్రాయంబు వరవధూసంగంబు ప్రాణపదము
కపటప్రచారంబు కరతలామలకంబు నిందాపరత్వంబు నిత్యకృత్య
మాచార్యవిద్వేష మాత్మస్వభావంబు బ్రాహ్మణాపహృతిపాపంబు తృణము
హాలారసాస్వాదలీల లీలాజాల ముగ్రహింసాసక్తి యునికిపట్టు
సత్యేతరోద్యుక్తి సంతతాభ్యాసంబు పరమనాస్తిక్యంబు పట్టుఁగొమ్మ
తే. గాఁ జరింతురు జనులు దుష్కర్మ లగుచు
ధర్మనిర్మూలనము లైనదుర్మతముల
నెమ్మిఁగని కొమ్మలను నమ్మి త మ్మెఱుఁగరు
కలియుగముజాడ యేమని పలుకువాఁడ. ||82||

సీ. మాకుఁ జెప్పెడిబుద్ధి మీ కేల లే దని శిష్యులు గురుల దూషింతు రనియు
మగఁ డేమి? మనసు కింపగువాఁడె మగఁ డని యింతులు స్వేచ్ఛ వర్తింతు రనియుఁ
గృతికర్మఫల మెవ్వఁ డెఱుఁగుఁబొ మ్మని ద్విజుల్ విహితకృత్యంబులు విడుతు రనియు
జదివితిరే వేదశాస్త్రంబు లని బుధశ్రేణి శూద్రులు పరీక్షింతు రనియు

తే. నధికవర్ణుల నీచు లై యడఁగ నీచు, లధికవర్ణాఢ్యు లై మింతు రనియు మఱియు
వైపరీత్యంబుగా బుధుల్ పాపకర్మ, కారణంబుగఁ జెప్పిరి కలియుగంబు. ||83||

క. పీతాంబరుఁ డయ్యుగమునఁ, ఏకద్యుతి నలరు నెంతపెద్దలు కాలా
తీతులు గారనఁగా నిఁక, నాతరమే యనఁగఁ బాండునందనుఁ డనియెన్. ||84||

సీ. కాల మిట్టిది యంటగాక నీ కడ్డమే? కాలంబు కాలాతిగస్వభావ
యిదియు నొక్కవిలాసమే? కాక వృద్ధత్వ మున్నదే నీకు షడూర్మిరహిత!
బ్రమియింపఁగల వేడబముగాక శాఖామృగంబవే నీవు సాక్షాన్మహేశ!
కావలసిన నీకు గానిది యేమి యున్నది యఘటనఘటనాధురీణ!
తే. యేల వంచన గావించె దే భటుండ, నింతె నీరూప మొకయింత గాంతుఁ గాని
పింతుగా కని ప్రార్థించుభీముఁ జూచి, మందహసితాస్యుఁడై హనూతమత్ప్రభుండు. ||85||

హనుమ భీమునకు విశ్వరూపంబు చూపుట

చ. ఇదె కనిపింతుఁ జూడు మని యించుకసేపటిలో బెడంగుగాఁ
జదలును దిక్కులం బొదివి సర్వజగజ్జనదుర్నిరీక్ష్య మై
పొదలెడుమేను చూపి ఘనపుచ్ఛము చుక్కలచక్కి నిక్కఁగా
నెదుటఁ జెలంగ నింత కని యెంతయు మేను వడంక భీతుఁ డై. ||86||

క. అక్కపిచంద్రునిసన్నిధి, దృక్కమలద్వయి మొగిడ్చి దిట వుడిగి శిరో
దిక్కలితప్రాంజలి యై, యెక్కువగద్గదిక భీముఁ డిట్లని పొగడెన్. ||87||

రగడ. జయ జయ త్రిజగజ్జనశుభపాలన! భయవర్జిత! పాలితబంధురఖేలన
యాంజనేయ పరమార్థవిధాయక మంజుయశోధన మతిశుభదాయక
తరణిశతద్యుతి దాసవశంకర! కరుణింపుము శాఖామృగశంకర!
యల్లత్రివిక్రమునాకృతి నాఁటికిఁ గల్ల నిజంబై కనఁబడె నేటికిఁ
గనుఁగవఁ దప్పక గనియెద నన్నను దను విది మనమునఁ దలఁచెద నన్నను
మిక్కిలి జగ మిఱుమి ట్లొదవించెను బెక్కుదెఱంగులఁ బెరిమ వహించెను
గోటిరవిశ్రీకోమలసద్మము నీటు వహించెను నీముఖపద్మము
కొదుక కింతనీగురులాంగూలము విదలించినఁ బడు విష్టపజాలము
లక్షాంతక! నీయాకృతినీడను నీక్షింపఁగ నే నెంతటివాఁడను
జెదరఁగఁ గన్నులఁ జీఁకటి కవిసెను గదలని నామదిఁ గలధృతి యవిసెను
ఇంచుకయును మది నీయవరోధము గాంచక వేఁడితిఁ గల దపరాధము
ఇది పరమాద్భుత మిఁకఁ జాలింపుము కదుమక ననుఁ గింకరుఁ బాలింపుము
అభయ మభయ మోయాశ్రితరక్షణ! యభిమతఘటనాయత్తవిచక్షణ! ||88||

క. అని వేఁడిన మునపటిరూ, పున నిలిచి కపీశ్వరుఁడు రిపులు గన నీరూ
పునకంటె నేనుమణుఁగులు, ఘనతర మురుగాత్ర మనినఁ గౌంతేయుఁ డనున్. ||89||

సీ. మొలపూసలో పాదముల గజ్జెలో చుక్క లెఱిఁగింపు నీకు లోకేశనిరత!
విరిబంతులో సన్నవిడిరాలో నీకిలాధరములు వివరింపు పరమధైర్య!
పల్వలోపమమొ గోష్పదమొ తెల్పుము సముద్రము నీకుఁ గారుణ్యరససముద్ర!
మక్షికలో లేక మశకంబులో నీకు దనుజులు వచియింపు దైత్యహరణ!
తే. యౌర! నీయంతవాఁడు తోడయి నడవఁగ
రావణు జయించు టేదొడ్డు రాఘవునకు
నని యథార్థంబుగాఁ బల్కి వినుతి సేయు
భీము నీక్షించి కపిసార్వభౌముఁ డనియె. ||90||

ఉ. న న్నొకవింత చేసి పవనప్రియనందన! వింతగా నుతుల్
పన్నగ నేల నీవును దలంప మదీయసహోదరుండ వౌ
టెన్ని నిమేషము న్నిలుప నిచ్చ జనించె నిసర్గమైత్రి నీ
కెన్నెద నొక్కబుద్ధి విను మెప్పటి కిప్పనిదప్ప కొప్పుగన్. ||91||

క. నీవు చనుకార్య మెఱిఁగితి, భావంబున నెలమి నింతబహుసాహసకృ
త్యావహలీలలు దొడఁగెదు, దైవతములమీఁదికినుక తగునే నీకున్. ॥92॥

క. బలియుని బలహీనునిగా, బలహీనుని బలియుఁగా విపన్నుల సుఖవం
తులఁగా సుఖుల విపచ్చలి, తులఁగా ఘటియింప నోపుదురు దైవతముల్. ॥93॥

ఆ. ధ్యాన దాన హోమ తంత్రమంత్ర తపోవి, ధాన బలివితాన తర్పణముల
భక్తిసాధ్యు లైన బర్హిర్ముఖులు శక్తి, సాధ్యు లనుచు నెటులు చనెద విటులు. ॥94॥

క. ఆర్యులసమ్మతి గాకే, కార్యముఁ బూనంగరాదు కాదని గర్వో
దార్యమునఁ బూనెనేఁ ద, త్కార్యము కాదెకద తాను గడునార్తుఁ డగున్. ॥95॥

క. తనకంటె నధికగుణవం, తుని మతిమంతుని మనోహితుని గని యోజిం
ప నగును గాలము దేశము, గనుఁగొని మఱి మీఁద వలయుఁ గార్యముఁ బూనన్. ॥96॥

క. కాలము దేశ మెఱుఁగక, బాలిశుఁ డై యాత్మబలము ప్రాధాన్యముగా
నాలోకించిన నాపద, పాలుపడున్ వాఁడెపో ద్విపాత్పశువు ధరన్. ॥97॥

క. నీ వతిధైర్యపరుండవు, గావున నీ వాచరింపఁ గడఁగిన కార్యం
బేవిఘ్న మొంద దిన్నియు, భావింపఁగవలసి తెలియఁ బల్కితి నీతోన్. ॥98॥

ఉత్సాహ. వార్త లింక నేల? వైభవంబు దాను జెంది మి
మ్మార్తిఁ గుందఁజేసి జూదమాడి గెల్చినట్టి యా
ధార్తరాష్ట్రు సోదరాన్వితముగా భుజాబల
స్ఫూర్తి గెల్తు నన్నయన్నఁ జూచి భీముఁ డిట్లనున్. ॥99॥

ఆ. స్వామివారి కింత మామీఁదఁ గరుణాక, టాక్ష మెప్పు డుండె నపుడె శత్రు
లడఁగి రింతమాత్రకై మీరు గడఁగుప్ర, యత్న మేల యసిన హనుమ పలికె. ॥100॥

సీ. అలలఁ గేరెడుగీము కొలలఁ జేరెడునోము కళలు దేఱెడుమోము గలుగువాఁడు
శ్రుతులు దెచ్చినయేపు యతులు మెచ్చినరూపు గతుల నిచ్చినమూపు గలుగువాఁడు
అరిని వైచినయాలు గిరిని మోచినకేలు కరిని గాచినమేలు గలుగువాఁడు
నలువఁ బెంచినయన్ను చెలువ నుంచినవెన్ను కలువ ముంచినకన్ను గలుగువాఁడు
తే. చొక్కపుకడానిఱెక్కలజక్కివాఁడు, కంటి మనుభక్తిపాళిపాలింటివాఁడు
కడలిఁ గలమిన్న బలువన్నె గన్నవాఁడు, నెసఁగు భూపాల! మీపాల నితరు లేల? ॥101॥

క. నీపై వాత్సల్యంబున, నీపగిది వచించినాఁడ నీవు రణములో
నాపేరు దలఁపు నరునిధ్వ, జోపరి వసియించి నీబలోద్ధతిఁ జూతున్. ॥102॥

తే. కార్యసిద్ధి ఘటిల్లెడుఁ గదలు మింక, నిదియె చెంగల్వకొలనికై యేఁగుత్రోవ
యనుచు భీమునిఁ గౌఁగిట నాదరించి, యంతరితుఁడయ్యె నంతలో ననిలసుతుఁడు. ॥103॥

క. కౌంతేయుండును శ్రీహను, మంతుని పరిరంభణమున మహితబలశ్రీ
మంతుఁ డయి యక్షరాక్షస, సంతానము గెలిచి తెచ్చె సౌగంధికమున్. ॥104॥

తే. అని వచించి వసిష్ఠుఁ డి ట్లనియె మఱియు
విను శతానంద! యిఁక నొక్కవింత గలదు
రామకింకరుకరుణమై భీమసేనుఁ
డింపు చెందినయది యది యెట్టు లనిన. ॥105॥

భీముఁడు పురుషమృగమును దోడ్తెచ్చుట

ఉ. శిష్టనుతుండు పాండుసుతశేఖరుఁ డిష్టసుహృద్విసృష్టతో
త్కృష్టతరాఘనిష్కృతి వహింపఁదలంచి విశిష్టమౌనిని
ర్దిష్టవిధాశ్వమేధ మొనరింప బహుద్విజభోజనాత్యయో
చ్ఛిష్టసమష్టిస్పృష్టి గన శ్రీహరిఁ గన్గొని ధర్మజుం డనున్. ॥106॥

మ. సతతబ్రాహ్మణభోజనక్రియలఁ గృష్ణా! యాగశాలాంతర
క్షితిసమ్మర్దము గ్రమ్మి శుద్ధిఁ బెడఁబాసెన్ నిత్యసంశుద్ధిగాఁ
గ్రతువున్ సాంగముగా ఘటింపు త్రిజగత్కల్యాణసంధావిధో
న్నతచాతుర్యుఁడ వీవ కావె యన శ్రీనారాయణస్వామియున్. ॥107॥

సీ. పురుషభావము మృగస్ఫురణ యేజంతువు నెమ్మేన నైక్యమై నివ్వటిల్లు
నేవన్యసత్వంబు నిచ్చఁ ద్రివారంబు పఠియింప దుస్స్వప్నభయము లడగు
నేమృగోత్తమ మున్నయెడ నెంతయంటైనఁ బరమపవిత్ర మై పరిఢవిల్లు
నసమానశౌర్యధైర్యప్రతాపనిరూఢి నేజీవి మధిక మై తేజరిల్లు
తే. యక్షరాక్షససిద్ధవిద్యాధరాహి, పతులసుకృతసపర్య లేప్రాణిఁ గాంచు
నట్టిపురుషమృగాభిఖ్య నలరుమృగము, నెలయు నిప్పురుషగ్రావవిపినసీమ. ॥108॥

క. ఆపురుషమృగేంద్రముఁ దే, నోపును మనభీముఁ డని వృకోదరుఁ గని నీ
వీపని సేయఁగలావు ద, యాపరుఁ డగునాంజనేయునను జుఁడ వగుటన్. ॥109॥

ఆ. ఆంజనేయుఁ డేయుపాయంబు వచియించె, నాక్రమమునఁ జని మహామృగంబుఁ
దెమ్ము పొమ్ము నా యుధిష్ఠిరాచ్యుతుల వీ, డ్కొని బకాసురాంతకుండు నేగి. ॥110॥

క. అతిభక్తి నాంజనేయుని, స్తుతి చేయఁ బ్రసన్నుఁ డైనచోఁ బురుషమృగే
ప్సితవార్త తెలిపి యది యే, గతి లోనగు ననుచు వేఁడఁగా నతఁ డనియెన్. ॥111॥

క. సుర లైనఁ జేర వెఱతురు, పురుషమృగాటవికి నిన్నుఁ బురుషోత్తము లం
పిరి గనుక శంక మానితి, స్థిర మైనయుపాయ మొకటి చెప్పెద నీకున్. ॥112॥

మ. తనచెంతన్ వెఱ వంత లేక యశనిధ్వానోద్ధతిన్ గర్జ చే
సినవానిన్ వెనువెంట నంటి కినుకం జెండాడి గా కేఁగ ద
ద్వనసత్వం బది వెంబడిం బడ బలవ్యాపార మేపార నె
వ్వనికిం గూడదు వేగ నేఁగ నిలఁగా వారింపఁగా నొంపఁగాన్. ॥113॥

సీ. కానఁ బ్రాణభయంబు గావింపక మృగంబు నీవెంట వచ్చుట కెఱుక సేతు
నట కేఁగి గర్జింపు మది వెంట వంటిన బడలిక లేకనంతదడవు నడవు
మఱికొంతచేరువ కరుదేర నే నిప్పు డిచ్చురోమంబు లేడింటిలోన
నొకటి ముందర వైవ నొదవులింగము గన్నఁ బూజ సేయకరాదు పురుషమృగము
తే. పూజ సేయుచు నందున్న భూరిశక్తి, నెంతదవ్వైన నీ వేఁగు మింతలోన
జాడఁ బట్టుక యేతేర దోడుతోడ, నిటుల యెలయించి కొనిపొమ్ము హస్తిపురికి. ॥114॥

క. అని పలికి సప్తరోమము, లనిలజునకు హనుమ యొసఁగ నతివినయముతోఁ
గొని మ్రొక్కి యతని వీడ్కొని, చనసాగెన్ భీముఁ డుగ్రశైలాటవులన్. ॥115॥

వ. చని చని తనచెంగట నుత్తుంగవిస్ఫులింగచ్ఛటాభీలకీలాజాలసమారాధితదిగంబరా
డంబరవిజృంభితదవానలదందహ్యమానసమీపధరావిరాజితధరాధరసుందరకందర
ప్రదేశప్రజాతవేణుసంభూతసంవేష్టితానర్గళగరళజ్వాలికామాలికాసమాకుల
కాకోదరానీకానేకఫణాగణపకన్మణిస్ఫుటస్ఫుటారావభయావహంబును, మహానీల
సంకాశశరీరసంరంభగంభీరకుంభీంద్రసంభృతమదాంభశ్శుంభత్కుంభస్థలవిలంఘన
విదారణావసరనిజారవాకర్ణనసముదీర్ణవేగసమాగతశరభసంభూతసముత్సాహదోహ
లసముజ్ఝితకుంభివిశ్వంభరావతీర్ణహర్యక్షపీడాక్షయ్యవక్షుభ్యరత్నుద్రప్రకాండంబు
ను, నిజలతావాసపరిసరధరాంకురితఘాసగ్రసనవ్యసనాపేక్షాతిహరణహరిణనికరగళ
గ్రహణజాగ్రద్దురాగ్రహసమగ్రశీఘ్రవ్యాఘ్రసముత్కరోత్కటఘుటఘుటధ్వని
ధ్వంసితవిశారంగరంగత్సారంగపుంగవశ్రవణాంతరంగంబును, దుర్ధర్షతరామర్షవ
శావేశితసైరిభసంఘసంఘర్షణావసరోత్క్షిప్తమాంసమాంసలజిఘృక్షాగచ్ఛత్సమస్త
కంకగృధ్రకాకాదివిహంగమపరస్పరసంగ్రామసంఘటితనిర్ఘోషభీషణంబును, దివా
కరకిరణపాళికాపిపీలికాప్రవేశదుర్లభనిరంతరదురంతధ్వాంతనిశాంతరసారుహ
లతాతానచ్ఛాయావితానంబును, త్రిభువనాక్రమవిక్రమక్రమప్రదక్షిణోపక్రమ
సల్లలితవచఃపల్లవోష్ఠీవల్లభప్రభవభల్లూకతల్లజసముల్లాసోత్ఫుల్లలీలావహమధులిలిక్షా
క్షీణసహస్రాక్షశతారధారాకఠోరకరనఖరశిఖాదార్యమాణపరివృతనిర్మోకవల్మీకముఖ
వికీర్యమాణధగద్ధగన్మణిగణస్ఫుటస్ఫుటాహిచ్ఛటాలాతశంకాపలాయమానభద్రదం

తాపళవిక్కారిహిక్కాశ్రవణమాత్రాతిగాత్రవేపథుకళత్రత్రాసనివర్తనోపేతకిరాత
కరాఘాతధరాతలదారణదారుణజ్యారవాకీర్ణనోద్ధీర్ణరోమకషాయితాక్షమస్తకస్థల
పతద్ధస్తవిహస్తాదస్తాదీక్షణానవలోకితజనధావకపతనికుంజకుంజమూర్ధోద్ధూళనపరిగళ
ద్భల్లాచ్ఛభల్లప్రతానేతస్తస్సమీపాఘోరంబును, సకలక్షోణిపాటచ్చరహాటకాక్ష
రక్షఃకులాధ్యక్షశిక్షాధ్వరక్రోడచూడారత్నోపరిపతత్ప్రహర్షదివిజర్షభ
వర్షితకుసుమవర్షసంసూచకవరవరాహకరాళదంష్ట్రాంకురవిదార్యమాణవేణునిర్ముక్త
ముక్తాఫలోత్కరకుండలిరాజాండమనీషాఖండనోద్దండశిఖండిప్రకాండమండలక్రేం
కారసంకులితంబును నగునొక్కకాఱడవిం గాంచి దఱియం జొచ్చి యచ్చట. ||116||

మ. ప్రళయాబ్దాశనిపాతశబ్ద మచటన్ బ్రత్యక్ష మౌనట్లు గ
ర్జిలఁ దద్ఘోష మొకింత వీనులఁ బడన్ శీఘ్రంబునన్ లేచి క
న్గొలుకుల్ నిప్పుల గుప్పతింపఁ ద్రిజగత్క్షోభంబుగా నార్చి నా
నెలవం దెవ్వఁడొ క్రందు చేసె నని నిర్ణిద్రప్రచారోద్ధతిన్. ||117||

క. నడతెంచి వడముడిని గని, చిడిముడిపడి నున్నుఁ బరిహసించెద వోరీ!
వొడ లెఱుఁగక నాదృష్టి, బడి తెటుబోయె దని వెంటఁ బడి వడి రాఁగన్. ||118||

క. హనుమత్కటాక్షవీక్షా, ఖని యగుటను దదుపదిష్టగతి మారుతియున్
దనబలముకొల్దిఁ బరువునఁ, జనుదేరఁగ నదియు బోదువ శ్రమ మెద నొదవన్. ||119||

క. వెకలితనంబున నిఁక జనఁ, దికమకగొనుఁ గార్య మరుచు దృఢనిశ్చయుఁ డై
బకవైరి మెకముమొకమున, నొకరోమము వైచి చనుటయును నంతటిలోన్. ||120||

సీ. వెలుఁగొందె నచ్చోట విశ్వజన్మక్రియాశ్లిష్టమాయాస్ఫూర్తి లింగమూర్తి
యమరె నాముందరఁ గమలకైరవముఖశ్రీకరంబు సరోరుహాకరంబు
చెలఁగె నయ్యెడ హైమశిఖరాగ్రచుంబితగోపురంబులు రత్నగోపురములు
కనుపట్టె నచ్చుట్టు ఘనసూనసంతానపరిమళంబులపేట విరులతోట
తే. యౌర యొకరోమమె యొనర్చె నభవస్సృష్టి, వినుతి గాంచినహనుమ కేవేల్పులీడు!
చూడుఁడా యని జేజేలు జోడుగూడి,యాడికొన నాడ మగమెకం బభవుఁ గాంచి. ||121||

మ. అతిభక్తిం దొర మాని యోం హర హరా! య న్నైగమోక్తిన్ నమ
స్కృతి గావించి సరంబులో మునిగి మేల్ కెందామరల్ కల్వలున్
జతగాఁ జెంగటితోఁటలో వివిధపుష్పవ్రాతముం దెచ్చి వి
స్మృతనిష్ఠన్ శివపూజ చేసి పిదపన్ రెట్టించుక్రోధంబునన్. ||122||

క. నానెలవు మాన్పి తెచ్చిన, హీనాత్మకుఁ డెంతదూర మిట కేఁగెడినో
నేనుం జూచెద నని చల, మాని కిలాచ్చుచును వెంట నరుదేరంగన్. ||123||

ఉ. చేరువ యైన నెప్పటివిశేషముఁ జూపుచు లోను గాకయే
మారుతి పోవఁబోవఁ బలుమాఱును వెంబడి నంటి యంటి వే
సారినదై మృగంబు పురి చయ్యనఁ జొచ్చె నతండు తద్గృహ
ద్వారము దూఱి పోవఁగఁ బదం బొడియంబడె నందుపాటుగన్. ||124||

క. మృగ మిట్టులు దగ దొట్టిన, జగజట్టిం బట్టి తివియసాగిన నది యె
ల్లఁ గనుంగొని హరిఁ దోకొని, సుగుణాఢ్యుఁడు వచ్చి ధర్మసూనుఁడు పలికెన్. ||125||

క. పరుగెత్తి భయముతో మా, శరణము సతతంబు దనకు శరణం బనుచున్
శిర మిటుగాఁ ద్రెళ్లినసో, దరునిం గఱకఱి యొనర్పఁదగునే? నీకున్. ||126||

ఉ. శిష్టమృగంబ వీవె యిటు సేసిన నే మనువార మన్న సం
తుష్టి వహించె నీసుకృతదోహళబుద్ధికి నామనంబు నీ
యిష్టము దెల్పు మన్నను మృగీశ్వర! నామఘ మైనయంతకున్
స్పృష్టి దొలఁగ నీయెడ వసిపఁగదే యన నుండె నయ్యెడన్. ||127||

ఉ. అంత జవంబు నంతధృతి యంతబలోన్నతి యంజనాసుతా
త్యంతకటాక్షవీక్షనెకదా మరుదాత్మజుఁ డొందె భక్తి న

క్షాంతక! యాంజనేయ! యనినంత మహామృగభీతి మానఁగా
వింతయె యమ్మహామహునివెంట్రుకలన్ మృగభీతి మానుటల్. ||128||

క. సామీరియట్టియద్భుత, సామర్థ్యము లెవ్వరికిని జగముల లేవే
యామేటిరోమమునఁ గల సామర్థ్యము గలదె? యమరసంఘంబులకున్. ||129||

క. మచ్చిక మును రాముఁడు వా, క్రుచ్చినగతి నతఁడు కింపురుషవర్షములో
నిచ్చలు హెచ్చుట విను మని, యచ్చతురుఁ డరుంధతీశుఁ డనియెన్ మరలన్. ||130||

సీ. గళితార్కదివ్యమంగళవిగ్రహమె కాని వేడుక వేఱొండు చూడబోవ
రక్షాపహారి ప్రదక్షిణంబుల గాని తివిరి యొండొకచోటఁ దిరుగఁబోరు
లంకాపురోద్భేదిసంకీర్తనలె కాని బాళిఁ దక్కినవానిఁ బాడఁబోరు
గంధవాహకుమారుకైంకర్యములె కాని చిక్కినకార్యముల్ సేయఁబోరు

తే. మిత్రహితపుత్రమిత్రసంస్తోత్రపాత్ర, చిత్రచారిత్రములె కాని శ్రోత్రయుగళి
మైత్రిఁ జొనుపరు పరకథాసూత్రములను, గింపురుషవర్షజనుల వర్ణింపఁదరమె. ||131||

శా. ఆరామాధిపదాసభాసురదయాప్రాంచత్కటాక్షామృతా
వారప్రాప్తిఁ దదీయనిర్మలకథాసంపూర్తి ధన్యాత్ము లై
యారోగ్యంబులు భాగ్యముల్ గలిగి దీర్ఘాయుస్సమన్వీతు లై
దారల్ దారు సుఖింతు రెంతయు సిరిన్ దద్భోగభూమిన్ జనుల్. ||132||

క. ఆభోగభూమి సంతత, మాభోగసువర్ణకదళికారామమునన్
శోభితకల్పద్రుధరి, త్రీభర్మమయాసనోపరిన్ హనుమ దగున్. ||133||

సీ. సీతామనోనాథగీతంబు లొకవంక మొనసి గంధర్వులు వినికిసేయఁ
గౌసలేయగణేయగాథావిశేషంబు లొకచాయ మునివర్యు లుగ్గడింప
లక్ష్మణాగ్రజపరోల్లాసలాస్యవిలాసగతుల నచ్చర లొక్కకడ నటింప
దశరథోర్వీశనందనహృద్యగద్యపద్యము లొక్కచోఁ జారణాళి చదువ
తే. యక్షకిన్నరసిద్ధవిద్యాధరాహి
గరుడభాస్వరతుషితాది ఐము లొక్క
చక్కి మిక్కిలి నయ మెక్కి మ్రొక్కి కొలువఁ
బెద్దకొలు వుండు హనుమత్కపిప్రభుండు. ||134||

మ. బలభిద్వహ్నియమాసురాబ్ధిపమరుత్పౌలస్త్యముఖ్యామరుల్
లలనాసంగతి నేఁగుదెంచి తను సంలక్షించి యొక్కొక్కవే
ళలఁ బూజింపఁగ భావివద్మభవలీలల్ నేడె కల్పింపఁగాఁ
జెలఁగుం దుంబురునారదాదు లలరం జేయంగ వీణాదులన్. ||135||

సీ. అటు మొన్న శశిరేఖ ఘటియించినటులుండ వలెను మీయభినయంబు లనురంభ
చెలఁగి కర్పూరవాసిని నిన్న రక్తి చూపిన త్రాణవీణ గన్పించు హేమ
యూర్వశి మొన్న మాపూనినగతి వన్నె కెక్కుమీ జక్కిణి ద్రొక్కి తార
యల్లనాఁడు ఘృతాచి యనిన మెచ్చున మెచ్చుమరి పాటపాడుమీ మంజుఘోష
తే. యితరదైవతసభలలో నిచ్చ వచ్చి
నటులు మురిసినగతి గాదు హనుమ సకల
కళల నెఱజాణ యని యండ్రు చెలులఁ గూర్మి
నచ్చరలు వాయుసుతు గొల్వ వచ్చునపుడు. ||136||

మ. తళుకుంబంగరుచెక్కుజేరలకుఁ బత్రంబుల్ మెడం దోఁచుక్రొ
న్నెలకుం గందపునిండుపూఁత మఱుఁగొంచెం జొక్కపున్మోవికెం
పులు మాటంగనుపాయ మేమి యిటులం బోవన్ భయం బయ్యెడిన్
బొలతీ! వాయుజుసేవ కంచు నొకవేల్పుంగొమ్మ లోఁ జింతిలున్. ||137||

చ. పరమవిరక్తిశాలి మనపాటలరక్తి వహించె నక్షసం
హరుఁడు ప్రియంబు పూని మనయాటల నేత్రసుఖంబుఁ జెందె న
చ్చెరు వని యెంచ నేల రఘుశేఖరువర్ణన లౌట వేడుకం
బరగు నటంచు వచ్చి భయభక్తులఁ గొల్వ ఘటింతు రచ్చరల్. ||138||

మ. పదముల్ దొట్రిల రానిదివ్యుఁడు నుతింపం బూని యెంతేని గ
ద్గదికం దాల్పనివేల్పు మ్రొక్కుచు వడంకం బోనిగీర్వాణుఁడున్
గదియన్ వచ్చి విచేష్టఁ బొందనిదివౌకశ్శ్రేష్ఠుఁడున్ జూడఁగా
నొదవం డయ్యెడ భక్తి సాధ్వససమాయోగప్రభావంబునన్. ॥139॥

ఉ. వారనిభక్తి నీభరతవర్షమునందుఁ ద్రివర్గకాంక్ష న
క్షారి భజించుపుణ్యులు హితార్థము లిక్కడఁ గాంచరేని దు
ర్వారవిభూతిఁ గింపురుషవర్షమునం జనియించి తృప్తులై
చేరుదు రవ్యయాస్పదము సిద్ధము గౌతమవంశవర్ధనా. ॥140॥

సీ. తుంబురునారదాదు లగుగాయకులకుఁ దాను బెట్టినభిక్ష గానవిద్య
తననర్తనాగమంబున సహస్రాంశంబు నంద నేర్పరులు రంభాదిసతులు
తనమహామహిమాబ్ధిఁ గనలేమి నణుమాత్ర మెఱిఁగినవారు దేవేంద్రముఖులు
తనవాక్యములు వహించిన జ్ఞానలేశంబువలన ముక్తులు మౌనివర్యు లెల్ల
తే. నని జగత్త్రయి పొగడ మీటగుదయాస, రస్వతీశు భవిష్యత్సరస్వతీశు
గగనమణికోటిసంకాశుఁ గపికులేశు, ననిశము భజించువారు కృతార్థు లనఘ. ॥141॥

క. ఈసామీరిచరిత్రం, బేసుజనుఁడు చదువుకొన్న హితమతి విన్నన్
వ్రాసిన మఱి వ్రాయించిన, నాసాత్వికుఁ డిహపరంబులందు సుఖి యగున్. ॥142॥

తే. అని సకలభూతజాతదయాగరిష్ఠుఁ, డగువసిష్ఠమునిశ్రేష్ఠుఁ డాత్మనిష్ఠుఁ
డానతిచ్చినహనుమన్మహత్త్వ మెల్ల, విని శతానందుఁ డానందమునఁ జెలంగె. ॥143॥

ఆశ్వాసాంతము

మ. భవనాళీకశశాంక శాంకరధనుఃప్రస్ఫీత కద్రూవధూ
భవనాశాండజరాజరాజసమతప్రచ్ఛన్నధీమన్మనో
భవనాత్యుజ్జ్వలభావ భావజశతప్రత్యగ్రసౌందర్యవై
భవ నాసత్యసమాన మానవకులాబ్జాతాటవీభాస్కరా! ॥144॥

క. రజతామృతకర సితనీ, రజ తారాహీరకలశరత్నాకరవా
రజ తార్క్ష్య బలద్విషదవ, రజతాదృశచరణభవ ఝరస్ఫురితయశా. ॥145॥

ఉత్సాహ. దారుణప్రయోగబాణధారణానివారణా!
వారణాభియాతిశౌర్యవైభవాతికారణా!
కారణాత్మచిన్మనోలగత్తమోనికారణా!
కారణాతిదూరదైత్యగర్వహృన్మహారణా! ॥146॥

గద్యము. ఇది శ్రీమదంజనాతనయదయారసలసత్కటాక్షవీక్షామహత్వసుప్రాప్తకవిత్వవిద్యావధా న సగుణనిర్గుణధ్యానవాసనానిధాన మానసబిసపుష్ప పుష్పగిర్యప్పనార్య కుమార సమాశ్రితబుధాచార గురుజనవిధేయ తిమ్మననామధేయప్రణీతం బయిన సమీరకుమార విజయం బనుమహాప్రబంధంబునందు అర్జునశరసేతుభంగంబును, భీమునకు వరం బొసంగుటయు, బురుషమృగాగమనంబును, గింపురుషవర్షవర్ణనంబును నన్నది సర్వం బును సప్తమాశ్వాసము.